

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMELERİ

Merve Hilal ÇIRKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mayıs 2023

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Merve Hilal Çırkan' ın “Stoksuz Satış Sözleşmeleri” başlıklı tezi .../.../2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek, Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca, Özel Hukuk Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı	Adı Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı):	Dr. Öğr. Üyesi Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN	
Üye	: Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Hayriye ŞEN DOĞRAMACI	
Üye	:	
Üye	:	

Prof. Dr. Saime ÖNCE

Enstitü Müdürü

ÖZET

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMESİ

Merve Hilal ÇIRKAN

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mayıs 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN

Çalışmamızın konusunu stoksuz satış sözleşmeleri oluşturmaktadır. Stoksuz satış sözleşmeleri doğası gereği, alıcı, satıcı ve tedarikçi arasında üç ayaklı bir hukuki ilişkiyi içermektedir. Stoksuz satış sözleşmelerinde genellikle satıcı (*dropshipper*) yeniden satış gayesiyle hareket etmektedir. Böyle bir durumda, tedarikçi ve satıcı arasındaki hukuki ilişki bir ticari satış sözleşmesine dönüşürken, ürünü sadece sipariş eden alıcı bakımından ise bir tüketici işlemi söz konusu olmaktadır. Stoksuz satış sözleşmeleri öğretide üçüncü kişi yararına sözleşme, havale ve benzeri sözleşme tiplerine benzetilmektedir. Stoksuz satış, mesafeli ve elektronik satış sözleşmesine konu olan, hukuki nitelik itibarıyla tam zamanında tedarik sözleşmesi özelliği gösteren ve tam iki tarafa borç yükleyen, sözleşme türlerindendir. Stoksuz satış sözleşmeleri ilki tedarikçi ile satıcı arasında ikincisi ise satıcı ile alıcı/tüketici arasında olmak üzere müstakil ama birbirinden ayrılmaması gereken iki bağımsız sözleşmeden oluşmaktadır. Bu nedenle sözleşmelerin tarafları, kuruluşu, uygulanacak hukuk ve sözleşmelerin sona erme şekilleri her bir sözleşme için farklı hükümlere tabi olmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Stoksuz, Elektronik, Tüketici, Satış, CISG.

ABSTRACT

DROPSHIPPING AGREEMENT

Merve Hilal ÇIRKAN

Department of Private Law

Anadolu University Graduate School of Social Sciences, May 2023

Supervisor: Assistant Prof. Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN

The subject of our study is dropshipping agreements. Dropshipping contracts inherently involve a three-way legal relationship between buyer, seller, and supplier. In dropshipping contracts, the seller (dropshipper) usually acts for the purpose of resale. In such a case, Once the supplier and seller establish a commercial sales contract, any transaction between them is purely business-related. However, for the buyer who placed the order, the transaction is considered a consumer transaction. Dropshipping contracts are similar in doctrine to third party contracts, money orders and similar contract types. Drop shipping is one of the types of electronic and distance contracts, which is a just-in-time supply contract and imposes debts on both parties. Drop shipping agreements are made up of two distinct contracts. The first contract is between the supplier and the seller, while the second is between the seller and the buyer or consumer. Although these agreements are independent of each other, they should not be treated separately. Due to this reason, each contract has its own distinct provisions regarding the parties involved in the agreement, how the contract is established, the applicable law, and how the contract can be terminated.

Keywords: Dropshipping, e-commerce, consumer, sale of goods, CISG.

....../....../2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Merve Hilal ÇIRKAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE BENZER NİTELİKTEKİ DİĞER SÖZLEŞMELER

1. GENEL OLARAK.....	3
1.1.Sözleşme Kavramı.....	3
1.2.Stoksuz Satış Sözleşmesinin Tanımı.....	5
1.3.Stoksuz Satış Sözleşmesinin Tarihçesi.....	10
1.4.Stoksuz Satış Sözleşmesinin Hukuki Niteliği.....	13
1.5.Stoksuz Satış Sözleşmesinin Kurulması.....	15
2.STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMESİNE BENZER	
NİTELİKTEKİ SÖZLEŞMELER.....	15
2.1.Satış Sözleşmesi.....	15
2.1.1.Genel olarak.....	15

2.1.2.Satış sözleşmesinin kurulması.....	17
2.1.3.Satış sözleşmesinin kurulma anı.....	19
2.1.4.Satış sözleşmesinde ifa.....	20
2.1.4.1.İfa yeri.....	21
2.1.4.2.İfa zamanı.....	23
2.1.5.Tabi oldukları hukuka göre satış sözleşmesi türleri.....	23
2.1.5.1.Adi satış.....	23
2.1.5.2.Ticari satış.....	24
2.1.5.3.Tüketici satışı.....	25
2.1.5.4.Milletlerarası satım hükümlerine tabi satış sözleşmeleri.....	25
2.2.Tedarik Sözleşmesi.....	26
2.3.Artarda Teslim Borcu Doğuran Satış Sözleşmeleri.....	28
2.4.Depolama Sözleşmesi.....	31
2.5.Havale Sözleşmesi.....	33
2.6.Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme.....	33
2.7.Borcun Üstlenilmesi.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMESİNDE HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

1.TARAFLAR.....	39
1.1. Alıcı.....	39
1.2. Satıcı (Dropshipper).....	39
1.3.Tedarikçi.....	39
2.HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER.....	43

2.1.Alıcı.....	43
2.1.1.Alıcının hakları.....	43
2.1.2.Alıcının yükümlülükleri.....	44
2.1.2.1.Satış bedelini ve gönderme giderlerini ödeme borcu...	44
2.1.2.2.Satılanı teslim alma borcu.....	46
2.2.Satıcı (Dropshipper).....	48
2.2.1.Satıcının hakları.....	48
2.2.2.Satıcının yükümlülükleri.....	49
2.2.2.1.Zilyetliği ve mülkiyeti devretme borcu.....	49
2.2.2.2.Satılanı saklama borcu.....	53
2.2.2.3.Ayıba karşı garanti borcu.....	53
2.2.2.4.Zapta karşı garanti borcu.....	55
2.3.Tedarikçi.....	56
2.3.1.Tedarikçinin hakları.....	56
2.3.1.Tedarikçinin yükümlülükleri.....	57
3.TABİ OLDUĞU HUKUK KURALLARINA GÖRE.....	58
3.1.Viyana Satış Sözleşmesi Bakımından.....	58
3.1.1.Viyana Satım Sözleşmesine göre sözleşmenin	
kurulması.....	59
3.1.2.Viyana Satım Sözleşmesine göre hasar kavramı ve	
hasarın intikali.....	61
3.1.3.Viyana Satım Sözleşmesine göre sözleşmenin ihlali ve buna	
bağlı sonuçlar.....	62
3.1.3.1.Alıcının sözleşmeyi ihlali.....	62

3.1.3.2.Satıcının sözleşmeyi ihlali.....	63
3.2.Türk Borçlar Kanunu Bakımından.....	64
3.2.1.Türk Borçlar Kanunu'na göre sözleşmenin kurulması.....	64
3.2.2.Türk Borçlar Kanunu'na göre hasar ve hasarın intikali.....	64
3.2.3.Türk Borçlar Kanunu'na göre sözleşmenin ihlali.....	66
3.2.3.1.Alıcının sözleşmeyi ihlali.....	66
3.2.3.1.1.Alacaklının temerrüdü.....	66
3.2.3.1.2.Satıcının seçimlik hakları.....	67
3.2.3.2.Satıcının sözleşmeyi ihlali.....	67
3.2.3.2.1.Satıcının temerrüdü.....	68
3.2.3.2.2.Satıcının ayıptan doğan sorumluluğu.....	68
3.2.3.2.3.Alıcının seçimlik hakları.....	70
3.2.3.2.4.Satıcının zapttan doğan sorumluluğu.....	71
3.3.Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Bakımından.....	71
3.3.1.Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna göre sözleşmenin kurulması.....	71
3.3.1.1.Mesafeli sözleşme.....	75
3.3.1.2.Elektronik ticaret ve elektronik sözleşme.....	77
3.3.1.3.Yabancılık unsuru bulunan tüketici sözleşmeleri.....	78
3.3.2.Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna göre hasar ve hasarın intikali.....	80
3.3.3.Tüketicinin Korunması Hakkında Kanuna göre Sözleşmenin ihlali.....	81

4.TARAFLARIN TABİ OLDUKLARI HUKUK BAKIMINDAN HAK

VE YÜKÜMLÜLÜKLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	87
4.1.Sözleşmenin Milletlerarası Satıma Tabi Olduğu Haller.....	87
4.2.Sözleşmenin Ulusal Satıma Konu Olduğu Ancak Tarafların	
Tüketici Olmadığı Haller.....	87
4.3.Sözleşmenin Ulusal Satıma Konu Olduğu ve Taraflardan	
Birisinin Tüketici Olduğu Haller.....	87
4.4.Sözleşmenin Uluslararası Satıma Konu Olduğu ve Taraflardan	
Birisinin Tüketici Olduğu Haller.....	88

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ ve SONA ERMESİNİN HÜKÜM VE SONUÇLARI

1.SONA ERME SEBEPLERİ.....	89
1.1.Genel Sona Erme Sebepleri.....	89
1.1.1.Geniş anlamda borcu sona erdiren sebepler.....	89
1.1.1.1.Fesih ve dönme.....	89
1.1.1.2.Bozma(İkale).....	90
1.1.1.3.Geri alma.....	90
1.1.1.4.İptal.....	91
1.1.2.Dar anlamda borcu sona erdiren sebepler.....	91
1.1.2.1.İbra.....	91
1.1.2.2.Yenileme.....	91
1.1.2.3.Alacaklı ve borçlu sıfatının birleşmesi.....	91
1.1.2.4.Takas.....	92
1.1.2.5.Zamanaşımı.....	92

1.1.2.6.Sonraki kusursuz imkânsızlık.....	92
2.TARAFLAR BAKIMINDAN SONA ERME SEBEPLERİ.....	93
2.1.Alıcı Bakımından Sona Erme Sebepleri.....	93
2.1.1.Ayıp nedeniyle sona erme.....	93
2.1.1.1.Türk Borçlar Kanunu bakımından.....	93
2.1.1.2.TKHK bakımından.....	99
2.1.1.2.1.Mesafeli sözleşmeler.....	100
2.1.1.3.Viyana Satım Sözleşmesi bakımından.....	103
2.1.2.Satıcının temerrüdü.....	112
2.1.3.İrade sakatlığı halleri.....	113
2.2.Satıcı (Dropshipper) Bakımından Sona Erme Sebepleri.....	114
2.2.1.Alacaklının temerrüdü.....	115
2.3.Tedarikçi Bakımından Sona Erme Sebepleri.....	118
3.SONA ERMEYE BAĞLI SONUÇLAR.....	120
SONUÇ.....	124
KAYNAKÇA.....	126

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. Stoksuz satışta taraf işlemlerinin görünümü.....	36
---	----

KISALTMALAR DİZİNİ

a.g.k.	: Adı geçen kaynak
AB	: Avrupa Birliği
AP	: Avrupa Parlamentosu
Bkz.	: Bakınız
BK	: Borçlar Kanunu
B2B	: Business to business
B2C	: Business to consumer
BGB	: Alman Medeni Kanunu
CISG	: Viyana Satış Sözleşmesi
HGB	: Alman Ticaret Kanunu
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TKHK	: Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Kanunu
ETDHK	: Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun
AÜSBFD	: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi
EÜFHD	: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
TAAD	: Türkiye Adalet Akademisi Dergisi
BATIDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi

İNCOTERMS: International Commercial Terms

Vd. : Ve devamı

Vb. : Ve benzeri

HD : Hukuk Dairesi

K. : Karar No

E. : Esas No

T. : Tarih

R.G. : Resmî gazete

RK : Rekabet Kurumu

GİRİŞ

Stoksuz satış, bir satıcının önceden stok yapmadan, tedarikçi veya üreticiden malzeme temin ettiği ve müşteriye direkt olarak gönderdiği bir tedarik modelidir. Bu tedarik modeli, müşteri taleplerine daha hızlı yanıt verme ve stok yönetimi maliyetlerini azaltma imkânı sağlar¹. Stoksuz satış, özellikle perakende ve e-ticaret sektörlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır. E-Ticarete stoksuz satış modeli son yıllarda oldukça popüler hale gelmiştir².

Stoksuz satış sözleşmeleri ise, bu tedarik modelinde yer alan tarafların hak ve yükümlülüklerini belirleyen sözleşmelerdir. Bu sözleşmeler, genellikle satıcının tedarikçi veya üreticiden malzeme temin etme süreleri, ürünlerin teslimatı ve garanti hükümleri gibi konuları kapsar. Stoksuz satış sözleşmeleri, müşteri taleplerine hızlı yanıt vermek ve stok yönetimi maliyetlerini azaltmak isteyen satıcılar ve üreticiler için ideal bir seçenektir³. Ancak, bu tedarik modelinde zamanlama ve lojistik konuları önemlidir. Stoksuz satış sözleşmesi avantajları yanında bazı riskleri de taşımaktadır. Örneğin, tedarikçi, ürünleri temin etmekte sorun yaşarsa satıcı, müşterilerine zamanında ürün sağlayamadığı için müşterilerinin güvenini kaybedebilir. Bu nedenle sözleşmelerin detaylı olması ve sözleşmenin tüm taraflarının haklarını ve yükümlülüklerini kapsamaması önemlidir⁴. Stoksuz satış modelinde, alıcı konumundaki tüketicilerin hakları ve korunması da ayrı bir öneme sahiptir. Stoksuz satışa konu tüketici sözleşmelerinde, ürünlerin kalitesi, teslimat süreleri ve iade koşulları gibi konularda ayrıntılı düzenlemelere yer verilmeli, sözleşmenin uygulanması bakımından çıkacak uyuşmazlıklarda tüketicinin lehine olan hukuk seçimi kararlaştırılmalıdır.

Bunların dışında stoksuz satışta karşımıza çıkabilecek en büyük hukuki sorunları saymak gerekirse fikri mülkiyet haklarının ihlali ve vergilendirme ile ilgili yaşanacak

¹H. Karşioğlu (2022) *Stoksuz satış yapan işletmelerin (Dropshipping) hukuki niteliği ve stoksuz satış işlemlerinde TTK'nın 1530 uncu maddesinin uygulanabilirliği sorunu*, İstanbul, s. 39.

²P. Dolle (2008) Drop Shipments: Convenient, Complicated, Confusing, *Journal of State Taxation*, ss. 17-61, s.17

³Rekabet Kurulu Kararı, “K 21-11/154-63 T.04.03.2021”, Rekabet Kurulu Kararı “K 20-10/109-65 T.13.02.2020”.

⁴S. Soper (2022) Amazon Has Escaped America's Retail Malaise, <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-07-29/amazon-has-escaped-america-s-retail-malaise>, (Erişim 25.03.2023); O. Baytekin (2014) E- ticaret işleminde dropshipping olayı ve vergilendirilmesi, *Vergi Raporu Dergisi*, S 117, https://vergiraporu.com.tr/upImage/org/2014-177-E-Ticaret_isleminde_Dropship-Orhan_Baytekin-Bilal_Kerim_Ispir%20.pdf (Erişim; 18.04.2023).

sorunlardır⁵. Özellikle pazaryerlerinde satışa konu edilen ürünlerin orijinalliği ve telif hakları konusunda sorunlar ortaya çıkması muhtemeldir⁶. Bu nedenle, stoksuz satış yapan işletmelerin fikri mülkiyet haklarına saygı göstermeleri ve yasal düzenlemelere uyum sağlamaları önemlidir.

Çalışmamızın giriş kısmında, satış sözleşmesinden genel olarak bahsettikten sonra, stoksuz satış sözleşmesinin benzetildiği diğer sözleşme tiplerinin özellikleri ele alınmıştır. Hem tedarikçi hem satıcı hem de alıcı/tüketici bakımından sözleşmenin niteliği ve sözleşmenin niteliğine bağlı olarak uygulanması gereken hukuk özellikle sözleşmeye aykırılık durumları üzerinde ayrıntılı olarak durulmuştur. Son bölümde ise, sözleşmenin tüm tarafları bakımından sözleşmenin sona ermesine bağlı hükümler ile bununla bağlantılı sonuçlara yer verilmiştir.

⁵Danıştay 7. D. 2018/3672 E., 2021/6101 K.

⁶Avrupa Adalet Divanı Christian Louboutin kararı, Dosya numarası: C-148-21, Karar Tarihi: 27.01.2023;

“<https://curia.europa.eu/juris/fiche.jsf?id=C%3B148%3B21%3BRP%3B1%3BP%3B1%3BC2021%2F0148%2FJ&nat=or&mat=or&pcs=Oor&jur=C%2CT%2CF&num=C148%252F21&for=&jge=&dates=&language=en&pro=&cit=none%252CC%252CCJ%252CR%252C2008E%252C%252C%252C%252C%252C%252C%252Ctrue%252Cfalse%252Cfalse&oqp=&td=%3BALL&avg=&lgreg=en&lg=&cid=1193034>” (Erişim 22.04.2023).

BİRİNCİ BÖLÜM

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMELERİNİN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE BENZER NİTELİKTEKİ DİĞER SÖZLEŞMELER

1. GENEL OLARAK

1.1. Sözleşme Kavramı

Stoksuz satış sözleşmesinin tanımını vermeden önce, sözleşme kavramından ve sözleşme türlerinden kısaca bahsetmekte fayda vardır. Sözleşme dar ve teknik anlamda, tarafların amaçladıkları hukuki bir sonuca yönelik mütekabil ve birbiriyle uyumlu iradelerini beyan etmelerinden oluşan hukuki bir işlemdir⁷. Sözleşme ifadesinin yerine kontrat, mukavele, akit ve bağıt kelimelerinin de kullanıldığı görülmektedir⁸. Nitekim Türk Dil Kurumu sözlüğünde de sözleşme kavramı “Birden fazla kişinin, hukuki bir nihayete ermek maksadıyla mütekabil ve birbiriyle uyumlu irade beyanlarıyla gerçekleşen işlem, kontrat, akit” olarak izah edilmektedir⁹. Sözleşmeler prensip olarak iki taraflı hukuki işlemlerdir¹⁰.

Sözleşmeler kendi içerisinde değişik tasniflere tabi tutulmaktadır. Hukuk alanına göre sözleşme türleri; şahsın hukukuna göre sözleşmeler, aile hukukundan kaynaklanan sözleşmeler, miras hukukundan kaynaklanan sözleşmeler, eşya hukukundan kaynaklanan sözleşmeler ve borçlar hukukundan kaynaklanan sözleşmeler olmak üzere beşe ayrılır¹¹. Sözleşmenin tarafları için borç doğuran ve herhangi bir borç ilişkisi yaratan sözleşmelere, borçlandırıcı sözleşmelerdir¹².

Sözleşmeler kanunda düzenlenip düzenlenmemelerine göre; tipik (isimli) ve atipik (isimsiz) olarak iki türe ayrılır¹³. Atipik sözleşmeler ise birleşik sözleşmeler,

⁷F. Bilgili ve E. Demirkapı (2018) *Borçlar Hukuku genel hükümler*, Bursa, s. 36; H.N. Nomer (2018) *Borçlar Hukuku genel hükümler*, İstanbul, s. 33; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı (2017) *Borçlar hukuku genel bölüm C (1) Borçlar hukukuna giriş hukuki işlem sözleşme*, İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 165.

⁸Ş. Akıncı (2022) *Borçlar hukuku bilgisi genel hükümler*. İstanbul: Yetkin Yayınevi, s. 63.

⁹TDK Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>.

¹⁰Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 35; Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 36, 37; Hatemi ve Gökyayla (2015) *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 30.

¹¹Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 64.

¹²G. Antalya (2018) *Borçlar Hukuku genel hükümler C (1)*, İstanbul: Seçkin Yayınevi, s. 212.

¹³Antalya **a.g.k.** 2018, s. 214.

karma sözleşmeler ve *sui generis* sözleşmeler olmak üzere üçe ayrılır.

Kanun tarafından düzenlenen sözleşmeler; kullandırma maksadı içeren sözleşmeler, mülkiyeti devretmek maksadı içeren sözleşmeler, kullandırma maksadı içeren sözleşmeler, iş görme maksadı içeren sözleşmeler, güvence maksadı içeren sözleşmeler, saklama maksadı içeren sözleşmeler, şirket sözleşmeleri ile şansa ve tesadüfe bağlı sözleşmeler şeklinde sınıflandırılmaktadır¹⁴. Mülkiyeti devir maksadı içeren sözleşmeler ise mal değişimi sözleşmeleri (trampa vb.), satış sözleşmeleri ve bağışlama sözleşmeleri şeklinde tasniflendirilmektedir¹⁵.

Sözleşmeler başka bir tasnife göre, şekle bağlı olup olmamasına göre ikiye ayrılır. 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun (TBK) 12. maddesine göre, sözleşmelerin geçerliliği prensip olarak şekle bağlı değildir. Kanunda sözleşmenin geçerliliği bakımından şekil serbestisi ilkesi benimsenmiştir¹⁶. Ancak şekil serbestisi taraflara sınırsız bir hak şeklinde verilmemiştir. Şekil serbestisinin istisnasına bir örnek olarak TBK m. 20'de hüküm altına alınan genel işlem koşullarını gösterebiliriz¹⁷. Genel işlem koşulları; bir sözleşmenin hazırlığı aşamasında, sözleşmeyi düzenleyen tarafından ileride bu sözleşmeye benzer konularda kullanmak maksadıyla önceden hazırlayıp uygulamada da görüleceği üzere genellikle basılı olarak hazır bulunan sözleşme koşullarıdır. Bu koşullar, hazırlanırken karşı taraf ile müzakere edilmemiş yalnızca tek taraflı bir irade ile hazırlanmış ve imzalaması için karşı tarafa sunulmuş sözleşme hükümleridir. Sözleşmede taraf iradeleri kurucu unsurdur. Bu nedenle genel işlem koşullarının müzakere edilmeden hazırlanması nedeniyle alıcının veya tüketicinin özgür ve gerçeği yansıtan iradesinden bahsedilemeyecektir¹⁸. Kanun burada sözleşme serbestisine bir istisna getirerek, zayıf konumdaki sözleşme tarafını koruma amacı gütmüştür. Sözleşmeler yasada sayılı istisnalar haricinde şekil serbestisine sahip değildir. Satış sözleşmeleri ise ayrı olarak şekle tabi olduğu kanunlarda özellikle belirtilmediği sürece şekil serbestisine sahiptir. Şekil serbestisine getirilen genel işlem koşulları istisnasının haricinde taşınır satış sözleşmeleri genel olarak, taşınmaz satışı ile motorlu araç ve taksitle satış haricindeki taşınır satışları şekil şartına tabi

¹⁴T. Akıntürk ve D. Ateş (2019) *Borçlar Hukuku genel hükümler özel borç ilişkileri*. İstanbul: Yetkin Yayınları; Antalya, **a.g.k.**, 2018, s. 214.

¹⁵ F. Eren (2019) *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 25.

¹⁶Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 85; S. Reisoğlu (2014) *Türk borçlar hukuku genel hükümler*, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, s. 81.

¹⁷Aral ve Ayrancı, **a.g.k.** 2018, s. 67.

¹⁸Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 111; Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 72.

tutulmamıştır¹⁹.

Sözleşmeler sınıflandırmasında başka bir ayırım; sözleşmedeki edim ilişkisine göre yapılmıştır. Buna göre, edim ilişkisine bağlı olarak sözleşmeler, iki tarafa ve tek tarafa borç yükleyen sözleşmeler olmak üzere ikiye ayrılır. Sözleşmenin tek tarafına borç yükleyen sözleşmelerde, borç altına yalnızca sözleşme taraflarından bir tanesi girmektedir. Sözleşmenin diğer tarafı ise, yalnızca alacak hakkına sahip olmaktadır²⁰. Sözleşmenin her iki tarafına da borç yükleyen sözleşmeler bakımından ise sözleşmenin her iki tarafı da karşılıklı borç altına girmektedir. Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde bakımından edimlerin karşılık değişimi söz konusudur²¹. Satış sözleşmeleri edimlerin karşılıklı değişimine konu olduğundan tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir. Oysa, saklama, vekalet, tüketim öduncü gibi sözleşmelerde edimlerin karşılıklı değişimi söz konusu değildir. Bu nedenle bu tür sözleşmelere eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler denilmektedir.

1.2.Stoksuz Satış Sözleşmesinin Tanımı

Hızla gelişen teknoloji, insanların hızlı yaşama ihtiyacı, ürünlere hemen ulaşma arzusu gibi sebeplerle, alıcıların özellikle ürün alımında elektronik ortamda satılan ürünlere yöneldiği görülmektedir. Bu durum ise e-ticaretin çok daha hızlı gelişmesine yol açmaktadır. E- ticaretin birçok görünümü olmakla birlikte kullanım sıklığı bakımından en çok kullanılan iki türünden ilki, B2B (Business to Business) denilen tacir ile tacir arasındaki elektronik satışlar ile ikincisi B2C (Business to Consumer) denilen tacir ile tüketici arasındaki satışlardır²². B2B yani tacirden tacire yapılan satışlarda internetin en büyük faydası yapılan satışın eş zamanlı olmasından ötürü, satın alınan hizmetlerin yahut malın maliyetlerinde büyük oranda düşüş sağlamasıdır. B2C yani tacirden tüketiciye gerçekleşen satışta ise tüketici yerinden kalmaksızın ürünü ayağına getirmektedir. Tüketicinin bakış açısından baktığımızda tek seferde binlerce ürünü listeleyebilme ve bu ürünlerin fiyatlarını kıyaslayabilme gibi avantajlar küçümsenemeyecek avantajlardır. Belki de bu nedenle ülkemiz bakımından B2C satışların B2B satışlarına oranla e-ticarette daha sık karşımıza çıktığını

¹⁹ Akıntürk ve Ateş **a.g.k.**, 2019, s. 231.

²⁰ Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 36; Antalya, **a.g.k.**, 2018, s. 219.

²¹ Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 25; Antalya, **a.g.k.**, 2018, s. 212.

²² R.B. Deniz (2001) İnternetin ve internet yoluyla pazarlamanın işletmelere sağladığı avantajlar, *Öneri*, C (4) S 15, ss. 81-87, s. 82.

söyleyebilmekteyiz²³.

Tedarik zinciri stratejisi ve yönetimi (Supply chain management), 90'lı yıllarda işletme okulları için elzem bir konu halini almıştır. Bununla birlikte endüstrinin hızla gelişmesi, bulunan yeni bilgi teknolojileri, bilgisayarların donanımsal maliyetlerinin düşmesi, ülkeler arasında ortak iletişim standartlarının benimsenmesi ile uluslararası lojistikte meydana gelen gelişmeler sonucunda üretim ve tedarik konusu yeniden şekillendi. Temel olarak tedarik zinciri stratejisi, yeni şeyin şirket sınırlarında mı yoksa a dışında mı inşa etme edileceği konusunda karar vermekle ilgilidir²⁴. Tedarik zincirinin bugün için en önemli kaynağı ise elektronik satışlardır. Stoksuz satış, e-ticaretin bir alt konusunu oluşturmaktadır. Bununla birlikte stoksuz satışın e-ticaretin can damarı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Stoksuz tedarik modelinin geçmişine baktığımızda bu modelin covid-19 salgını öncesine dayanmakta olduğunu görülmektedir fakat Covid-19 salgını sonrasında kazanç darboğazına giren özellikle mikro yatırımcıların e-ticarete risksiz ve düşük sermaye ile adım atmasını sağlayan bir yol olarak²⁵ daha sık karşımıza çıkmaya başlamıştır²⁶. Bu nedenle Covid-19 pandemisi döneminde ve sonrasında stoksuz satış işlemleri, e-ticarete kendine büyük pay ayırmıştır.

İngilizce “Dropshipping”, Almanca “Streckengeschäft” olarak adlandırılan stoksuz satış modeli Rekabet Kurumu tarafından 07.03.2019 tarihinde verilen bir kararda “XML bayiliği” ismiyle nitelendirilmiştir. Uygulamaya baktığımızda stoksuz satış yapan satıcının (dropshipper), tedarikçi tarafından sistemde çevrimiçi olarak sağlanan ürünlere ilişkin stok durumu vb. gösteren “xml” uzantılı bir veri tabanını kullandığı ve ilgili bu verilerin, tedarikçi tarafından “excel” dosya formatında “XML” uzantılı bir şekilde satıcıya aktarılmasından ötürü, sistem “XML bayiliği” olarak da isimlendirilmektedir²⁷. Rekabet kurumunun XML bayiliği şeklindeki tespiti yanlış olmamakla birlikte kullanım kolaylığı bakımından stoksuz satış sözleşmesi, kavramı daha iyi ifade ettiğinden çalışmamızda bu kullanım tercih edilmiştir²⁸.

Stoksuz satış kavramı hukuki anlamda öğretide henüz tam anlamıyla

²³Kaya, a.g.k. s. 59.

²⁴D. Weil (2014) The Fissured Workplace: Why Work Became So Bad for So Many and What Can Be Done to Improve It, *Harvard University Press*, Cambridge, Massachusetts, s. 39.

²⁵Bloomer, a.g.k. 2022, s.1623; Behram, K. Nihal ve Rahib, K. Emil, s. 461; West, E. (2022) *Buy Now: How Amazon Branded Convenience and Normalized Monopoly*, MIT Press, Cambridge, s. 40.

²⁶ <https://worlddef.net/e-ticaret/turkiye-en-cok-pazartesileri-online-alisveris-yapiyor/> (Erişim; 18.04.2023)

²⁷ <https://www.ideasoft.com.tr/xml-bayilik-nedir-nasil-alinir/> (Erişim; 18.04.2023)

²⁸Schlechtriem/Schwenzer/Ferrari (2019), Art. 1, Nr. 18; Staudinger/Magnus (2012) Art. 1, Nr. 18.

tanımlanmış değildir. Stoksuz satışın hukuki niteliği üzerine ülkemiz bünyesinde yapılan belli sayıda çalışma haricinde çalışma olmadığından stoksuz satış tarif ederken yabancı kaynaklardan yararlanmamız gerekmiştir. Stoksuz satış modelinde, adından da anlaşılacağı üzere stok tutmaya gerek olmaksızın, ürünlerin tedarikçi firmadan doğrudan tüketiciye ulaştırılması söz konusudur²⁹. Stoksuz satış, bir satıcının satışını yaptığı malları stoklamadığı perakende bir satış işlemidir³⁰. Başka bir deyişle stoksuz satış, satıcı tarafından malların üçüncü taraf tedarikçiden satın alınarak, yine satıcının eline bu mal hiç geçmeksizin tedarikçi tarafından malın doğrudan online alışveriş yapan alıcıya gönderilmesi şeklinde gerçekleşen perakende satış modelidir³¹. Stoksuz satış sözleşmesi³² için literatürde aracısız satış sözleşmesi³³, ürün karşılama hizmetleri, yeniden satış, sipariş karşılama, nakliye yerine getirme hizmetleri, tedarik zinciri çözümleri vb³⁴ şeklinde de ifade edilmektedir. Stoksuz satış modelinde perakendeci yani satıcı tarafından internet ortamında alınan siparişin doğrudan bir tedarikçi tarafından alıcıya teslim edildiği bir tedarik modeli ile karşılaşmaktayız³⁵. Dolayısıyla stoksuz satışta, satıcı ürünleri depolamamakta ve siparişin kendisine ulaşması durumunda, siparişin detaylarını ürün tedarik hizmetini yerine getirecek olan tedarikçi ile paylaştığı bir modelden söz edilecektir³⁶. Başka bir ifadeyle stoksuz satış satıcının (*dropshipper*), üretim, sergileme ve depolama işini üçüncü bir kişi olan tedarikçiye yaptırmak şartıyla, alıcının siparişini kabul ettiği bir e- ticaret modelidir³⁷. Bu bakımdan

²⁹Karlıoğlu, **a.g.k.**, 2022, s.21; X. Gan ve J. Zhou, (2010). Commitment-penalty contracts in dropshipping supply chains with asymmetric demand information. *European Journal of Operational Research*, 204(3), 449-462, s. 450.

³⁰K. Behram ve K. Rahib (2022) Dropshipping-Stoksuz satış modeli, *Azerbaycan Sumgayit Devlet Üniversitesi Konferans Notları*, 460-462, s. 460.

³¹ H. M. Ay ve A. Söylemez (2022) *Covid-19 Salgın Döneminde Dünyada ve Türkiye’de E-Ticaret, Küreselleşme çağında kalkınma ve yeni ekonomi*, Ankara. Editör: Arslan, İ.; Akçacı, T.; Bozgeyik, Y., s. 76.

³²C. Sayın (2022) *Viyana satış sözleşmesinde satıcının ayıptan doğan sorumluluğu*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 73.

³³Ö. Yenice (2015) *TBK ve Viyana Satış Konvansiyonu hükümleri ışığında gönderme satışı*, Ankara, s. 36; Z. Zeytin (2019) *Milletlerarası satış sözleşmesi (CISG) hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınevi, s.51.

³⁴K.J. Bloomer. (2022) Intellectual property in e-commerce retail arbitrage: an analysis of the legality of using intellectual property in drop-shipping”. *Brigham Young University Law Review*, 2022, 47(5), 1619-[vi], s.1620.

³⁵Rekabet Kurumu 07.03.2019 tarih ve 19-11/129-56 sayılı kararı.

³⁶<https://www.worldwidebrands.com/dropshipping/what-is-dropshipping/> (Erişim21.02.2023); <https://www.dotecon.com/assets/images/DotEcon-Ecommerce-Final-Report.pdf>(Erişim 21.02.2023), T. Budak (2018) *Dijital ekonominin vergilendirilmesi*, Ankara: Turhan Kitabevi; Karlıoğlu, **a.g.k.**, 2022, s. 39.

³⁷United States District Court Eastern District of Michigan, 22-10414- Muma v. Happy Smiles, LLC et al, T.10/11/2022,https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCOURTS-mied-4_22-cv-10414/pdf/USCOURTS-mied-4_22-cv-10414-0.pdf, (Erişim 23.02.2023); <https://satis.amazon.com.tr/ogrenin/amazon-terimleri-sozlugu/stoksuz-satis-dropshipping> (Erişim; 18.04.2023).

stoksuz satış yapan (*dropshipper*) yapan işletmeler sattıkları ürünü hiç görmeden alıcı ile tedarikçiyi buluşturmaktadır. Buna rağmen genelde tüketiciler bir ürünü aldığı anda tedarikçiyi değil satıcının markasını değerlendirmekte ve ona karşı bir tutum oluşturmaktadır³⁸. Bu durumun satıcı bakımından avantaj oluşturduğu düşünülse de tedarikçinin kötü ifada bulunması durumunda, satıcı için büyük dezavantajda oluşturabilecektir.

Stoksuz satış yapan satıcı (*dropshipper*) tedarikçiden depolama maliyetlerinden kaçınılması ve nakliye maliyetlerinin düşürülmesi şeklinde gerçekleşen bir tasarruf potansiyeli satın almaktadır³⁹. Bununla birlikte tedarikçi için ise stoksuz satış modelinin avantajı, tedarikçinin hiç ismini duyurmamış bir işletme olması durumunda güvendiği ürünlerinin kendi adı altında satılma ihtimalinin düşüklüğü ile müşteri çevresi edinmek vermesi gereken uzun ve masraflı çabayı vermeksizin, hazır müşteri çevresi olan ve perakende satış konusunda uzmanlaşmış bir satıcı (*dropshipper*)’dan yararlanması olarak söylenebilir⁴⁰.

Stoksuz satış modeliyle çalışan satıcılar, tedarikçinin ürünlerini kendi internet sitesi veya aracı internet siteleri yani elektronik pazaryerleri aracılığıyla pazarlayarak satmış olduğu ürünler üzerinden karını almaktadır. Tedarikçi ile perakendeci arasında yapılan stoksuz satış sözleşmesinin akabinde alıcının perakendecinin e-ticaret platformunda listelediği ürünü alma talebi perakendeciye ulaştığı andan hemen sonra (bazen yazılımlarla hemen) perakendeci ürün talebini alıcının posta ve isim bilgileri ile tedarikçiye iletir⁴¹, tedarikçi ürünü satıcı ile anlaştığı şekilde ambalajlar ve gönderim şekli bakımından anlaşıldığı üzere ürünü alıcıya postalar ve maliyeti satıcıya fatura eder⁴². Bu sebeple stoksuz satış modelinde tedarikçinin üstlenmesi gereken en önemli

³⁸B. Göktaş (2019) Dropshipping faaliyetlerine yönelik tüketici tutumları; Bayburt Üniversitesinde bir uygulama, *Eurasia Journal of Social Sciences & Humanities* V (6) Issue 4, s. 2.

Shi, S., Sun, J., & Cheng, T. C. E. (2020). Wholesale or drop-shipping: Contract choices of the online retailer and the manufacturer in a dual-channel supply chain. *International Journal of Production Economics*, 226.

³⁹HGB, Achilles Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn (2020) Ticaret Kanunu 4. baskı, § 377.; Hakkı ve Söylemez **a.g.k.** s. 76; M. F. Chen ve Y. Liu, (2020). Online dropshipping and the construction of trust in supply chain relationships. *Journal of Business Research*, Sayı: 112, ss 138-147.

⁴⁰J. Park ve M. Kim (2019). An empirical study on the relationship between dropshipping and customer loyalty. *Journal of Business Research*, Sayı: 102, ss. 299-308; Y. Yao ve Y. Liu, (2019). Research on dropshipping supply chain coordination based on multi-agent. *Journal of Intelligent Manufacturing*, 30(6), ss. 2099-2109.

⁴¹M. A. Wethekam ve B.M. Schiller (2015). Drop Shipments in the Digital Age, *Journal of State Taxation*, 33(4), 27-38, s.34.

⁴²P. Dolle (2008) Drop Shipments: Convenient, Complicated, Confusing, *Journal of State Taxation*, pp. 17-61, s.17; C. Y. Hsieh, ve C. C. Tsai. (2021). Exploring the success factors of dropshipping business: An empirical study in Taiwan. *Journal of Business Research*, Sayı: 124, ss. 257-266.

sorumluluk ürünlerin sorunsuz ve hızlı bir şekilde dağıtılmasını sağlamak maksadıyla hareket etmektedir⁴³.

Stoksuz satış yapan satıcılar (*dropshipper*) kendi pazaryerlerinde satış gerçekleştirebilirken, çoğunlukla elektronik pazar yerlerini satış için tercih etmektedirler⁴⁴. Pazar yeri modeli olarak adlandırılan bu yöntemde örneğin Amazon gibi sitelerin satın alınmak istenen ürüne daha hızlı erişim sağlayan arayüzler mevcuttur⁴⁵. Bu pazaryerlerinin yüzbinlerce satıcısı (*dropshipper*), hangi ürünü ne zaman ve hangi sayıda satmaları gerektiğini tespit etmek için bu pazaryerlerinin internet arayüzlerinden arama motoru trendlerini araştırırlar. Stoksuz satışta pazaryerleri, fiziksel olarak sürekli düzenlenmesi gereken raflarının aksine, yüz milyonlarca ürünü büyük bir envantere görüntüleyerek, çevrimiçi mağazada sergilemeyi sağlar. Ortalama bir sanal mağaza yaklaşık 100.000 farklı malı listeleyebilir⁴⁶. Bu sebeplerle çevrimiçi pazaryerlerinde satış yapmak, satıcı (*dropshipper*) için kendi pazaryerinde satış yapmasından daha avantajlıdır. Üstelik bu pazaryerlerinin *escrow* sözleşmeleri⁴⁷ ile alıcıyı koruması yahut özellikle 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'da (TKHK) düzenlendiği gibi hizmet sağlayıcı olarak alıcıya karşı sorumluluğunun olması, alıcı/tüketici içinde avantaj sağlamaktadır.

Stoksuz satış sisteminde satıcının karşısına çıkabilecek iki temel sorun vardır. Bunlardan ilki, sipariş edilen ürünün teslim edilmesinin satış anında (doğru zaman, doğru miktar ve kalite ve doğru konum) vaad edilen programa uygunluğu yani ürünün tam ve eksiksiz ifa edilip edilmeyeceği ve diğer bir kaygı ise göndericinin teslimat işlemlerinin ne kadar güvenilir olduğudur. Tedarikçi ürünü doğru bir şekilde paketlemeli, siparişi herhangi bir hata yapmadan teslim etmeli, siparişleri takip etmeli, talimat vermeli ve sipariş yerine getirme bilgisini e-göndericisine bildirmelidir. Stoksuz satış, bir tür “tam zamanında” işlem olduğundan⁴⁸, siparişin ayıpsız gerçekleştirilmesi ve

⁴³Karşlıoğlu a.g.k., 2022, s. 21.

⁴⁴<https://www.eticaret.gov.tr/istatistikler> (Erişim; 18.04.2023) İşletmeler ürünlerin satışında elektronik pazaryerlerini tercih etmektedirler.

⁴⁵Ş. Ekici (2020) Elektronik ticarete sanal pazar yerinin hukuki durumu, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S 5, ss 207- 227, s. 220. “Belirtilen tüm bu hususlar göz önüne alındığında, sanal pazar yeri şeklinde işleyen B2C elektronik ticaretin, yasada düzenlenmemiş olsa da uygulamada sıkça rastlanan isimsiz sözleşmelerden olan satış için bırakma sözleşmesinin internet üzerinden uygulanması şeklindeki özel bir görünümü olduğu anlaşılmaktadır.”

⁴⁶S. Soper (2022) Amazon Has Escaped America's Retail Malaise, <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-07-29/amazon-has-escaped-america-s-retail-malaise> (Erişim 25.03.2023)

⁴⁷Ekici, a.g.k., 2018, s. 18.

⁴⁸Gökalp a.g.k. s. 5.

Ayrıca belirtmek gerekir ki stoksuz satış modeli hem vergi hukuku⁵⁰ hem de fikri ve sınai haklar bakımından birçok hukuki sorunu beraberinde getirebilmektedir⁵¹. Özellikle fikri hakların ihlali bakımından uygulamada sıklıkla karşımıza çıkan replika (taklit) ürün, tanınmış markalara maddi-manevi zarar vermektedir. Yakın zamanda Avrupa Adalet Divanı bünyesinde *Christian Louboutin* markasının “Amazon.com” adlı elektronik pazaryerine karşı açtığı davada yalnızca satıcının değil aynı zamanda bu ürünlerin satışına aracılık eden online pazaryerlerinin de bu ihlalden sorumlu olduğuna dair karar verilmiştir⁵².

1973 yılında başında Vinton Cerf tarafından Ronert Kahn'ın başkanlığında yapılan bir proje olan “*International Network*” yani internet kelimesi hayatımıza girmiştir. Bu proje daha sonra ayrıntılı olarak planlanmış ve akabinde “*Advanced Research Projects Agency*” tarafından uygulanarak, geliştirilmiştir⁵³. 1984 senesine geldiğimizde bahsi geçen bu ağ projesi, özel ve kamu sektöründe, bilimsel çalışmalar yürüten kuruluşlara devredilmiştir. İlerleyen zamanda bu kuruluşlar tarafından geliştirilen bilgi ağı sayesinde günümüzün interneti ortaya çıkmıştır. Şüphesiz ki internet özellikle son on yılda hepimiz için hayati bir anlam ifade etmeye başlamıştır. Hatta bazı ülkeler internete erişimi temel bir insan hakkı olarak nitelendirmiştir⁵⁴. Sayfalar halinde başlayan internet serüveni, 1994 yılında, 3000 adet sayfaya ulaşarak,

⁵⁴İ. Yüksel (2022) İnternete erişim hakkı, *Ankara Barosu Dergisi* 80, no. 3, 141-174. DOI: 10.30915/abd.1159396, s.163.

ilk internet satışlarının başlamasına sebebiyet vermiştir⁵⁵.

Hayatımızın merkezinde yer alan diğer birçok sektörde olduğu gibi, perakende sektöründe de internetin ortaya çıkmasıyla ve yaygınlaşmasıyla köklü ve büyük değişiklikler yaşanmıştır. E-ticaret perakende sektörünün internetteki görünümüne verilen kısa ad olarak nitelendirilebiliriz. Açılım olarak elektronik ticaret olarak bahsedebileceğimiz bu satış biçimi özellikle son birkaç yıl içerisinde, küresel perakende pazarının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Modern hayat ve buna bağlı olarak ekonomi dijitalleşmiş, dünyanın her noktasından ve neredeyse tüm ülkelerden tüketiciler artık tüketime bağlı işlemlerini çevrimiçi ortamlarda gerçekleştirmeye başlamıştır⁵⁶. Aslında konunun geçmişine bakacak olursak sürecin en başında işletmelerin yalnız kendi üretimlerine ait ürünleri elektronik ortamda sattığını görmekteyken, aradan geçen süreçte daha da kapsamlı bir şekilde bu işletmelerin artık başka işletmelere ait ürünleri de müşterilere pazarladıkları internet siteleri ortaya çıkmıştır. Bu sitelerin içeriğine baktığımızda, neredeyse kendilerine ait hiçbir ürünü bulundurmadıkları genellikle başka işletmelere ait, başka işletmelerin stoklarında yer alan ürünleri müşteri ile pazarladıklarını ve müşterilerle buluşturdıklarını görmekteyiz. Hatta bu e-ticaret pazaryerlerinde sadece işletmelerin değil, elindeki sıfır yahut ikinci el eşyaları pazarlamak arzusunda olan şahıslarında (Sahibinden, dolap, letgo vb.) yer edindiğini söyleyebiliriz⁵⁷.

Üzerinde durduğumuz üzere teknolojinin gelişmesiyle ve bununla birlikte dünyanın globalleşmesinin bir neticesi olarak perakende alışverişin şekli değişmiş ve tüketiciler e-ticaret platformlarında ihtiyaçlarını karşılık bulmaya başlamışlardır. Özellikle 2019 yılının sonu 2020 yılının başında güçlü bir etkiyle ortaya çıkan ve tüm dünyayı uzun bir süre etkisi altına alan Covid-19 virüsü salgını sonrası alınan kişi bazlı karantina kararları ile toplu olarak uzun süre sokağa çıkma yasaklarına ilişkin kararlar neticesinde ve bunlara ek olarak insanların salgından korunmak kaygısıyla kalabalığa girmekten çekinmeleri sonucunda e-ticaret hacminde çok büyük bir sıçrama yaşanmıştır⁵⁸.

⁵⁵A. N. Hidayah, (2018) Comparison of "the parties" aspect in determining the legitimacy of sale and purchase transactions on online business seen from ıslamic law and civil law of indonesia, *Proceedings of the 5th International Conference on Community Development*, s. 275.; Behram, K. Nihal ve Rahib, K. Emil, **a.g.k.**, 2022, s. 461.

⁵⁶Behram, K. Nihal ve Rahib, K. Emil, **a.g.k.**, 2022, s. 461.

⁵⁷Göktaş, **a.g.k.** 2019, s. 2.

⁵⁸K. G. Yuldasheva ve A.U. Bakhodir (2013) E-commerce and its future development, *Euroasian journal of law, finance and applied sciences*, Volume 3, s. 89-92.

Stoksuz satış sözleşmesinin geçmişi doğası gereği internet satışlarının yaygınlaştığı döneme dayanmaktadır⁵⁹. Stoksuz satışın (*dropshipping*) özellikle 2010'lu yıllardan bu yana, teknolojiye yaşanan gelişmeler ve internet hacminin büyümesi sebebiyle, oldukça yaygın bir kavram olarak hayatımızda yer bulduğunu söyleyebiliriz. Her ne kadar stoksuz satış kavramı kulağımıza yeni bir olguymuş gibi gelse de tarihçesi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Stoksuz satışın tarihçesine baktığımızda bu kavramın 1950'lili yıllara kadar geriye gittiğini görmekteyiz⁶⁰. Sürecin başlangıcında yalnızca küçük işletmeler tarafından eser miktarda üretilen ürünler için kullanılmaya başlayan stoksuz satış (*dropshipping*) yöntemi günümüzde geniş hacimli satışlar için tüm çevrimiçi pazaryerlerinde karşımıza çıkmaktadır⁶¹. Stoksuz satış modelinin en yaygın kullanıldığı Amazon adlı e-ticaret satış platformu 2000 yılında pazaryeri olarak hizmet vermeye başlamış, 2006 yılında FBA sistemini hayata geçirmiş, Çin'in "Alibaba" ve "aliexpress" gibi sitelerinin aktif olmasının verdiği itici güçle insanlar, Amerika'da yaşanan 2008 mali krizi sonrası stoksuz satış modeliyle ekonomik dengeyi bulmaya çalışmışlardır⁶². Ancak 2006 yılından bu yana da stoksuz satış (*dropshipping*) tedarikçilerinin sayısı gün geçtikçe artmaya başlamıştır⁶³. Bugün stoksuz satış (*dropshipping*) şirketleri ve tedarikçilerinin çoğu Amerika'da bulunmaktadır.

Çin stoksuz satış (*dropshipping*) bakımından dünyanın en gelişmiş ülkesi olarak kabul edilmektedir. Çinli tedarikçilerin teklifleri, milyonlarca izleyiciye sahip e-ticaret platformları aracılığıyla güvence altına alınmıştır. Bu güvencelere; "Alibaba Group Holding Ltd" Alipay ödeme sistemini, elektronik toptan satış platformunu (B2B), "Aliexpress" uluslararası bölüm ile "Taobao" çevrimiçi perakende pazarı, Alisoft vb. yazılım ve ödeme sistemleri örnek olarak verilebilir⁶⁴.

Stoksuz satış yapan satıcıların (*dropshipper*) sayılarını tespit etmek zor olsa da bazı kaynaklarda 2021 yılında sadece Amazon'da 6 milyon stoksuz satış yapan satıcının (*dropshipper*) olduğu ve her geçen gün bu sayının arttığından bahsedilmektedir⁶⁵.

⁵⁹N. A. Jahari ve A. Al-Aidaros (2016) Online dropship for business transaction in Malaysia: views from Muslim scholars. *International Journal of Islamic Business (IJIB)*, 1 (1). Ss. 13-28. ISSN 0127- 662X, s.15.

⁶⁰<https://blog.dsmtool.com/dropshipping/history-of-dropshipping/> (Erişim 21.03.2023)

⁶¹Göktaş, a.g.k., 2019, s. 3.

⁶²M. Weigel (2023) Amazon's trickle-down monopoly: third-party sellers and the transformation of small business. *New York: Data & Society Research Institute*, s.15; E. West (2022) *Buy now: how amazon branded convenience and normalized monopoly*, MIT Press, Cambridge s. 34.

⁶³Keleş, a.g.k., 2018, s. 276.

⁶⁴Behram, K. Nihal ve Rahib, K. Emil, a.g.k. 2022, s. 462.

⁶⁵Weigel, a.g.k., 2023, s. 4.

1.4.Stoksuz Satış Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Stoksuz satış sözleşmeleri ise tam iki tarafa borç yükleyen, sözleşme türlerinden birisidir. Şöyle ki bu sözleşme türü hem alıcı hem satıcı hem de tedarikçi bakımından edimlerin ikamesi borcunu doğurmaktadır. Stoksuz satış sözleşmelerinin genel olarak uygulamasına baktığımızda ise bu sözleşmelerin aynı zamanda elektronik sözleşmelere konu olan sözleşmelerden olduğu söylenebilecektir.

Stoksuz satışa ilişkin hukuki ilişki şemasına baktığımızda bu şemanın çok basit bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Tedarikçi, çevrimiçi bir mağazada (Alibaba vb.) ürettiği yahut tedarik ettiği ürünler hakkında toptan fiyatlarla bilgi verir ve ilk ödemeden sonra malların hemen teslim edilmesini garanti eder. Satıcı (*dropshipper*) malların açıklamasını ve görüntüsünü üreticinin web sitesinden kopyalar ve bunları kendi ürünü olarak nispeten daha yüksek bir fiyata aracı (Amazon, Walmart, Hepsiburada, Trendyol vb.) yahut kendine ait pazar yeri olan web sitesine yerleştirir. Alıcı ürünü listeleme yapılan elektronik pazaryerinden sipariş verir. Ürünün ücretini sisteme peşin olarak öder. Satıcı (*dropshipper*), satın alım sonrası tedarikçiyle iletişime geçerek satın alınan ürünün özellikleri, alıcının teslimat adresi gibi bilgileri aktarır⁶⁶. Tedarikçi, satıcı (*dropshipper*) ile arasındaki hukuki ilişki gereğince satın alınan ürünü alıcının adresine satıcı (*dropshipper*) adına gerekli özeni göstererek ve gereken önlemleri alarak taşıyıcı aracılığıyla gönderir. Malları teslim alan alıcı, ürünü aldığına dair sistem onayı verir yahut sistem taşıyıcı bilgisi üzerinden teslimatı otomatik görüntüleyerek teslim alınmış gibi askıda bekleyen ürün bedelini kendi komisyonunu kestikten sonra satıcıya (*dropshipper*) öder ve akabinde satıcı (*dropshipper*) bu ödemeyi alarak kendi kazancını düşükten sonra, malları doğrudan alıcıya gönderen tedarikçinin hesabına aktarır⁶⁷.

Stoksuz satışın aslında birden fazla sözleşme tipi içerdiği gözlemlenmektedir⁶⁸. Genel olarak bakıldığında ise *dropshipping* yahut *streckengeschäft* olarak adlandırılan stoksuz satış sözleşmelerinin, Viyana Satış Antlaşması (CISG) m. 31’de yer alan

⁶⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/Stoksuz_sat%C4%B1%C5%9F (Erişim; 18.04.2023)

⁶⁷ Behram, K. Nihal ve Rahib, K. Emil, **a.g.k.**, 2022, s. 461.

⁶⁸ M. Tevetoglu (2021) Ethereum ve akıllı sözleşmeler, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1), ss. 193- 208, s. 203. Ticari ihtiyaçların artması ile sonucu güven ilişkisine dayanan ve sözleşme taraflarının tasarrufları ile şekillenen yeni sözleşme türlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu nedenle tarihi Roma Hukukuna dayanan sözleşmelerin derin bir değişim sürecinde olduğu söylenmektedir.

gönderme borcu içeren satış sözleşmelerden olduğunu söylemek mümkündür⁶⁹. Stoksuz satış sözleşmeleri üst bir başlık olarak mülkiyeti devir borcu içeren sözleşmenin alt türü olan satış sözleşmesine bir örnektir. Stoksuz satış sözleşmesi sözleşme taraflarına karşılıklı ve genelde aynı anda ifada bulunma yükümlülüğü getirdiğinden tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme türlerindendir. Stoksuz satış sözleşmeleri satıcı (*dropshipper*) ile nihai alıcı arasındaki çoklu satış sözleşmeleri olan (*Kettenhandel*) zincir ticaret örneklerindendir. Bu zincir çerçevesinde, mallar kararlaştırıldığı gibi doğrudan satıcı (*dropshipper*) tarafından nihai alıcıya teslim edilse bile, mülkiyet devri düzenli olarak gerçekleşir⁷⁰. Stoksuz satış sözleşmesi hukuki nitelendirme olarak öğretilde, borcun yüklenilmesi, üçüncü kişi lehine sözleşme ve havale ile açıklanmaya çalışılmaktadır⁷¹.

Stoksuz satış sözleşmelerinin uygulamasına baktığımızda ticari satış ilişkisinden başka tüketici işlemi olarak meydana geldiği ve uluslararası satışa konu olduğunu görülmektedir. Sözleşme taraflarının tüketici olmadığı durumlarda uygun düşüğü ölçüde CISG (Viyana Satış Antlaşması) uygulanabilecekken CISG'in uygun düşmediği yerlerde tüketici niteliğinde olmayan sözleşmelerde, sözleşmeye 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) m. 24'ün uygulanacağını söyleyebiliriz. Sözleşme taraflarından birisinin tüketici olduğu hallerdeki -genellikle stoksuz satış bu şekilde teşekkül etmektedir- MÖHUK m. 26 hükümleri ile Brüksel 1 Tüzüğü uygulama alanı bulabilecektir.

Günümüze kadar ülkeler arasında yeknesak bir stoksuz satış sözleşmesi düzenlemesi mevcut değildir⁷². Bazı ülkeler kendi iç mevzuatlarında düzenlemelere yer vermişse de öğretilde genel bir düzenlemenin gerekliliğinin hissedildiği vurgulanmaktadır⁷³. Stoksuz satış ile bağlantılı olduğu düşünülen klasik hukuk alanları olan, sözleşmeler hukuku, şirketler hukuku, rekabet (anti tröst) hukuku, fikri mülkiyet hukuku, vergi hukuku ve uluslararası hukukta gerekli düzenlemeler yapılması yerinde olacaktır⁷⁴.

⁶⁹Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 37.

⁷⁰Achilles Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn, **a.g.k.**, s. 267.

⁷¹Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 246.

⁷²O. Çelik (2015) *Türkiye’de E-ticaret Siteleri ve Modellerinin Tedarikçiden Sevk ile Depodan Sevk Arasında Karşılaştırma ve Geleceğe Yönelik Yorumlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 100.

⁷³Yuldasheva, K. Gulbakhor; Ugli, A.U. Bakhodir, **a.g.k.**, 2023, s. 91; Rühmkorf, A. (2018) Global supply chain governance: the search for what works. *Deakin Law Review*, 23 (Special Issue), 63-82, s. 63.

⁷⁴B. Turner (2016) Supply-chain legal pluralism: normativity as constitutive of chain infrastructure in the Moroccan argan oil supply chain, *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*, 48:3, 378-414, s. 386; Kaya **a.g.k.**, 2021, s. 66.

1.5. Stoksuz Satış Sözleşmesinin Kurulması

Stoksuz satış sözleşmesi birkaç adımdan oluşur. İlk adımında tedarikçinin, satıcının (*dropshipper*) tedarikçisi olmayı kabul etmesi vardır. Bu anlaşma gereği tedarikçi satıcıya (*dropshipper*) numune yahut ürünün dijital bir fotoğrafını gönderir⁷⁵. Yine tedarikçi ürünün boyutları, materyali, bedenleri, renkleri gibi teknik özellikleri satıcıya (*dropshipper*) sağlar. İkinci adımda satıcı (*dropshipper*) tedarikçiden aldığı bilgiler doğrultusunda, teknik özellikler ve ürünün dijital fotoğrafı ile online bir satış platformunda ürünü listeler. Üçüncü adımda alıcı listelenen bu ürünü almakla ilgilenirse doğrudan satıcı (*dropshipper*) ile muhatap olur. Satıcı (*dropshipper*) ile alıcının fiyat ve diğer hususlarda anlaşması durumunda, alıcı ürünün ücretini tamamıyla satıcıya (*dropshipper*) yollar. Dördüncü adımda satıcı (*dropshipper*), alıcının isim, adres ve diğer gerekli bilgileri ile hangi ürünün satıldığı bilgisini tedarikçiye yollar ve tedarikçiye aralarında anlaştıkları ücreti gönderir. Beşinci ve son adımda tedarikçi satılan ürünü, satıcının (*dropshipper*) kendisine bildirdiği alıcı adresine, satıcının (*dropshipper*) gönderici olarak isminin yazdığı bir halde gönderir⁷⁶. Bazen bu dördüncü ve beşinci adım yer değiştirebilir. Özellikle satıcının ürünü listelediği pazaryerinde *escrow* sözleşmesi⁷⁷ ile alıcı onayı olmaksızın ürün bedelinin ödenmediği durumda, alıcının muayene ve onayını beklemek ve pazaryerinin aktardığı ödemeyi almak koşuluyla tedarikçinin ürün bedelinin ödeneceği taraflar arasındaki sözleşmede serbestçe kararlaştırılabilir.

2.STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMESİNE BENZER SÖZLEŞMELER

2.1. Satış Sözleşmesi

2.1.1. Genel olarak

Satış sözleşmesi en temel sözleşme türlerinden olup, günlük hayatta en çok kullanılan sözleşme türüdür⁷⁸. Satış sözleşmeleri, tam iki tarafa borç yükleyen, ivazlı ve

⁷⁵R. Astutik, Sunarjo, vd. (2022) Dropshipper responsibility in case of damaged goods in e-commerce transactions, *Jurnal Penelitian*, 19(2), 84-95, s. 85.

⁷⁶Jahari, **a.g.k.**, 2016, s. 16.

⁷⁷Ş. Ekici (2018) *Escrow sözleşmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 15. Escrow sözleşmesi “Bir olayın gerçekleşmesine kadar saklanması maksadıyla üçüncü bir kişiye teslim edilen ve diğer tarafça imzalanmadıkça, bedeli ödenmiş veya dava düşürülmüş, kararlaştırılmış olan olay yahut koşul gerçekleşmiş yahut ifa edilmiş olmadıkça devri hukuken sonuç doğurmayan yazılı belge” olarak tanımlanmaktadır.

⁷⁸F. Aral ve H. Ayrancı (2018) *Borçlar hukuku özel borç ilişkileri*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 65.

mülkiyeti devir amacı güden sözleşmelerdir⁷⁹. Satış sözleşmesinde, alıcı ve satıcının edimleri karşılıklı olarak değiştirildiğinden tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme türlerindendir⁸⁰. Satış ile (*Emptio ventio*) satıcı (*dropshipper*) bir malı alıcıya teslim etme, alıcıda ona karşılık ürün bedelini (*pretium*) ödemek borcu altına girmektedir⁸¹. Satış sözleşmesi, sebebe bağlı ve ani edimli bir sözleşme olup; satıcının (*dropshipper*) borcu, satış konusu malın zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretmekle, alıcının ise para olarak belirlenen satış bedelini ödemekle sona erecektir⁸². Bu nedenle satış sözleşmesinin ana amacının satılanın mülkiyetinin alıcıya devredilmesi olduğu söylenecektir⁸³.

Satış sözleşmeleri, Türk Borçlar Kanunu m. 207 ile m. 281 arasında düzenlenmiştir. Satış sözleşmelerinin esaslı unsurları olarak; satılan şey (taşınır, taşınmaz vb.), satış bedeli (semen) ve bunlar üzerindeki anlaşma sayılabilir⁸⁴. Her hukuki ilişki gibi satış sözleşmelerinin kurulması da sözleşmenin esaslı noktalar üzerinde karşılıklı anlaşmasına bağlıdır. Belirtmeliyiz ki sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların hem objektif hem de subjektif esaslı noktalar hususunda anlaşmaları gerekir⁸⁵. Esaslı noktalardan anlamamız gereken ise sözleşmenin niteliğine, genel iş anlayışına ve koşullarına göre tarafların mutlaka uyuşması gereken noktalar esaslı noktalardır⁸⁶. Sözleşmenin nitelik ve özelliğini belirleyen ve ona tipikliğini veren noktalara objektif esaslı noktalar denilmektedir. Subjektif esaslı noktalar ise tamamlayıcı hukuk kurallarına konu noktalar (doğal) ile arızı noktalardır⁸⁷. Sözleşmenin ikinci derecedeki noktaları ise objektif ve subjektif esaslı noktalardan olmayan diğer noktalardır. TBK m. 2 gereğince sözleşmenin ikinci derecedeki noktaları (malın teslim yeri, teslim tarihi gibi hususlar) tartışılıp üzerinde taraflarca bir anlaşma sağlanamadıysa, sözleşme kurulmamış sayılacaktır. Bununla birlikte tarafların ikinci derecedeki noktalar hakkında hiç konuşmamış olması durumunda fakat sözleşmenin kurulduğu hallerde hâkimden kanun hükümlerine, sözleşmenin niteliğine yahut günlük hayatın akışına göre boşluğu

⁷⁹Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 29; Sert Sütçü, S., (2023). *Satış sözleşmesi, bağışlama sözleşmesi, mal değişimi sözleşmesi, Borçlar hukuku özel hükümler*, ss .49-192, Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 51.

⁸⁰Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.** 2019, s. 229.

⁸¹Selanik, A. Âdem (2018) *Viyana Satış Sözleşmesi (CISG) uyarınca teslim borcu*, İstanbul: Legal Yayınevi., s. 34.

⁸²Yenice, **a.g.k.** 2015, s. 5; Aral ve Ayrancı **a.g.k.** 2018, s. 69, 70, 72; Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 29.

⁸³Selanik **a.g.k.** 2018, s. 37.

⁸⁴Akıntürk ve Ateş **a.g.k.** s. 230; Nomer **a.g.k.** 2018, s. 45; Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 29.

⁸⁵Akinci, **a.g.k.** s. 75; Reisoğlu **a.g.k.** 2014, s. 63; Nomer **a.g.k.** 2018, s. 45.; Aral ve Ayrancı **a.g.k.** s. 67.

⁸⁶Bilgili, **a.g.k.** s. 38; Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.** 2019, s. 230; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 174.

⁸⁷Antalya **a.g.k.** s. 235; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 175.

dolduracak şekilde karar vermesi talep edilebilir⁸⁸.

Satış sözleşmeleri rızai sözleşmelerdendir⁸⁹. Bu nedenle tarafların sözleşme yapmaya ve sözleşmenin içerdiği unsurlara ilişkin rızasının etkilenmemiş olması gerekir. Hata, hile korkutma gibi iradenin geçerliliğini olumsuz olarak etkileyen sebepler nedeniyle yapılan satış sözleşmesinin de geçersizliği durumu ortaya çıkabilecektir.

2.1.2. Satış sözleşmesinin kurulması

Sözleşmenin kurulabilmesi için esaslı noktalardan başka sözleşmenin kurucu unsurların hepsinin tamam olması gerekir. Sözleşmelerde en elzem kurucu unsur ise irade beyanıdır⁹⁰ ancak bu irade beyanının karşılıklı ve birbirine uygun olması gerekir⁹¹.

Bir sözleşmenin kurulabilmesi için temel gereklilik geçerli bir irade beyanı olan öneri⁹² (icap) ve buna bağlı bir kabuldür. Sözleşmenin esaslı unsurlarını içeren ve tarafın sözleşme ile bağlanma iradesini taşıyan açıklamasına öneri (icap) denir⁹³. Öneri bir sözleşme yapma çağrısıdır ve tek taraflı bir hukuki işlemdir⁹⁴. TBK m. 8 gereğince, önerinin belirli bir kişiye yapılmış olması şart değildir, sayısı ve kimliği belirsiz kişilere yönelik de öneride bulunulabilir⁹⁵. Öneri kural olarak özel bir şekil şartına tabi değildir. Elektronik ortamda herkese açık öneri veya öneriye davet yapılabilir⁹⁶. Bazen işletmelerin hazırladığı internet ortamlarında, önceden hazırlanan programlara yüklenen veriler kapsamında irade beyanları açıklanabilmektedir. Bu irade beyanlarına otomatikleşmiş irade beyanı denilmektedir⁹⁷. İnternet sitelerinde satış için listelenen ürünler bir satış önerisidir. Sözleşmenin kurulabilmesi için internet sitesinde kabul iradesinin ortaya konulduğunu belirten örneğin; ürünün sepete eklenmesi ve ürün satın alımının onaylanması gibi hareketlerin yapılması gereklidir. Öğretide başka bir görüş bu hareketi öneriye davet olarak nitelendirilmektedir. Satıcının (*dropshipper*) ödemeniz

⁸⁸ Bilgili, **a.g.k.** s. 38; Reisoğlu **a.g.k.** 2014, s. 65; Kocayusufpaşaoğlu **a.g.k.** s. 176.

⁸⁹ Aral ve Ayrancı **a.g.k.** 2018, s. 70; Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 29.

⁹⁰ Akıncı, **a.g.k.** s. 66.

⁹¹ A. Kılıçoğlu (2018) *Borçlar Hukuku genel hükümler*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 53; Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 209, 234.

⁹² Akıncı, **a.g.k.** s. 67, “Yeni TBK icapta bulunan kişiye öneren demiştir”; Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 239.

⁹³ Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s.55; Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 239; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 33.

⁹⁴ Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 64.

⁹⁵ Akıncı **a.g.k.**, s. 68; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 179.

⁹⁶ Antalya **a.g.k.**, s. 249.

⁹⁷ Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 248.

alınmıştır şeklinde geri dönüşü ile sözleşmenin tamam olduğunu ifade etmektedirler⁹⁸.

Öneri, önereni önerinin türüne göre bağlamaktadır. Şöyle ki; TBK'nın 3. maddesine göre, süreli öneride karşı taraf süresinde öneriyi kabul etmezse öneren önerisi ile bağlı olmayacaktır. Süresiz bir öneriden söz edildiğinde ise önerenle karşı tarafın karşı-karşıya yahut uzakta olmasına göre cevap değişkenlik gösterecektir. TBK m. 4'e göre yüz yüze olanlar arasında bir öneri mevcutsa bu öneri derhal kabul edilmediği takdirde öneren önerisiyle bağlı değildir. TBK m. 4/2'ye göre telefonla yapılan önerilerde bu kapsamda yer almaktadır⁹⁹. Kanun lafzının telefon olarak düzenlenmesinin isabetli olmadığı, günümüzde internet dahil birçok iletişim aracının hazırlar arası görüşme sayılabileceği bu nedenle her somut uyumsuzlukta ayrı ayrı bu durumun incelenmesi gerektiği öğretide savunulmaktadır¹⁰⁰. Nitekim her bilgisayar iletişimi değil "doğrudan iletişim" hazırlar arası sözleşme görüşmesi kabul edilmiştir¹⁰¹.

TBK m. 5'e göre uzakta olanlar arasında süresiz bir öneri olması durumunda makul bir sürede kabul beyanının önerene ulaştırılması gerekmektedir¹⁰². TBK m. 5/2'ye göre öneri sahibinin icabını zamanında ulaşmış saymaya hakkı vardır¹⁰³. Karşı karşıya bulunanlar bakımından sözleşmenin hüküm ifade ettiği an bakımından bir sorun yoktur çünkü önerinin kabulü ile sözleşme kurulmuş olacaktır¹⁰⁴ ancak hazır olmayanlar arasında yapılan sözleşmeler TBK m. 11 göre kabul haberinin önerene gönderildiği andan itibaren hüküm ifade etmeye başlayacaktır. Dolayısıyla TBK hazır olmayanlar arasında sözleşmenin kurulma anının tespiti bakımından "ulaşma teorisini" kabul

⁹⁸Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 248; Kocayusufoşpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 185. Kocayusufoşpaşaoğlu web sitesinde satışa konulan bir ürünün ifasının elektronik ortam dışında gerçekleştirilmesi halinde (kargo, posta vb.) aksi anlaşılmadıkça icap değil icaba davet olarak anlamak gerektiğini vurgulamıştır. Bununla birlikte doğrudan e-ticaret olarak nitelendirilen ve ifanın da elektronik ortamda gerçekleştiği örneğin spotify gibi dinleme listeleri sunan bir taşınabilir telefon uygulamasının sergilediği ürününü icap kabul etmiştir.

⁹⁹Kocayusufoşpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 195; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 35.

¹⁰⁰Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 70.

¹⁰¹Kılıçoğlu, **a.g.k.** s. 64; Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 258; Kocayusufoşpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 196, Kocayusufoşpaşaoğlu burada elektronik iletişim hususunda ikili bir ayırmadan söz etmiştir. Chat diye bildiğimiz karşılıklı anlık etkileşimin olduğu durumlarda hazırlarası bir işlem olduğunu oysa elektronik e-posta yahut sms gibi karşı tarafın hemen muhatap olup olmadığının tespit edilemediği iletişim yöntemlerinin ise hazırlar arası işlem olmadığından bahsetmiştir.; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, s. 41; bkz. eşzamanlılık kavramı için, E. İnal (2005). E- Ticaret Hukukundaki gelişmeler ve internette sözleşmelerin kurulması, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, s. 12.

¹⁰²Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 67.; Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 259.

¹⁰³Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 71; Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 41; Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 275.

¹⁰⁴Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 76; Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 71; Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 41; Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 66; Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 45.

etmiştir¹⁰⁵.

Önerinin hukuki sonuç doğurabilmesi için, karşı tarafa yöneltilmiş, bağlanma iradesi içeren ve sözleşmenin bütün esaslı noktalarını ihtiva eden şekilde yapılması gerekmektedir¹⁰⁶. Öneriye davet olarak nitelendirilen irade beyanı genellikle sözleşmenin bütün esaslı noktalarını ihtiva etmez¹⁰⁷. Öneriye davet bağlanma iradesi taşımadığından öneriye davet edenin kendisine yöneltilen önerileri reddetmesi durumunda sözleşmeden doğan sorumluluğu olmaz¹⁰⁸. İcapta bulunan kişi kural olarak icabıyla bağlıdır¹⁰⁹. Kural bu olmakla birlikte kanunda öneri ve kabulden rücu edilebilecek haller (TBK m. 10) düzenleme altına alınmıştır¹¹⁰.

Kabulden bahsetmemiz gerekir ise; kabul, öneriyi değiştirmeyen ve onunla uyum içerisinde bulunan irade açıklamasıdır¹¹¹. Kabul de öneri gibi tek taraflı ulaşması gerekli bir irade beyanıdır¹¹². İrade beyanlarının karşılıklı olması nedeniyle kabul beyanının önerene yöneltilmesi gerekir¹¹³.

2.1.3. Satış sözleşmesinin kurulma anı

Sözleşmenin kurulma anı hukukumuzda dört teoriye göre açıklanmaktadır. Açıklama teorisine göre öneriye karşı kabul beyanının açıklandığı an sözleşmenin kurulma anıdır. Gönderme teorisine göre, öneriye karşı kabul beyanının gönderildiği an sözleşmenin kurulma anıdır. Ulaşma teorisine göre, öneriye karşı kabul beyanının önerene ulaştığı an sözleşmenin kurulma anıdır. Öğrenme teorisine göre ise önerenin önerisine karşı kabul beyanının öneren tarafından öğrenilme anı sözleşmenin kurulma anıdır¹¹⁴.

Sözleşmenin kurulma anı ile sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurma anı her zaman aynı anda gerçekleşmez. Hazırlar arasında sözleşmenin hüküm ve sonuç

¹⁰⁵Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 274; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 171; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 36; Oğuzman ve Öz, **a.g.k.**, 2022, s. 96. Yazarlar tarafından “ulaşma teorisinin” sözleşmelerde yarar dengesine uygun olduğunu ancak bunun genelleştirilmesinin yanlış olduğundan bahsedilmektedir.

¹⁰⁶Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 65.

¹⁰⁷Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 68; Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 39.

¹⁰⁸Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 59; Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 65.

¹⁰⁹Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 69.

¹¹⁰Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 73.

¹¹¹Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 66.

¹¹²Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 68.

¹¹³Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 265.

¹¹⁴Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 69; Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 273; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 210.

doğurma anı sözleşmenin kurulduğu an ile aynı andır¹¹⁵. Hazır olmayanlar arasında ise kurulan bir sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurması için TBK m. 11/1’de “gönderme” teorisini kabul etmiştir. Zira TBK m. 10’a göre öneri gibi kabul de karşı taraf öğreninceye kadar geri alınabilir¹¹⁶. Yani hazır olmayanlar arasında sözleşmenin kurulma anı “ulaşma teorisine” göre tespit edilirken, sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurduğu an “gönderme teorisine” göre tespit edilmektedir.

2.1.4. Satış sözleşmesinde ifa

Satış sözleşmesinde tarafların üzerinde bir şeyin verilmesi ve bedelinin ödenmesi üzerine anlaşılır. Burada ifa kavramını açıklamak gerekir. İfa, borç altına girilen edimin eksiksiz ve doğru şekilde yerine getirilmesidir¹¹⁷. İfa alacaklıyı tatmin eden ve borcu sona erdiren bir sebeptir¹¹⁸. İfayla borç ilişkisi değil borç kalemi sona erer¹¹⁹. İfanın dört unsuru vardır; ifanın tarafları, ifanın konusu, ifa yeri ve ifanın zamanı bu dört unsurdur. İfanın gereği gibi yerine getirilebilmesi bu dört unsurunda uygun olmasına bağlıdır¹²⁰.

İfanın konusu borca konu teşkil eden edimdir¹²¹. Hangi sebeple kurulmuş olursa olsun her borç ilişkisinde ifanın konusunu oluşturan yapma, yapmama ya da vermeye ilişkin olabilir¹²². Verme borcunun bir türü olan satış sözleşmesinde, edimin konusu olan malın sözleşmenin yapıldığı sırada satıcının mülkiyetinde olması şart değildir¹²³.

Temel kural kararlaştırılan edimin yerine getirilmesi olsa da bazı durumlarda borçlu borçlanılan edimin konusunun dışında başka bir şeyi ifa ederek borcundan kurtulabilmektedir¹²⁴. Bu hallere örnek olarak; seçimlik borç, ifa yerini tutan edim, ifa amacıyla yapılan edim sayılabilir. Kural ifanın tek seferde yerine getirilmesi olsa da borcun bölünebilen bir borç olması halinde TBK m. 84’te kısmi ifaya imkân tanımıştır¹²⁵. Kısmi ifa sonrasında, kısmen ifa edilmeyen kısım üzerinde borçlunun temerrüdü oluşacaktır. Alacaklı borçlunun temerrüdüne ilişkin haklarını

¹¹⁵Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 44; Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 69.

¹¹⁶Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 44; Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 67.

¹¹⁷Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 290; Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 137.

¹¹⁸Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 532.

¹¹⁹Bilgili, **a.g.k.** s. 137.; Reisoğlu, **a.g.k.**, s. 290.

¹²⁰Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 201.

¹²¹Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 203; Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 296; Nomer, **a.g.k.**, s. 297.

¹²²Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 138.

¹²³Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 230.

¹²⁴Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 139; Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 300.

¹²⁵Reisoğlu, **a.g.k.**, s. 298.

kullanabilecektir.

İfa, kural olarak edim borçlusu tarafından yerine getirilmelidir. Ancak TBK m. 116'ya göre üçüncü kişi tarafından da borç borçlu lehine ifa edilebilir¹²⁶. Üçüncü kişi tarafından ifası yapılabilen borçlarda alacaklı ifayı kabulden kaçınmaz¹²⁷. Alacaklının ifadan kaçınması halinde alacaklının temerrüdü oluşacaktır. Bununla birlikte borçlunun borcu şahsen ifaya yükümlü olmadığı hallerde borcun üçüncü kişi tarafından ifası borç ilişkisinin taraflarında bir değişiklik yaratmayacaktır. Her durumda üçüncü kişilerin ifada bulunması borçluyu borçtan ve dolayısıyla sorumluluktan kurtarmayabilecektir¹²⁸. Ana kural borcun sona erebilmesi için ifanın alacaklıya yapılmasıdır ancak alacağı tahsile yetkili bir temsilciye borcun ifa edilmesi ile de borç sona erebilecektir.

2.1.4.1. İfa yeri

İfanın dört önemli unsurundan diğer ikisi de ifa yeri ve ifa zamanıdır. Tam ve eksiksiz bir ifadan söz edebilmek için taraflarca belirlen yahut yasayla belirlenmiş olan yerde ve zamanda ifanın gerçekleştirilmesi gerekir. İfa yeri kısaca, borçlanılan edimin yerine getirileceği yer olarak ifade edilir. Buna göre, ifa yeri bir coğrafi mekândan ibarettir. İfa yeri sözleşmede taraflarca açık veya örtülü olarak kararlaştırılabilir¹²⁹. İfa yerinin taraflarca sözleşmede kararlaştırılması halinde borçlu borcunu başka yerde ifa edemez¹³⁰. Sözleşmede ifa yerine ilişkin hüküm yoksa, hal ve şartlara göre yahut teamüle göre de ifa yeri belirlenemiyorsa, TBK m. 89'a göre ifa yeri tespit edilmelidir.

İfa yerine göre borçlar, öğretide, gönderilecek, aranılacak ve götürülecek borçlar olmak üzere üçe ayrılır. İfa yeri yönünden satış sözleşmesi türleri bu ayrıma paralel bir yapıdadır. Buna göre, yerinde satış, gönderme satışı ve uzaktan satış olmak üzere üç satış sözleşmesi türü mevcuttur. Sözleşmenin ifası satış konusu şeyin bulunduğu yerde gerçekleşecekse aranılacak borçtan söz edilecektir¹³¹. Götürülecek borç, teslim edilecek malın satıcı tarafından alıcının yerleşim yerine yahut işyerine teslimini üstlendiği borçtur. Bu durumda satıcı için malın teslim yeri alıcının yerleşim yeri yahut işyeridir¹³². Para borçları ise götürülecek borçlardandır. Örneğin kira borcu alacaklının

¹²⁶Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 327.

¹²⁷Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 294; Nomer **a.g.k.**, 2018, s. 327.

¹²⁸Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 556.

¹²⁹Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 328; Selanik **a.g.k.**, 2018, s. 41.

¹³⁰Akinci, **a.g.k.** 2022, s. 206; Kılıçoğlu **a.g.k.**, s. 533; Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 140.

¹³¹Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 6.

¹³²Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 58.

ödeme zamanındaki ikametgahında ifa edilir. Gönderilecek borca TBK m. 208 ve m. 211’de yer verilmiştir. Gönderilecek borçlarda ifa yeri, edimin gönderileceği yerdir¹³³. Mesafeli sözleşme gönderilecek borçlara en temel örnektir¹³⁴.

Mesafeli sözleşme kavramı pozitif hukukumuza Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a 2003 yılında eklenen 9/A maddesi ile girmiştir. 2022 yılında ilgili kanunda yapılan yeni düzenleme ile mesafeli sözleşmelere ilişkin ayrıntılı hükümleri TKHK m. 48’te görmek mümkündür. Mesafeli sözleşme aslında ayrı bir sözleşme tipi değildir. Mesafeli sözleşme var olan sözleşme tiplerinin kuruluş tarzını esas alan bir kavramdır¹³⁵. TKHK m. 48’de mesafeli sözleşmeler taşınır mallar bakımından; satıcı ile tüketicinin eş zamanlı olarak aynı fiziksel ortamda var olmadan, malın uzaktan pazarlanmasına yönelik olarak oluşturulmuş (bizim örneğimizde çevrimiçi pazaryeri) sistemlerle taraflar arasında sözleşmenin kurulduğu zamanda dahil olmak üzere uzaktan iletişim araçlarının kullanılarak kurulduğu sözleşmeler olarak tanımlamıştır. Madde metninden de anlaşılmaktadır ki alelade bir şekilde uzaktan kurulan sözleşmeler mesafeli satış sözleşmesi olarak nitelendirilemeyecektir¹³⁶. Bir sözleşmenin mesafeli satış sözleşmesi nitelendirmesinden faydalanabilmesi için kanunda açıkça ifade edildiği üzere; malın pazarlanmasına yönelik oluşturulmuş bir sistem gereklidir. Stoksuz satışta elektronik pazaryerleri bu sisteme karşılık gelmektedir. TKHK’da 2022 yılında yapılan son değişiklik ile bahsi geçen bu pazar yerlerinin de tüketiciye karşı yükümlülükleri ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.

İfa yeri kavramından bahsederken yabancılık unsuru içeren sözleşmeler bakımından da ele almakta fayda vardır zira stoksuz satış sözleşmelerinin büyük bir çoğunluğu uluslararası satışa konu almaktadır. CISG’in uygulama bulacağı sözleşmelerde CISG hükümlerine göre ifa yeri tespit edilmelidir. CISG’in uygulanamayacağı hallerde ise yabancılık unsuru taşıyan adi satış sözleşmelerinde ifa yeri tespit edilirken, MÖHUK m. 24’e göre hareket edilmelidir. İlgili hüküm uyarınca sözleşmelere uygulanacak hukuk taraflarca serbestçe kararlaştırılabilecektir. Taraflarca

¹³³F. Eren (2022) *Borçlar hukuku genel hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 972; Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 535; Yenice **a.g.k.**, 2015, s. 7.

¹³⁴Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 65. Eren, mesafeli satışlarda borcun aranacak borç olduğunu fakat küçük bir değişikliklerle “değiştirilmiş aranacak borç” olarak tanımlanmasının daha uygun olacağı görüşündedir. Çünkü bu tür sözleşmelerde satıcı satılanı bağımsız bir satıcıya teslim etmek zorundadır.

¹³⁵Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 214; A. Tekçe (2021) Mesafeli satış sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde tüketicinin korunması, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Volume 3, Issue 1, ss. 224 – 276, s. 230.

¹³⁶Tekçe, **a.g.k.**, 2021, s. 231; Gülören, T. (2011). *Milletlerarası Özel Hukuk bağlama kuralları*. İstanbul: Beta Yayınevi, s. 27.

bir hukuk seçimi yapılmaması halinde MÖHUK m. 24/4 gereğince yetkili hukuk belirlenecektir. Tüketici satımına konu uluslararası satımlarda ise Brüksel 1 Tüzüğü ile MÖHUK m. 26 hükümlerine göre ifaya ilişkin hususlar belirlenecektir.

2.1.4.2. İfa zamanı

İfa yeri kadar önemli olan bir diğer husus borcun ne zaman ifa edileceğidir. İfa zamanı, alacaklının edimin ifasını kabule hazır olduğu ve borçlunun edimini ifa etmekle ile yükümlü olduğu zamandır. Borcun ifasının talep edilebilmesi için borcun muaccel bir borç olması gereklidir¹³⁷. İfa zamanı TBK m. 90'da düzenlenmiştir. Satış sözleşmesi gibi iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde TBK m. 97 gereğince taraflar kural olarak edimlerini aynı anda ifa etmekle yükümlüdür¹³⁸. Kural bu olmakla birlikte özel durumlar için satış sözleşmelerinde ifanın zamanına ilişkin düzenlemeler TBK 123 ve 125. maddeleri arasında yer almaktadır. Buna göre satıcının edimin ifasını zamanında yerine getirmemesi halinde ancak bu maddelerde belirtilen şekilde satıcı temerrüde düşürülebilecek ve alıcıya temerrüde dayalı hakları kullanma hakkı verebilecektir. Elbette bu hükümler adi satış sözleşmeleri için geçerlidir.

Satış sözleşmesinin ticari satışa konu olması durumunda ifa zamanının tespiti bakımından TBK'da ayrı bir düzenleme yer almıştır. Ticari satışlarda teslim zamanı taraflarca saptanmışsa TBK m. 212 gereğince satıcıya bir süre vermeye gerek olmaksızın, alıcı ifadan vazgeçip, borcun yerine getirilmemesinden kaynaklı olarak müspet zararın tazmin edilmesini talep edebilir. Madde metninde öngörülmemiş olmasına rağmen öğretide kabul edilen bir görüşe göre alıcının sözleşmeden dönerek menfi zararını talep edebilecektir¹³⁹.

2.1.5. Tabi oldukları hukuka göre satış sözleşmesinin türleri

2.1.5.1. Adi satış

Ticari iş, adi iş veya tüketici işlemini en temelinde ayıran özellik, adi işin TMK ve TBK gibi genel hükümlere tabi olması bununla birlikte ticari işin TTK, tüketici işlemlerinin ise TKHK gibi özel hükümlere tabi olmasıdır¹⁴⁰.

¹³⁷Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 329.

¹³⁸Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 213; Kılıçoğlu, **a.g.k.**, s. 542, 592; Bilgili ve Demirkapı, **a.g.k.**, 2018, s. 141; Reisoğlu **a.g.k.**, 2014, s. 326; Nomer **a.g.k.**, 2018, s. 329, 333.

¹³⁹Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 249.

¹⁴⁰ M. Bahtiyar ve L. Biçer (2016) Adi iş/Ticari iş/Tüketici işlemi ayrımı ve bu ayrımın önemi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cevdet Yavuz'a Armağan, C 22 S 3, s. 396.

TBK m 207 vd. maddelerinde genel olarak adi satışın tanımına ve uygulanacak hükümlere yer verilmiştir. TTK m 19/1’de ise ticari işin tanımı yapılmış ise de madde metninin mefhumu muhalifinden adi işin/borcun tanımına da yer verildiği görülmektedir¹⁴¹. İlgili madde metinlerine baktığımızda bir tacirin kendi işletmesini ilgilendirse dahi özel bir sebebe dayanarak yaptığı işin adi bir iş olarak nitelendirilebileceği belirtilmektedir¹⁴². Önemle belirtmekte yarar vardır ki burada bahsi geçen tacir gerçek kişi tacir olup, yargıtay tüzel kişi tacirlerin ne saikle olursa olsun yaptığı işlemlerin adi işleme konu olamayacağını hüküm altına almıştır¹⁴³.

2.1.5.2. Ticari satış

TBK m. 207 vd. maddelerinde düzenlenen adi satış yanında, tüketici satışı, ticari satışlar ve milletlerarası satışlara ilişkin farklı hükümler içeren düzenlemelerde mevcuttur. Ticari satış; satın alınanı yeniden satarak satılardan kar elde amacı güden satış türüdür¹⁴⁴. Bir başka ifadeyle ticari satış mesleği satıcı olanların birbirleri arasında yaptığı, yani bir esnaf ve bir tacir ya da iki esnaf veya iki tacirin arasındaki satışlar olup, mesleki satış olarak adlandırılmaktadır¹⁴⁵. Öğretideki diğer bir görüşe göre; ticari satıştan bahsedebilmek için satış sözleşmesinin, malın yeniden satıma konu olması yoluyla kazanç sağlamayı meslek edinen kimseler arasında akdedilmesi gerekmektedir¹⁴⁶. Türk Ticaret Kanunu’nun 23. maddesi de ticari satımları düzenlemektedir. Buna göre ilgili maddenin satış sözleşmesine uygulanabilmesi için sözleşmenin, tacirler arasında akdedilmesi ve tarafların ticari işletmesini ilgilendirmesi şartken¹⁴⁷; TBK’da ticari satımı düzenleyen 212. maddenin 2. fıkrasına göre buna benzer bir şart yer almamaktadır. Dolayısıyla öğretide yer alan bu görüşe göre, TBK m. 212/2 hükmünün bir satış sözleşmesine uygulanabilmesi için tacirler arasında kurulmuş ve tarafların ticari işletmesini ilgilendiren bir sözleşme olması şart değildir¹⁴⁸. Bizim kanaatimize göre de TBK m. 212/2’de ifade edilen ticari satış kavramı yalnızca

¹⁴¹ İ. Yılmaz Aslan (2012) *Ticaret Hukuku Dersleri*, İstanbul, s. 79.

¹⁴² S. Arkan (2014) *Ticari İşletme Hukuku*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, s. 65.

¹⁴³ YHGK 21.09.2011 T. 2022/19-500 E. 2011/550 K.

¹⁴⁴ Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 11.

¹⁴⁵ Aydoğdu ve Kahveci, **a.g.k.**, 2017, s. 100.

¹⁴⁶ Aral ve Ayrancı, **a.g.k.**, 2018, s. 97; Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 40; Farklı yönde görüşler için bkz. Yavuz, **a.g.k.**, s. 102. Satıma konu malın türünden malların satış işini meslek edinmiş kişiler arasında yapılan satışlar ile alıcının aldığı malı kiralamak veya tekrar satmak ve bu işlemlerden kar sağlamak maksadıyla hareket ettiği satışlar, ticari satıştır.

¹⁴⁷ S. Arkan (2017) *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Filiz Kitabevi, s. 168.

¹⁴⁸ Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 40-41; Yavuz, **a.g.k.**, s. 102

tacirlerin arasında gerçekleşen ve tarafların ticari işletmelerini ilgilendiren satışlar için söz konusu olmalıdır. Bunun en temel nedeni ise ticari yaşamın gereklilikleri yönünde hayat bulan bu özel düzenlemeden yararlanması gerekli olan satışlar; tacirlerin arasında akdedilen ve sözleşme taraflarının ticari işletmesini ilgilendiren satışlar olmalıdır¹⁴⁹.

2.1.5.3. Tüketici satışı

TKHK m. 3'e "tüketici" kavramını, mesleki yahut ticaret yapmak maksadıyla hareket etmeyen gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlamıştır. Yani kısaca tüketici hukukunu ilgilendiren satış, ticaret yapmak yahut mesleki nedenlerle hareket etmeyen şahısların bu amaçlarla hareket eden kişilerle kurduğu satış ilişkisidir. Böylece tüketicinin taraf olduğu her satım sözleşmesi tipik yahut atipik olması veya hangi kanunda düzenlendiğine bakılmaksızın tüketici işlemi sayılmaktadır.

Tüketici işleminin tarafı her daim gerçek kişi olmak zorunda değildir. Nitekim TKHK m. 3'te "tüzel" kişilerinde tüketici sıfatına sahip olabileceği belirtilmiştir. Yine TTK m. 864/5 sözleşmeyi ticari veya mesleki faaliyetle bağlantılı olarak yapan gerçek ve tüzel kişiyi tüketici olarak tanımlamıştır. Ancak ticari amaçla hareket eden bir tüzel kişinin yaptığı satışın tüketici satışına konu edilemeyeceği yargıtay tarafından da kabul edilmektedir¹⁵⁰. Yani burada önemli olan özellikle tüzel kişiler bakımından işlemi yapma amacının tespitidir. Tüketici olduğunu iddia eden bir tüzel kişi bunu ispatla mükellef olacaktır¹⁵¹.

2.1.5.4. Milletlerarası satım hükümlerine tabi sözleşmeler

Satış sözleşmelerine ilişkin bir diğer ayrım ise satışın ulusal yahut uluslararası bir hukuki işleme konu olup olmamasına göre yapılacaktır. Milli yani ulusal satış, Türk Hukukunun uygulandığı içinde yabancılik unsuru bulunmayan satışlardır. Milletlerarası bir satışta, aynı milli satış gibi adi satış, ticari satış veya tüketici satışı gibi farklı niteliklere sahip olabilir. Türk hukukunda milletlerarası satış sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü kanunlar ihtilafına göre yapılacaktır. MÖHUK m. 24'e göre adi sözleşmelerde uygulanacak hukuk öncelikle tarafları seçimine bırakılmıştır. Taraflar sözleşmede belirli bir hukuk seçimi yapmadılar ise sözleşmeden

¹⁴⁹ Cindoruk Ayhan, C. (2019) *Ticari satış*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

¹⁵⁰ YHGK 21.09.2011 T. 2011/19-500 E. 2011/550 K.

¹⁵¹ Gümüş, **a.g.k.**, s. 30.

doğan uyuşmazlığa o sözleşme ile en sıkı ilişkili ülke hukuku uygulanacaktır. Madde metnine göre ayırıcı edim borçlusunun ikamet yeri hukuku, sözleşme ile çok sıkı ilişkili olan yer hukuku kabul edilmektedir. Satış sözleşmesinde karakteristik edim satıcının edimidir¹⁵². Ülkemizin tabi olduğu Viyana Satış Antlaşması gereğince antlaşmanın uygulama alanı bulduğu sözleşme türlerinde bu antlaşmanın hükümleri uygulama alanı bulacaktır¹⁵³.

Her uluslararası satış sözleşmesi adi satış sözleşmesi niteliğinde olmayabilir. Bazı durumlarda ticari bazı durumlarda ise tüketici satışı özelliği arz edebilen bu satış türlerinden tüketici satışı CISG'in kapsam alanı dışında bırakılmıştır. Bu sebeple tüketici satışına konu ve yabancılık unsuru içeren bir satış sözleşmesinde MÖHUK m. 26 uygulama alanı bulacaktır.

2.2. Tedarik sözleşmesi

Tedarik kelimesi, Türk Dil Kurumu sözlüğü tarafından “*araştırıp bulma, sağlama ve elde etme şeklinde*” tanımlanmıştır¹⁵⁴. Birden fazla kişi arasında, tedarik konusunun zamanında ve belirli bir periyotta, belirlenen bedellerle, belirlenen kalitede yerine getirilmesini garanti eden ve bu bunları taahhüt altına alan, tarafları bakımından karşılıklı olarak devamlı borç yükleyen, yoğun bir şekilde iş birliği ve güveni kapsayan, çoğunlukla çerçeve nitelikte ve karma olarak kurulmuş hukuksal işlemi tarif etmektedir¹⁵⁵.

Tedarik sözleşmelerinin konusu, başta mal olmak üzere hizmet vb. içeriklerden de oluşabilir. Tedarik edilen malın sağlanması, ürün tedariki çerçevesi altına girer. Burada tedarikçi, tedarik sözleşmesi konusu ürünü kendisi de üretip, tedarik edene teslim edebilir ya da başka bir üreticiden alıp, tedarik edene sağlama borcunu ifa edebilir¹⁵⁶. Ürün üretmenin yer yer eser sözleşmesine benzerliği kabul edilmekle birlikte, tedarik sözleşmesinin karma yapısı nedeniyle burada eser sözleşmesi niteliği taşıyan bir tedarik sözleşmesinden değil, ürünü üreterek tedarikini sağlamayı amaçlayan

¹⁵²Yenice, **a.g.k.**,2015, s. 14.

¹⁵³Aral ve Ayrancı, **a.g.k.**, 2018, s. 68.

¹⁵⁴Türk Dil Kurumu sözlüğü, www.sozluk.gov.tr (Erişim 23.04.2023)

¹⁵⁵B. Uzun (2022) *Tedarik sözleşmeleri*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 6.

¹⁵⁶Uzun, **a.g.k.**, 2022, s. 73.

isimsiz sözleşme niteliğinde olan bir tedarik sözleşmesinden söz edilmektedir¹⁵⁷. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu vermiş olduğu bir kararda, belirlenmiş bir bedelin karşılığında ebatları belirli olan ve sandık yapmak için satın alınan tahtaların teslim edilmesine ilişkin taahhüdün, üretimin seri şekilde ve makinayla yapılması sebebiyle bir sanat özelliği göstermediği için eser sözleşmesi değil, satış sözleşmesi olarak nitelendirilmesi gerektiğine hükmetmiştir¹⁵⁸.

Basit anlamıyla mal tedarikine dayalı bir sözleşme ilişkisinde tedarikçi; malı üretme ve malı teslim etme borcu altına girmektedir. Tedarikçinin malı anlaşılan özelliklerde teslim etmemesi halinde alıcıya malın ayıbına ilişkin hakları kullanma hakkı doğacaktır. Tedarik sözleşmeleri açısından, borçlunun aksine başka bir anlaşma bulunmuyorsa, sözleşmede belirlenen yerde, belirlenen zamanda edimlerini ifa etmesi gerekmektedir¹⁵⁹.

Tedarik edilen malın alıcısı ise; malın bedelini ödeme, tedarikçinin masraf, avans ve zararlarını karşılamak ve malı kabul etme borcu altına girmektedir. Alıcı, tedarik ettiği ürünü kabul etmediği yahut borcun ifasını engelleyici bir eylemde bulunduğu durumda alacaklının temerrüdü söz konusu olacaktır.

Taraflar, tedarik sözleşmesinde yükümlendikleri her borç için ayrı bir ifa yeri belirleyebilir. TBK m. 89 edimin ifa edileceği yerin, taraflarca açık yahut zimni irade beyanlarıyla belirlenebileceğini düzenlemiştir. Ancak taraflar arzu ederse bu durumun aksine bir düzenlemeyi sözleşmelerinde kararlaştırılabilir. Tedarik sözleşmesinin doğası bakımından ifa yerinin başka bir devlette yer alabilecektir. Bu gibi durumlarda ifa yerinin tespiti hususunun kanuna bırakılması karışıklık meydana getirebileceğinden dolayı, taraflarca ifa yerinin belirlenmesi özellikle tavsiye edilmektedir¹⁶⁰.

Tedarik sözleşmesi gibi her iki tarafa da borç yükleyen sözleşmeler bakımından TBK m. 97'de ifa zamanı olarak, sözleşme taraflarının aksine bir düzenlemede bulunmadığı hallerde edimlerinin ifasının tüm sözleşme tarafları bakımından aynı anda gerçekleştirilmesi gerektiği düzenlemesine yer vermiştir¹⁶¹.

Tedarik sözleşmelerinde ifa zamanı bakımından özellikle ele alınması gereken

¹⁵⁷Uzun, **a.g.k.**, 2022, s. 73, Y. Korkmaz (2016). Tam zamanında tedarik sözleşmesi ve benzer sözleşmelerle karşılaştırılması, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi- Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 1843-1888, s.1881.

¹⁵⁸Yargıtay HGK, T. 12.11.1958, E. 1958/46, K. 1958/46.

¹⁵⁹R. Serozan (2022) *Borçlar hukuku genel bölüm- İfa, ifa Engelleri, haksız zenginleşme*, İstanbul: Legal Yayınevi, s. 126.

¹⁶⁰Uzun., **a.g.k.**, s.89.

¹⁶¹Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 213.

bir sözleşme türü tam zamanında tedarik sözleşmeleridir. Tam zamanında tedarik sözleşmesi, sözleşme taraflarından birisinin -genelde bu tedarikçi olacaktır- sözleşmenin diğer bir tarafı için sözleşmeyle belirlenen bir şeyi sağlama taahhüdü altına girdiği, sözleşmenin diğer tarafının ise -örneğimizde stoksuz satış yapan satıcı- kendisine tedarikte bulunan sözleşme tarafına belirli bir ücret ödeme borcu altına girdiği sözleşmelerdendir. Bu özelliği nedeniyle tam zamanında tedarik sözleşmeleri, sözleşme tarafları arasında devamlı bir borç ilişkisi doğuran, sözleşmenin tüm taraflarına tam borç yükleyen, yoğun bir iş birliği içeren ve uzun süreli çerçeve sözleşmelerdir¹⁶². Tam zamanında tedarik sözleşmeleri genellikle çerçeve nitelik arz ettiğinden belirli bir malın tedariki ve ödeme bilgisi içermeyecektir. Bunun tersine kurulacak bağımsız satışa ilişkin sözleşmelerin, belirli bir talep üzerine, tedarik edileceği zamanı ve tedarik miktarını düzenleyen bilgiler içermektedir¹⁶³. Yani temelde yer alan bu çerçeve sözleşme ile verilecek her bir siparişin ifası için taraflara düşen hak ve yükümlülükler belirlenmektedir. Örneğin; sözleşme ile her bir yeni sipariş ile ürünün teslimatında nasıl bir yolun izleneceği, siparişlerin hangi aralıklarla ve hangi zaman diliminde teslim edilebileceği gibi hükümler bu çerçeve sözleşmelerde yer almaktadır. Ayrıyeten belirtmemiz gerekir ki tam zamanında tedarik sözleşmeleri, art arda teslimli satış sözleşmelerinin bir alt türünü oluşturmaktadır.

2.3. Artarda teslim borcu doğuran satış sözleşmeleri

Artarda teslime konu olan satış sözleşmelerinde satıcı, satışa konu olan malı art arda teslim etmeyi taahhüt etmektedir. Sözleşmenin alıcısı ise satıcıyla anlaşılan ürün bedelini teslimden önce veya sonra tek seferde veyahut parça parça olacak şekilde ödeme borcu altına girmektedir¹⁶⁴.

Artarda teslimli sözleşmelerde ifanın içerik bakımından somutlaştırılma sına göre iki tür alt sözleşme tipinden bahsedilmektedir. Bu sözleşmelerden ilki, sözleşmenin

¹⁶²Korkmaz, **a.g.k.**, 2016, s. 1846; H. Şen Doğramacı (2022). Çerçeve Sözleşme Kavramı, Çerçeve Sözleşmelerin Amacı ve Ekonomik Fonksiyonu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30 (3), ss. 1043-1077, s. 1047. Çerçeve sözleşme öğretide kimi yazarlarca ifade edildiği şekliyle “temel sözleşme” ilerde kurulması planlanan münferit sözleşmelerde geçerli olacak ortak hükümleri içeren ve bu sayede taraflar arasındaki sürekli ilişkinin temel ilkelerini belirleyen sözleşmedir. H. Şen Doğramacı (2010) Çerçeve Sözleşmeler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s. 31.

¹⁶³Korkmaz, **a.g.k.**, 2016, s. 1849.

¹⁶⁴Doğu, **a.g.k.**, s. 572; K. B., Kapancı (2016) Art arda teslimli satış sözleşmelerinde satıcının (borçlu) temerrüdüne bağlı olarak doğabilecek sonuçlar, *Legal Hukuk Dergisi*, S 161, C (14), s. 2364.

kurulduğu zamanda asıl edim yükümlülüğünün ifa edilecek toplam miktarı bakımından belirli yahut belirlenebilir olması yönüyle ortaya çıkmaktadır. Bu alt sözleşme türünün ismini, parti halinde teslim sözleşmesi, gerçek art arta teslim sözleşmesi gibi isimler verilmektedir. Gerçek artarda teslimli sözleşmelerde, ürünün tedarikçisi sürekli olarak ifaya hazır olmadığı için sürekli bir borç ilişkisinden bahsedilemeyecektir.

İkinci tür artarda teslimli sözleşmede ise asıl edim sözleşmenin kurulduğu zamanda ifa edilecek toplam miktar ile ifa edilmesi gereken belirli bir edimin yahut edimlerin ifa anı bakımından belirsiz olduğu durumları kapsar. Bu tür sözleşmeler belirsiz süre ile yahut uzun bir süre için kurulabilir. Tedarikçi bu ikinci tür sözleşmelerde, ilk alt sözleşmedeki durumunun aksine devamlı şekilde ifaya hazır olmak yükümlülüğü altındadır. Bu sebeple bu tür artarda teslimli sözleşmelere öğretide abone sözleşmesi ya da sürekli teslim sözleşmesi gibi isimler verildiği görülmektedir. Bu sözleşme tipine örnek olarak; hepimizin kullandığı temel elektrik, su, doğalgaz gibi abonelik sözleşmeleri ile meşrubat dağıtım sözleşmeleri verilebilir.

Artarda teslime ilişkin sözleşmenin devamlı bir borç ilişkisi ortaya koyması zorunlu olmamakla birlikte bunun aksine genellikle borç devamlılık arz etmemektedir. Ancak tam zamanında tedarik sözleşmesine baktığımızda tarafların arasında devamlı bir borç ilişkisi doğurduğunu görmekteyiz. Art ardına teslimli sözleşmelerin ilk alt türünü oluşturduğunu ifade ettiğimiz gerçek nitelikteki art ardına teslim sözleşmesi, standart bir borçlar hukuku sözleşmesine örnektir. Bu türde olan sözleşmelerde edimler somut olarak belirlenmiş yahut belirlenebilir şekildedir. Gerçek nitelikteki art ardına teslimli sözleşmeler kuruldukları andan itibaren, sözleşme tarafları için hak ve borçlar kesin bir şekilde doğmaktadır ancak edimlerin ifasının zamana yayıldığı görülmektedir. Bu nedenle, teslimatların her biri ve bu teslimatlara ilişkin ödemelerin vadesi farklılık arz edecektir. Çerçeve vasfındaki tam zamanında tedarik sözleşmesi bakımından somut bir şekilde karşılıklı edim yükümlülüklerinin belirlenmesi durumu yoktur ve bu nedenle bu nitelikteki sözleşmelerde taraflar için asli edim yükümlülüğü de henüz doğmamaktadır. Tüm bu nedenler birlikte değerlendirildiğinde art ardına teslim niteliğindeki sözleşmelerin ilk alt türü olan ve gerçek nitelikte art ardına teslim içeren sözleşmelerin tam zamanında tedarik sözleşmesinden farkları olduğu görülmektedir¹⁶⁵.

¹⁶⁵Korkmaz, **a.g.k.**, 2016, s. 1863; Doğu, **a.g.k.**, s. 571.; O. İlhan (2020) *Viyana Antlaşması'nda (CISG) öncelenmiş sözleşmeye aykırılıklar ve art arda teslimli satışlar, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM Antlaşması (CISG) ilişkin bazı meseleler*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 25; Kapancı, **a.g.k.**, 2016, s. 2367.

Artarda teslim ilişkili sözleşmelerin ikinci alt türünün uygulandığı durumlarda ise sözleşme taraflarınca teslim edilecek şeyin teslim zamanı, miktarı ve cinsi tarafların şu anda var olmayan ancak ilerleyen bir zaman içerisinde satılacak ürüne karşı ortaya çıkması muhtemel ihtiyacına bağlı kılınabilir. Bu durumda satıcı alıcının ileride bu ürüne karşı çıkacak ihtiyacına karşılık ürünü tedarik etme borcu altına girmektedir. Sözleşmenin tarafları karşılıklı olarak anlaşarak her bir teslimin, miktar ve zaman bakımından sınırlarını belirleme yetkisini alıcıya bırakabilir. Her ne kadar art ardına teslim ilişkili sözleşmelerde, taraf borçları art ardına yerine getiriyor olsa da aslında ortada tek bir sözleşmenin varlığından söz edilecektir.

Tam zamanında tedarik sözleşmesi vasfında yapılmış olan çerçeve sözleşmeden sonra buna bağlı olarak birçok ayrı sözleşme yapılabilir. Ayrı şekilde yapılan bu sözleşmelerin borçları da içerik bakımından birbirinden bağımsız borçlardan oluşur. Bu nedenle tam zamanında tedarik sözleşmesinde art ardına teslimli satış sözleşmelerinde olduğu gibi borç ve alacaklar birbirinden bağımsız olarak zamanaşımına sürelerine tabidir. Tüm bu özellikler göz önüne alındığında belirgin bir fark olarak, tam zamanında tedarik sözleşmeleri, art ardına teslim niteliğindeki sözleşmelerin ikinci bir alt türü gibi değerlendirilmektedir¹⁶⁶. Fakat, art ardına teslim ilişkili sözleşmelerde ürün fiyatı, sözleşme yapılırken belirleniyorken, bunun aksine tam zamanında tedarik sözleşmesinde ürünün fiyatı sonradan değişebilmektedir¹⁶⁷. Tam zamanında tedarik sözleşmeleri her ne kadar satış sözleşmesinin neredeyse tüm unsurlarına sahipmiş gibi gözükse de satış sözleşmelerinin temel doğasından farklı olarak, ani edimli bir yapıya sahip olmayıp, aksine devamlı yahut sürekli edim borcu içeren nitelikteki sözleşmelerdir¹⁶⁸. Bu özelliği ile tam zamanında tedarik sözleşmesi, satış sözleşmesinden ayrılmaktadır¹⁶⁹.

Artarda teslimli satış sözleşmeleri ise dönemli edimli sözleşme özellikleri göstermektedir¹⁷⁰. Buna en bariz örnek olarak meşrubat dağıtımına ilişkin sözleşmeler örnek olarak gösterilmektedir¹⁷¹. Art ardına teslim ilişkili satış sözleşmelerinin dönemli yahut sürekli bir borç ilişkisi oluşturmalarının satıcının temerrüdüne ilişkin tespitler bakımından önem arz ettiğini söyleyebiliriz. Buna göre satıcının teslimata ilişkin

¹⁶⁶E. Kuntalp (1968) *Art arda teslimli satış akdi*, Ankara, s. 27.

¹⁶⁷Korkmaz, **a.g.k.**, 2016, s. 1865.

¹⁶⁸A.N. Şenol, (2011) *Bayilik sözleşmesi sona ermesi ve sonuçları*, Vedat Kitapçılık, İstanbul, s. 17.

¹⁶⁹Korkmaz, **a.g.k.**, 2016, s. 1855.

¹⁷⁰Kuntalp, **a.g.k.**, 1968, s. 9,11,20 ve 21.

¹⁷¹Buz, **a.g.k.**, 2014, s. 316.

borçlarından yalnızca birinde temerrüde düşmüş olması durumunda edimin dönemli yahut sürekli olması temerrüde ilişkin sonuçlar bakımından farklılık yaratmaktadır¹⁷². Özellikle birbirinden bağımsız edimlerin her birinin hukuki bakımdan özellik taşıdığı ve bu nedenle TBK m. 84'e göre tek bir borcun devam eden kısmi ifaları şeklinde ifade bulunulmadığı göz önüne alınmalıdır¹⁷³. Ardı ardına teslimi ilişkin satış sözleşmelerinin dönemli edimli olanlarına baktığımızda, yapılması umulan her bir teslimatın ayrı tarihlerde vadesi geleceğinden, henüz vadesi gelmeyen teslimatlar yönünden borçlu temerrüdünden bahsetmek mümkün olmayacaktır¹⁷⁴. Teslimatlardan birisinde satıcının temerrüde düşmüş olması durumunda alıcı borcun yalnızca ifa edilmeyen kısmı bakımından, aynen ifa ile gecikme tazminatını talep edebilecek yahut satıcıya bir süre vererek sadece temerrüde düşmüş olan kısım bakımından müspet zararının tazmin edilmesini isteyebilecektir. Bunların haricinde alıcı sadece borçlunun temerrüde düştüğü bölüm bakımından sözleşmeden kısmen dönmeyi ve buna bağlı olarak menfi zararının tazminini talep etmeyi de tercih edebilecektir¹⁷⁵. Öğretide tartışmalı olan bu hususa göre, bu tarz bir halde alıcının sözleşmeden dönmeyi seçerek bununla birlikte menfi tazminat talebinde bulunma yönünde de hareket edebileceği ancak alıcının bu hakkı kullanabilmesi için bu tercihin derhal satıcıya bildirilmesinin şart olduğu söylenmektedir¹⁷⁶.

2.4. Depolama sözleşmesi

Özellikle e-ticaretin yaygınlaşması nedeniyle bir yerden başka bir yere sevkinin kolaylığı da göz önüne alındığında ara depo ve diğer depolama ilişkilerinin yaygınlaştığı görülmektedir. Depolar, genellikle yalnızca ürünlerin saklanması maksadıyla kullanılan mekanlar olarak belirtilirken, günümüzün ticaret stratejileri ve pazarlamacılık kültüründe zincir satışlara destek niteliğinde ve dağıtım aracılığı eden mekanlar olarak işlev göstermektedir¹⁷⁷. Depolama faaliyeti müstakil bir meslek olarak görünüm arz edebilirken, bazı durumlarda ise tedarikçinin üstlendiği bir sorumluluk

¹⁷²K. B. Kapancı (2016) Art arda teslimli satış sözleşmelerinde satıcının (Borçlu) temerrüdüne bağlı olarak doğabilecek sonuçlar, *Legal Hukuk Dergisi*, S 161, C (14), s. 2.

¹⁷³Kapancı, **a.g.k.** 2016, s. 5; Kapancı, **a.g.k.**, 2016, s. 2369.

¹⁷⁴Kuntalp, **a.g.k.** 1968, s. 77.; Kapancı, **a.g.k.**, 2016, s. 2370, İlhan, **a.g.k.**, 2020, s. 30.

¹⁷⁵Kuntalp, **a.g.k.**, 1968, s. 80, Buz, **a.g.k.** s. 318.

¹⁷⁶Kapancı, **a.g.k.**, 2016, s. 3, İlhan, **a.g.k.**, 2020, s. 31.

¹⁷⁷M. A. Akgün (2020). *Umumi mağaza*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 1.

olarak tek başına bir hukuki ilişki görünümü arz edebilir¹⁷⁸.

Bazı yazarlar depolama sözleşmesinin satış, mülkiyetin saklı tutulması ve vedia sözleşmesine benzediği¹⁷⁹ yönünde görüş bildirmiştir. Bizim kanaatimize göre de depolama sözleşmesi taşıdığı unsurlar bakımından vedia sözleşmesine benzemektedir. Türk hukukunda yer alan saklama (vedia) sözleşmeleri¹⁸⁰, TBK on dördüncü bölüm, 561 ve 579 Maddeleri arasında yer almaktadır. Buna göre TBK m. 561. ile 569. maddeleri arasında genel saklama sözleşmeleri düzenlenmişken, TBK m. 570'te misli şeylerin saklanması, TBK 571 ve 575 maddelerinde ardiyeciye bırakma sözleşmesi ve TBK 576 ve 579 maddelerinde ise konaklama yeri, garaj, otopark ve benzeri yerleri işletenlere bırakma sözleşmeleri olmak üzere dört temel başlık altında saklama sözleşmeleri sayılmıştır.

TBK m. 561 gereğince, genel saklama sözleşmesi, saklayan tarafından saklanması için kendisine emanet edilen bir taşınırı belirlenen bir yerde güvenli bir şekilde koruma altına almayı taahhüt ettiği tarzda bir sözleşmedir. TBK m. 561/2'ye göre, açıkça öngörülmesi halinde saklayanın saklama için ücret alabileceği düzenlenmiştir. Ardiyeciye bırakma sözleşmesinin niteliğine baktığımızda, genel saklama sözleşmelerinden değişik olarak sadece ivazlı olarak kurulabildiği bu nedenle ücretin bu sözleşmelerin zorunlu bir unsuru olduğunu ve bu nedenle genel saklama sözleşmesinden ayrıldığını söyleyebiliriz¹⁸¹.

Stoksuz satışta, tedarikçi satıcı adına kendi elindeki ürünü depolamakta ve bunun için satıcıdan herhangi bir ek ücret talep etmemektedir. Elbette taraflar sözleşme serbestisi gereği bunun aksini de kararlaştırabileceklerdir. Uygulamada görülmektedir ki pazaryeri olarak hareket eden internet siteleri kendilerine ait büyük depolarda (Amazon FBA) satıcı tarafından tedarikçiye sipariş ile oluşturularak yollatılan ürünleri yine satıcı adına siparişin gelmesine kadar saklamakta ve sipariş ile alıcının adresine yine satıcı adına kargolamaktadır. Burada pazaryeri ile satıcı arasında bir saklama akdi olduğu düşünülebilir. Saklama akdine ek olarak depocunun ürünü satıcı adına taşıyıcıya teslim

¹⁷⁸Depolanacak malın niteliğine göre tabi olduğu gümrük yasaları ve iç mevzuat değişiklik arz edeceğinden biz yalnızca depolanması söz konusu olan ve çabuk bozulabilecek cinsten olmayan taşınır malları baz alarak hukuki ilişkiyi inceleyeceğiz.

¹⁷⁹A. Selim, Lisanslı depo işleticisinin teslim alınmayan ürüne ilişkin bildirim yükümlülüğü, *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(132), 120-124.

¹⁸⁰Zevkliler ve Gökyayla, **a.g.k.**, s. 65; Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2017) *Türk Borçlar Hukuku özel ilişkiler*, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 809.

¹⁸¹C. Karaduman (2019) *Lisanslı depoculuk ve ürün senedi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 34.

etmesi durumunda da yine satıcı ile pazaryeri arasında bir üçüncü kişi yararına bir sözleşme kurulduğu da söylenebilecektir.

2.5. Havale sözleşmesi

Havale sözleşmesi TBK m. 555'e göre, havale eden kişinin kendi namına, para, kıymetli evrak veya başka bir eşyayı havale ilişkisinin alıcı tarafına teslim etmek üzere verdiği ve havale alıcının ise bu sayılanları kendi adına kabul etmek için yetkilendirildiği bir hukuki işlemdir. Havale ilişkisi üçlü yapıya sahip ve belirli bir edim tarzını içeren bir sözleşme ilişkisidir. Buna göre havale ilişkisinin üçgen köşeli olduğunu söyleyebiliriz. Bu köşeleri tek tek tanımlamak gerekirse, kabza yetkili olan havale alıcısı, alıcıya bir şeyin teslim edilmesini talep eden havale edici ve havale ilişkisine aracılık eden gerçek yahut tüzel şahıs olarak tanımlanabilir¹⁸².

Havale ilişkisinin hukuki niteliğini tanımlamak bakımından öğretide yer alan bir görüş, havale ilişkisinin etkilerinin havale ödeyicisinin kabulü sonucunda gözükmesinden dolayı bu ilişkiyi üçüncü kişi yararına sözleşme ilişkisine benzetmektedir¹⁸³. Öğretide yer alan ve genel kabul gören görüşe göre ise havale ilişkisi, bir sözleşme ilişkisinden ziyade, çifte yetki içeren bir hukuki ilişkidir¹⁸⁴. Çünkü havale edici, havale ödeyicisi ve havale alıcısını yetkilendirirken, mevcut bir ilişkiyi değiştirmez yahut yeni bir borç ilişkisi doğurmaz¹⁸⁵. Havale işleminde, havale emrinin verilmesi tek başına havale alıcısı yönünden bir alacak hakkı vermemektedir. TBK m. 557/1'e göre, havalenin ödeyicisi yani aracı olan kişi, bir şerh belirtmeksizin havaleyi kabul ettiğini havale alıcısına bildirilmesi halinde ancak üçüncü kişi havale bakımından bir alacak talep hakkı kazanır. Bu nedenle havale, üçüncü şahıs yararına sözleşmeden ayrılmaktadır, çünkü havale alıcısı havale ödeyicisine eda da bulunmakla yükümlü değildir¹⁸⁶.

2.6. Üçüncü kişi yararına sözleşme

¹⁸²A. Kocaman (2020) *Türk Borçlar Hukukunda havale*, İstanbul: Adalet Yayınevi, s. 23; C. Özakman (2011). Havale ilişkisinin borçlar hukuku açısından incelenmesi ve kıymetli evrak hukukundaki görünüşü, *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 41 (1-2), 255-297, s. 256.

¹⁸³K. Tunçomağ (1976) *Türk Borçlar Hukuku genel hükümler*, C (1), İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 723; Özakman, a.g.k., 2019, s. 257.

¹⁸⁴A. Kocaman (1994) Havalenin Hukuki Niteliği Üzerine, *AÜSBFD*, C (49), S. 1, s. 291-301.

¹⁸⁵Kartal, a.g.k., s. 111; G. İslamoğlu (2019). Havale, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 525-552, s. 527.

¹⁸⁶Kocaman, a.g.k., 2020, s. 35.; İslamoğlu, a.g.k., 2019, s. 530, Özakman, a.g.k., 2011, s. 259.

Borcun üçüncü şahıs tarafından ifası ile üçüncü kişi lehine sözleşme ayırımına özellikle dikkat etmek gereklidir. Türk hukukuna göre borcun borçlunun kendisi tarafından ifa edilmesinde alacaklının özel bir yararı yoksa yahut yararı olduğu düşünülse dahi sözleşme içerisinde borcun herhangi bir üçüncü tarafından yerine getirilebileceği öngörüldüğü hallerde, borç üçüncü bir şahıs tarafından da ifa edebilecektir¹⁸⁷. Bu bakımdan üçüncü kişi tarafından ifası imkânı bulunan borçlarda, alacaklı ifayı kabul mecburiyetindedir. TBK m. 106'ya göre alacaklının bu ifayı reddetmesi halinde alacaklının temerrüdü söz konusu olacaktır. Alacaklı her şartta ifayı kabul edebilir, örneğin alacaklı borçlunun istememesine rağmen üçüncü şahıs tarafından bir ifa gerçekleştiriliyorsa bunu kabul edebilir ve bu durumda borç sona erebilir¹⁸⁸. Üçüncü şahıs yararına ifada borçlunun temsil yetkisi vermiş olması gerekli değildir. Buna göre temsil yetkisi olmasa da üçüncü şahıs sözleşme ilişkisine dayalı olarak borcunu ifa edebilir ve bu ifa borcu sona erdirir. Üçüncü kişi yararına yapılan ifada, ifada bulunanın borçlu nam ve hesabına göre hareket etmesi halinde borçlu bakımından borç ilişkisi sona erecektir. İfade bulunan üçüncü şahsın borcu kendi adına borcu ödemesi halinde TBK m. 183'e göre alacağı temlik ilişkisi olduğu söylenebilir. Edim borçlusunu, ifade bulunan üçüncü şahıs lehine alacaklıya en geç ödeme sırasında, üçüncü şahsın borcu ifa etmesi ile alacak hakkının ona geçeceğini bildirmesi durumunda ödeme ile alacak borcu ifa eden üçüncü şahsa geçecektir¹⁸⁹. Üçüncü kişinin borcunu başka bir üçüncü kişiye ifa eden kimse borcun asıl borçlusuna karşı, aralarında bir sözleşme bulunması halinde bu sözleşmeye göre yahut vekaletsiz iş görme ya da sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre rücu hakkına sahip olacaktır¹⁹⁰.

Borç ilişkilerinin nisbiliği prensibine göre, bir borç ilişkisi sadece bunu ilişkiyi ortaya koyan taraflar arasında hak ve yükümlülük doğuracaktır. Yani bu borç ilişkisinin tarafı olmayan üçüncü kişiler açısından bu borç ilişkisinin hiçbir etkisi bulunmamaktadır¹⁹¹. Kural bu şekilde olmakla birlikte bazı istisnalarda mevcuttur. Bu istisnalara baktığımızda, üçüncü kişi lehine olan sözleşmelerin nisbilik ilkesinin en

¹⁸⁷Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 293; K. Kılıçoğlu Yılmaz (2016). Tam üçüncü kişi yararına sözleşme, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 1759-1771, s. 1760

¹⁸⁸Reisoğlu, **a.g.k.**, s. 294; Yılmaz (2016) **a.g.k.**, s. 1763; Ö. Öztürk, (2021) Üçüncü kişi yararına sözleşme, *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, ss. 165-210, s. 166.

¹⁸⁹Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 295; Öztürk (2021) **a.g.k.**, s. 167.

¹⁹⁰Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 330, Yılmaz (2016) **a.g.k.**, s. 1764; Öztürk (2021) **a.g.k.**, s. 168.

¹⁹¹G. Kocabaş (2016) Üçüncü kişi yararına sözleşmede yararlananın edimi ret hakkı, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* C (22) S 3, ss. 1797-1822, s. 1798; Yılmaz, **a.g.k.**, 2019, s. 1764.

önemli istisnalarından biri olduğunu görebilmekteyiz¹⁹².

TBK m. 129’da üçüncü kişi yararına sözleşme, genel olarak hüküm altına alınmıştır. Bir borç ilişkisinde edimlerden birinin yahut bazılarının alacaklıya değil borç ilişkisinin tarafı olmayan bir üçüncü kişiye ifa edilmesi kararlaştırılmışsa üçüncü kişi yararına sözleşmeden söz edilir¹⁹³. Yani, üçüncü kişi yararına sözleşme, alacaklı ve borçlunun borcun üçüncü kişiye ifası konusunda anlaştığı sözleşmedir. Buna göre borçlu ancak üçüncü kişiye ifada bulunarak borcundan kurtulabilir. Alacaklı da ifanın ancak üçüncü kişiye yapılmasını talep edebilir.

Bir sözleşme ilişkisinde sözleşmenin taraflarına bakacak olursak tarafların, alacaklı ve borçlu olduğu söylenecektir. Fakat üçüncü kişi yararına sözleşmelerde durum biraz daha farklıdır. Bahsi geçen borç ilişkisinden bağımsız bir üçüncü bir kişi, borcu ifa etmesi gereken kişi halini almakta ve bazı durumlarda ise ifayı bizzat talep etme hakkına sahip olmaktadır¹⁹⁴. Bu nedenle temel sözleşmelerden farkı olarak üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, üçgen formunda bir hukuki ilişki bulunur¹⁹⁵. İlişkiler özelinde baktığımızda, alacaklı ve borçlu arasındaki hukuki ilişki karşılık ilişkisidir. Oysa alacaklı ile üçüncü kişi arasındaki ilişki değer ilişkisi olarak ifade edilmektedir. Buna göre, sözleşmeden yararlanan kişi, sözleşmenin doğrudan tarafı olmadığı için kendisi ile borç vaadinde bulunan kişi arasında bildiğimiz anlamda sözleşmeye dayalı bir hukuki ilişki mevcut değildir¹⁹⁶. Borçlu ile üçüncü kişi arasındaki ilişki ise bir edim ilişkisidir. Öğretide yer alan görüşe göre, burada bahsi geçen edim ilişkisi, borçlu ve üçüncü kişi arasında bir sözleşme özelliği göstermez ancak sözleşme benzeri bir ilişki olarak tanımlanabilir¹⁹⁷.

Üçüncü kişi lehine yapılan sözleşmeler, üçüncü kişinin edimin ifasını talep edip edememesine göre “eksik” yahut “tam” üçüncü kişi yararına sözleşmeler olarak iki başlık altında tasniflendirilmektedir. Üçüncü kişi olan bir başkası lehine akdedilen sözleşmeler, kural olarak eksik üçüncü kişi yararına niteliğindedir¹⁹⁸. Bu tür sözleşmeler

¹⁹² Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 23; Oğuzman ve Öz, **a.g.k.**, 2022, s. 428; Kılıçoğlu, **a.g.k.**, 2018, s. 599.

¹⁹³ Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 293; Yılmaz, **a.g.k.**, 2019, s. 1767.

¹⁹⁴ Kartal, D. Büşra (2021) *Üçüncü kişi yararına sözleşme*, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 4; Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, 2017, s. 15; Akyol, Ş. (2008) *Tam üçüncü kişi yararına sözleşme*. İstanbul: On iki levha Yayınları, s. 170. Alacaklı ile üçüncü kişi arasındaki ilişkiye dış ilişki denilmektedir.

¹⁹⁵ Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 16; Kocabaş, 2016, **a.g.k.**, s. 1800.; Yılmaz, **a.g.k.**, 2019, s. 1765.

¹⁹⁶ Kocabaş, **a.g.k.**, 2016, s. 1801; Yılmaz, **a.g.k.**, 2019, s. 1765.

¹⁹⁷ Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 20; Kocabaş, **a.g.k.**, 2016, s. 1801; Öztürk, **a.g.k.**, 2021, s. 157.

¹⁹⁸ Reisoğlu, **a.g.k.** 2014, s. 398; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 293.

üçüncü şahsa alacak hakkını talep hakkı sağlamaz¹⁹⁹, burada alacaklı yalnızca kendisine yapılacak olan ifayı kabule yetkilidir²⁰⁰. Lehine sözleşme akdedilen taraf tam üçüncü kişi lehine bir sözleşmenin tarafı olduğu hallerde, üçüncü şahsın edim borçlusuna alacağa bağlı haklarını kullanmak istediğini beyan etmesi halinde artık üçüncü şahıs lehine sözleşme yapan alacaklı bu alacağı üzerinde tasarruf edemeyecektir²⁰¹.

Üçüncü kişi yararına gerçekleştirilecek olan edim, yapmama, yapma yahut verme gibi borçlara konu teşkil edebilir. İfanın bundan faydalanacak bir üçüncü kişiye yapılacağına dair anlaşma başlı başına bir anlaşma olabileceği gibi bir anlaşmanın parçası olarak hüküm altına alınmış olabilir²⁰². Üçüncü kişi yararına sözleşmenin tarafları açısından dikkate alınması gereken en önemli husus, alacaklının sözleşmeyi, kendi nam ve hesabına kurmuş olmasıdır. Alacaklının üçüncü kişinin temsilcisi sıfatıyla hareket etmesi halinde sözleşme nitelik olarak üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğini kaybedecektir²⁰³. Buna bağlı olarak önemli olan ikinci hususta edimin ifasının borçlu hesabına değil yalnızca alacaklının hesabına yapılması gerekliliğidir. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerde sözleşmenin kurulması sırasında üçüncü kişinin bu sözleşmeden haberi olması şart değildir²⁰⁴.

Belirtmek gerekir ki üçüncü kişinin yararlandığı her sözleşmeyi üçüncü kişi yararına sözleşme olarak nitelendirmek doğru olmayacaktır²⁰⁵. Burada ayırt edici unsur tarafların borcun ifasının üçüncü kişiye yapılmasını amaçlamış olmalarıdır. Örneğin; bir sigorta sözleşmesinde prim borçlusu kendisinden başka birisini lehtar olarak belirleyebilecek, sigorta şirketi de bu durumu kabul ettiğinde sözleşme kurulacaktır.

2.7. Borcun üstlenilmesi

Borcun üstlenilmesini tanımlamamız gerekirse, borç ilişkisinde üçüncü bir şahsın borcu üzerine alarak, borçlu kişisini değiştirmesidir. Borcun üstlenilmesi durumunda yalnızca borç ilişkisinde borçlu taraf değişir, borca dair diğer hususlarda bir

¹⁹⁹Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, s. 293; Yılmaz, **a.g.k.**, 2019, s. 1768; Akyol'a göre borçlu borca aykırı hareket ederse, üçüncü şahsa alacaklıya tanınan dava ve takip yetkilerinin tanınması gerekir; Y. C. Aslan (2020) *Üçüncü kişi yararına sözleşme*, İstanbul: Yetkin Yayınevi, s. 210 vd.

²⁰⁰Akyol, **a.g.k.**, 2008, s. 174. Eğer ifaya bağlı olarak borçlu bir zarara uğrarsa bunu üçüncü şahıstan talep edebilir.

²⁰¹Aslan, **a.g.k.**, 2017, s. 153.

²⁰²Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 10; Öztürk, **a.g.k.**, 2021, s. 158.

²⁰³Akyol, **a.g.k.**, 2008, s. 223; Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 36; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 298.

²⁰⁴Öztürk, **a.g.k.**, 2021, s. 159; Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 38.

²⁰⁵Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 7; Yılmaz, **a.g.k.**, 2019, s. 1767.

değişiklik meydana gelmez. Borcun üstlenilmesi için alacağın temliki hükümlerinden farklı olarak üstlenmeye ilişkin alacaklının rızası gereklidir²⁰⁶.

Borcun üstlenilmesi ilişkisinde, borcun iç ve dış üstlenilmesi şeklinde iki hukuki ilişki mevcuttur²⁰⁷. TBK m. 195'te borcun iç üstlenilmesini düzenlenmiştir. İç ilişki, borcu üstlenen ile borçlu arasındaki hukuki ilişkiyi tanımlamaktadır. Bu ilişkiye göre borcu üstlenen üçüncü şahıs, borçluyu borcundan kurtaracağına dair bir taahhüt altına girmektedir²⁰⁸. Borcun iç üstlenilmesi aşamasına baktığımızda henüz borcun borçlusu değişmemiştir. Borcun dış üstlenilmesi aşamasında edim borçlusu değişecektir.

İç üstlenmeye ilişkin sözleşme akdedilmeden de borcu üstlenen ile borç alacaklısı arasında, borçlunun edimini ifa konusunda bir anlaşma sağlanması yahut borcu üstlenen tarafından doğrudan yapılan ifayı alacaklının kabul etmesi ile borcun üstlenilmesi söz konusu olabilecektir²⁰⁹. Burada alacaklının borcun üstlenilmesine yönelik rızasına ilişkin beyanı açık yahut örtülü olabilecektir. Borcun dış üstlenilmesi sözleşmesine baktığımızda da burada herhangi bir şekil şartına olmadığını görmekteyiz. Borcun dış üstlenilmesine ilişkin antlaşma sonrasında borç kural olarak tüm ferileri ile birlikte yeni borçluya intikal eder. Borçlunun şahsından kaynaklanan ferî haklar ise bunun istisnasını oluşturur²¹⁰.

Hem üçüncü kişi yararına sözleşmede hem borcun üstlenilmesine ilişkin sözleşmede alacaklı belirli bir talep hakkına sahip olmaktadır. Fakat borcun üstlenilmesinde alacaklı, borcu üstlenene karşı bir talep hakkı elde edebiliyorken, üçüncü şahıs lehine yapılan sözleşmelerde, yararına sözleşme akdedilen üçüncü kişinin alacak talep doğmaktadır²¹¹. Ancak bazı hallerde edim alacaklısının üçüncü kişi yaptığı borcun dış üstlenilmesine ilişkin sözleşme ile birlikte aynı zamanda bir üçüncü kişi yararına sözleşmede yapılmış olabilir²¹². Her iki sözleşme ilişkisi bakımından belirli olan farklardan bir tanesi de, üçüncü kişi yararına sözleşmede üçüncü kişi kendisine sunulan edimi reddetme hakkına sahipken, borcun dış üstlenilmesinde alacaklının kendi

²⁰⁶H. T. Ozanemre Yayla (2016) Borcun naklinin borca ilişkin benzer etkili diğer hukuki kurumlar karşısında teorik sınırları, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* C (22) S 3, ss. 2927-2948, s. 2928.

²⁰⁷Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 89.

²⁰⁸D. Özcan (2014) *Türk Hukukunda borcun üstlenilmesi*, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 43.

²⁰⁹Özcan, **a.g.k.**, 2014, s. 44; Çilenti Konuralp, A. (2020) *Üçüncü kişi yararına sözleşme*, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, s. 192.

²¹⁰Reisoğlu, **a.g.k.**, 2014, s. 477.

²¹¹Özcan, **a.g.k.**, 2014, s. 31; Çilenti, **a.g.k.**, 2020, s. 151.

²¹²Oğuzman ve Öz, **a.g.k.**, 2022, s. 438.

alacağı üzerinde bir tasarruf işlemi niteliği de bulunduğundan edimi reddetmesi halinde temerrüte bağlı sonuçların ortaya çıkmasıdır²¹³. Borcun üstlenilmesine ilişkin hukuki işlem, üçüncü şahıs lehine sözleşmeden farklı olarak bağımsız nitelikte bir sözleşmedir. Bağımsız olmakla birlikte, üçüncü kişi yararına sözleşmelerde, her zaman üçüncü kişiye edim kaydını içeren asıl ilişkiye bağlı olduğu görülmektedir. Bütün bu farklılara rağmen öğretide yer alan bazı görüşlere göre borcun dış üstlenilmesine ilişkin hukuki ilişki aynı zamanda bir üçüncü kişi yararına sözleşme niteliği taşımaktadır²¹⁴.

²¹³Aslan, **a.g.k.**, 2020, s. 257. UNIDROİT (ilkeleri PICC m. 9.2.5 gereğince alacaklının isterse asıl borçluyu “ikame borçlu” olarak yedekte tutma imkânı vardır.

²¹⁴Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 93; Özcan, **a.g.k.**, 2014, s. 31.

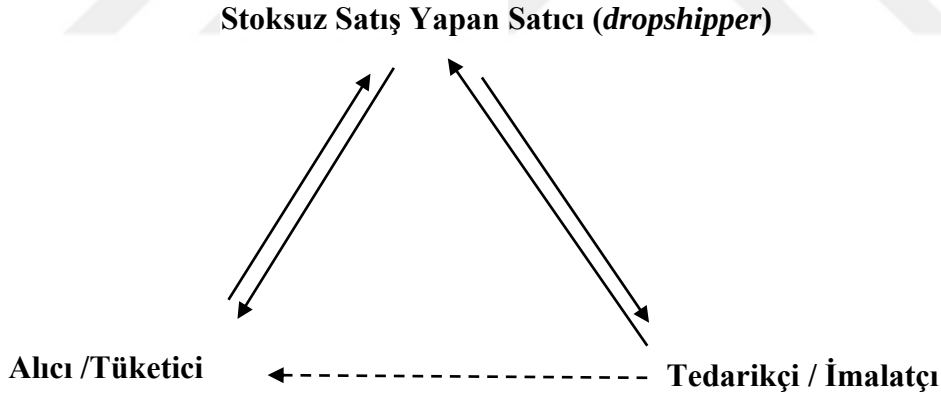
İKİNCİ BÖLÜM

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMESİNDE HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

1. TARAFLAR

1.1. Alıcı

Klasik satış sözleşmelerinden de hatırlayacağımız üzere, satılanı devir borcu altına giren kişiye satıcı, satın alınan malın bedelinin ödenmesi borcu altına giren kişiye de alıcı denilmektedir²¹⁵. Stoksuz satış sözleşmelerinin yapısını incelediğimizde, stoksuz satış sözleşmesinde üçlü bir ilişki olduğunu görürüz. Bu ilişki ilk olarak tedarikçi ile satıcı (*dropshipper*) arasındaki hukuki ilişki, ikinci olarak alıcı ile satıcı (*dropshipper*) arasındaki hukuki ilişki ve bazı durumlarda tedarikçi ile alıcı arasındaki hukuki ilişki olmak üzere üçgen bir formdadır. Bazı kaynaklarda bu üçlü ilişki, toptancı ile bayi arasında bir satış sözleşmesi, toptancı ile üretici arasında bir başka satış sözleşmesi ve üreticinin bayiye malı teslimle her iki sözleşmeden kaynaklanan borcun ifa edildiği bir Sözleşme ilişkisi olarak tanımlanmıştır²¹⁶.

Şekil 1. Stoksuz satışta taraf işlemlerinin görünümü

Alıcı, stoksuz satışa konu olan ürünü satıcının listelediği pazaryerinden sipariş etmek suretiyle sözleşmeye, satıcıya semeni ödeme ve satın alınan teslim alma borcu altına giren sözleşme tarafıdır. Şekil.1'de de gözlemleyeceğimiz üzere alıcı, sözleşme

²¹⁵Eren, a.g.k., 2022, s. 27.

²¹⁶Karşlıoğlu, a.g.k., 2022, s. 20.

ilişkisinin türüne göre bazen bir bayi²¹⁷ (burada ikinci satış -öğretide yeniden satış olarak geçmektedir- söz konusu olabilmektedir) olabilirken bazen doğrudan tüketicinin kendisi de olabilmektedir. Stoksuz satışa bağlı sözleşmenin taraflarını incelediğimiz ilk örnekte, toptancı ile bayi (diğer tacir yardımcıları) arasında bir satış sözleşmesi, toptancı ile üretici arasında bir başka satış sözleşmesi ve üreticinin bayiye malı teslimle her iki sözleşmeden kaynaklanan borcun ifa edildiği bir sözleşme ilişkisi olduğunu görürüz.

Bayiden bahsetmişken bayi kavramından kısaca bahsetmemiz gerekirse, bir ürün yahut hizmet tedarikçisinin tüketiciye bir mal ve hizmet sunulması bakımından aracılık eden ve dikey dağıtım ağına dahil olan, kendi namına ve hesabına hareket eden dağıtıcı bayi olarak tarif edilmektedir²¹⁸. Bayilik sözleşmesinin kurulabilmesi için bazı unsurların bir arada olması gerekir. Bayilik sözleşmesinin kurulabilmesi için gereken unsurları, çerçeve niteliğinde ve münferit nitelikteki ikinci bir sözleşmenin varlığı, süreklilik ilişkisi, bayinin kendi nam ve hesabına çalışması ve bayinin müvekkil mallarına yönelik sürümü arttırma faaliyeti şeklinde sayabiliriz²¹⁹. Bayi kendi nam ve hesabına hareket ettiği için bu malların rizikosunu da kendisi üstlenmektedir. Bu özelliğe baktığımızda, bayinin, tedarikçiden temin ettiği malları öncelikle satın aldığı ve malların mülkiyetinin bayi üzerine geçtiği görülmektedir. Burada acentelik sözleşmesinin aksine, üretici ile bayi arasında doğrudan doğruya bir satış ilişkisi söz konusudur²²⁰.

Stoksuz satış sözleşmeleri doğası gereği her zaman belirli bir üreticinin malını satma amacını gütmeyiz. Örneğin A satıcısı (*dropshipper*) Çin'de bulunan B tedarikçisinin ürettiği bebek patiklerinin belirli beden ve desenlerde kendisi için tedarik edilip edilmeyeceği hususunda görüşme sağlar. B tedarikçisinin bunu karşılayabileceğini söylemesi ile sözleşme kurulmuş olur. A satıcısı (*dropshipper*) genellikle B satıcısına (*dropshipper*) belirli bir sayıda ürün satma garantisi vermediği gibi sözleşmenin süreklilik arz edeceğine dair bir beyanda da bulunmaz. Daha çok anlık ve yeniden satışa konu olabilen malların satıcısı da bu bakımdan bayi olarak nitelendirmek süreklilik unsurunun eksikliği nedeniyle mümkün olmayacaktır. Belki yeniden satışa konu olması nedeniyle bu şekilde hareket eden satıcıyı komisyoncu yahut acente gibi tacir yardımcılarında sayılabilir²²¹, ancak kanaatimizce bu acentelik ve

²¹⁷Karşlıoğlu, **a.g.k.**, 2022, 20, 41, Karşlıoğlu çalışmasında dropshipper yani satıcının bayi olarak adlandırıldığına ilişkin ayrıntılı tartışmalara yer vermişse de kanaatimizce, satıcının acente yahut bayi olarak adlandırılabilmesi her satış ilişkisinde mümkün değildir.

komisyonculuk hükümleri de böyle bir hukuki ilişkide satıcıda vücut bulamayacaktır.

Alıcı yeniden satım maksadıyla hareket etmediği sürece bu sözleşmede tüketici sıfatına sahip olacaktır.

1.2. Satıcı

Stoksuz satışın en aktif yerinde yer alan taraf satıcıdır. Satıcı, ürünleri tedarikçi ile arasındaki sözleşme ilişkisine göre elektronik pazaryerlerinde listeleterek alıcının bu ürünlere ulaşmasını sağlamaktadır. Yine satıcı alıcının satın aldığı ürünlerle ilgili ortaya çıkabilecek hukuki sorunların doğrudan muhatabıdır.

Alıcının bazen ticari amaçla alım yaptığı hatta bayi sıfatının bulunduğu, bu tür durumlarda yeniden satım maksadıyla bir alım ilişkisi kurulduğunu ele almıştık. Bütün bunları birlikte değerlendirdiğimizde stoksuz satış sözleşmesinde satıcının (*dropshipper*) bayi olduğu yönündeki görüşe katılmamaktayız ancak satıcının 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) anlamında bayilik unsurlarını karşılaması ve bayi olarak nitelendirilmesi durumunda tedarikçi ile sorumluluğu değişkenlik arz edeceğinden bundan da bahsetmekte fayda görmekteyiz. Bayi tedarikçiye karşı, sözleşmenin doğası gereği müşteri hizmetleri sunma, tedarikçinin menfaatlerini koruma, bilgi verme, rekabet etmeme ve sır saklama yükümlülüğü altındadır²²². Buna karşın tedarikçinin bayiye karşı yükümlülükleri ise, sipariş tesliminin sürekli ve düzenli yapılması, bayii destekleme yükümlülükleridir.

Satıcının bir bayi olmadığını düşünerek hareket ettiğimizde, yani bağımsız olarak yeniden satış yapıyor olması durumunda tedarikçi ile satıcının arasındaki hukuki durum normal bir satış akdi gibi değerlendirilebileceği gibi üçüncü kişi lehine sözleşme olarak nitelendirilebilecektir. Özellikle tüketicinin alıcı tarafında yer aldığı bir stoksuz satış modelinde, tedarikçi ile satıcı (*dropshipper*) arasında bir satış sözleşmesi, satıcı

²¹⁸E. İ. Nurcu (2021) *Bayilik sözleşmesi*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 25.

²¹⁹Nurcu, **a.g.k.**, 2021, s. 26; Ç. Akkan, (2014). Akaryakıt bayilik sözleşmelerinde rekabet etmeme yükümlülüğü. *Rekabet dergisi*, (58), 3-58, s. 5.

²²⁰A. K. Karauz (2015) *Akaryakıt bayilik sözleşmeleri*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Antalya, s. 26.

²²¹Nurcu **a.g.k.**, 2021, s. 35; Karauz, **a.g.k.**, 2015, s. 30. Acente ve bayi arasındaki en önemli fark, ürünleri kimin adına ve hesabına pazarladıkları ve sattıkları konusudur. Buna göre acente, ürünlerin satışını ve pazarlamasını kendi adına ve tacir hesabına yaparken; bayi kendi adına ve hesabına bu faaliyetleri gerçekleştirir.

²²²Nurcu, **a.g.k.**, 2021, s. 82.

(*dropshipper*) ile tüketici arasında bir tüketici satım sözleşmesi ve bazı durumlarda²²³ tüketici lehine tedarikçiye yükümlülük yükleyen başka bir edim ilişkisi söz konusu olabilecektir.

Bazen stoksuz satış yönteminde, birden fazla satıcı (*dropshipper*) olabilmektedir. Bu üçlü ilişkiye dördüncü hatta beşinci kişi de dahil olabilmektedir²²⁴. Tedarikçinin ürünü yolladığı ilk satıcı (*dropshipper*), ikinci satıcı (*dropshipper*) adına yahut bağımsız hareket eden bir kişi olabilir. Fakat bu durum uygulamada çok sık rastlanan bir stoksuz satış modeli değildir. Durum bu olmakla birlikte, her halükârda tüketici ile arasında haklar ve borçlar bakımından irtibat bulunan satıcı (*dropshipper*) son satıcı (*dropshipper*) olacaktır.

Stoksuz satış (*dropshipping*) sisteminde, stoksuz satış modeliyle çalışan işletmeler (satıcı) yapılan satış sözleşmesinin doğrudan tarafıdır²²⁵. Stoksuz satış yönteminde tedarik zinciri ilişkinin doğası gereği tedarikçi ile başlamaktadır. Tedarikçi ile alıcı arasında bir aracı mevcuttur ve bu aracı stoksuz satışı gerçekleştirecek olan satıcıdır. Tedarikçinin temel amacı ürünlerini en az maliyetle üretmek ve bir an önce dağıtmaktır. Ürünün sergilenmesi, marka değerinin artırılması ve pazarlama gibi faaliyetlerle vakit kaybetmek istemez. Bunun içinde tedarikçilerin aracı işletmelere ihtiyaçları vardır²²⁶.

Stoksuz satış yapan satıcı (*dropshipper*) alıcının doğrudan muhatabıdır. Satıcı kendi ad ve hesabına bu ürünlerin satışını yapmaktadır. Tüm bu sorumluluklar düşünüldüğünde stoksuz satış yapan işletme, bu modelde yalnızca stoklama masrafına katlanmak istemediğinden, tedarikçi firmadan ürünleri toplu bir şekilde satın almamaktadır²²⁷.

Satıcının hukuki statüsüne baktığımızda, her durumda tüketici karşısında satıcı ticari amaç güttüğü için tacir olarak değerlendirilecektir.

1.3. Tedarikçi

Tedarikçi, stoksuz satışın ana unsurudur. Satıcıyı depolama, stoklama, paketleme ve gönderme ve hatta bazı hallerde üretme sorumluluğundan kurtaran

²²³ Stoksuz satış sözleşmelerinde üçüncü kişi yararına bir sözleşmenin varlığının kabul edilmesi halinde bu durum söz konusu olabilecektir.

²²⁴ R. Snyder (2013) E-commerce and supply chain management, *Proceedings of ASBBS, ASBBS Annual Conference: Las Vegas*, Volume 20 Number 1., s. 208; Achielles, **a.g.k.**, s. 267.

²²⁵ Karşlıoğlu, **a.g.k.**, 2022, s. 15; Shi, S. ve Cheng, **a.g.k.**, 2020, s. 301. İlgili eserde stoksuz satışa ilişkin sorunların çözümü bakımından üç ayrı model oluşturulduğundan bahsedilmektedir.

²²⁶ Göktaş, **a.g.k.**, 2019, s. 3.

²²⁷ Karşlıoğlu, **a.g.k.**, 2022, s. 16.

tedarikçi, alıcıya karşı bu görevlerinden doğrudan sorumlu olmayan tarafta yer almaktadır.

Baktığımızda stoksuz satış bir e-ticaret iş modeli olduğundan, potansiyel müşteriler herhangi bir kısıtlama olmaksızın (zaman, yer, para birimi vb.) ürünü sipariş edebilirler²²⁸. Tüketici, tedarikçi firma ile stoksuz satış modeliyle çalışan işletmeler arasındaki ilişkiyi biliyor olsun ya da olmasın doğacak tüm uyumsuzluk ve taleplerde stoksuz satış modeliyle çalışan işletmelerin muhatabı olmaktadır. Bu sebeple stoksuz satış modeliyle çalışan işletmeler, ticari faaliyette yalnızca bir aracı değildir. Uygulamada nadiren tedarikçi ile satıcının (*dropshipper*) arasındaki sözleşme gereği ürün iadeleri alıcı tarafından doğrudan tedarikçiye de yapılabilir. **Şekil.1** incelendiğinde tedarikçinin alıcıya karşı ileri sürebileceği bir hakkın olmadığı görülmektedir²²⁹.

Stoksuz satış modelinde tedarikçinin tacir sıfatına sahip olduğu açıktır. Tedarikçi mal üretimi yaparak birden çok stoksuz satış modeliyle çalışan işletmeye veya farklı ticari işletmelere ürün tedarik etmektedir. Bununla birlikte stoksuz satış (*dropshipping*) yapan işletmeler her zaman ticari işletme büyüklüğünde olmayabilir. Özellikle satıcının bayii yahut tacir yardımcısı olması durumunda hukuki statüsü bu anlamda değerlendirilecektir.

2. HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLER

2.1. Alıcı

Alıcı genelde satış sözleşmesinin en korunmaya muhtaç tarafını oluşturur. Bu nedenle kanunlar alıcı lehine birçok düzenleme getirmiştir. Elbette unutulmamalıdır ki her hak beraberinde bir yükümlülükte getirir.

2.1.1. Alıcının hakları

TBK m. 227, satılanın ayıplı olması durumunda alıcıya bazı seçimlik haklar tanımıştır. Buna göre alıcı satılan şeyi geri vermeye hazır olduğunu beyan ederek sözleşmeden dönebilir yahut satılanı elinde tutup satılana ayıp oranında bedelden

²²⁸Behram, K. Nihal ve Rahib, K. Emil, **a.g.k.**, 2022, s. 461.

²²⁹Wethekam ve Schiller, **a.g.k.**, 2015, s.35; Ma, S., Jemai, Z., Sahin, E., & Dallery, Y. (2017). The news-vendor problem with drop-shipping and resalable returns. *International Journal of Production Research*, 55(22), 6547–6571.

indirim yapılmasını satıcıdan isteyebilir yahut satılan misli bir şeyle ve buna imkan olduğu durumda satılanın misliyle değiştirilmesini satıcıdan talep edebilir yahut en sonunda masrafları satıcıya bırakılmak üzere satılanın tamiratının yapılmasını satıcıdan talep edebilir.

TBK m. 214, m. 217 ve m. 218’de bahsi geçen, alıcının satın alınan üzerindeki hakimiyetini tamamen yahut kısmen sınırlayan zapt hallerinde, kanun alıcıya zaptın kapsamına göre sözleşmeden dönme yahut tazminat talep etme gibi haklar tanımıştır. Burada zapt halinde kısaca bahsetmekte fayda vardır. Satıcının zapttan sorumluluğundan söz edebilmek için geçerli bir satış sözleşmesi olmalı, satılan alıcıya teslim edilmiş olmalı, satış sözleşmesinin kurulduğu sırada üçüncü bir kişinin satılan üzerinde zapta imkân veren üstün bir hakkı olmalı, sözleşmenin kurulduğu sırada alıcının zapt tehlikesini bilmiyor olması, satılanın zapt edilmiş olması ve taraflar arasında zapttan sorumsuzluk anlaşması olmaması²³⁰ gerekir. Elbette alıcının bu hakkı kullanabilmesi için zamanaşımı süresinin dolmamış olması gereklidir²³¹.

2.1.2. Alıcının yükümlülükleri

Alıcının borçlarını satış bedelini ödeme ve satılanı teslim alma borcu olarak ikiye ayırabiliriz. Ancak alıcının muayene ve ayıbbı bildirmeye ilişkin borçlarından da bahsetmeden tam anlamıyla alıcının borçlarından bahsetmiş olamayız.

2.1.2.1. Satış bedelini ve gönderme giderlerini ödeme borcu

Alıcının satış sözleşmesinden doğan ilk ve en temel borcu semeni yani kararlaştırılan ürün bedelini satıcıya ödemektir. Ancak ifa zamanı ve ifa yeri taraflarca kararlaştırılmış olabilir. Bu durumda taraflarca kararlaştırılan zaman ve yerde alıcı bu borcu yerine getirmelidir. Taraflarca satış bedelinin ne zaman ödeneceği hususunda bir anlaşma yoksa TBK m. 234/1 gereğince satıcı, satılan şeyi alıcıya teslim ettiği anda

²³⁰ TBK m. 214/3: “Satıcı, üçüncü kişinin hakkını gizlemişse, sorumluluğunu kaldırma veya sınırlama konusunda yapılmış olan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.”; Zevkliler ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2014, s. 147; Aydoğdu ve Kahveci, **a.g.k.**, 2017, s. 130.

²³¹ Yargıtay. 1. HD., 21.09.2011 T., 2011/6761 E., 2011/9035 K.: “Zaptın zamanaşımı tarihi, zaptın vaki olduğu tarihtir ve taşınmazın zaptına dair mahkeme kararının kesinleştiği tarih de zamanaşımının başlangıcıdır. Zapttan doğan davaların zamanaşımı süresi kanunda belirtilmemiştir, ancak genel hükümlere göre 10 yıldır. Bu konuda İçtihadı Birleştirme Kararı da B.K.nun 125. maddesinde belirtilen 10 yıllık zamanaşımının uygulanması gerektiğini teyit etmektedir” (Y1. H.D.1.11.1976 tarih 10332E.10527K); Bkz.: Yargıtay 1. HD, 16.12.2009 T., 2009/11411 E., 2009/13279 K.: Bir taşınmazın zaptıyla ilgili taahhüt davaları, 10 yıllık zamanaşımı süresine tabidir. Zamanaşımı, zaptın gerçekleştiği tarihte başlar ve taşınmazın zaptına ilişkin mahkeme kararının kesinleştiği tarih, zamanaşımının başlangıcı olarak kabul edilir.

satış bedelini isteme hakkını kazanır.

Alicının semeni ödeme yükümlülüğü CISG m 53'te açıkça düzenlenmiştir²³². Bununla birlikte alıcının semeni ödeme yükümlülüğüne ilişkin CISG m. 54 ve 59 maddeleri arasında da düzenlemeler yer almaktadır.

Satış sözleşmelerinin bir diğer özelliği ise tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden olmasıdır. Tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmeden söz edebilmek için edimlerin aynı anda ve karşılıklı ifa edilmesi gereklidir. TBK m. 207'ye göre alıcı, satılanın zilyetliğinin kendisine geçmesi ile satış bedelini derhal ödemek durumunda kalacaktır. Alacaklının satış bedelini ödememesi halinde alacaklının temerrüdü oluşur. Temerrüde bağlı sonuçlar satışın peşin veya kredili satış olmasına göre değişiklik arz etmektedir. Peşin satışlarda satıcı hiçbir merasime gerek kalmaksızın satılanın bedeli belirlenen şekilde ödenmezse sözleşmeden dönebilir. Kredili satışlarda ise TBK m. 235'e göre; satıcının sözleşmeden dönebilmesi ancak onun dönme hakkını önceden açıkça saklı tutmuş olması durumundan mümkündür, aksi durumda satış bedelini ve satış bedelinin gecikmesine bağlı uğradığı zarar ve ziyanı alıcıdan talep edebilir²³³.

Stoksuz satış sözleşmelerinde alıcının internet sitesi üzerinden sergilenen taşınır bir ürünü satın alma iradesini satıcıya iletmesi ile sözleşme kurulmakta, tedarikçinin alıcının adresine ürünü postalaması ve ürünün alıcı tarafından teslimi ile satıcının teslim yükümlülüğü yerine getirilmektedir. Alıcının ürünün bedelini internet sitesine peşin ödediği düşünülse de aslında durum tam olarak böyle değildir. Burada Escrow sözleşmelerinden bahsetmekte fayda vardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde artan ticari ilişkileri düzenlemek 1890'lı yıllarda kullanılmaya başlayan escrow sözleşmeleri, henüz kıta Avrupası hukuk sisteminde uygulaması yaygınlaşmış bir sözleşme tipi değildir²³⁴. Escrow sözleşmelerinde, iki kişi arasında belirlenen yükümlülükler yerine getirilene kadar üçüncü bir kişinin emanetinde paranın bekletilmesi söz konusudur. Burada sözleşme serbestisi ilkesini gözlemlemekteyiz. Uygulamada satıcı (*dropshipper*) ile ürünleri listeleyen aracı internet sitesi arasında akdedilen sözleşmelerde bu hükümlere rastlamak mümkündür. Alıcının sisteme yaptığı ödeme, alıcının ürün onayı gelene kadar ilgili internet sitesi tarafından askıda bekletilmekte, alıcının onayının akabinde satıcının (*dropshipper*) hesabına transfer gerçekleşmektedir. Bu durumda ifanın aynı anda

²³²C. Kaya (2012) *Milletlerarası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler antlaşması gereğince alıcının satış bedelini ödeme yükümlülüğü*, İstanbul: Seçkin Yayınevi, s. 102; Zeytin, a.g.k.,2019, s. 229.

²³³Akıntürk ve Ateş, a.g.k., 2019, s. 250.

²³⁴H. Erdoğan (2022) Escrow sözleşmeleri, *Terazi Hukuk Dergisi C (17) S 186*, ss 36-52.

gerçekleşip gerçekleşmediği sorusu akla gelmektedir. Kanaatimizce alıcının egemenlik alanından ürün bedelinin çıkmış olması ve satıcının da bu sözleşme hükümlerini kabul ederek bir nevi ilgili siteye temsil yetkisi verdiği düşünüldüğünde edimler aynı zamanda ifa etmiş sayılabilecektir.

TBK m. 211'e göre, teslim ve devir masrafları kural olarak satıcıya aittir ancak satın alınanın başka bir yere gönderilmesi alıcı tarafından talep edilmişse maddenin 1. fıkrasına göre taşıma masraflarına alıcı katlanır²³⁵.

2.1.2.2. Satılanı teslim alma borcu

Alıcının diğer önemli borcu ise satılanı teslim alma yani tam ve zamanında yapılan edimi kabul etme borcudur. Satılanın belirlenen ifa yerinde ve ifa zamanında tam ve eksiksiz ifasından alacaklının kaçınamaması aksi takdirde alacaklının temerrüdü ortaya çıkmaktadır²³⁶.

Alıcının temel ikinci yükümlülüğü olan malı teslim alma borcu CISG m. 60'ta düzenlenmiştir. Buna göre alıcının malları teslim alma yükümlülüğü satıcının malları teslim etme borcunun karşılığı bir yükümlülüktür. Maddeye göre alıcının malları teslim alma borcu aynı zamanda malların mülkiyetini devir alma borcunu da kapsamaktadır. Mal varma yerine fiziksel olarak veya taşıma belgelerinin teslimi suretiyle alıcının tasarrufuna hazır bulundurulmuşsa alıcı, CISG m. 86/2 gereğince malı reddetmiş bile olsa malın zilyetliğini satıcı adına devir almakla yükümlüdür²³⁷.

Alıcının ürünün teslimi ile bağlantılı olarak ürünün tam ve eksiksiz olup olmadığını tespit etmesi ve tespit ettiği ayıpları satıcıya kanundan belirlenen süreler içerisinde bildirmesi gereklidir. Bu durum alıcının teslim alma borcunun bir parçasını oluşturur. TBK m. 226'ya göre, başka bir yerden gönderilen malların ayıplı olduğunu iddia eden alıcılar, satıcının temsilcisine sahip olmadığı yerlerde satın alınan malın geçici olarak korunması için gerekli tedbirleri almakla sorumludur.²³⁸ TBK maddesi 226/2'ye göre, alıcı, ayıplı olduğunu iddia ettiği malın durumunu uygun şekilde tespit ettirme yükümlülüğü altındadır. Aksi halde, alıcı ayıba dayanarak haklarını kullanamaz. Burada önemli olan, alıcının malın ayıplı olduğunu iddia etmesi durumunda, malın

²³⁵Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 67.

²³⁶Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 329; Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 250, Burada, yazar TBK maddesi 235'te teslim almanın alacaklının açıkça temerrüdü olarak düzenlenmediğini ancak birçok öğretilerde teslim almanın alacaklı tarafından temerrüt olarak kabul edildiğinden bahsetmektedir.

²³⁷Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 232.

²³⁸Aydoğdu ve Kahveci, **a.g.k.**, 2017, s. 107.

durumunu hemen tespit ettirmesi gerektiğidir ve aksi takdirde haklarını kullanamayacağıdır²³⁹. Yine TBK m. 226/3 alıcıya malın bozulma tehlikesi bulunması halinde malı mahkeme aracılığıyla sattırma yükümlülüğü yüklemektedir²⁴⁰.

TBK m. 223, açık ayıplar için muayene ve bildirim yükümlülüğünün belirli bir süre içerisinde yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Ancak gizli ayıplar için hemen harekete geçilmesi gerektiğini düzenlemektedir.²⁴¹ Madde metnine göre alıcı gizli ayıbı öğrenmesine rağmen satıcıya ayıba dair bildirim yapma yükümlülüğünü savaşırlarsa gizli ayıbı kabul etmiş sayılır. Tedarikçinin ürünü satıcı yerine alıcıya devri söz konusu olduğundan stoksuz satış sözleşmelerinde muayene ve ayıbı bildirme yükümlülüğü alıcıdadır²⁴². Burada alıcının bir vekil gibi hareket ettiği söylenebilir²⁴³.

CISG m. 38’de alıcının malı muayene yükümlülüğü düzenlenmiştir. Alıcı somut olayın izin verdiği makul sürede malı muayene etmelidir. Makul sürede yapılmayan muayenenin sonuçlarına alıcı kendisi katlanmalıdır. Malın muayenesi her ne kadar malın ayıbının bildirilmesi için gerekli olsa da sadece bildirim yapılmış olması alıcının hakkını kullanabilmesi için yeterlidir. Alıcının malda tespit ettiği sözleşmeye aykırılıkları yine makul sürede satıcıya bildirmek yükümlülüğü vardır.

TBK m. 226’ya paralel olarak “malın muhafazası” başlığı altında CISG m. 85 ile 88 arasında, malın korunması, maldaki ayıbın tespiti, gerektiğinde malın satışı gibi alıcıya özel yükümlülükler düzenlenmiştir²⁴⁴. CISG m. 86 malı teslim almış olan ve reddetme hakkını kullanmak isteyen alıcının malı koruma yükümlülüğünü düzenler. Alıcı malın teslim alınmasından sonra malı reddetmesini gerektiren sebeplerin ortaya çıkması halinde malın satıcıya teslimine kadar malı korumaya yönelik makul koruma önlemleri almakla yükümlüdür²⁴⁵. CISG m. 87 alıcının, CISG m. 85 ve 86 gereği korumakla yükümlü olduğu malı makul masraflar karşı tarafta olmak üzere üçüncü kişiye depo etmek suretiyle yerine getirebileceğini düzenlemiştir²⁴⁶.

Tedarikçi, satıcının (*dropshipper*) emriyle ürünü doğrudan alıcıya teslim ederse

²³⁹Aral ve Ayrancı, **a.g.k.**, 2018, s. 122.

²⁴⁰Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 220.

²⁴¹Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 245; Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 107; M. Ünlütepe (2018). Taşınır satış sözleşmesinde satıcının ayıptan sorumluluğu bakımından gözden geçirme ve bildirim külfetinin yerine getirilmesinin tabi olduğu süreler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24 (1), 296-335, s. 299.

²⁴²Ünlütepe, **a.g.k.**, 2018, s. 299.

²⁴³Einigung ve Übergabe, **a.g.k.**, 2020, § 293.

²⁴⁴Acar, **a.g.k.**, 2020a, s. 110; Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 17.

²⁴⁵Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 230.

²⁴⁶Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 234.

ki stoksuz satış sözleşmelerinin doğası gereği süreç bu şekilde ilerlemektedir, satıcı, malın muayenesinin yalnızca alıcı tarafından yapılması gerektiğini ve yapılabileceğini bilir. Bu gibi durumlarda, alıcı, satıcıya herhangi bir kusuru veya yanlış veya yetersiz teslimatı zamanında bildirmelidir; satıcıda tedarikçiye bilgiyi derhal iletmelidir²⁴⁷.

Tedarikçinin alıcı ile doğrudan bir hukuki ilişki tesis etmediği düşünülse de üçüncü kişi yararına ifa yahut üçüncü kişinin borcu ifası şeklinde düşündüğümüzde yine bir hukuki ilişki doğacaktır. Yine de alıcı her halükârda tedarikçinin daha dar yükümlülükler çemberinde aktiftir²⁴⁸.

2.2. Satıcı (dropshipper)

Satıcı stoksuz satışın en aktif kolunu oluşturmaktadır. Aslında tedarikçi gibi depolama, tedarik etme, paketleme, gönderme gibi yükümlülükleri olmasa da alıcının doğrudan muhatabı olan satıcı, tedarikçi ile alıcı arasında büyük bir sorumluluk üstlenmekte, tedarikçiyi satışa ilişkin birçok yükümlülükten kurtardığı gibi alıcıyı da tedarikçiye ulaşma zorluğundan kurtarmaktadır.

2.2.1. Satıcının hakları

Stoksuz satış modeli sisteminde, borçlu taraf olan stoksuz satış yapan işletmelerin genellikle tedarikçi firmaya göre çok daha küçük veya orta ölçekli işletmeler olduğu görülmektedir. Stok yapma maliyetlerinden tasarruf yapmayı hesaplayacak derecede küçük ve orta ölçekli olan stoksuz satış modeliyle çalışan işletmeler, tedarikçi firmaya karşı para borcu içerisinde olabilmektedir²⁴⁹. Stoksuz satış sözleşmesinde alıcı aldığı ürünün bedelini ödeme yükümlülüğü altında iken satıcı ürünün mülkiyetini devir borcu altındadır²⁵⁰. Bu halde satıcının alıcıdan mülkiyeti teslim alma ve semenin eksiksiz ve zamanında ödemesini talep etmek hakkı vardır.

Satıcı ile tedarikçi arasında en basit haliyle bir satış sözleşmesi söylenebilecektir. Buna göre tedarikçi satıcıya karşı, malın mülkiyetini devir, teslim kadar satılan malı saklama, ayıp ve zapta karşı garanti borcu altındadır. Aynı şekilde satıcı da alıcının tüketici olup olmasına göre değişmekle birlikte temelde, satıcının

²⁴⁷ Achilles Ebenroth, Boujong, Joost, Strohn, **a.g.k.**, 2020, § 269.

²⁴⁸ Achilles Ebenroth, Boujong, Joost, Strohn, **a.g.k.**, 2020, § 277.

²⁴⁹ Karşlıoğlu, **a.g.k.**, 2022, s. 33.

²⁵⁰ Ş. Gündüz, Satış Sözleşmesinde Ayrıptan Sorumluluk Hükümleri Çerçevesinde Alıcıya Yüklenen Kanuni Külfet ve Borçlar, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(145), 973-1019, s. 975.

zilyetliğı ve mülkiyeti devir borcu, teslim katar satılanı saklama borcu, ayıba karşı garanti borcu ve zapta karşı garanti borcu altına girmektedir²⁵¹.

2.2.2. Satıcının yükümlölükleri

Yükümlölüklerin belirlenmesi bakımından stoksuz satış modeliyle çalışan işletmelerde tedarikçi firma arasındaki sözleşmenin bir mal ve hizmet tedariki sözleşmesi olup olmadığının tespiti de gerekmektedir. Stoksuz satış modeliyle çalışan işletmeler, sipariş üzerine çalışmaktadır. Bu durumda hiç sipariş almayan stoksuz satış modeliyle çalışan bir işletme tedarikçi firmadan hiçbir mal almayacaktır. Tedarik sözleşmesinin daha önce de ifade edildiğı üzere satış sözleşmesinden en önemli farkı sürekli edimli bir sözleşme olmasıdır. Sürekli borç ilişkisi tedarik sözleşmesinin en önemli unsurudur. Stoksuz satışta hiç sipariş gelmemesi durumunda ne mal teslimi ne de mal teslimi karşılığı ödenecek para borcunun sürekli olduğundan bahsedilebilir. Stoksuz satış modelinde mal ve hizmet tedariki sözleşmesi unsurunun varlığından bahsetmek de güçtür²⁵². Bu nedenle stoksuz satış işlemlerinde satıcının yükümlölüklerini satış sözleşmesi hükümlerine göre değerlendirmek gerekmektedir.

2.2.2.1. Zilyetliğı ve mülkiyeti devretme borcu

CISG m. 30, satıcının asli yükümlölükleri düzenlenmiş ve CISG m. 31 ve 44 arasında ise satıcının yükümlölüklerine ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Ancak asli yükümlölüklerden malın mülkiyetinin sağlanması, CISG m. 4/b'ye göre konuyu milli hukuklara bırakması nedeniyle düzenlenememiştir²⁵³. CISG m 30'a göre satıcı malı, zamanında ve doğru yerde teslim etmek, mala ilişkin belgeleri eksiksiz vermek ve alıcıya satılanın üzerinde mülkiyet hakkı sağlamakla yükümlüdür²⁵⁴. Sözleşmenin 32. maddesine satıcının teslim yükümlölüğü, malın tartılması, sayılması, ölçülmesi ve kurulması gibi işlemleri gerektirebilir. Taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa, satıcı, malın hem alıcı tarafından alınacağı hem de satıcı tarafından teslim edileceğı durumlarda bu yükümlölüğe uymak zorundadır²⁵⁵. Ayrıca satıcının malı teslim yükümlölüğü ile malın taşınması, sigortalanması ve ihbar gibi yükümlölükleri de mevcuttur.

²⁵¹ Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 241.

²⁵² Karşoğlu, **a.g.k.**, 2022, s. 34.

²⁵³ Zeytin, **a.g.k.**, 2008, s. 149.

²⁵⁴ Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 38; Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 205.

²⁵⁵ Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 69; Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 205.

Malı teslim yükümlülüğü sözleşmeden kaynaklanan en temel yükümlülüktür. Eğer teslimin nerede gerçekleştirileceği taraflarca açıkça kararlaştırılmamışsa CISG m. 31 yol gösterici olacaktır. Teslimin zamanına ilişkin ise taraflarca bir düzenleme yapılmamışsa CISG m. 33 taraflara uyumsuzluk durumunda yol gösterici olacaktır²⁵⁶. Satıcı bakımından teslim yükümlülüğünün kapsamını, sözleşmenin mesafeli olup olmamasına göre belirleyebiliriz. Buna göre mesafeli satışa konu yani gönderme borcu içeren bir sözleşmede satıcı alıcıya malların gönderi bilgilerini vermek zorundadır. Satıcının temel olarak teslim yükümlülüğü malların ilk taşıyıcıya teslimi ile sona ermektedir²⁵⁷. Satıcının yan yükümlülüklerine örnek olarak ise satıcının mesafeli satışta malların taşıma işini sağlama yükümlülüğünü sözleşmeyle üzerine aldığı hallerde satıcı, sigortalama da dahil olmak üzere gerekli özeni göstermek zorundadır. Burada dikkat etmek gereken husus taşıma işinin bağımsız ve satıcıdan başka birisi tarafından gerçekleştirilmesidir. Eğer satıcının çalışanlarından birisi taşıma işini gerçekleştiriyor ise taşıma işi bağımsız olmadığından CISG m. 31 kapsamında taşıyıcı olmayacaktır²⁵⁸. Malın satıcıdan taşıyıcıya zamanında verilmesi ancak taşıyıcıdan kaynaklanan bir gecikme olması durumunda bu gecikme satıcıyı bağlamayacaktır. CISG m. 33, malın ne zaman teslim edileceğine ilişkin hususları düzenlemektedir. Eğer taraflar arasında teslim zamanına ilişkin bir anlaşma yoksa satıcı malı makul bir sürede alıcıya teslim etmelidir.

Satıcının belgeleri teslim yükümlülüğü, CISG m. 34'te düzenlenmiştir. Buna göre belgeleri teslim yükümlülüğü satıcı ile alıcı arasındaki sözleşmeye göre belirlenecektir. Sözleşmede bir açıklık yoksa genelde mala ilişkin belgeler, malın teslim edileceği zaman ve yerde alıcıya teslim edilir²⁵⁹. Satıcının mülkiyeti sağlama yükümlülüğü bakımından ise CISG' de bir düzenleme yer almamıştır. Mülkiyetin devrine ilişkin milletlerarası özel hukuk kurallarına bakmak gerekecektir²⁶⁰.

CISG maddeleri 41 ve 42, satıcının malı hukuki açıdan ayıpsız bir şekilde teslim etme yükümlülüğünü belirtse de, bu yükümlülüğün nasıl yerine getirileceği sözleşmede belirtilmemiştir.²⁶¹ *Common Law* Sisteminin CISG de ki etkisi sözleşmeye aykırılığı

²⁵⁶Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 40, 42.

²⁵⁷Yenice, **a.g.k.** 2015, s. 16; Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 43.

²⁵⁸Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 44.

²⁵⁹Zeytin, **a.g.k.**, 2008, s. 161.

²⁶⁰Zeytin, **a.g.k.**, 2008, s. 151.

²⁶¹Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 74.

kabul etmek için satıcının kusurunu aramamasıdır²⁶² fakat bu kuralın istisnası CISG m. 79/1'dir.

Türk hukukunda zilyetlik bir şey üzerinde fiili hakimiyet (*corpus*) olarak tanımlanır²⁶³. Satıcının satış sözleşmesinden kaynaklanan en temel ve ilk borcu satılanının zilyetliğini ve mülkiyetini devretme borcudur²⁶⁴. TBK m. 207'de bu durum açıkça düzenlenmiştir. Sözleşmenin kurulması için tarafların, semen ve anlaşma konusundaki esaslı unsurlarda anlaşmış olması gerekir. Satış sözleşmesinin kurulması ile mülkiyetin intikali hemen alıcıya geçmez. Taşınırlarda mülkiyetin intikali için zilyetliğin devri gereklidir²⁶⁵. Üçlü bir ilişki olmasından ve tedarikçinin borçlu adına ürünü alıcıya göndermesinden ötürü zilyetliğin geçiş anı hasar dahil birçok hukuki sorunun tespiti bakımından önem arz etmektedir. Bilindiği üzere bir malın zilyedi, sahipliği kendisine ait olsun yahut olmasın bir malı kullanmakta olan, elinde bulunduran kimse²⁶⁶ olarak tanımlanmaktadır. Türk Medeni Hukukunda dolaysız zilyetliğin devrine ilişkin TMK m. 977 hükmü, Alman Medeni Kanun'u BGB § 854'te benzer şekilde hüküm altına alınmıştır²⁶⁷. TMK m. 977'ye baktığımızda zilyetlik, şey üzerindeki fiili hakimiyeti sağlayacak belirli araçların (evrak vb.) teslimi ile zilyetliği kazananın, evvelki zilyedin rızasına binaen şey üzerindeki fiili hakimiyetini sağlama duruma geldiği halde kazanılmaktadır²⁶⁸. Kanun maddesinden; zilyetliğin kazanılmasında "rızanın" bir gereklilik olduğundan bahsetmektedir²⁶⁹.

Satılanı teslim borcu ile satılanın mülkiyetini nakletme borcu birbirine çok sıkı olmakla birlikte içerikleri birbirinden bağımsız iki borç söz konusudur. Normalde bir malı teslimi ile mülkiyetinin de devredildiği gibi bir sonuç ortaya çıkmakta iken mülkiyeti saklı tutma şartıyla satış sözleşmesine göre teslim gerçekleşse bile mülkiyet satıcıda kalmaya devam edecektir. Yine TBK m. 279/1'e göre, artırma yoluyla satışta ise teslim gerçekleşmeksizin taşınırın mülkiyeti alıcıya geçebilmektedir, zira teslim

²⁶²Y. Atamer (2020) Zararın soyut yöntem ile hesaplanması ve bu hesabın CISG madde 74 ve 76 örneğinde mahrum kalınan kâr talebi ile ilişkisi, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 137-160, s. 137.

²⁶³Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 35; Ö. Acar (2020) Satıcının Zapttan Sorumluluğu, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 103-126, s. 116.

²⁶⁴Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 60.

²⁶⁵Akıntürk ve Ateş **a.g.k.**, 2019, s. 231.

²⁶⁶TDK Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>

²⁶⁷Kartal, **a.g.k.**, 2021, s. 98.

²⁶⁸M. Arıkan ve M. Akçaal (2013) Satış Sözleşmesine İlişkin Hükümler Bakımından Zilyetliğin Devri Kavramına İlişkin Değerlendirmeler, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 21, sayı. 2, ss. 163-189, s. 167.

²⁶⁹Aybay ve Hatemi, (2012) *Eşya hukuku*, İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 48; Kartal, **a.g.k.**, 2019, s. 99.

tarihi değil ihale tarihi mülkiyetin geçişinde temel alınmaktadır²⁷⁰. Her mülkiyet kazanımı için teslim şart değildir. Dolayısıyla teslimsiz kazanım da mümkündür. Teslimsiz kazanım yollarından birisi de hükmen teslimdir. TMK m. 979 hükmen teslimi düzenlemiştir. Bu maddeye göre, bir kişi sahip olduğu bir şeyin zilyetliğini başka bir kişiye devrettiğinde, özel bir hukuki ilişkiye dayanarak o şeyi kullanmaya devam ederse, zilyetlik teslimat yapılmadan kazanılmış sayılır. Bu şekilde zilyetliğin devri, aynı zamanda o şeyi kullanmaya devam eden üçüncü bir kişiye karşı sadece "durumun devreden tarafından kendilerine bildirildiği andan itibaren" yasal bir etkiye sahiptir. Başka bir deyişle, ilk sahip özel bir hukuki ilişkiye dayanarak o şeyi kullanmaya devam ederse, zilyetlik teslimat yapılmadan devredilmiş sayılır ve bu devir, yalnızca üçüncü bir kişiye devreden tarafından bildirildiği andan itibaren yasal etkiye sahiptir²⁷¹.

Bir diğer teslimsiz kazanma yöntemlerinden birisi de zilyetliğin havalesidir. Örneğin bir abiye elbisenin üçüncü kişiye satıldığı bir olayda, satıcı “elbisenin tadilatla düzeltilmesi gereken birkaç yeri olduğunu ve bu nedenle terziye bıraktığımı” ve alıcının belirlenen günde elbiseyi bu terziden teslim alabileceğini alıcıya bildirmesi ve alıcının teslim alacağı hususunda terzinin de bilgilendirilmesi durumunda, satıcının tadilat için elbiseyi terziye bıraktığı anda elbisenin zilyedi alıcı olmuş olacaktır. Fiilen elbise üzerinde hakimiyet kurulmasa da zilyetlik üçüncü şahsa geçmiş olacaktır. Bir diğer teslimsiz kazanma yöntemi ise kısa elden teslimdir²⁷². Bir elbisenin zilyedi tarafından yakın arkadaşına ödünç verildiği bir olayda, arkadaş elbisenin zilyedine “elbiseyi çok sevdiğini söylemiş ve ücreti mukabilinde elbisenin kendisine satılması” hususunda ricada bulunmuştur Zilyedin, arkadaşının elinde bulunduğu halde elbisenin satışını arkadaşına gerçekleştirmesi durumunda, zilyetlik kısa elden arkadaşına geçmiş olacaktır.

Stoksuz satış sözleşmesinde zilyetliğin geçiş anının tespiti önemlidir. Tedarikçi satın alınan ürünün zilyedi iken satış sözleşmesinin gerçekleşmesinden ve tedarikçiye ilgili bildirim yapıldıktan sonra tedarikçi satın alınan ürünü alıcıya göndermektedir. Normal bir stoklu satış prosedürü izlendiğinde, tedarikçinin elindeki ürünü satıcıya göndermesi ve satıcının da yeniden satış yoluyla ürünü alıcıya devri söz konusu olmaktadır. Böylelikle zilyetlik önce satıcı daha sonra ise alıcı lehine el değiştirmektedir. Oysa stoksuz satış sözleşmelerinde ürün satıcının eline hiç geçmemektedir. Bunun yerine tedarikçi, satın alınan ürün alıcıya teslim edilene kadar

²⁷⁰ Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 241.

²⁷¹ Aybay ve Hatemi, **a.g.k.**, 2012, s. 50.

²⁷² Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 61.

malın zilyedi olarak kalır. Satın alma işlemi sonrası ise satıcının malın mülkiyetini devraldığı ve mülkiyete bağlı haklarını kullandığını gözden kaçırmamak gerekir. Tedarikçi yalnızca, satın alınan ürünün alıcının hakimiyet alanına girdiği anda malın zilyetliğinden kurtulur. Bu durumda, satıcının alıcı lehine tasarrufu çerçevesinde zilyetliği temin etme yetkisi ancak alıcının zilyetliği tesis etmesi ile sona erer²⁷³.

2.2.2.2. Satılanı saklama borcu

TBK'da bu hususta açık bir hüküm olmamasına rağmen sözleşmenin doğası ve dürüstlük kuralı gereğince, hasara katlanma ve hasar intikaline ilişkin hükümlerde göz önünde bulundurulduğunda ifa tarihine kadar satılanı saklama borcu, satıcı için bir borç olarak düşünülebilir²⁷⁴. Alıcı malı teslim almada geciktiği veya malın teslimi anında semeni ödemediği için malın zilyetliği halen elinde bulunan veya üçüncü kişinin elinde olup da satıcının kontrol edebileceği hallerde satıcı malın korunmasına yönelik makul önlemler almalıdır. Stoksuz satış sözleşmelerinde satıcının malı elinde hiç bulundurmadağı düşünüldüğünde satıcının tedarikçi ile malın saklanması ilişkin bir iç anlaşma yapması faydasına olacaktır.

Satıcının malı koruma yükümlülüğü hasarın intikali hükümlerinden bağımsız olarak düzenlenmiştir. Hasarın alıcıya geçmesi durumunda malın telef olması durumunda hasara alıcı katlanmaktadır. Ancak burada satıcıya mümkün olduğu kadar malın telef olmasını engelleme yükümlülüğü yüklenmiştir²⁷⁵. Koruma yükümlülüğüne örnek olarak, malların depoya konulması, dış etkenlerden koruyacak şekilde ambalajlanması, depo edilen malların sigortalanması gösterilebilir.

2.2.2.3. Ayıba karşı garanti borcu

"Ayıp", satış sırasında belirtilen niteliklere sahip olmayan, değerini azaltan veya tamamen ortadan kaldıran kusurlara denir.²⁷⁶ TDK sözlüğüne göre ise ayıp kusur ve eksiklik olarak tanımlanmaktadır²⁷⁷. "Satıcının ayıptan sorumluluğu" denildiğinde, satılanın satıcının bildirdiği niteliklere sahip olmamasından, değerini veya sözleşme

²⁷³Einigung und Übergabe Oechsler Münchener Kommentar zum BGB § 929 (2020) BGB 8., 68-73, p. 299.

²⁷⁴Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 243.

²⁷⁵Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 225.

²⁷⁶Ö. Acar (2020) Satıcının Ayıptan Sorumluluğu, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(2), 7-29 s. 104.

²⁷⁷TDK Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/>.

gereği beklenen faydalarını azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik kusurlarından dolayı satıcının sorumlu olması akla gelir.²⁷⁸

Stoksuz satış sözleşmelerinde üçlü ilişkiyi göz önüne aldığımızda ayıp ihbarı bakımından nasıl bir yol izleneceği kısaca şu şekilde belirlenebilir. Alman hukukunda kural olarak, alıcı satıcıya açık veya gizli ayıbın varlığını hemen bildirmeli, bunun üzerine satıcı ayıp bildirimini sözleşme ortağına (tedarikçiye) değiştirmeden iletmelidir. Satıcı, teslim edilen malları, HGB § 377 uyarınca aracından bekleneceği kadar hızlı ve kapsamlı bir şekilde incelese bile, tedarikçiye bildirim, normalde aracı doğrudan tedarik edilmiş gibi erken gönderilemez. Aradaki sözleşme ilişkisinden dolayı satıcının tedarikçiye yaptığı bu ayıp bildiriminin doğruluğuna ve eksiksizliğine temel olarak güvenmelidir. Doğrudan yeniden satış durumunda ise satıcının malları doğrudan alıcısına teslim etmek istemesi, ayıbın ihbar süresinin otomatik olarak uzatılmasına yol açmaz²⁷⁹.

TBK 219. maddesi uyarınca, satıcının, satılanın değerini ve sözleşme gereği beklenen faydalarını azaltan veya ortadan kaldıran maddi, hukuki veya ekonomik kusurları bilmiyor olması dahi, alıcıya karşı ayıptan sorumlu olmasını gerektirir.²⁸⁰ TBK m. 221'e göre satıcı ayıba karşı sorumluluğunu ağır kusurlu olmadığı sürece sorumsuzluk anlaşması ile bertaraf edebilecektir. Yine satıcı TBK m. 222'e göre alıcının ayıbı bildiği hallerde, TBK m 219'a göre sınırsız sorumluluktan kurtulacaktır. Satıcı, alıcının fark etmediği ancak satılanın muayene edilmesiyle tespit edilebilecek ayıplardan da sorumlu olacaktır, ancak satıcı, böyle bir ayıbın bulunmadığına dair özel bir taahhüt vermişse sorumluluktan kurtulabilir.

TBK'nın 226. maddesi, satılan malın gönderilecek mal olması durumunda ayıplara karşı sorumluluğu düzenlemektedir. Buna göre, satılanın başka bir yerden gönderilmesi halinde, ayıplı olduğunu iddia eden alıcı, satıcının şubesi veya temsilcisi bulunmadığı yerde satılanın korunması için gerekli önlemleri geçici olarak almakla yükümlüdür. Alıcı, ayıplı olduğunu tespit ettiği ve satıcıya karşı ileri sürdüğü satılanın korunması için gerekli önlemleri almadan onu satıcıya iade edemez. Alıcı, satılanın durumunu gecikmeksizin uygun şekilde tespit etmekle de yükümlüdür. Bu tespitin yapılmaması durumunda, alıcının ileri sürdüğü ayıbın satılanın kendisine ulaştığı

²⁷⁸ Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 243.

²⁷⁹ Ebenroth, Boujong, Joost, Strohn (2020) Handelsgesetzbuch 4. Auflage, Rn. 147-149.

²⁸⁰ Acar, **a.g.k.**, 2020b, s. 105.

zamanda var olduğunu kanıtlaması gerekmektedir. Alıcı, satılanındaki ayıbı satıcıya en kısa sürede bildirmezse, bu durumdan kaynaklanacak zararlardan sorumlu olur.

TBK'nın 227. maddesi, alıcının satılanın ayıplı olması durumunda bazı seçimlik haklarının olduğunu düzenlemektedir. Bu seçimlik haklar şunlardır: sözleşmeden dönme, satış bedelinin indirilmesi, satılanın ayıpsız bir misliyle değiştirilmesi veya ayıplı malın ücretsiz tamir edilmesini talep etmek²⁸¹. Bu seçimlik haklar aynı zamanda satıcı içinde birer yükümlülük oluşturmaktadır. Satıcı, alıcıya karşı malın söz verildiği şekilde olmaması durumunda para iadesi yahut malın ayıpsız misli ile değişimini yapmak sorumluluğu altındadır²⁸².

Stoksuz satış sözleşmesinin üçlü bir ilişki içermektedir. Buna göre satıcı sadece alıcıya karşı değil tedarikçiye karşıda yükümlülük altındadır. Satıcının, tedarikçiye karşı hak ve yükümlülükleri ve aynı zamanda ayıbı bildirme yükümlülüğü yalnızca aralarındaki sözleşme ile belirlenir. Öte yandan, alıcının ayıbı doğrudan tedarikçiye bildirmesi gerekmemektedir.²⁸³ Ancak, satıcı, tedarikçisiyle ilgili inceleme ve kusurları bildirme yükümlülüğünü genel hüküm ve koşullar aracılığıyla da alıcıya da kolayca devredebilir. Satıcı tacir olmasa bile, tedarikçisine karşı, satın alınan ürünü kendisi teslim almış ve incelemiş gibi muamele görmelidir. Satıcının ayrıca, satın alınan ürünlerdeki herhangi bir maddi kusur veya düşük performansa eşdeğer koşullar hakkında mümkün olan en kısa sürede ve kapsamlı bir şekilde tedarikçiyi bilgilendirmesi gerekmektedir²⁸⁴.

2.2.2.4. Zapta karşı garanti borcu

Satıcının, satılan şey üzerinde üçüncü kişilerin aynı ve kuvvetlendirilmiş şahsi bir hak iddia etmeyeceğini garanti etmesi gereken duruma "zapta karşı garanti sorumluluğu" denir. Bu garanti, satılan şeyin alıcının elinden alınması veya alıcının mülkiyet hakkının sınırlandırılması durumunda satıcının sorumlu olmasını öngörür. Ancak, alıcının sözleşmenin kurulduğu sırada elinden alınma tehlikesini biliyorsa ve satıcı bu

²⁸¹ Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 244.

²⁸² Astutik, **a.g.k.**, 2022, s. 87.

²⁸³ Achilles Ebenroth, Boujong, Joost, Strohn, **a.g.k.**, 2020, § 270.

²⁸⁴ Achilles Ebenroth, Boujong, Joost, Strohn, **a.g.k.**, 2020, § 270.

ayıptan ayrıca üstlenmemişse, satıcı bu durumdan sorumlu olmayacaktır. Bu durum, TBK m 214'te düzenlenmektedir²⁸⁵.

TBK m. 218'de, satılanın kısmen zapt edilmesi durumuna değinilir. Bu durumda alıcı, sözleşmeden caymaz ancak sadece bu nedenle uğradığı zararın tazminini talep edebilir²⁸⁶. Ancak yine de zapt tehlikesini biliyor olsaydı hiç sözleşme yapmayacağı somut olaydan anlaşılıyorsa alıcının sözleşmeden dönme hakkı vardır²⁸⁷. Zapttan sorumluluk satıcının kusuruna dayanmaz²⁸⁸. Bir sözleşme ilişkisinde, borcun hiçbir şekilde veya yeterli şekilde yerine getirilmemesi durumu bir kusur olarak kabul edilir.²⁸⁹ Kusura ilişkin TBK m. 112'ye göre borçlu kendisine bir kusur yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe borçtan kurtulamaz. Yani esas olan kusurluluğun aksini ispattır. Oysa zapttan sorumlulukta borçlunun sorumluluğuna gidebilmek için, borçlunun kusuru aranmayacaktır²⁹⁰.

Stoksuz satış modelinde, işlemin ticari olması yahut tüketiciyle ilgili istisnalar haricinde kural olarak TBK'daki genel temerrüt hükümlerinin uygulanacağı kanaatindeyiz²⁹¹.

2.3. Tedarikçi

Tedarikçi depolama, paketleme, gönderme gibi aktif sorumluluklar altında olan,

²⁸⁵C. Pekmez (2015) Satış sözleşmesinde zaptın hukuki sonuçları, *TAAD*, Yıl:6, Sayı:20, 523-565, s. 526.

²⁸⁶Yoldaş, **a.g.k.**, 2020, s. 93.

²⁸⁷Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 246; S. Yünlü (2019) Zapt Sorumluluğu ve Diğer Hukuki İmkanlarla Karşılaştırması, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 24, sayı. 40, ss. 139-180, s. 152.

²⁸⁸Ö. Yoldaş (2020) *Satış sözleşmesinde zapttan doğan sorumluluk*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Kayseri, s. 33; Aydoğdu ve Kahveci, **a.g.k.**, 2017, s. 129; TBK m. 217'nin ele alındığı, 6098 sayılı yasa döneminde karara bağlanmış bir Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 13. HD., 12.03.2018 T., 2015/37842 E., 2018/2924 K. Bir araç satış sözleşmesi ile satın alan davacı, aracın çalıntı olduğu gerekçesiyle elinden alınmasından dolayı davalıya dava açmıştır. Mahkeme, araç satış sözleşmesinde belirlenen bedele hükmederek davayı kabul etmiştir. Ancak TBK'nın 217. maddesindeki yasal düzenlemeler göz ardı edilerek eksik bir inceleme yapılmıştır. Satılanın zapt edilmesiyle, alıcının satılardan elde ettiği faydaların mahsubu da gereklidir. Bu nedenle mahkeme, davacının araçtan elde ettiği faydaların belirlenip, belirlenecek bu miktarın, davacı alacağından mahsubundan sonra kalan bakiye miktarın davalıdan tahsiline karar vermelidir.

²⁸⁹E. Esen (2019) *Satış sözleşmelerinde aliud teslim*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , İstanbul, s. 10. Aliud ifa, çeşitli satışlarda, edimin niteliğinde meydana gelen sapma olarak tanımlanabilir. Bazen borçlu olan kişinin, farklı bir şeyi teslim etmesi de bu durumun bir örneği olabilir. Aliud ifa durumunda, ayıptan sorumluluk hükümleri değil, hiç ifa etmeme durumunda uygulanan TBK m. 112 vd. hükümleri geçerlidir.; Ataşlar, A. H. (2019) *Türk hukuku ve Viyana satış sözleşmesi (CISG) uyarınca satış sözleşmesinde aliud*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, , Ankara, s. 16. Hangi durumlarda teslim edilen malın başka şey haline geleceği, ticaret hayatındaki görüşlere göre belirlenecektir.

²⁹⁰Acar, **a.g.k.**, 2020b, s. 107.

²⁹¹Karşlıoğlu, **a.g.k.**, 2022, s. 35.

alıcının hiçbir zaman doğrudan muhatap olmadığı, haklar ve sorumluluklar bakımından yalnızca satıcıya karşı sorumlu olan stoksuz satış sözleşmelerinin en önemli üçüncü tarafıdır. Tedarikçinin yer almadığı bir stoksuz satış ilişkisi düşünülemez. Tedarikçi bazen üretici pozisyonunda da yer alabilir. Bu halde yine alıcıya karşı üretime bağlı sorumlulukları haricinde bir sorumluluğu olmadığı söylenebilir.

2.3.1. Tedarikçinin hakları

Tedarikçi satım sözleşmesinin satıcı tarafında yer almaktadır. Buna göre satıcının sahip olduğu tüm haklara aralarındaki sözleşme gereğince sahiptir. Bunlara örnek olarak; alıcıdan (örneğinizde dropshipper yani satıcıdan) malın teslim alınmasını, malın bedelinin eksiksiz ve zamanında ödenmesini, varsa cayma halinde malın muhafazasının doğru şekilde yapılması, ürün iadesinde gerekli dikkat ve özenin gösterilmesini talep etmek hakkı vardır.

Stoksuz satış sözleşmesinde tedarikçi alıcının doğrudan muhatabı olmadığından bu haklarını ancak satıcıya karşı ileri sürebilecektir.

2.3.2. Tedarikçinin yükümlülükleri

Stoksuz satış sözleşmelerinde tedarikçi, en basit tanımıyla, satıcı adına alıcıya ürünü teslim borcu altına giren kişidir. Satıcının alıcıya karşı tasarrufu çerçevesinde tedarikçi bir nevi satıcının vekili konumundadır; çünkü alıcıya HGB (Alman Ticaret Kamunu) § 929 cümle 1'e göre gerekli olan şeyin mülkiyetini sağlar²⁹².

Uygulamada tedarikçinin ürünü alıcıya genellikle deniz aşırı bir şekilde kargoladığı görülmektedir. Bu halde basit haliyle bir taşıma ve teslimden değil de daha kapsamlı bir uluslararası ve ticari bir işten söz edilebilecektir²⁹³. Gönderilen ürünün türüne göre gümrük mevzuatları uyarınca taşıma öncesi ve taşıma sırasında genel bir muayene genellikle şart koşulmaktadır²⁹⁴. TBK'ya göre de incelemenin ayıbın açık olduğu durumlar dışında aşamalı olarak yürütüldüğü unutulmamalıdır. Malların

²⁹² Einigung ve Übergabe (2020) zum BGB § 929, BGB 8 A, 68-73, § 290.

²⁹³ S. Kocar (2018) *Ticari satış sözleşmesi ve ticari satışta ayıp sorumluluğu*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 13. Bu ayrımın ortaya çıkmasındaki ana neden, TBK'da satıcının temerrüdüne ilişkin düzenlemesidir. TBK m. 212'ye göre, ticari satışlar için özel bir düzenleme yapılmıştır. Buna göre, zilyetliğin devredilmesi için bir süre belirlenmiş olan ticari satışlarda, satıcının temerrüde düşmesi durumunda, alıcı bakımından devir isteğinden vazgeçtiğinin kabul edilerek borcun ifa edilmemesinden doğan zararının giderilmesini talep ettiği kabul edilmektedir.

²⁹⁴ Bkz. Muayene ve bildirim yükümlülüğü.

satıcının anlaşmalı olduğu taşıma şirketleri tarafından nakliye amacıyla teslim alınmasında, genellikle, öncelikle malları incelemek ve sağlanan belgelere dayanarak malların kimliğini ve miktarını kontrol etmek yeterlidir. Sözleşmeden doğan kalite yalnızca bir laboratuvar testi (kimyasal ürünler) aracılığıyla belirlenebiliyor ise satıcının sözleşmede beyan ettiği ofisine varır varmaz üründen test edilebilir bir numunenin alınması da gerekli olabilmektedir²⁹⁵.

Tedarikçinin ilk ve en temel hakkı sattığı ürünün bedelinin zamanında ve tam olarak ödenmesidir. Tedarikçi bu hakkını ancak satıcıdan talep edebilecektir. Çünkü tedarikçiye bu hakkı sağlayan asıl satış sözleşmesi satıcı ile tedarikçi arasında tesis edilmektedir.

Tedarikçinin hukuki pozisyonu olarak üçüncü şahıs lehine sözleşmede, üçüncü kişi lehine işlem yapmak zorunda olan yani malı satıcı adına alıcıya teslim etmek zorunda olan sözleşme tarafı olduğu kanaatindeyiz. Bu durumda alıcının ve satıcının üçüncü kişi yararına sözleşmeden kaynaklanan, malın teslim edilmesine ilişkin haklarını kullanabilmesi sözleşmenin doğası gereği mümkündür. Tedarikçi alıcıya karşı tam ve zamanında teslim ile yükümlü olduğu gibi satıcı ile arasındaki hukuki ilişki gereği satıcıya karşı da mesuldür.

Stoksuz satışta tedarikçiyi yalnızca satıcı ile arasında satış sözleşmesi bulunan ve aralarındaki sözleşme gereği teslimin başkasına ve stoksuz satıcının adresinden başka bir adreste yapma yükümlülüğü olan bir kişi olarak da düşünebiliriz. Bu durumda alıcının tedarikçiden doğrudan ifa talep etme hakkı olmadığı gibi tedarikçinin de yükümlülüğü sadece stoksuz satıcıya karşı olacaktır.

Tedarikçinin satıcıya karşı sözleşmesel yükümlülüğü, tam zamanında tedarik sözleşmesi ile açıklanabilir ancak belirli nedenlerle stoksuz satış sözleşmelerinin tedarikçi ile satıcı arasında bir satış sözleşmesi oluşturduğu düşüncesindeyiz. Bu nedenle tedarikçi, satıcıya karşı satış sözleşmesinin hükümlerine göre sorumludur.

3. SÖZLEŞMENİN TABİ OLDUĞU HUKUK KURALLARINA GÖRE

Stoksuz satış sözleşmesi taraflarının tabi oldukları hukuk kurallarına yahut sözleşme için uygulanacak hukuk kurallarına göre bir önceki başlıkta ele alınan hak ve yükümlülüklerden daha kapsamlı ve farklı yükümlülükler ihtiva edebilmektedir. Bu sözleşmenin tabi olduğu hukuk kurallarına göre bir ayırım yaparak tarafların hak ve

²⁹⁵ Oetker/Koch (2021) 7. Aufl, HGB § 377 Rn. 68, § 261.

yükümlülükleri ayrı bir başlıkta ele alınmıştır.

3.1. Viyana Satış Sözleşmesi Bakımından

Viyana Satış Antlaşması (CISG) 1980 Tarihinde imza altına alınmış, 01.01.1988 tarihinde ABD, Çin, İtalyan'ında anlaşmayı onaylaması ile anlaşmanın yürürlüğe girmesi için gereken 10 devlet şartı sağlanmış ve anlaşma yürürlüğe girmiştir²⁹⁶. 07.07.2010 tarihinde Türkiye bu sözleşmeye taraf olmuş 01.08.2011'de sözleşme ülkemizde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme tarafların işyerlerinin farklı ülkelerde bulunuyor olması ve bu ülkelerin akit devlet olması halinde satış sözleşmelerine uygulanacaktır²⁹⁷. CISG 09.01.2022 tarihi itibarıyla aralarında ABD, Çin ve Türkiye'nin bulunduğu 95 adet ülke taraftır. CISG usulüne göre uygun bulma kanunu ile kabul edilmiş uluslararası bir sözleşme olduğundan Anayasa m. 90/5 gereğince kanun hükmündedir.

Sözleşme, kurulması, yorumlanması, değiştirilmesi, feshedilmesi, tarafların yükümlülükleri, bu yükümlülüklerin ihlali durumunda tarafların hukuki yollara başvurabileceği konuları, hasar kavramını ve hasarın ödeme şekillerini kapsayan hükümleri içermektedir.

Viyana Satış Antlaşması (CISG) m. 1/1'e göre, sözleşmeye taraf ülkeler²⁹⁸ arasında işyerleri farklı ülkeler arasında yapılan taşınır satış sözleşmelerini konu alır²⁹⁹. CISG m. 2 maddesine göre üç tür satış türü sözleşme dışında tutulmuştur. Kişisel, ailevi veya evde kullanım için satın alınan mallara ilişkin tüketici satışları da bu üç kategori içerisinde³⁰⁰. Ancak, eğer satıcı sözleşmenin yapıldığı sırada veya öncesinde malların bu tür bir kullanım için alındığını bilmiyorsa veya bilmesi gerekmeyen durumlarda, bu satış sözleşmesine anlaşma hükümleri uygulanabilir. Satıcının bir tüketici satışı olduğunu bilmediği durumlarda, bu durumu ispat etmekle yükümlü olduğu unutulmamalıdır³⁰¹.

CISG, üç istisna dışında kalan ve taşınır mal satışından farklı bir yapıya sahip olan diğer satış sözleşmelerine de uygulanabilir. Stoksuz satış sözleşmeleri de bu

²⁹⁶Zeytin, **a.g.k.**, 2008, s. 43.

²⁹⁷A. Çevik (2020) *Viyana Satış Antlaşmasının uygulama alanı, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM antlaşmasına (CISG) ilişkin bazı meseleler*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 33.

²⁹⁸Yahut sözleşmenin içeriğinde, o ülkenin hukukuna kanunlar ihtilafı yönünden atıf yapılmış olması durumunda.

²⁹⁹Ünal, **a.g.k.**, 2022, s. 117.

³⁰⁰Ünal, **a.g.k.**, 2022, s. 119; Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 69.

³⁰¹Zeytin, **a.g.k.**, 2008, s. 70.

sözleşmelerdendir³⁰².

3.1.1. Viyana satış sözleşmesine göre sözleşmenin kurulması

CISG m. 14. ile 24 arasında sözleşmenin kurulmasına ilişkin hükümler yer almaktadır. CISG m. 23'e göre, önerinin karşı tarafa ulaşması ve bu önerinin kabul edilmesi ile kurulur. CISG m. 14 ise öneriyi düzenlemiştir. Bu maddeye göre önerinin sahip olması gereken şartlar TBK düzenlemesinden ayrılmıştır. TBK'da ne türde bir teklifin öneri olduğu hususu açıkça düzenlenmiştir.³⁰³ Öneren tarafın ortaya koyduğu iradenin öneri ya da benzer bir anlam içerecek kelime kullanması şart değildir³⁰⁴. Oysa CISG'nin 14/2 maddesi, belirli kişilere yönelik olmayan bir teklifin teklif önerisi olarak nitelendirileceğini belirtmektedir. CISG'nin 15/1 maddesi ise, bir irade beyanının ilgili kişinin kontrolü altına girmesiyle sonuçlarını doğuracağını ifade etmektedir³⁰⁵. Yine TBK'da düzenlenmeyen ama CISG m. 16'da düzenlenen bir farklılık ise öneriden cayma hakkıdır. Bu durumda teklifin karşı tarafa ulaştığından emin olunsa dahi, teklif kabul edilmeden önce teklif eden taraf tekliften vazgeçebilir. Kabul henüz önerene ulaşmamış ama kabulcünden önerene doğru yola çıkmışsa artık öneren önerisinden cayamayacaktır.

CISG'nin 17-22 maddeleri arasında kabul beyanının geçerliliği için şartlar belirtilmektedir. CISG m. 18/1'e göre, muhatabın önereni onayladığını ifade eden herhangi bir davranış veya beyan kabul edilecektir. Bu kabul beyanı zımni, açık, sözlü, yazılı veya herhangi bir iletişim aracıyla yapılabilir. Aynı şekilde kabule ilişkin davranışlar da bu şekilde gösterilebilir. Ancak susmak tek başına bir kabul beyanı olarak kabul edilmez.³⁰⁶ Kabul beyanının da aynı öneri gibi hüküm doğurması için muhatabına varması gereklidir. Bu bakımdan kabulün hüküm doğurma anı CISG' de, Türk hukukundan ve *Common Law* (kabul beyanı gönderildiği anda sözleşme kurulmuş olur) sisteminden ayrılmaktadır³⁰⁷. Kabulün sonuç doğurabilmesi için süresinde yapılması gereklidir. CISG m. 20'ye göre, kabul süresinin başlangıcı önerinin gönderme

³⁰²Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 73.

³⁰³M. Yener (2020) *Viyana satış antlaşması uyarınca sözleşmenin kurulması, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM antlaşmasına (CISG) ilişkin bazı meseleler*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 44.

³⁰⁴I. Sağlam (2013) *Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM antlaşması uyarınca sözleşmenin kurulması (CISG 14-24)*, İstanbul: Beta Yayınevi, s. 6.

³⁰⁵T. Oral (2014) *Viyana satış antlaşması'nda sözleşmenin kurulması*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 50.

³⁰⁶Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 108.

³⁰⁷M. Ener (2018) *Milletlerarası Mal Satışına İlişkin sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşmasına göre sözleşmenin kurulması*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 128.

anına göre değişiklik arz etmektedir. Kabul beyanı zamanında yapılmalıdır ki sonuç doğursun, ancak gecikmiş kabul beyanı halinde, öneren tarafından kabul beyanının zamanında yapılmadığı hakkında bilgilendirme yapıldığı takdirde, CISG m. 21 gereğince gecikmiş kabul beyanı zamanında yapılmış sayılır. Bu halde sözleşmenin kurulma anı kabul beyanının gecikmiş olarak önerene vardığı andır³⁰⁸. Önerinin geri alınmasının mümkün olması gibi kabul beyanının da geri alınması mümkündür. CISG m. 22'ye göre kabul beyanı önerene varmadan önce yahut aynı anda beyanın geri alındığına dair beyan önerene ulaşmışsa kabul beyanı geri alınabilir.

Sözleşmenin kurulma anına bakacak olursak, CISG m. 23 sözleşmenin kurulma anı olarak kabul beyanının sözleşme m. 18'e göre önerita bulunana uygun olarak varmasıyla veya kabul anlamına gelen davranışın sergilenmesi ile kurulacağını düzenlemiştir³⁰⁹.

3.1.2. Viyana satış sözleşmesine göre hasar kavramı ve hasarın intikali

Hasar, TDK sözlüğünde, herhangi bir olayın yol açtığı dökülme, kırılma ya da yıkılma olarak tarif edilmiştir³¹⁰. Çinli hakem heyetinin tahkim kararında, zararın taşıma sırasında doğal ve tesadüfi kazalar nedeniyle meydana gelen zararlar olarak tanımlandığı belirtilmiştir.³¹¹ Bir borç ilişkisinde, doğrudan konusu olmayan bir eşyanın kaybolması, zarar görmesi veya değerinin azalması durumunda, kimin zararı karşılayacağı sorusu gündeme geldiğinde, genellikle "hasar" terimi kullanılmaktadır³¹². CISG m. 66 ile m. 70 arasında hasarın intikaline ilişkin hükümler yer almaktadır. Hasarın intikalinde mülkiyetin karşı tarafa geçip geçmediğinin bir önemi yoktur. Bu konuda mal üzerindeki fiili hakimiyet esas alınmıştır³¹³.

CISG, Türk-İsviçre hukukundan farklı bir yaklaşım benimser ve ifa engelleriyle ilgili olarak farklı bir düzenleme yapar. Türk-İsviçre hukukunda sözleşmeye aykırılık, genel bir kavram olarak kabul edilmemiştir ve bunun yerine belirli sözleşmeye aykırılık

³⁰⁸Zeytin a.g.k., 2019, s. 114.

³⁰⁹Ener, a.g.k., 2018, s. 132; Akhmetov, Z. (2015) *Milletlerarası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşmasına Göre Sözleşmenin Kurulması*. İstanbul: On iki levha Yayınevi, s. 110.

³¹⁰TDK, www.sozluk.gov.tr

³¹¹Ünal, a.g.k., 2022, s. 124; Bayram, A. E. (2016) *Türk borçlar kanununa ve Viyana satış sözleşmesine (CISG) göre satış sözleşmesinde hasarın geçişi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 255.

³¹²M. Oruç (2015) *Satış sözleşmesinde riskin geçişi*, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 7.

³¹³Zeytin, a.g.k., 2008, s. 263.

türleri düzenlenmiştir³¹⁴. Oysa CISG, ifa engellerini *common law* sistemindeki tek bir sözleşmeye aykırılık olarak düzenlemiştir. Satıcının sözleşmeye aykırılığından kaynaklanan sorumluluğu, hasarın alıcıya geçtiği anda başlar, CISG m.36'ya göre. Hasarın geçişine ilişkin anlaşma yoksa, CISG m.67'ye göre satıcının malı alıcıya göndermek üzere taşıyıcıya teslim ettiği anda hasar alıcıya geçer³¹⁵. Satıcının, malları temsil eden belgeleri alıkoyma hakkı olsa bile, hasarın satıcıda kalması söz konusu olmayacaktır. Viyana Sözleşmesi'nin 68. maddesinin 3. fıkrasına göre, satıcının malın zararını kötü niyetle bildiği ve buna rağmen malı taşıyıcıya teslim ettiği durumlarda, zarar riski satıcıya yüklenmiştir³¹⁶. Taraflar isterlerse CISG m. 6'ya göre hasarın geçişine ilişkin hükümlerin aksini kararlaştırabilirler³¹⁷.

Uluslararası satışlarda genellikle taşıma ve hasarın geçişine ilişkin ICC 'in yayınladığı INCOTERMS kuralları kullanılmaktadır. Özellikle; CIF, FOB, CF satışlarında bu kurallar uygulanmaktadır. CIF ve FOB deniz aşırı satışlardır. Bu tür satışlarda hasar sözleşme gereğince mal geminin küpeştesine geçtiği anda alıcıya geçer³¹⁸. CISG' in hasara ilişkin hükümleri de yerine göre uluslararası satış sözleşmelerine uygulanabilecektir.

3.1.3. Viyana satış sözleşmesine göre sözleşmenin ihlali ve buna bağlı sonuçlar

CISG'de ifa engeline tanım olarak yer verilmemiştir³¹⁹. CISG m. 25'te sözleşmenin ihlali hali düzenlenmiştir. Madde, ihlali esaslı ve esaslı olmayan ihlal olmak üzere ikiye ayırmıştır³²⁰. Sözleşmenin esaslı ihlalinde taraf sözleşmeden dönme ve ikame mal teslimi imkanından faydalanırken (CISG m. 49/1-a, 51-2,64,72-1,73-1 ve 2, 46-2), sözleşmenin esaslı olmayan ihlalinde ise tazminat, bedel indirimi ve onarım

³¹⁴Y. Dayıoğlu (2011) CISG uygulamasında sözleşmenin ihlali halinde alıcının hakları ve özellikle alıcının tazminat talep hakkı. İstanbul: On İki Levha Yayınları, s. 158.

³¹⁵Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 16; Bayram, **a.g.k.**, 2016, s. 257; Şıpka, Ş. ve Yıldırım A. C. (2012) *Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG'e göre Satış sözleşmeleri*, İstanbul, s. 20.

³¹⁶Zeytin, **a.g.k.**, 2008, s. 276; Ünal, **a.g.k.**, 2022, s. 130, 133.

³¹⁷G. Tekinalp (2011) *Milletlerarası Özel Hukuk bağlama kuralları*, İstanbul, s. 294; M. Uçkan (2022) *Satış sözleşmelerinde satıcının zapttan sorumluluğu*, İstanbul, s 231.

³¹⁸Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 54; Altay, S. (2008) *Satış sözleşmesinde hasarın geçişi*, Ankara: Turhan kitabevi, s. 154; Oruç (2015) **a.g.k.**, s. 58, 211 vd.

³¹⁹Uçkan, **a.g.k.** 2022, s. 31; Sert Sütçü, S. (2016) *11 Nisan 1980 tarihli uluslararası taşınır mal satışına ilişkin birleşmiş milletler sözleşmesinde (Viyana Satış Sözleşmesi) İfa engelleri kavramının düzenlenişi, Milletlerarası Mal Satış Hukuku (CISG)*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s 280.

³²⁰O. İlhan (2020) *Viyana Antlaşması'nda (CISG) öncelenmiş sözleşmeye aykırılıklar ve art arda teslimli satışlar, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM antlaşması (CISG) ilişkin bazı meseleler*, Ankara, s 230.

hakkından (CISG m. 50,46-3,74) yararlanabilecektir³²¹. Bu kapsamda tazminat fiilen uğranılan zararın yanı sıra yoksun kalınan karı da ihtiva eder³²². Esaslı ihlal tespitinde UNIDROIT (Milletlerarası ticari Sözleşmelere İlişkin UNIDROIT ilkeleri) ilkeleri m 7.3.1'den yararlanılabilecektir³²³.

3.1.3.1. Alıcının sözleşmeyi ihlali

Alıcının asli edim yükümlülükleri CISG m. 53'te düzenleme altına alınmıştır. Buna göre alıcı malı teslim almakla ve semeni ödemekle yükümlüdür. Elbette ki bu borçların zamanında ve yerinde yerine getirilmesi gereklidir. Buna göre hangi para birimi ile ödeme yapılacağı kararlaştırılmışsa, alıcının o para birimi ile ödeme yapması gerekmektedir. Alıcının teslim alma borcunu ihlal etmesi durumunda CISG m. 61'e göre satıcı bazı haklara sahip olacaktır³²⁴. Buna göre satıcı, sözleşmenin ortadan kaldırılmasını, semenin ödenmesini, alıcının teslim alma borcunu ifa etmesini talep edebilir. Satıcı alıcının sözleşmeyi ihlal etmesi durumunda diğer haklarının yanında, CISG m. 75'te yer alan uygunluk ilkesine göre alıcıdan makul bir tazminat talep edebilir. Alıcının malların şeklini, ölçüsünü ve diğer niteliklerini belirleme yükümlülüğü ile malları teslim almışsa ve iade etmek istiyorsa malların uygun koşullarda muhafazasını sağlamak gibi yükümlülükleri vardır³²⁵.

CISG m. 41 ile m. 42 açıkça düzenlenmiş olmasa da satıcının zaptından söz edilmektedir. Satıcının zaptına yönelik bu hakkın, kullanabilmesi için alıcı tarafından CISG m. 43'te belirtilen aybın bildirilmesine ilişkin şarta uyulmuş olması gerekmektedir³²⁶.

3.1.3.2. Satıcının sözleşmeyi ihlali

Satıcı sözleşmeden doğan malı teslim etme, mala ilişkin belgeleri teslim etme ve mülkiyeti alıcıya geçirme yükümlülüklerini ihlal ederse, sözleşmeyi ihlal etmiş olur. Satıcının kendisine ait bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde CISG m. 45 vd. alıcının

³²¹Uçkan, **a.g.k.**, 2022, s. 32.

³²²Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s 301; Uçkan, **a.g.k.**, 2022, s. 33.

³²³R. Özsoy (2020) *Viyana satış Antlaşması'nda esaslı ihlal kavramı, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM antlaşması (CISG) ilişkin bazı meseleler*, Ankara, s 71,75; A. Altun (2020) *CISG uyarınca satıcının sözleşmeyi ihlal etmesi halinde alıcının sahip olduğu hukuki imkanlar, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM antlaşması (CISG) ilişkin bazı meseleler*. Ankara: Yetkin Yayınevi, s 134.

³²⁴Oruç, **a.g.k.**, 2015, s. 97, 353 vd.

³²⁵Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 126.

³²⁶Uçkan, **a.g.k.**, 2022, s. 35.

sözleşmenin ifasını talep hakkı, ihlalin esaslı olması halinde ve verilen süreye rağmen ifanın yerine getirilmemesi halinde sözleşmenin ortadan kaldırılması ve semenden indirim hakkı vardır³²⁷. Bununla birlikte satıcının sözleşmenin her ihlalinde kusuruna bakılmaksızın alıcıya makul bir tazminat ödeme yükümlülüğü vardır. Alıcının, sözleşmenin ihlaline binaen sahip olduğu hakları kullanmasının akabinde mahkeme yahut hakem, satıcıya artık ek bir süre veremeyecektir. Buna ek süre verme yasağı denilmektedir.

CISG, alacaklıya sözleşmeye aykırılık halinde sınırsız bir aynen ifa talep hakkı tanımamıştır³²⁸. Aynen ifa ancak CISG m. 28’de belirtilen sınırlama ile talep edilebilecektir³²⁹.

Alıcının sözleşmenin ihlal karşısında başvurabileceği bir diğer hakkı, sözleşmeden dönme hakkıdır. Sözleşmeden dönme hakkı gerek Türk hukukunda gerekse CISG’ de alıcıya tanınan bir haktır. Her iki hukuk sisteminde de alıcının sözleşmeden dönme hakkı, satıcının kusurundan bağımsız şekilde mevcuttur³³⁰.

CISG m. 78, para borçlarında faizi düzenlemiştir. Taraflardan biri semeni ödemediği takdirde diğer taraf CISG m. 74 uyarınca talep etmek hakkına sahip olduğu tazminata hanel gelmeksizin, semen meblağ üzerinden faize hak kazanır³³¹.

3.2. Türk Borçlar Kanunu Bakımından

Uygulamada sık rastladığımız şekliyle uluslararası satışa konu edilen stoksuz satış sözleşmelerinin iç hukukta doğması muhtemeldir. Bu nedenle TBK bakımından sözleşmenin niteliği, sözleşme taraflarının hakları ve yükümlülükleri, sözleşmenin kurulması, ihlali, sonuçları ve bunlara bağlı sonuçlarını da ayrıca ele almakta fayda görmekteyiz.

3.2.1. Türk Borçlar Kanunu’na göre sözleşmenin kurulması

Türk hukukuna göre sözleşmenin kurulması daha önce de ifade ettiğimiz üzere, yapılan öneriye içerik bakımından uygun bir kabul iradesinin ortaya konulması, bu iradelerin karşılıklı olarak birbirlerine açıklamasıyla gerçekleşir³³².

Sözleşmenin kurulması, öneri, icaba davet ve kabulün tanımı, şartları ve ilgili

³²⁷ Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 122.

³²⁸ Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 74.

³²⁹ Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 162.

³³⁰ Dayıoğlu, **a.g.k.** 2011, s. 163.

kanun hükümleri daha önceki bölümde ele alındığından bu başlık altında ayrı bir şekilde incelenmeyecektir.

3.2.2. Türk Borçlar Kanunu'na göre hasar ve hasarın intikali

Hasar, satılanın satıcıya yüklenemeyecek nedenlerden dolayı tamamen yok olması veya bozulması nedeniyle teslim edilememesi veya yeterince yerine getirilememesi ve bu durumun satış bedelinin kaybına yol açması doğrudan bir risktir³³³. Hasar, satış bedelinin kaybı tehlikesini içeren bir tehlikedir. Alacaklı ve borçlunun kusuru olmaksızın hasara uğrayan şeyden kaynaklanan hasara TBK'nın ifa imkansızlığı başlıklı 136. maddesinin 1. fıkrası gereğince kural olarak borçlu katlanır. Oysa alacaklının temerrüdüne ilişkin maddenin devamında açıkça bir düzenleme bulunmamaktadır. Alacaklının temerrüdü halinde hasara borçlunun katlanmaya devam etmesini beklemek adil değildir³³⁴. TBK 483. maddesinin 1. fıkrası ile TBK'nın satış sözleşmelerinde yarar ve hasar başlıklı 208. maddesinin 1. fıkrası alacaklının temerrüdü halinde hasar intikalini düzenlemiştir. Buna göre taşınır satışlarında hasar zilyetliğin devri ile alıcıya geçmektedir. Öğretide bu hükümlerinin kıyasen tüm olağan borç ilişkilerine uygulanabileceği söylenmektedir³³⁵. Bu maddelere göre alıcının temerrüte düşmesi halinde hasar alıcının temerrüdünden itibaren alıcıya geçecektir³³⁶. Taraflar TBK m. 208/1'de öngörölmüş kuralın aksini kararlaştırabilir³³⁷.

Burada kısaca ifa yeri bakımından tasnif edilen satış çeşitlerinden gönderme satışına ayrıca değinmekte fayda vardır. Gönderme satışı, bir malın, taraflar arasındaki anlaşmaya uygun olarak, alıcının bulunduğu yere teslim edilmesi gereken ancak taşıma işinin bağımsız bir üçüncü tarafından gerçekleştirildiği bir satış şeklidir,³³⁸. Gönderme satışında mal alıcıya veya temsilcisine ifa yerinde değil, alıcının talebi üzerine ulaşım araçlarıyla ve bağımsız taşıyıcı ile varma yeri olarak belirtilen adrese gönderilmek

³³¹Zeytin, **a.g.k.**, 2009, s. 75.

³³²Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 39; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 31.

³³³Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 232; Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 52; Oruç, **a.g.k.**, 2015, s. 356.

³³⁴Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 220; Oruç, **a.g.k.**, 2015, s. 357

³³⁵Akıncı, **a.g.k.**, 2022, s. 221, Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 46.

³³⁶Oruç, **a.g.k.**, 2016, s. 358. Ön ödemeli veya peşin satışlarda, satıcı malı aynen teslim etmek istediği takdirde, malın özgülenmesi koşuluyla alıcıya geçen riskler vardır. Ancak, ön ödemeli taksitle satışlarda, alıcı son taksiti ödemede gecikmedikçe riskler satıcıda kalır. Alıcı, ödeme planındaki son taksiti zamanında ödememezse, satılan malı teslim alamaz ve dolayısıyla riskler de alıcıya geçmez.

³³⁷Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 233.

³³⁸K. Oğuzman ve T. Öz (2022) *Borçlar hukuku genel hükümler*. Ankara: Turhan Yayınevi. s. 330; Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 7.

suretiyle teslim edilir³³⁹. Gönderme satışı için mesafeli satış kavramı da kullanılmakla³⁴⁰ her zaman mesafeli satış ile gönderme satışı kavramlarının birbirleri yerine kullanılabileceğini söylemek doğru olmayacaktır³⁴¹.

Hasarın geçişine ilişkin hükümlere baktığımızda, gönderme satışında yahut mesafeli satışlarda olduğu gibi, satış sözleşmesine konu şeyin alıcının isteği üzerine alıcının adresine gönderilmesi durumunda TBK m. 208/3'e göre satıcının elinden malın taşıyıcıya teslimi anından itibaren yani zilyetliğin geçişi anından itibaren satılan da meydana gelen hasar alıcıya aittir³⁴². Yani gönderilecek borçlarda taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça yahut özel bir yasa maddesiyle aksi düzenlenmedikçe, taşıma ve yollama masrafları ile teslimdeki gecikme riski ile eşyada meydana gelecek hasara katlanma yükümlülüğü alıcının üzerindedir³⁴³. Benzer bir düzenleme BGB 447/1 'de yer almaktadır. TBK m. 208 emredici değil düzenleyici bir hüküm olduğundan aksi sözleşme ile kararlaştırılabilecektir. Tarafların hasarın geçiş anına ilişkin iradeleri açık olabileceği gibi örtülüde olabilir³⁴⁴. Tarafların hasarın geçiş anına ilişkin iradeleri sözleşmenin içerisinde yer alabileceği gibi ayrı bir anlaşma olarak ortaya konulabilir³⁴⁵. Ayrıca belirtmek gerekir ki taşınır satışlarında alacaklı malın zilyetliğini teslim almayarak temerrüte düşerse, hasar sorumluluğu, sanki zilyetlik alıcıya geçmiş gibi alıcının üzerine intikal eder³⁴⁶.

3.2.3. Türk Borçlar Kanunu'na göre sözleşmenin ihlali

3.2.3.1. Alıcının sözleşmeyi ihlali

3.2.3.1.1. Alacaklının temerrüdü

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde alacaklının yerine getirmesi gereken edim, teslim alma ve semeni ödemedir. Alacaklının makul bir gerekçesi olmaksızın satıcı tarafından teslimi hazır şeyi teslim almakta direnmesi halinde alacaklının temerrüdünden bahsedilecektir. Bu durumda ifa engeli, alacaklının kendisinden

³³⁹Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 7.

³⁴⁰Aydoğdu ve Kahveci, **a.g.k.**, 2017, s. 70, 89 vd. Gönderme satışı yerine mesafe satışı kavramını tercih eden bu görüş, sözleşmenin “adi” ve “nitelikli” mesafe satışına tabi olduğu şeklinde ayrı bir tasnife tabi tutmaktadır. Buna göre, satılan mal sözleşmenin ifası için gönderilmesi gerekiyorsa “adi” mesafeli satış, satılanın ifa edileceği yere götürülmesi gerekiyorsa “nitelikli” mesafeli satış söz konusudur.

³⁴¹Yenice, **a.g.k.**, 2015, s. 9.

³⁴²Akıntürk ve Ateş, **a.g.k.**, 2019, s. 233; Selanik, **a.g.k.**, 2018, s. 45.

³⁴³Oğzuman ve Öz, **a.g.k.**, 2022, s. 330.

³⁴⁴Eren, **a.g.k.**, 2022, s.59; E. Ünal (2022). *Satış sözleşmesinde hasarın geçişi*. İstanbul: Seçkin Yayınevi, s.103.

³⁴⁵A. Bayram (2017) *TBK ve Viyana Satış Sözleşmesine göre satış sözleşmesinde hasarın geçişi*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 224.

³⁴⁶Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 56.

kaynaklanmış olacaktır³⁴⁷.

Böyle bir durumda alacaklının temerrüdünden söz edebilmek için temelde iki şart aranmaktadır. Bu şartlardan ilki edimin borçlu tarafından ifaya uygun olarak sunulmasıdır. İkinci şart ise alacaklının makul bir sebep olmaksızın borçlunun ifasını kabulden kaçınmasıdır.

3.2.3.1.2. Satıcının seçimlik hakları

Alacaklının temerrüdü halinde, satıcı birtakım genel haklara sahip olmaktadır. Bu hakları;

1. Muhafaza masraflarına alacaklının katlanması
2. Borçlunun sorumluluğunun hiç veya daha az olarak değerlendirilmesi
3. Hasarın alacaklıya geçmesi, şeklinde genel olarak sıralayabiliriz.

Bunlara ek olarak satıcının alıcının temerrüdü karşısında sahip olduğu bir takım özel haklar mevcuttur.

TBK m 107'ye göre satıcının, alacaklının temerrüdü halinde hasar ve masrafları alacaklıya ait olmak üzere satılanı tevdi ederek borcundan kurtulabileceği düzenlenmiştir. Burada tevdi yerini adi satışlarda ifa yerindeki hâkimin belirleyebileceği, ticari satışlarda ise tevdi yeri tayini için mahkemeye başvurusunun zorunlu olmadığı düzenleme altına alınmıştır³⁴⁸.

TBK m 108'e göre satılanın niteliği gereğince tevdiye elverişli olmaması halinde, malın açık arttırma ile satışının gerçekleştirilerek, hâkimin belirleyeceği bir tevdi yerine satış bedelinin yatırılması şeklinde de borçlunun borçtan kurtulacağını düzenlemiştir³⁴⁹.

Eğer borç konusu bir şeyin teslimine ilişkin değil ise borçlu sözleşmeden dönme hakkını kullanabilir. TBK m. 110 bu durumu açıkça düzenleme altına almıştır. Bu durumda bu hükmün kapsamına yalnızca yapma borçları girmektedir³⁵⁰.

3.2.3.2. Satıcının sözleşmeyi ihlali

Sözleşmelerin usulüne uygun olarak kurulduğu durumlarda, tarafların birbirine

³⁴⁷T. Tekben (2016) Alacaklının temerrüdünün hukuki sonuçları, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cevdet Yavuz'a Armağan, C 22 S 3, s. 2598.

³⁴⁸ Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, s. 252, Oğuzman, **a.g.k.**, s. 370.

³⁴⁹ Eren, **a.g.k.**, 1022.

³⁵⁰ Oğuzman, **a.g.k.**, s. 374; Eren, **a.g.k.**, 1024.

karşı sorumlulukları ve hakları doğmaktadır. Bu sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda her bir taraf sözleşmenin ihlal edildiğini gerekçe göstererek kanundan ve sözleşmeden kaynaklan haklarını kullanabilir. TBK m. 96-108 arasında borçların ifa edilmemesinin sonuçları ele alınmıştır. TBK m. 96'ya göre borca aykırılık üç şekilde meydana gelecektir. Borca aykırılık türlerine baktığımızda;

1. Borcun hiç ifa edilmemesi, borcun imkânsız hale gelmesi
2. Borçlunun temerrüt halinde olması
3. Kötü ifa şeklinde sıralayabiliriz.

Satış sözleşmeleri özelinde ve genel sözleşme hükümlerine baktığımızda satıcının alıcıya karşı, malı teslim, teslim katar saklama, ayıp ve zapta karşı garanti sorumluluğu olduğunu belirtmiştir.

3.2.3.2.1. Satıcının temerrüdü

Borçlunun temerrüdü TBK m. 101 ila 108 arasında düzenlenmiştir. Borcun ihlali ifanın geciktirilmesinden kaynaklandığı hallerde borçlunun temerrüdünden söz edilecektir. Stoksuz satış sözleşmelerinde satıcının teslim etme gibi borçlarını yerine getirmemesi halinde satıcının temerrüdü oluşacaktır³⁵¹.

Borçlu temerrüdünün şartlarını kısaca;

1. Alacağın muaccel olması, zamanaşımına uğramamış olması,
2. Borcun ifasının namümkün olmaması
3. Alacaklının ifayı kabule uygun durumda olması
4. Satıcının ifada bulunmamış olması
5. TBK m 101 gereğince alacaklının satıcıya ihtar göndermiş olması (TBK m 101/2'de ki istisnalar haricinde) şeklinde sayabiliriz.

Özellikle belirtmek gerekir ki borçlu temerrüdünde kanun koyucu kusur şartı aramamaktadır ancak dönme halinde TBK m 108'de yer alan tazminatın talep edilebilmesi için satıcının kusurunun bulunması şarttır³⁵².

3.2.3.2.2. Satıcının ayıptan doğan sorumluluğu

Satıcının sözleşmeyi ihlalinin bir türü olan ve uygulamada en sık görülen durum

³⁵¹ Oğuzman, a.g.k., s. 372.

³⁵² Eren, a.g.k., s. 1091.

satıcının ayıbı olup, ayıptan doğan sorumluluk, TBK m. 219 ve m. 231 arasında düzenlenmiştir. Satıcı ile alıcı arasındaki ilişki ister tüketici ilişkisi olsun ister adi bir satış akdi olsun yahut ticari bir ilişki olsun fark etmeksizin ayıba ilişkin bu hükümler uygun düştüğü ölçüde tüm uyumsuzluklara uygulanacaktır.

TBK m. 219, satış sözleşmelerinde ayıptan sorumluluğu düzenler. Buna göre, satıcı, alıcıya herhangi bir şekilde bildirdiği niteliklerin satılan üründe bulunmaması nedeniyle alıcıya karşı sorumludur. Satıcının sorumluluğu sadece bildirilen niteliklerin eksikliği ile sınırlı değildir. Kanun, maddenin devamında, satılanın başta bildirilen niteliğine aykırı olan, kullanım amacına uygun değil, değerini düşüren veya önemli ölçüde azaltan maddi, hukuki veya ekonomik ayıplardan da satıcıyı sorumlu tutar. Yargıtay'a göre, malda bulunan bir hatanın varlığı, maddi bir ayıp olarak kabul edilir. Örnek olarak, malın yırtık, bozuk, çatlak veya kırık olması veya aracın kullanımını zorlaştıran bir fren arızası gibi durumlar da maddi ayıp olarak kabul edilir³⁵³. Ekonomik ayıp, malın kullanılabilir bir durumda olmasına rağmen, alıcının beklediği kullanımı ve faydayı azaltan ve malın ekonomik değerini düşüren özelliklerdir³⁵⁴. Hukuki ayıp, satın alan kişinin malı kullanmasını veya onunla tasarruf etmesini engelleyen özel veya kamu hukuku kaynaklı yasaklamalardan veya sınırlamalardan kaynaklanan eksikliklerdir³⁵⁵.

Satıcının ayıptan doğan sorumluluğu kusursuz sorumluluktur. TBK m. 219/2'ye göre, satıcının hukuki ve ekonomik ayıpların varlığını bilmemesi bile, bu ayıplardan sorumlu olduğu belirtilmektedir. Taraflar, TBK m. 221 uyarınca, satıcının ayıptan kaynaklanan sorumluluğunun aksini kararlaştırabilirler. Ancak, satıcının ağır kusurlu olduğu durumlarda bu sorumluluk anlaşması kanunen geçerli değildir.

Satıcının sorumluluğuna bir diğer istisna alıcının satılndaki ayıpları satış anında biliyor olması durumudur. TBK m. 222'ye göre gözden geçirmekle belirlenebilen ayıplardan satıcı ancak bu ayıbın sorumluluğunu üstlendiğine dair bir anlaşma yaptıysa

³⁵³ Yargıtay bir kararında, “Mahkeme, davalı işletmeden satın alınan köşe takımının fiyatının 4000 TL olduğunu ve 6-7 ay içinde etajer adı verilen tek kişilik koltuğun ayak kısımlarında paslanma meydana geldiğini belirterek, bu durumun bir maddi ayıp olarak kabul edilmesi gerektiğine karar vererek davacıya bedel iadesi yapılması gerektiğini hükmetmiştir”. Bkz. Yargıtay 13. HD. T: 19.06.2017, E: 2015/7131, K: 2017/7568.

³⁵⁴ Yargıtay ise, malın iktisadi vasıflarında olan eksikliği ekonomik ayıp olarak değerlendirmektedir. Yargıtay. HGK. T: 13.06.2012, E: 2012/13-152, K: 2012/381, “Ekonomik ayıp ise; malın iktisadi vasıflarında eksiklik olmasıdır.”

³⁵⁵ Aral ve Ayrancı, **a.g.k.**, 2018, s. 106; Gümüş, **a.g.k.**, 2008, s. 172; Yargıtay ise hukuki ayıbı, malın kullanılmasının hukuken sınırlandırılması olarak ifade etmektedir, Yargıtay HGK. T: 13.06.2012, E: 2012/13-152, K: 2012/381, “Hukuki ayıp; malın kullanımının hukuken sınırlandırılmasıdır. Ör: Malın üzerinde takyitler bulunması gibi”.

sorumludur³⁵⁶. TBK m. 223'e göre, alıcı, satın aldığı malın durumunu, işlerin normal akışına göre imkân bulunur bulunmaz gözden geçirerek, satıcıyı sorumlu tutabilecek bir ayıp görürse, bu durumu uygun bir süre içinde satıcıya bildirmekle yükümlüdür³⁵⁷. Bu maddeye göre, alıcının satın aldığı ürünü zamanında kontrol etmesi ve varsa satıcının sorumluluğunu gerektiren bir ayıbı uygun bir süre içinde bildirmesi gerekmektedir. Eğer alıcı bu yükümlülükleri ihlal ederse, satılan ürünü kabul etmiş sayılır. Ancak, gizli bir ayıp mevcut ise ve bu daha sonra fark edilirse, alıcı bu ayıbı derhal satıcıya bildirmelidir.

Alıcının bildirim yükümlülüğüne uymaması durumunda, satılan ürünü bu ayıpla kabul etmiş sayılır. Başka bir yerden gönderilen bir mal durumunda, alıcı, malın durumunu zamanında tespit etmekle yükümlüdür. Eğer bunu yapmazsa, ileri sürdüğü ayıbın, mal kendisine ulaştığı zamanda var olduğunu ispat etmekle yükümlüdür.

3.2.3.2.3. Alıcının seçimlik hakları

TBK m. 227'ye göre, alıcı ayıplı mal durumunda aşağıdaki seçimlik haklarından birini kullanabilir. Bu haklar şunlardır:

- i. Sözleşmeden dönerek malı iade etmek,
- ii. Ayıp oranında fiyat indirimi talep etmek,
- iii. Satıcının tüm masraflarını karşılamak kaydıyla, malın ücretsiz onarımını istemek (makul bir masraf gerektiriyorsa),
- iv. Mümkünse, ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini talep etmek.

Ayrıca, TBK'nın genel hükümleri doğrultusunda tazminat talep etme hakkı da saklıdır³⁵⁸.

TKHK aksine TBK'da alıcıya sınırsız bir seçim yetkisi verilmemiştir. TBK m. 227/3'e göre, satıcı, ayıpsız bir benzerini vererek alıcının diğer seçimlik haklarını kullanmasını önleyebilir. Ancak TBK m. 227/4'e göre, alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullandığı durumda, durum bunu haklı çıkarmıyorsa hâkim, satılanın onarılmasına veya ayıbın satış bedelinden indirilmesine karar verebilir. Bu nedenle, kanun hem satıcıya hem de hâkime alıcının seçimlik hakları üzerinde tasarruf yetkisi verir. Maddenin son fıkrasında ise, alıcı lehine bir düzenleme görülebilir. Buna göre,

³⁵⁶Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 107.

³⁵⁷Gündüz, **a.g.k.**, s. 980.

satılanın değerindeki azalma satış bedeline çok yakın ise alıcı, yalnızca sözleşmeden dönme veya satılanın ayıpsız bir benzeriyle değiştirilmesi hakkında birini kullanabilir.

Alıcının seçimlik haklarının düzenlendiği TBK m. 228 ve devamındaki maddelere göre, alıcının elindeki ayıplı satılan mal, kendi ayıbından kaynaklanan veya beklenmeyen bir olay veya mücbir sebepten dolayı yok olursa veya ciddi bir zarar görürse, bu durumda alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasına engel olmaz. Ancak bu durumda alıcının, elinde kalan şeyi satıcıya geri vermesi gerekmektedir. Alıcının satılanı başkasına devretmesi veya satılanın alıcıdan kaynaklanan bir sebeple yok olması durumunda ise sözleşmeden dönme hakkı kullanılamayacaktır. Kanun, alıcının bu durumda sadece satış bedelinde indirim talep etme hakkına sahip olduğunu belirtmiştir.

3.2.3.2.4. Satıcının zapttan dolayı sorumluluğu

Satıcının, satılan şey üzerinde üçüncü kişilerin aynı ve kuvvetlendirilmiş şahsi bir hak iddia etmeyeceğini garanti etmesi gereken duruma "zapta karşı garanti sorumluluğu" denilmektedir. Bahsi geçen bu garanti, satılan şeyin alıcının elinden alınması veya alıcının mülkiyet hakkının sınırlanması durumunda satıcının sorumlu olmasını öngörmektedir. Satıcının bu sorumluluğu genel bir sorumluluk olup her durumda geçerli değildir. Örneğin, alıcı borca konu şeyin, sözleşmenin kurulduğu sırada elinden alınma tehlikesini biliyorsa ve satıcı bu ayıbı sözleşmede ayrıca üstlenmemişse, satıcı bu halden sorumlu tutmak mümkün olmayacaktır. Satıcının zapttan sorumluluğu TBK m. 214'te düzenleme altına alınmıştır.

Satıcının zapttan sorumluluğuna ilişkin ayrıntılı bilgi çalışmanın bir önceki kısmında ele alındığından, çalışmanın bu bölümünde satıcının Türk Borçlar Kanunu'na göre zapttan sorumluluğu olduğu hususu kısaca belirtilmekle yetinilmiştir.

3.3. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Bakımından

3.3.1. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre sözleşmenin kurulması

Tüketici, kazanç sağlamak ya da bir ürünü yeniden satmak amacıyla değil, bu amaçla hareket eden bir kişiden ürün veya hizmet satın alan gerçek veya tüzel kişidir.

³⁵⁸Acar, a.g.k., 2020-a, s. 112.

Tüketici sözleşmesi ise, ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmeyen gerçek veya tüzel kişi ile kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla hareket eden veya onun adına veya hesabına hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketiciler arasında yapılan sözleşmeleri ifade eder. Anayasa m. 172'ye göre tüketici açıkça korunmaktadır³⁵⁹. Anayasanın ilgili maddesinin emri gereğince yasa koyucu 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'u 1995 yılında yürürlüğe sokmuştur. Gelişen koşullara uyum sağlamak adına 2013 yılında 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (TKHK) önceki kanunu mülga ederek yürürlüğe girmiştir. 6502 sayılı kanunda 01.04.2022 tarihinde önemli değişikliklere uğramıştır. Özellikle mesafeli satışlarla ilgili hizmet sağlayıcılara getirilen yükümlülükler tarafımızca olumlu karşılanmıştır.

TKHK' un m.1'de, Anayasa m. 179'da belirtilen amaç açıkça ifade edilmiştir. Bu anlamda tüketicinin, normal bir alıcıdan farkı, diğer alıcılara nazaran kanunlar karşısında özel bir yasayla koruma altına alınmış olmasıdır.

TKHK m. 3'e göre, tarafları tanımlarsak; tüketici, ticari veya mesleki amaçlarla hareket etmeyen gerçek veya tüzel kişiyi ifade ederken; satıcı, kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla mal sunan kişiyi veya mal sunanın adına hareket eden kişiyi; hizmet sağlayıcı ise, kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere ticari veya mesleki amaçlarla gerçek veya tüzel kişilere hizmet sunan veya hizmet sunanın adına hareket eden kişiyi ifade etmektedir. Bu konuda, tacirin tüketici niteliğine sahip olup olmadığına göre bir ayırım yapmak önemlidir. Tacir tüketici niteliğine sahipse Tüketici Koruma Kanunu hükümleri uygulanırken, tacir niteliğindeyse Türk Ticaret Kanunu hükümleri uygulanır. Ticari iş kavramına istisnalar getirildiği Türk Ticaret Kanunu madde 19/1 c.2 bize yol gösterici olacaktır. Ancak, gerçek kişi tacirler için öngörülen istisnalar tüzel kişi tacirler için geçerli değildir, bu nedenle tüzel kişi tacirin tüketici niteliğinin tespiti zor olabilir. Bazı durumlarda, haklı sebeplerin varlığı nedeniyle tüzel kişi tacirlerin tüketici niteliği taşıdığına dair görüşler bulunmaktadır.³⁶⁰

Kanun TKHK m. 3'te kanun üretici kavramını ise, kamu tüzel kişileri de dahil olmak üzere mal ya da hizmetleri ya da bunların ham maddelerini yahut ara mallarını, markasını, unvanını yahut kendisine ait ayırt edici bir işaretini koyarak kendisini üretici

³⁵⁹S. Pürselim (2018) *Milletlerarası Özel Hukukta sözleşmesel meseleler*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi. Editör: Özel, S. ve Erkan, M, s. 75.

³⁶⁰Y. Bal, (2022) Tacirin Tüketici Sıfatı Sorunu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 13(50), 365-384.

olarak gösteren ve piyasaya süren gerçek veya tüzel kişi olarak tanımlamıştır³⁶¹. Stoksuz satış sisteminde tedarikçi çoğu zaman üretici konumunda olmakla birlikte, her zaman üretici kendisi olmayabilir. TKHK tanımında yer aldığı üzere üretici kendi unvanını ve markasını kullanarak ürün üreten ve bu ürünü piyasaya süren kişidir. Oysa stoksuz satışta tedarikçi kendi adını kullanacak şekilde üretim yapmaz ve ürettiği ürünleri kendi adına piyasaya sunmaz. Elbette nadiren de olsa bu şekilde olduğu görülmektedir. Satıcının mallarını üretici adına satışa sunduğu stoksuz satış sürecinde satıcının tacir yardımcısı olarak hareket ettiğini söylemek mümkündür. Tedarikçinin TKHK anlamında üretici olması durumunda satıcı üzerine aldığı yükümlülüğe göre tacir yardımcısı konumundadır.

Tüketici işlemi, mal veya hizmet piyasasında ticari veya mesleki amaçla hareket eden gerçek veya tüzel kişiler ile tüketici arasında kurulan eser, taşıma, simsarlık, bankacılık gibi sözleşmeleri ifade eder. TKHK madde 3'e göre, satış sözleşmesinin bir tarafı tüketici ise, bu durumda bir tüketici işlemi mevcuttur. Bu tanımda, kamu tüzel kişilerinin de dahil olduğu hususuna dikkat edilmelidir³⁶².

Teknolojinin gelişmesi ile internet üzerinden özellikle de mobil telefonlarımız üzerinden her an sözleşme kuruyor hale geldik. Mobil uygulamalar üzerinden sözleşme kurmanın fazla kolay olması da tüketiciyi bu sözleşmeleri yapmaya teşvik etmektedir. Zira tüketici evinde otururken, bir sözleşme kurma niyeti içinde dahi değilken, mobil telefonuna gelen bir bildirimle bir anda ve bir tıkla bir sözleşmenin tarafı oluvermektedir³⁶³. Oysa yüz yüze yapılan satın alımlarda tüketici ürünü bizzat beş duyusuyla algılamakta ve sözleşmesini buna göre kurmaktadır. Mesafeli satın alımlarda ise tüketici ürünü hiç görmemekte ancak ürünün satıcı tarafından belirlenen özelliklerini okuyarak ürün hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu nedenle satıcı tarafından tüketicinin doğru bir şekilde, sözleşme öncesi ve sonrası bilgilendirilmesi çok önemlidir.

TKHK m. 4/1, TKHK satıcının bilgilendirme yükümlülüğünü düzenlemektedir. Bu bilgilendirmenin en az on iki punto büyüklüğünde, açık, sade ve okunabilir bir şekilde düzenlenmesi gerektiği ve bir nüshasının kâğıt üzerinde veya kalıcı veri saklayıcısı ile tüketiciye verilmesi gerektiği belirtilmektedir. Satıcının bu yükümlülüğü ihlal etmesi durumunda, kanun koyucu satıcıya birtakım yaptırımlar öngörmüştür. Ön

³⁶¹S. Sütçü (2023) *Şematik Tüketici Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 21.

³⁶²Zeytin, **a.g.k.**, 2008, s. 50.

³⁶³E. Baş Süzel (2018) Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Sözleşmenin Kurulmasından Önce Korunması: Ön Bilgilendirme Yükümlülüğü, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(2), 339-369, s. 341.

bilgilendirme yükümlülüğü ihlal edildiği takdirde, tüketicinin cayma hakkı kullanım süresi uzayabilir. Bu bilgilendirmeden bahseden yasa sadece ön bilgilendirmeden ibaret değildir. Yani, tüketicinin bilgilendirilmesi sözleşme öncesi dönemle sınırlı değildir. Kanun metninden de açıkça anlaşılmaktadır ki bilgilendirme yükümlülüğü sözleşme kurulduktan sonra da devam etmektedir³⁶⁴. Bilgilendirme üzerinden makul süre geçmeden yapılan mesafeli satış sözleşmelerinde bilgilendirmenin usulüne uygun yapıldığından söz edilemeyecektir. Fakat uygulamada özellikle internet üzerinden gerçekleşen satışlarda sözleşme öncesi bilgilendirme için tüketiciye yeterince düşünme süresi verilmediği, satın alımın hemen öncesinde bu bilgilendirmenin yapıldığı görülmektedir. Birçok tüketici form halinde yazılmış uzun bilgilendirme metnini okumadan onaylamaktadır. Ancak bu durum satıcının yeterince bilgilendirme yapmadığı iddiasına konu olamayacaktır³⁶⁵. Bu nedenle kanaatimizce, tüketicinin internet satın alımlarında kendisine zaman verip bir süre bu formları incelemesi yararına olacaktır.

TKHK m. 5'e göre tüketici aleyhine konulan haksız şartlar kesin olarak hükümsüzdür³⁶⁶. Sözleşmede haksız şartlar dışında kalan maddelerin geçerliliği devam edecektir. Haksız şartlar, tarafların hak ve yükümlülüklerinde dürüstlük kuralına aykırı bir şekilde tüketiciyi olumsuz etkileyen, taraflar arasında müzakere edilmeden sözleşmeye dahil edilen şartlar olarak tanımlanmaktadır. TKHK maddesi 5, genel işlem koşulları hükümleri ile aynı hedefi paylaşırsa da haksız şartlar sadece tüketici tarafından kullanılabilirken, genel işlem koşullarından sözleşmenin tarafları herhangi biri faydalanabilir³⁶⁷. Maddeyi incelediğimizde, standart bir sözleşmede önceden hazırlanmış bir şartın tüketicinin içeriğine etki etmediği durumlarda, o şartın tüketicinin müzakere etmediği kabul edildiği belirtilmektedir. Sözleşmeyi düzenleyen satıcı, standart bir şartın ayrı olarak müzakere edildiğini iddia ediyorsa bunu kanıtlamakla yükümlüdür. Eğer sözleşme bütün olarak değerlendirildiğinde standart bir sözleşme olduğu sonucuna varılırsa, sözleşmenin kalan kısmına bu maddenin uygulanmasını engellemez. TKHK m.5/9, haksız şartları yönetmelikle belirleme yetkisini ilgili

³⁶⁴C. Bellican, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Bilgilendirme Yükümlülüğünün Değerlendirilmesi, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(2), 305-340, s. 307.

³⁶⁵Terzi, **a.g.k.**, 2020, s. 136.

³⁶⁶Sütçü, **a.g.k.**, 2023, s. 27; Esener, T ve Gündoğdu, F. (2017) *Borçlar Hukuku 1. Sözleşmelerin kuruluşu ve geçerliliği*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 241 vd.

³⁶⁷F. Korkmaz (2002) Tüketici Sözleşmelerindeki Ek Şartlar Meselesinde Haksız Şartlar ve Genel İşlem Şartları, *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 31-49, s. 32.

bakanlığa vermiştir. Tüketici Sözleşmelerinde Haksız Şartlara İlişkin Yönetmelik Ek-1, haksız şartlara örnekler sunmaktadır. Bu örnekler arasında, tüketicinin hayatını kaybetmesine, yaralanmasına veya maddi zarara uğramasına neden olan sözleşme şartlarının yanı sıra, sözleşmeyi düzenleyenin yükümlülüklerini yerine getirmemesi durumunda tüketicinin haklarını sınırlayan şartlar da yer almaktadır.

Sözleşmenin usulüne uygun kurulmuş, geçerli bir sözleşme olduğunu düşündüğümüzde, sözleşmenin ifası konusu gündeme gelecektir. Ürün alıcı ile satıcının eş zamanlı bulunduğu yüz yüze bir satışa süreç çok kolaydır. Özellikle son yıllarda tüketim alışkanlıklarının değişmesi ile e-ticarete büyük ilgi gösterildiğinden alıcı ürünü internet aracılığıyla satın alabilir. Alıcının ifadan yerinden başka bir yere ürünü göndermesini satıcıdan talep ettiği satış türüne göndermeli (mesafeli) satış denilmektedir³⁶⁸.

3.3.1.1. Mesafeli sözleşmeler

Mesafeli sözleşme kavramı ise ilk defa pozitif hukukumuzda TKHK ile girmiştir³⁶⁹. TKHK' un m. 48'e göre, mesafeli sözleşme, satıcı veya sağlayıcıyla tüketicinin fiziksel olarak aynı anda bulunmadığı bir sistem çerçevesinde mal veya hizmetlerin uzaktan pazarlanması için oluşturulan bir sözleşme türüdür. Taraflar arasında, sözleşmenin kurulduğu andan önce ve kurulduğu anda dahil olmak üzere, uzaktan iletişim araçlarının kullanılması suretiyle kurulurlar³⁷⁰. Mesafeli olarak kurulan satış sözleşmelerine "mesafeli satış sözleşmesi" adı verilmektedir³⁷¹. Mesafe satışının satış sözleşmesinin ifasına ilişkin bir kavram olmasına karşın; mesafeli satış sözleşmesi TKHK' un m. 48 düzenlenen ve sözleşmenin kurulma aşamasına ilişkin olan kavramı ifade etmektedir. Bu nedenle mesafe satışı ile mesafeli satış sözleşmesi kavramı birbirinden farklıdır³⁷². Mesafeli satış sözleşmesi, sözleşmenin kuruluş şekline bağlıdır ve mesafeli satıştan farkı, farklı aşamalara ilişkin olmalarından kaynaklanır. TKHK'nın tanımı gereği, mesafeli satış sözleşmelerine TKHK m.48 gibi tüketici sözleşmelerine ilişkin hükümler uygulanır. Ancak TKHK'da herhangi bir hüküm bulunmayan

³⁶⁸Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 54.

³⁶⁹G. Bütün Yılmaz (2020) Mesafeli sözleşmelerin kapsamı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 69 (2), s. 325-368, s. 336.

³⁷⁰Akıpek, Ş. (2002) Mesafeli sözleşmelerde tüketicinin korunması hakkında Avrupa Birliği direktifi ve Türkiye'nin uyumu. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 21, no. 4, ss. 45-68, s. 48.

³⁷¹Bütün Yılmaz, **a.g.k.**, 2020, s. 355, Erek, **a.g.k.**, 2019, s. 518.

³⁷²A. Yıldırım (2005) Mesafe Satışı ile Mesafeli Satış Kavramları Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme, *GÜHFD*, C.IX, S.1-2, Haziran-Aralık; Bütün Yılmaz, **a.g.k.**, 2020, s. 357.

durumlarda, genel sözleşme hükümleri ile TBK'da yer alan satış sözleşmesi hükümleri uygulanır.

Buna göre mesafeli sözleşmenin kurulmasındaki en temel kural bu satışın amacına yönelik olarak teşekkül olmuş bir sistem çerçevesinde satışın gerçekleşmesidir. Kanun burada sağlayıcı derken elektronik ticarete aracılık eden siteleri kastetmektedir. 1 Nisan 2022 tarihindeki değişikliğe kadar bu aracı hizmet sağlayıcıların tüketiciye karşı yalnızca üyelik sözleşmesi ve bundan doğan sorumluluğu söz konusu olmakta iken kanun koyucu, bu tarihten sonra TKHK m. 48' yapılan ek ile aracı hizmet sağlayıcısını açıkça tanımlayarak bu kavramı kanuna dahil etmiştir. TKHK maddesi 48/5, aracı hizmet sağlayıcıları, mesafeli sözleşmelerin satıcı veya sağlayıcı adına oluşturulması için aracılık yapan kişiler olarak tanımlamaktadır³⁷³. Bu tanımlama gayet yerinde olmuştur zira günümüzde birçok mesafeli sözleşme, tüketicilerin aracı hizmet sağlayıcılardan alışveriş yapmasıyla kurulmaktadır. TKHK m. 48/6, aracı hizmet sağlayıcılarının yükümlülüklerini düzenleyen eklemeler getirilmiştir. Bu nedenle, aracı hizmet sağlayıcı, tüketicinin bilgilendirilmesi, onaylanması ve bunun kanıtlanması gibi işlemlerden satıcı veya sağlayıcı ile sorumlu tutulur³⁷⁴. Mesafeli satış sözleşmesinin oluşturulmasına aracılık eden aracı hizmet sağlayıcılar, ürüne dair veri girişinin satıcı veya sağlayıcı tarafından yapılmadığı durumlarda, yönetmelikle belirlenen ön bilgilendirmede bulunması gereken hususlardaki eksikliklerden, tüketicilerin yaptıkları işlemlere ilişkin kayıtların tutulmasından ve ilgili kamu kurumlarına ve tüketicilere bu bilgilerin verilmesinden, satıcı veya sağlayıcı ile yaptıkları aracılık hizmetine ilişkin sözleşmeye aykırı uygulamalardan dolayı satıcı ve sağlayıcıların TKHK madde 11 ve madde 15 arasında yer alan hakların kullanımı hariç olmak üzere teslim veya ifa ile cayma hakkına ilişkin yükümlülüklerden satıcı veya sağlayıcı ile birlikte müteselsilen sorumlu olurlar. Ayrıca, kampanyalı, promosyonlu veya indirimli satışlarda, sözleşmenin hiç ya da gereği gibi ifa edilmemesinden ve ön bilgilendirmede yer alan hususlar ile reklamlarında yer alan bilgilerin uyumlu olmasından ve ispatından tüketiciye karşı sorumludurlar. Ancak ürüne dair veri girişi satıcı veya sağlayıcı tarafından yapılmışsa, bu durumda aracı hizmet sağlayıcı sorumlu değildir³⁷⁵.

TKHK m. 48/4'te, mesafeli satış sözleşmelerinde tüketiciye hiçbir sebep

³⁷³Sert Sütçü S. (2019) Mesafeli Sözleşmelerin Kurulmasına Aracılık Edenlerin Tüketici Hukuku Bağlamında Sorumluluğunun Belirlenmesi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, V. 4, no. 1, pp. 276-287, s. 279.

³⁷⁴Sert Sütçü, **a.g.k.**, 2023, s. 50.

³⁷⁵Sert Sütçü, **a.g.k.**, 2023, s. 52; Bellican, **a.g.k.**, 2019, s. 375.

göstermeksizin ve cezai şart ödemeksizin cayma hakkı verildiği belirtilmektedir. Tüketici, cayma hakkını kullanmak için on dört gün içinde satıcıya bildirmelidir. Aksi halde cayma hakkı kullanılamaz. Ancak, tüketici cayma hakkı hakkında bilgilendirilmediyse veya satıcı tüketiciyi cayma hakkı konusunda bilgilendirdiğini kanıtlayamazsa, tüketici on dört günlük süre ile bağlı olmaktan kurtulacaktır. Tüketicie verilen bu hak sınırsız değildir, birtakım kısıtlamaları bulunmaktadır. Tüketici bu hakkını normal cayma süresinin bittiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde kullanmalıdır³⁷⁶.

3.1.1.2. Elektronik ticaret ve elektronik sözleşmeler

İnternetin yaygınlaşmasıyla birlikte sıkça kullanılmaya başlanan elektronik ticaret aslında yeni bir kavram değildir. Geniş anlamda, e-ticaret tüm ticari faaliyetlerin çevrimiçi çok taraflı platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmesini ifade ederken, dar anlamda ise tüketicilerin uygun çevrimiçi ortamlarda gerçekleştirdiği ticari faaliyetleri tanımlar³⁷⁷. Çünkü elektronik ticaretin yapılması için sadece internet kullanımı zorunlu bir şart değildir. Telefon ve telgrafla yapılan ticaret bile elektronik ticaret olarak kabul edilir. Dolayısıyla, bu şekilde ele alındığında geniş bir tanımdan bahsediyoruz. Ancak dar anlamda, sadece internet üzerinden gerçekleştirilen elektronik ticaretten bahsediyoruz³⁷⁸. Kanaatimizce stoksuz satış sözleşmeleri dar anlamda elektronik ticarete konu teşkil etmektedir.

Birçok tanımı olmasına rağmen, elektronik ticaret terimi en çok kabul gören tanımı Dünya Ticaret Örgütü tarafından yapılmıştır. Buna göre, elektronik ticaret; mal ve hizmetlerin üretim, reklam, satış ve dağıtımının telekomünikasyon ağları üzerinden gerçekleştirilmesi olarak tanımlanmaktadır³⁷⁹. Başka bir tanıma göre, e-ticaret; zamanın döngüsü, hız, küreselleşme, verimliliğin artırılması, yeni müşterilerin kazanılması ve kurumlar arasında bilgi paylaşımı gibi rekabet avantajı sağlayan her şeyle ilgilidir³⁸⁰. ETDHK madde 2/1-a hükümlerine göre, elektronik ticaret, kişilerin fiziksel olarak bir araya gelmeden gerçekleştirdikleri ticari işlemlerin tamamını ifade etmektedir.

³⁷⁶Sütçü, a.g.k., 2023, s. 51.

³⁷⁷M. Özer Deniz, (2023). Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Kişisel Verilerinin Korunması, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (1), 311-344, s. 321.

³⁷⁸Ünal, a.g.k., 2022, s. 14.

³⁷⁹A. Keleş (2018) Güçlü ve zayıf yönleriyle gelişen e-ticaret modeli dropshipping, *Turkish Studies Economics, Finance and Politics* Volume 13/22, Summer 2018, p. 271-283, s. 275; F. Kaya (2021) *E-Ticaret Hukuku ve Tüketici Hukukundaki uygulamaları*, Ankara, s. 54.

³⁸⁰<https://www.slideshare.net/indusharma3517/e-commerce-58412228> (Erişim 21.03.2023)

Elektronik ticaret kapsamında sunulan ürünler ise fiziksel mallar, dijital ürünler, hizmetler ve bilgi gibi dört farklı türden oluşabilir³⁸¹.

İnternet üzerinden yapılan mesafeli sözleşmeler, Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun'un kapsamına girer. Bu kanunun amacı, ticari ve elektronik iletişim araçlarıyla yapılan sözleşmeleri düzenlemektir. 2022 yılında yapılan bazı değişikliklerden biri, aracı hizmet sağlayıcıların tanımının ETDHK m. 2/1-f'e eklenmesidir. Bu tanıma göre, elektronik ticaret pazar yerinde mal veya hizmet temini için sözleşme yapılmasına ya da sipariş verilmesine aracılık eden kişiye aracı hizmet sağlayıcı denir. Tüketici alıcısı olduğunda, kanun tüketiciyi korumak için bazı hükümler içerir. ETDHK m. 3 ve m. 4/1, 2'de belirtilen yükümlülüklerin aksinin düzenlenemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Ancak, tüketici tarafından yapılan internet alışverişleri, TKHK tarafından düzenlenen mesafeli satış hükümleri veya ETDHK tarafından düzenlenen tüm elektronik satış hükümleri altında mı değerlendirilecektir? Tüketici lehine yorum ilkesi gereği, özellikle tüketicinin korunması amacıyla çıkarılan TKHK, ETDHK'ya göre daha özel bir kanun olarak kabul edilmelidir. Bu nedenle, tüketici uyuşmazlıkları için öncelikle TKHK hükümleri uygulanmalı, ardından ETDHK hükümleri uygulanmalıdır³⁸².

3.1.1.3. Yabancılik unsuru bulunan tüketici sözleşmeleri

TBK'da yer alan ve sözleşmenin kurulmasına ilişkin genel hükümlerin hepsi uygun düştüğü ölçüde tüketici sözleşmelerine de uygulanabilecektir. Bununla birlikte tüketici ile ilgili özel mevzuatta yer aldığı haliyle bazı farklar mevcuttur. Bu farklardan ilki TKHK' un m. 6/1 gereğince; satıcının vitrinde, rafta, elektronik ortamda veya açıkça görülebilir herhangi bir yerde teşhir edilen malın satılık olmadığını belirten herhangi bir belirteç koymadığı sürece satışından kaçınamayacağı, m.6/2 gereğince ise hizmet sağlamaktan kaçınamayacağı düzenlenmiştir. TBK m. 8/2'de bu düzenlemeye paralel olarak aksi anlaşılmadıkça bu tür katalogların öneri sayıldığını açıkça hüküm altına almıştır. Burada satıcının önerisi herkese açık bir öneri türü olup, satıcı satış yapmaktan veya hizmet sağlamaktan bu durumlarda kaçınamaz. Tüketicinin herkese açık bir yerde sergilenen ürünü alarak kasaya gitmesi ve ürün bedelinin kasada

³⁸¹M. Arslan, (2022) Ticaret Kapsamında Influencer Marketing ve Influencer ile İşletme-Tüketici-Devlet Arasındaki Hukuki İlişki, *Terazi Hukuk Dergisi*, 17(188), 14-24, s. 17.

³⁸²S. Terzi, Mesafeli Sözleşmelerde Ön Bilgilendirme Yükümlülüğü ve Sonuçları, *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(129), 132-139, s. 134.

yazılması ile sözleşme kurulmuş olur. Tüketici bu ana kadar ürünü almaktan vazgeçebilir³⁸³.

Milletlerarası özel hukukta, tüketicinin korunması belirli tüketici sözleşmeleri için geçerli olan koruyucu nitelikteki kurallar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ancak, tüketici sözleşmelerinin kurulması için birtakım sınırlandırmalar bulunmaktadır ve sadece belirli tipleri için koruma sağlanmaktadır. Hukukun tayininde, taraflara hukuk seçme imkânı verilmediği durumlarda, tüketiciyi korumak adına mutata mesken hukukunun uygulanacağına dair kurallar bulunmaktadır. Bu kurallar, tüketicinin menfaati dikkate alınarak ve hukuklar arasındaki ihtilafları azaltmak amacıyla hazırlanmıştır³⁸⁴.

CISG' in tüketici sözleşmelerini kapsam dışında bırakmaktadır. Peki büyük bir pazara sahip uluslararası mal satışına bağlı tüketici uyuşmazlıklarında hangi hukuk uygulanacaktır. Elektronik ticaretin yaygınlaşmasıyla birlikte, günlük hayatımızın bir parçası haline gelen elektronik tüketici sözleşmeleri ortaya çıkmıştır. Bu tür sözleşmelerden kaynaklanan anlaşmazlıkların sınır ötesi boyutu, tüketicinin korunması açısından önem taşımaktadır. Elektronik tüketici sözleşmelerinden doğan bir uyuşmazlığın ortaya çıkması ve bu uyuşmazlığın Brüksel 1 Tüzüğü m. 17 kapsamında kalması durumunda, uyuşmazlığa Brüksel 1 Tüzüğü'nün uygulanması gerekecektir³⁸⁵. Brüksel tüzüğü m. 17/a taksitli elektronik taşınır taşını düzenlerken, m. 17/b ise taşınır satışını finanse etmek için kullanılan kredileri kapsam içerisine almaktadır. Brüksel 1 Tüzüğü m. 17/c ise m. 17/a ve b kapsamı dışında kalan sözleşmelerde, maddede belirtilen işletmenin faaliyetine odaklı iki alternatif durumun bulunması halinde sözleşme m. 17/c kapsamına girmektedir. Bu iki olasılıktan ilki, tüketicinin yerleşim yeri olan üye devlette ticari faaliyette bulunulmasıdır. İkinci olasılıkta ise ticari faaliyetin, tüketicinin yerleşim yeri olan üye devletin de içerisinde bulunduğu devletlere yönelik gerçekleştirilmesidir. Taraflar tüzüğün belirlediği belirli sınırlara bağlı kalarak bir yetki anlaşması yapmışlarsa artık o ülkenin hukuku uygulanacaktır. Taraflar arasında geçerli bir yetki anlaşması olmaması durumunda elektronik tüketici sözleşmelerinden

³⁸³Antalya, **a.g.k.**, 2019, s. 247.

³⁸⁴Ö. Bayraktaroğlu, Yabancı Unsurlu Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisinin Tayini, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(4), 833-878, s. 835.

³⁸⁵A. Çoban, Brüksel I Tüzüğü (Recast) Işığında Elektronik Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklara İlişkin Milletlerarası Yetki Anlaşmaları, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 187-209, s. 189.

doğan uyuşmazlıklarda üye devlette yerleşik olan tüketicinin ülkesinin hukuku geçerli olacaktır³⁸⁶.

Brüksel tüzüğü ile iç hukukumuzda, MÖHUK m. 26 yabancılik unsuru içeren tüketici sözleşmelerinde uygulama alanı bulacaktır³⁸⁷. Madde metnine göre, tüketicinin oturduğu yerdeki hukukun asgari koruma sağladığı koşullarda, tarafların seçtiği hukuk tüketici sözleşmesine uygulanacaktır.³⁸⁸ Yani kanun burada taraflara bir sözleşme serbestisi tanımış ancak önceliği tüketicinin menfaatine vermiştir³⁸⁹. Elektronik tüketici sözleşmelerinde bir tarafın tüketici olduğu durumlarda, kabul butonuna tıklamakla muhatabın genel şartların tamamını kabul ettiği ve hukuk seçimi ilişkin hükmü de açıkça kabul ettiği sonucuna varmak doğru olmayabilir. Böyle bir sonuca ulaşmak için, kabul butonuna tıklamadan önce "bilgilendirilmiş seçim" yapılması gerekmektedir³⁹⁰.

Ancak, taraflar hukuk seçimi yapmadıklarında, tüketici sözleşmesi mutad mesken hukukuna tabi olur. Tüketicinin mutad mesken hukukunun uygulanabilmesi için kanun belirli şartları öngörmüştür. Bu şartlar şunlardır: sözleşmenin tüketicinin mutad meskeninin bulunduğu ülkede, özel bir davet veya ilan sonucunda kurulması veya sözleşmenin kurulması için tüketici tarafından yapılması gereken hukuki işlemlerin bu ülkede yapılması gerekir. Ayrıca, sözleşmenin diğer tarafı veya onun temsilcisi tüketicinin siparişini bu ülkede almış olmalıdır. Madde hükümlerine göre, bir satış sözleşmesi durumunda, satıcı tüketicinin satın alma kararını teşvik etmek için bir gezi düzenledi ve tüketici de bu gezi kapsamında kendi ülkesi dışında başka bir ülkede mal sipariş ettiyse, tüketici tarafından yapılması gereken hukuki fiiller kendi ülkesinde yerine getirilmiş olsa bile, tüketici mutad meskeni hukuku uygulanmaya devam eder. Ancak, stoksuz tedarik sözleşmelerinde durum farklıdır. Bu tür sözleşmelerde, tüketicinin malı sipariş ettiği yer kendi ülkesi olduğu için, ödemeyi de kendi ülkesinde gerçekleştirmiş olması nedeniyle, taraflar arasında farklı bir anlaşma yoksa, tüketicinin mutad meskeni hukuku uygulanabilir.

³⁸⁶Çoban, **a.g.k.**, s. 187.

³⁸⁷M. Aygün. (2014) Yabancılik Unsurunun Mahiyeti ve Yargılamadaki Rolü, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16, s. 1030. Özellikle borç ilişkileriyle ilgili olarak, klâsik anlamda hukuki ilişkinin yabancı unsur içermemesine rağmen, milletlerarası ticaretin menfaatleri söz konusu olduğunda hukuki ilişkinin yabancı unsurlu kabul edildiği bilinmektedir.

³⁸⁸G. Ulubay, Yabancılik Unsuru Taşıyan Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 473-491, s. 489.

³⁸⁹Pürselim, **a.g.k.**, s. 76. Bu hüküm mülga Roma Konvansiyonu ve 593/2008 sayılı Akdi Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Roma Tüzüğü m 6. ile uyumludur.

³⁹⁰Ulubay, **a.g.k.**, s. 490. Ulubay'a göre, click-wrap sözleşmelerinde bir tarafın tacir olması durumunda, hangi hukukun yetkili hukuk olarak belirleneceğine dair hükümler taciri bağlamalı, ancak aynı hükümler tüketiciyi bağlamamalıdır.

3.3.2. Tüketicinin Koruması Hakkında Kanun’a göre hasar ve hasarın intikali

TKHK hasar ve hasarın intikaline ilişkin özel bir hüküm koymamıştır. Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği'nin 17. maddesi, satıcının malın tüketici veya tüketicinin belirlediği bir taşıyıcı dışındaki üçüncü bir kişiye teslimine kadar oluşan kayıp ve hasarlardan sorumlu olduğunu belirtmektedir. Bu, genel hükümlerle tutarlı bir düzenlemedir. Ancak, madde devamında, tüketicinin başka bir taşıyıcı ile malın gönderilmesini talep etmesi durumunda, satıcının malın taşıyıcıya tesliminden itibaren oluşabilecek kayıp veya hasardan sorumlu olmayacağı belirtilmektedir. Bu durumda, taşıyıcının sorumluluğu haricinde, hasara ilişkin sorumluluğun alıcıya teslimden itibaren taşıyıcıya geçtiğini söyleyebiliriz. Tüketicinin cayma hakkını kullanması durumunda hasarın intikali sorusuna vereceğimiz cevap, hakkın kullanıldığı zaman esas alındığında değişiklik gösterecektir. İlk ihtimalde cayma hakkı mal tüketiciye hiç teslim edilmemişken kullanılmışsa, Yönetmelik m. 17 gereğince hasar satıcıda kaldığından, cayma hakkının kullanılması ile hasardan yine satıcı sorumludur. İkinci ihtimalde tüketici malı teslim almış ama sözleşmeden cayma hakkını kullanmıştır. Yönetmelik gereği teslimle hasar tüketiciye geçtiğinden cayma beyanından sonraki süreçte de hasar yükümlülüğü tüketicide kalacaktır. Üçüncü ihtimalde, tüketicinin henüz malı taşıyıcıya teslim etmemesi ama cayma hakkını kullanmış olması halidir. Sözleşmeden caymanın hukuki etkisinin sözleşmeye geri dönük etkileyeceğini düşündüğümüzce bu durumda hasar artık satıcıya geçecektir³⁹¹. Dördüncü ihtimalde ise; tüketici malı teslim almış, cayma hakkını kullanmış ve malı bağımsız bir taşıyıcıya teslim etmiştir.

TKHK madde 83'te, bu kanunda hüküm bulunmayan durumlarda genel kanunların uygulanacağı belirtilerek, hasara ilişkin TBK hükümlerinin tüketici uyuşmazlıklarında geçerli olacağı söylenebilir. Tüketici satışlarının birçoğu özellikle stoksuz satışların tamamı mesafeli satışlarla gerçekleştirilmektedir. Gönderme yoluyla yapılan satışlarda, mal bağımsız taşıyıcıya teslim edildiği anda hasar, alıcıya geçer³⁹². Bu durumda, malın taşıyıcısının satıcıdan tamamen bağımsız olması gerekmektedir. Bu bağımsızlık unsuru oldukça önemlidir. Eğer satıcı, malın taşınmasını yardımcılarında biri ile yaptırırsa, hasar alıcıya geçmez. Tüketici, malı bağımsız bir taşıyıcıya teslim ederken gerekli önlemleri almadıysa hasardan sorumlu olacaktır. Tüketicinin tüm

³⁹¹Baş Süzel, **a.g.k.**, 2018-b, s. 300.

³⁹²Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 56.

önlemleri alarak malı bağımsız taşıyıcıya teslim etmesi durumunda, hasar artık satıcıya intikal etmiştir³⁹³.

3.3.3. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre sözleşmenin ihlali

TKHK göre sözleşmenin ihlali, malın yahut ifanın ayıplı olması durumunda ortaya çıkacaktır³⁹⁴. Bir borç ilişkisinde taahhüt edilen davranışın, öngörülen niteliğe uygun bir şekilde tam ve doğru bir biçimde yerine getirilmemesi durumuna "kötü ifa" denir³⁹⁵. Satıcının sorumluluğu, bir tür kötü ifa olan ayıplı ifanın gerçekleştiği durumlarda devreye girecektir³⁹⁶. TKHK m. 8'e göre teslimi anında daha evvel tüketici ile satıcı arasında kararlaştırılan özelliklere sahip olmayan malın teslimi; ambalajında, reklamında, ilanında yahut kullanım kılavuzunda belirtilen özellikleri taşımayan ve tüketicinin üründen beklediği makul faydayı sağlamayan ürünün teslimi ile sözleşmeye konu malın sözleşmede belirlenen sürede alıcıya teslim etmemek, montaj hizmetinin dahil olduğu bir sözleşmede montajı gerçekleştirmemek gibi nedenlerle satıcı tarafından ifa yerine getirilmiş ama ayıplı olarak yerine getirilmiş olmaktadır³⁹⁷.

Buna göre maldaki ayıp; maddi, hukuki ve ekonomik ayıp olarak ortaya çıkabilir. Maddi ayıp örneği olarak, kıyafetin lekeli yahut yırtık olması; hukuki ayıp örneği olarak, satılan zayıflama takviyesindeki etken maddenin kullanımının yasak olması; ekonomik ayıp örneği olarak ise, belirli bir hıza çıkacağı taahhüt edilerek satılan ev internetinin belirtilen hıza çıkabileceği bir altyapısının olmaması örnek gösterilebilir.

TKHK madde 9'a göre, satıcı reklam yoluyla yapılan açıklamalardan haberdar olmadığını veya beklenemeyeceğini veya açıklamanın satış sözleşmesi ile ilgisi

³⁹³ Baş Süzel, **a.g.k.**, 2018-b, s. 301.

³⁹⁴ Yargıtay HGK 2019/515 E. "4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 4. maddesinde, ayıplı mal tanımı yapılırken "maddi, hukuki veya ekonomik eksiklikler içeren mallar" tabiri kullanılmış olmasına rağmen, bu durumun eksik ifayı ayıp kavramı içerisinde erittiği şeklinde değerlendirilemez. Aksi halde, sözleşmenin gereği gibi yerine getirilmediği ve eksik ifanın söz konusu olduğu düşüncesiyle hak arayışına giren tüketiciyi, sözleşmeye aykırılığa ilişkin genel hükümlerin yüklediği ihbar yüküne ve daha kısa zamanaşımına tabi kılmak sonucunu doğuracaktır. Bu durum, Kanun'un konuluş amacı ve ruhuna uygun değildir".

³⁹⁵ Antalya, **a.g.k.**, 2019, C (V) 1, s. 59. İfa, sadece bir borç ilişkisinde (tek bir borç) kullanılan bir terimdir. Ancak, geniş anlamda borç ilişkisi, bu borçların tamamının ifası ile sona erer. Kanunumuzdaki "ifa" veya "ödeme" hükümleri de dar anlamda borç ilişkilerini dikkate alarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, öğretide ve uygulamada yaygın olarak kullanılan "sözleşmenin ifası" ifadesi doğru değildir. Doğru ifade, "sözleşmeden doğan borcun (veya borçların) ifası" şeklindedir.

³⁹⁶ A. F. Kibar (2021) "Yargıtay HGK' nın Taşınmaz Mal Satışına İlişkin Bir Kararının Ayıplı İfa- Eksik İfa Özeline Değerlendirilmesi", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 29, sayı. 1, ss. 813-842, s. 824.

³⁹⁷ Sütçü (2023) **a.g.k.**, s. 23; Aral ve Ayrancı, **a.g.k.**, 2018, s. 117; H. Tandoğan (2008) *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, C. I/1. İstanbul: Vedat kitapçılık, s. 163. Ayıp, satılan şeyde satıcının bildirdiği bir nitelikle dürüstlük kuralına göre satılarda bulunması gereken bir niteliğin mevcut olmamasıdır.

olmadığını ispatladığında, açıklamanın içeriği ile bağlı değildir. Bu istisnai bir hak olarak kabul edilir ve satıcının ayıp sorumluluğundan kurtulmasına yardımcı olur. Satıcının ayıp sorumluluğundan kurtulmanın bir diğer yolu da ayıp karinesinin aksini ispat etmektir. TKHK madde 10'a göre, teslim tarihinden altı ay içinde ortaya çıkan ayıplarda, ayıbın malın teslim tarihinde var olduğu varsayılır. Bu duruma "ayıp karinesi" denilmektedir³⁹⁸. Satıcı teslim tarihinde bu ayıbın olmadığını ispat etmedikçe, sorumluluktan kurtulamaz. Söz konusu karine gereği, alıcının ayıbı satıcıya ihbarına gerek yoktur³⁹⁹. TKHK m 10/2'ye göre satıcının ayıptan sorumlu olmasının üçüncü bir istisnası da alıcının malın teslim tarihinde bildiği ayıplardan dolayı satıcının sorumluluğuna gidememesi durumudur⁴⁰⁰. Örneğin; defolu ürünlerin satıldığı bir fabrika satış mağazasında tüketici aldığı ürünün defolu olduğunu bilebilecek durumdadır. Ürünü bu ayıpla birlikte kabul etmiş ve satın almıştır. Dolayısıyla daha sonra ürünün defolu olduğunu iddia ederek satıcıyı ayıptan dolayı sorumlu tutamayacaktır.

Tüketiciyi korumak amacıyla hazırlanan Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 11. maddesi, ayıplı mal satın alan tüketicilere çeşitli seçimlik haklar sunmaktadır. Bu haklar arasında; satılanı geri vererek sözleşmeden cayma, ayıp oranında satıcıdan indirim talep etme, satıcının masraflarını üstlenmesi kaydıyla malın onarılmasını isteme ve mümkünse ayıpsız bir mal ile değiştirme yer almaktadır. Satıcı tüketicinin tercih ettiği yöntemi uygulamak zorundadır⁴⁰¹. Ücretsiz onarım ve malın misliyle değişimi hakkı TKHK m 11/2'e göre üretici veya ithalatçıya karşıda ileri sürülebilir⁴⁰². Tedarikçinin her zaman üretici olmayabileceğinden bahsetmiştik ama tedarikçinin üretici olduğu hallerde alıcı bu hakkını tedarikçiye karşıda ileri sürebilecektir. Tüketicinin malın ücretsiz onarılması yahut misliyle değiştirilmesine ilişkin talebi mal satışına ilişkin bir tüketici sözleşmesinde satıcı yahut tedarikçi

³⁹⁸Sütçü, **a.g.k.** 2023, s. 30; R. Özsoy (2019) *6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Ayıplı İfa ve Sonuçları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 72.

³⁹⁹M. A. Tutumlu, (2022) Tüketicinin Ayıplı Malı İhbar Külfetinin Bulunmadığına Dair Yeni Bir Karar İncelemesi, *Terazi Hukuk Dergisi*, 17(190), 119-123, s. 119; Ayrıca bkz. Yargıtay 3. HD 15.11.2021 T, E 2021/3983, K. 2021/11401.

⁴⁰⁰Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 107.

⁴⁰¹13. Hukuk Dairesi 2016/20595 E, 2019/4373 K. Tüketicinin sahip olduğu bu seçenekli haklar arasında, sözleşmeden cayma hakkı, malın ayıpsız olarak değiştirilmesi veya ayıp oranında bedel indirimi veya ücretsiz tamir hakkı bulunmaktadır. Satıcı, tüketicinin tercih ettiği seçeneği yerine getirmekle yükümlüdür. Tüketici, bu haklarından birini kullanabilir, ancak objektif iyi niyet kurallarına uygun hareket etmek zorundadır.

⁴⁰²Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 111.

tarafından otuz gün içerisinde yerine getirilmek zorundadır. TKHK m 11/4'te aynı kanununun m. 58'i uyarınca çıkarılan yönetmelik eki listesinde yer alan mallar bakımından otuz günlük sürenin değil listede belirtilen azami sürenin uygulanacağını belirtmiştir. Bu hüküm alıcının ücretsiz onarım veya misliyle değiştirilmesi talebine otuz gün içerisinde satıcının yahut tedarikçinin işlem yapmasının istisnasını oluşturmaktadır. Tüketicinin bedel iadesi yahut bedelden indirim seçimlik hakkını kullanması halinde TKHK m. 11/5 gereğince satıcının bu bedeli derhal iade etmesi gerekir. Tüketici, TKHK m. 11/6 uyarınca seçimlik haklarından birini kullanmasının yanı sıra, TBK'ya göre satıcıdan makul bir tazminat talep edebilir. Burada tazminat alacağından bahsedebilmek için tüketicinin seçimlik haklarını kullanmasına rağmen, uğradığı zararı telafi edememesi gereklidir⁴⁰³.

TKHK m. 12'ye göre kanunlarda veya taraflarca daha uzun bir süre belirlenmediği sürece tüketici satıcıya karşı, ürünün ayıplı olmasına ancak iki yıl içerisinde dayanabilecektir. Bu zamanaşımı taşınmazlarda beş yıl olarak belirlenmiştir. TKHK m. 12/2 satıcının ağır kusuru veya hilesi ile ayıbın gizlenmesi durumunda, maddede sayılı iki ve beş yıllık zamanaşımı sürelerinin uygulanmayacağını belirtmiştir⁴⁰⁴.

TKHK m. 56 garanti belgesini düzenlemiştir. TDK garanti kelimesini güvence olarak tarif etmiştir. Güvence kelimesini ise “*Bir antlaşmada taraflardan birinin sorumluluğu üzerine alması, inanç, teminat, garanti*” olarak tarif edilmiştir⁴⁰⁵. 25 Mayıs 1999 tarihli, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi direktifi (1999/44/EC) m. 1-e ise garantiyi “*Garanti beyanında ya da ilgili reklam veya ilanda belirtilen özelliklere uygun olmaması halinde, ek bir masraf talep etmeksizin, tüketim mallarının bedelinin iade edilmesi ya da değiştirilmesi, onarılması ya da herhangi bir şekilde elden geçirilmesi hususunda bir satıcı ya da üretici tarafından tüketiciye verilmiş herhangi bir taahhüt*” olarak tanımlamıştır.

TKHK, bakanlıkça belirlenen tüketiciye yönelik üretilen veya ithal edilen mallar için garanti belgesi verme zorunluluğu getirmiştir. Satıcı, bu belgenin hazırlanıp tüketiciye verilmesinden sorumludur. Garanti süresi, kanuna göre malın teslim tarihinden itibaren en az iki yıl olarak belirlenmiştir. Bazı mallara ilişkin bakanlığa bu

⁴⁰³Z. Şenocak, (2019) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Ayıplı Mal Teslimi Halinde Tüketicinin Hakları, *Terazi Hukuk Dergisi*, 9.99, (2014): 30-37, s. 36.

⁴⁰⁴Deniz, a.g.k., 2001. s. 981.

⁴⁰⁵<https://sozluk.gov.tr/?q=garanti&aranan=> (Erişim: 29.03.2023)

süreyi belirleme yetkisi de verilmiştir. Garanti Belgesi Yönetmeliği m. 10'a göre misliyle değiştirilen yeni malın garanti süresinin eski malın kalan garanti süresiyle sınırlı olduğu düzenlenmiştir. Bizim de katıldığımız görüşe göre garanti süresinin eski malın garanti süresinin kalan süresinden faydalanması tüketici bakımından adil olmamıştır⁴⁰⁶. TKHK m. 11'de belirtilen seçimlik haklardan biri olarak tüketicinin ücretsiz onarım hakkını seçmesi durumunda, malın garanti süresi içinde tekrar arızalanması, tamirinin mümkün olmaması veya tamiri için gereken azami sürenin aşılması gibi durumlarda, tüketici diğer seçimlik haklarını da kullanabilir.⁴⁰⁷ Satıcı tüketicinin bu talebini reddedemez. Tüketici bu hakkını kullanmasına rağmen satıcı bu isteği yerine getirmezse, üretici ve ithalatçı satıcı ile müteselsil olarak sorumlu olur⁴⁰⁸. Özellikle belirtmemiz gerekir ki, garanti belgesi uygulaması sanayi mallarını satın alan tüketicileri, hangi nedenden dolayı olursa olsun bu malların arızalarına karşı korumak ve satın aldıkları sanayi mallarından o mallardan beklenen bir süre için faydalanmalarını sağlamaya yöneliktir. Bu nedenle bizim de katıldığımız görüşe göre, arızanın kullanım hatası dışında meydana gelmiş olması yeterli kabul edilmeli, arızanın kaynağına ilişkin malzeme, işçilik, montaj hatası gibi bir sınırlandırma getirilmeksizin, kendiliğinden veya fiziksel etkilerden dolayı oluşabilen arızalar bakımından dahi tüketiciyi malın ücretsiz onarımını talep etme imkânı veren sağlıklı bir düzenleme getirilmelidir⁴⁰⁹.

TKHK m. 57 ihtiyari garanti belgesini düzenlemiştir. Bakanlıkça garanti belgesinin verilmesinin zorunlu olmadığı mallar için kanun koyucu satıcı, sağlayıcı, üretici ve ithalatçıya, ihtiyari olarak garanti belgesi vermesi durumunda bunun hangi şartlar altında gerçekleşmesi gerektiğine dair bir düzenleme yapmıştır. İhtiyari garanti, taahhütte bulunanın, tüketicinin yasal haklarına ek olarak verdiği taahhüttür. Tüketici bu haklarını kullandığı için taahhütte bulunan ondan herhangi bir masraf talep edemez. Her

⁴⁰⁶E. Ceylan, (2016) 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun 'a Göre Garanti Belgesi ve Satış Sonrası Hizmetlere İlişkin Hükümlerin Değerlendirilmesi, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(2), 415-438, s. 418; T.B. Uzun, Garanti Belgesi Uygulaması, Bu Uygulama ile Tüketicie Sağlanan Koruma ve Karşılaşılan Sorunlar, *Terazi Hukuk Dergisi*, 5(46), 95-103,

⁴⁰⁷Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 111; 13. Hukuk Dairesi 2018/5828 E, 2019/1325 K. Malın garanti süresi içerisinde yeniden arızalanması durumunda, tüketici, TKHK'nın 11. maddesinde belirtilen seçimlik haklarının yanı sıra TBK 60. maddesi düzenlemesine de bakarak zorunlu garanti belgesine dayalı sözleşmeden dönme ve bedel iadesine ilişkin diğer seçimlik hakları da talep edebilir. Başka bir deyişle, tüketici, tamir edildikten sonra bile hala bozuk olan ürünün bedelini satıcı, üretici ve ithalatçıdan müteselsilen talep edebilir. Bu haklar, tüketicinin lehine olduğundan, TKHK'nın 56. maddesi kapsamında talep edilebilir.

⁴⁰⁸B. Er (2019) Türk Hukuku'nda Üreticinin ve İthalatçının Satış Sözleşmesinde Ayıptan Sorumluluğu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 11(38), 267-294, s. 269.

⁴⁰⁹Uzun, **a.g.k.**, 2010, s. 98; Kapancı B. (2012) Satış Hukukunda Ayıptan Doğan Sorumluluk ve Sözleşmesel Garanti Taahhütleri, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, s. 17.

ne kadar TKHK m. 57/4 ihtiyari garantinin yazılı olarak veya veri saklayıcısı aracılığıyla verilmesini şart koşmuşsa da TKHK m. 57/5'te bu koşulu taşımaması halinde dahi garantinin satıcıyı bağladığını belirtmiştir⁴¹⁰.

Garanti Belgesi Yönetmeliği'nin 7. maddesi, garanti belgesinde bulunması gereken bilgileri zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda; üretici veya ithalatçı firmanın bilgileri, satıcının bilgileri, fatura bilgileri, malın cinsi ve özellikleri, teslim tarihi, garanti süresi, azami tamir süresi, kullanım hataları, tüketiciye sağlanan seçimlik haklar ve şikâyet mercileri gibi bilgiler zorunlu hale getirilmiştir. Mesafeli satış sözleşmeleri içinse farklı bir düzenleme yapılmış olup, bazı bilgiler istenmeyebilir ancak faturada yer alan bilgiler geçerli sayılır. Özellikle mesafeli sözleşmelerde, tüketici için seçimlik haklarını kullanmakta zorlanabileceği düşünüldüğünden, bu bilgilerin yer alması oldukça önemlidir⁴¹¹.

TKHK m. 56 ve m. 57'ye göre tüketiciye ayıba bildirme ve ayıba bağlı hakların kullanılması için tanınan iki yıllık zamanaşımından daha uzun bir garanti süresi verilmesi durumunda artık ayıba bağlı hakların kullanılması için gereken zamanaşımı bu garanti süresi olarak hesaplanacaktır⁴¹².

TKHK'nın 58. maddesi, üreticilerin veya ithalatçıların, Bakanlık tarafından belirlenen kullanım ömrü süresince sağlamaları gereken yetkili servis ve yedek parça temini gibi hizmetleri kapsayan, satış sonrası hizmetten bahsetmektedir. TKHK m 58/5-6'da garanti süresi geçtikten sonra bile bakanlıkça ürün için belirlenen kullanım ömrü boyunca, bakım ve onarım hizmetlerini sunmak zorundalığını düzenlemiştir. TKHK m. 58/7'ye göre bir önceki fıkrada bahsedilen bakım, onarım hizmetlerinin sağlanamaması halinde tüketicinin zararının tazminini talep edebileceğini hüküm altına almıştır⁴¹³.

O halde Türk hukukunun üretici bakımından üç farklı sorumluluk düzenlediğini söyleyebiliriz. Bunlardan birincisi; tüketici işlemleri bakımından TKHK' da yer alan ayıplı ifadaki sınırlı sorumluluğu; ikincisi, tüketici işlemleri kapsamında TKHK' ya

⁴¹⁰Şenocak, **a.g.k.**, 2019, s. 37; S. Helvacı ve F. Z. Altınar Yolcu (2018) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un İspat Yüküne İlişkin Getirdiği Düzenleme, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C (24) Sayı 2, s. 810.TKHK'nun 13. Maddesinde düzenlenen zorunlu garantiye ilişkin düzenlemenin gözden geçirme külfetinin önemini azalttığı yönünde yorumlanmıştır. Tüketici malı gözden geçirme külfetini yerine getirmemiş olsa dahi, kendisine verilen garanti çerçevesinde malın onarılmasını talep etme imkanına sahip olduğunu bilmektedir. Hatta bazı durumlarda diğer seçimlik haklara başvurabilme imkânı da söz konusudur. Bu da tüketicinin gözden geçirme külfetini ihmal etmemek hususundaki tedirginliğini azaltmaktadır; Atamer, **a.g.k.**, 2020, s. 31 vd.

⁴¹¹Baş Süzel, **a.g.k.**, 2018-b, s. 350.

⁴¹²Deren Gündüz, **a.g.k.**, 2016, s.1005.

⁴¹³Ceylan, **a.g.k.**, 2016, s. 435; Er, **a.g.k.**, 2019, s. 278.

göre zorunlu garanti sorumluluğu ve son olarak ise, zarar görenin tüketici sıfatına sahip olup olmadığına bakılmaksızın yahut ürünü tüketici işleminden elde edip etmediğine bakılmaksızın 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu m. 6'ya hatalı ürünlerden kaynaklanan sorumluluktur⁴¹⁴.

Stoksuz satış sözleşmeleri kendini genelde tüketici satımı işlemlerinde göstermektedir. Çoğu zaman alıcı bu ilişkide tüketici sıfatına sahip olarak karşımıza çıkmaktadır.

4. TARAFLARIN TABİ OLDUKLARI HUKUK BAKIMINDAN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Sözleşmenin Milletlerarası Satıma Tabi Olduğu Haller

Stoksuz satış sözleşmesinin taraflarının satıcı, alıcı ve tedarikçi olduğunu belirtmiştik. Sözleşmelerin her bir tarafı tarafından hukuki nitelendirme farklılık arz edebilmektedir. Şöyle ki satım sözleşmesinin taraflarının tüketici olmadığı ve Viyana Satım Sözleşmesinin yetki alanına girdiği hallerde sözleşme Viyana Satım Sözleşmesine (CISG) tabi olarak değerlendirilecektir. Bu durumda hem satıcı hem alıcı hem de tedarikçi açısından sözleşmenin kurulması, sözleşmenin ifası, sözleşmenin ihlali, hasar ve yararın intikali ve sözleşmenin sona ermesi ile sona ermeye bağlı sonuçlar Viyana Satım Sözleşmesinde düzenlendiği haliyle açıklanabilecektir.

4.2. Sözleşmenin Ulusal Satıma Konu Olduğu Ancak Tarafların Tüketici Olmadığı Haller

Stoksuz satış sözleşmesinin ulusal bir satıma konu olduğu ancak taraflarından birisinin tüketici olmadığı yani tüketici satımına tabi olmadığı hallerde, taraflar bakımından iki ayrı durum söz konusu olacaktır. Bunlardan ilki, satıcı ile tedarikçi arasındaki satım sözleşmesinin ticari bir satış sözleşmesi olması ve bu nedenle hem TTK hem de TBK'da yer alan ticari satışa ilişkin maddelerin ilgili uyuşmazlıkta uygulanması gerekliliğidir. İkinci husus ise satıcı ile alıcı arasındaki satım akdidir. Alıcının tüketici olmadığı halde adi bir satım akdinden söz edileceğinden tarafların arasındaki uyuşmazlığa TBK'da yer alan satış sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanacaktır.

⁴¹⁴E. Kanişlı (2021) Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Üreticinin Sınırlı Ayıp Sorumluluğu ve Zorunlu Garanti Sorumluluğu, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1003-1036, s. 1004.

4.3.Sözleşmenin Ulusal Satıma Konu Olduğu ve Taraflardan Birisinin Tüketici Olduğu Haller

Stoksuz satış sözleşmesinin ulusal bir satıma konu olduğu ancak taraflarından birisinin tüketici olduğu bir durumda -ki bu satıcı ile alıcı arasındaki hukuki ilişki için mümkün olacaktır- tarafların arasındaki uyuşmazlığa Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve onda hüküm bulunmayan hallerde ise TBK hükümleri uygulanabilecektir.

4.4. Sözleşmenin Uluslararası Satıma Konu Olduğu ve Taraflardan Birisinin Tüketici Olduğu Haller

Stoksuz satış sözleşmesinin uluslararası satıma konu olması ve taraflarından birisinin tüketici olması halinde ise – alıcının tüketici sıfatına sahip olduğu durum- Viyana Satım Sözleşmesi açıkça tüketici satımlarını kapsam dışında bıraktığından, Brüksel Tüzüğü uygulanabilecektir. Yine taraflar arzu ederlerse hukuk seçimi yapmak koşuluyla uyuşmazlığı seçtikleri ülkenin hukukuna göre de çözebileceklerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

STOKSUZ SATIŞ SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ

1. SONA ERME SEBEPLERİ

1.1. Genel Sona Erme Sebepleri

Borcu sonlandıran nedenler, dar anlamda borcu sonlandıran nedenler ve geniş anlamda borcu sonlandıran nedenler olarak iki gruba ayrılabilir. Geniş anlamda borcu sonlandıran nedenler arasında fesih, bozma, dönme, geri alma ve iptal yer alır⁴¹⁵. Dar anlamda borcu sona erdiren sebepler arasında ibra, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, takas, zamanaşımı ve sonraki kusursuz imkânsızlık sayılabilir. Bu nedenler yalnızca hukuki ilişkiden doğan dar anlamda borcu sona erdirirken, geniş anlamda borcu sona erdiren sebepler fesih, bozma, dönme, geri alma ve iptal gibi nedenlerdir ve borç ilişkisini tamamen sona erdirir⁴¹⁶. Hiç şüphesiz ki tam bir ifa borcu sona erdiren genel bir nedendir.

1.1.1. Geniş anlamda borcu sona erdiren sebepler

1.1.1.1. Fesih ve dönme

Fesih kavramı, belirsiz/belirli süreli borç ilişkileri için kullanılmaktadır. Olağan fesih denildiği zaman, belirsiz sürekli olarak akdedilmiş bir sözleşmenin artık taraflar bakımından devam etmeyeceğine dair karşı tarafa ulaşan bozucu yenilik doğurucu tek taraflı irade açıklaması anlaşılmaktadır. Oysa olağanüstü fesih halinde, sözleşmede belirlenmiş olağan hallerin dışında gelişen hallere bağlı olarak kullanılan bir fesih iradesinden söz edilmektedir. Haklı nedenle fesih olağanüstü feshin en bilinen örneğidir⁴¹⁷. İster olağan ister olağanüstü fesihten söz edelim, fesih etkisini ileriye doğru göstermektedir.

Ard arda ifaya bağlı sözleşmeler bakımından fesih hakkı öğretide tartışmalı

⁴¹⁵Ö. Ergün (2018) *Borçlar Hukuku genel hükümler ders notları*. Ankara: Yetkin Yayınevi, s. 247.

⁴¹⁶Ergün, **a.g.k.**, 2018-b, s. 249. Bir sözleşmenin konusu, kanunun emredici hükümlerine, kamu düzenine veya kişilik haklarına aykırıysa veya konusu imkansızsa, sözleşmenin hükümleri ve sonuçları kesin olarak geçersiz olacaktır. Bu nedenle, sözleşme ilişkisi hükümsüz olduğu için, sona erme kavramı kullanılamaz. Ancak, tasfiye ilişkisi açısından benzerlik gösterir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Esener ve Gündoğdu, **a.g.k.**, s. 241 vd.

⁴¹⁷Seliçi, **a.g.k.**, s. 156.

olmakla birlikte örneğin art arda teslim bağli satış sözleşmesinde edimlerden yalnız birisinin ifa edilmemesi halinde tüm sözleşmeye yönelik olarak fesih hakkının kullanılamayacağı, borçlunun ancak ifasında geciktiğı edim yönünden temerrütte düştüğünü kabul eden görüş baskın kabul edilmektedir⁴¹⁸. Ancak aynı görüş ard arda ifaya edimlerin ifasında yaşanan borçlu temerrütünün sözleşmenin ileride ifa edilmesi beklenen edimleri de riske attığı düşüncesi hakimse alacaklıya sözleşmeden dönme yetkisinin yani fesih yetkisinin verilmesinin makul olduğunu savunmaktadır⁴¹⁹.

Dönme, temelde iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde söz konusudur. Çünkü TBK m 125/2 dönme hakkının kullanılabilmesi için tarafa süre verme yükümlülüğü yüklemiştir⁴²⁰.

1.1.1.2.Bozma (ikale)

Tarafların karşılıklı olarak mevcut sözleşmeyi sona erdirme iradelerini açıklamalarına ikale denilmektedir. Genellikle iş sözleşmelerinde kullanılan ikale sözleşmesi borcu sona erdiren genel sebepler arasında sayılmaktadır. İ kale de aranan en temel gereklilik, taraf iradelerinin geçerli ve birbirine uygun olmasıdır.

İ kale işlemi şüphesiz bir tasarrud işlemidir ve herhangi bir şekil şartına tabi değildir. Ani edimli sözleşmelerde ikalenin ortadan kaldırma etkisi geçmişe dönükken sürekli borç ilişkilerinde ikalenin etkisi ileriye dönük olarak gerçekleşmektedir⁴²¹.

1.1.1.3.Geri alma

Geri alma hakkı TBK’da çeşitli hükümlerde düzenlenmiş yenilik doğurucu bir haktır. Bununla birlikte sürekli borç ilişkilerini sona erdiren fesih ile ani edimli sözleşmeleri sona erdiren dönmeden farklılık arz etmektedir. Dar anlamda geri alma hakkı ve geniş anlamda geri alma hakkı olarak doktrinde ikiye ayrılan geri alma hakkında dönmeden farklı olarak geri verme borcu sebepsiz zenginleşme hükümlerinden kaynaklanmaktadır⁴²².

1.1.1.4.İptal

⁴¹⁸ Kuntalp, **a.g.k.**, s. 77.

⁴¹⁹ Kuntalp, **a.g.k.**, s. 86.

⁴²⁰ Dönme hakkı doğrudan sözleşmeden de kaynaklanabilmektedir. TBK m 98,110-11.

⁴²¹ Eren, **a.g.k.**, s. 1259.

⁴²² Serozan, **a.g.k.**, s. 124.

Sözleşme taraflarından birisinin tek yönlü irade açıklamasıyla sözleşmeyi ortadan kaldırdığını beyan etmesine iptal denilmektedir. İptal, daha çok irade bozukluğu hallerinde söz konusu olmaktadır. Sürekli edimi konu alan sözleşmeler haricinde iptal beyanı karşı tarafa ulaştığı anda, sözleşme kurulduğu andan itibaren ortadan kalkar⁴²³. Yani sözleşme hiç kurulmamış gibi ortadan kalkmaktadır.

1.1.2.Dar anlamda borcu sona erdiren sebepler

TBK'nın 131 ila 145 maddeleri arasında, borcu sona erdiren genel haller açıklanmaktadır. Bu haller arasında, ibra, yenileme, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, tam ve kısmi ifa imkansızlığı⁴²⁴ ile aşırı ifa güçlüğü yer almaktadır.

1.1.2.1.İbra

TBK m. 132 ibrayı düzenlemektedir. Bu sözleşmede, alacaklı ile borçlu arasında yapılan ibra sözleşmesi gereğince borçlu alacağından vazgeçmektedir. İbra sözleşmesi yasa gereği şekle bağlı değildir. Açık veya örtülü beyan ile sözleşme kurulmuş olur⁴²⁵.

1.1.2.2. Yenileme

Borcun yenilenmesi halinde, alacaklı ile borçlu yeni bir borç ilişkisi meydana getirerek mevcut borç ilişkisini sona erdirirler. Yenileme, eski borca bağlı def'i ve fer'i hakları da sona erdirir⁴²⁶. Özellikle zamanaşımın başlangıcında sözleşmenin yenilenmesi hukukuna dikkat etmek gerekmektedir.

1.1.2.3. Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi

Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, alacaklının aynı zamanda borcun borçlusu haline gelmesinde mümkündür. Bunun en sık rastlanan örneğini; miras bırakanla arasında borç ilişkisi olan mirasçının, mirasın ölümünden sonra hem alacaklı hem borçlu sıfatına sahip olmasında görürüz⁴²⁷.

⁴²³Eren, **a.g.k.**, s. 1260.

⁴²⁴Esen, **a.g.k.**, 2019, s. 18; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 311.

⁴²⁵Yargıtay HGK, E. 2004/11-359, K. 2004/366, T. 16.06.2003; Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 421; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 313.

⁴²⁶Ergün, **a.g.k.**, 2018, s. 250; Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 428.

⁴²⁷A. Köroğlu (2018) Türk Borçlar Hukukunda Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi Sebebiyle Borcun Sona Ermesi (TBK m.135), *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 159-181, s. 164; Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 430; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 319; Atamulu, İ. ve Köroğlu, E. (2018). Türk Borçlar Hukukunda alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 149-181, s. 155.

1.1.2.4. Takas

Takasta borcu dar anlamda sona erdiren nedenlerden biridir. Borcun tarafları karşılıklı olarak bir miktar para yahut eşdeğer edimleri birbirinin borcu yerine sayması durumunda borç sona erecektir. Uygulamada borç mahsubu olarak ifade edilen durum da aslında bir anlamda takas ilişkisidir⁴²⁸.

1.1.2.5. Zamanaşımı

Zamanaşımı da borcu dar anlamda sona erdiren sebeplerden sayılmakla birlikte aslında zamanaşımı borcu eksik borç haline getirerek alacak hakkını zayıflatmaktadır⁴²⁹. Zamanaşımının temelde iki türü vardır. İlki kazandırıcı zamanaşımı ikincisi ise düşürücü zamanaşımıdır. Kazandırıcı zamanaşımı ile hukuk düzeninin öngördüğü belirli bir sürenin sonunda bir ayni hakkın kazanılması sağlanır. Düşürücü zamanaşımı kavramı ise borçlar hukukuna özel bir kavram olup, hakkın hukuk düzeninin belirlediği süre içerisinde ileri sürülmemesi nedeniyle dava hakkının kaybına yol açan zamanaşımıdır. Düşürücü zamanaşımını her ne kadar borcu sona erdiren haller arasında sayılmışsa da aslında borcu sona erdirmemekte, borcu eksik borç haline getirmektedir.

1.1.2.6. Sonraki kusursuz imkânsızlık

Sonraki kusursuz imkânsızlık da borcu dar anlamda sona erdiren sebeplerden birisidir⁴³⁰. TBK m. 136/1'e göre, tek taraflı olarak borç yükleyen sözleşmelerde, borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle mümkün olmazsa borç sona erer. Alacaklı, borcun sona ermesi nedeniyle söz konusu edimden artık faydalanamayacağı için, edimle ilgili zararı üstlenir. Borçluya yüklenemeyen sonraki imkânsızlık durumunda, borçlu herhangi bir sorumluluk taşımaz ve borcundan kurtulur. Bu durumda, zarar alıcının tarafından karşılanır⁴³¹. Bu durumda, alacaklı artık borcun yerine getirilmesini talep edemeyeceği gibi tazminat da talep edemez. Ancak imkânsızlık sözleşmenin kurulduktan sonra ortaya çıkmalı ve gerçekten imkânsızlık niteliği taşımalıdır. İki taraf arasında karşılıklı borç doğuran sözleşmelerde ise,

⁴²⁸Yargıtay 3. HD, E. 2017/1379, K. 2017/2220, T. 01.03.2017; Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 424; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 327.

⁴²⁹Yargıtay 3. HD, E. 2004/9020, K. 2004/11312, T. 19.10.2004; Nomer, **a.g.k.**, 2018, s. 431 vd.; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 331.

⁴³⁰G. Antalya (2019) *Borçlar Hukuku genel hükümler C (5/1,1)* İstanbul: Seçkin Yayınevi, s. 59; Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 321.

⁴³¹A. Tuncer (2014) *Satış sözleşmesinde hasarın geçişi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 57.

borçlunun herhangi bir sorumluluğu olmadığı durumlarda borçlu borcundan kurtulur. Ancak borçlu, aldığı edimi sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre geri vermekle yükümlüdür⁴³². Borçlu bu durumda henüz kendisine ifa edilmemiş olan karşı edimi, alacaklıdan isteyemeyecektir.

2. TARAFLAR BAKIMINDAN SONA ERME SEBEPLERİ

2.1. Alıcı Bakımından Sona Erme Sebepleri

Her sözleşmenin sona ermesi sözleşmenin tipine göre değişiklik arz edecektir. Bununla birlikte uygun düştüğü ölçüde borcu sona erdiren genel sebepler tüm borç ilişkilerine uygulanabilir. Stoksuz satış sözleşmelerinde tarafların tabi oldukları hukuku bir önceki bölümde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Buna göre sona erme sebepleri de sözleşme özelinde tabi olduğu hukuk kurallarına göre belirlenecektir.

2.1.1. Ayıp nedeniyle sona erme

2.1.1.1. Türk Borçlar Kanunu bakımından

Sözleşmenin adi satışa konu ulusal bir sözleşme olması yahut TBK'nın uygulanacağı taraflar tarafından belirlenmişse TBK'nın ayıba ilişkin hükümleri sözleşmede uygulanacaktır. TBK m. 217 ile m. 231 arasında satış sözleşmelerinde ayıp ve ayıba bağlı sonuçlar düzenlenmiştir. TBK m. 227'de ayıba bağlı olarak alacaklıya seçimlik haklar tanınmıştır. Buna göre sözleşmeden dönme hakkını alıcının kullanması halinde satış sözleşmesi sona erecektir.

Seçimlik haklar, satılan malın ayıplı çıkmasından dolayı bozulan sözleşme dengesinin yeniden inşası için, alıcıya (tüketiciye) tanınan haklardır⁴³³. Seçimlik haklar inşai nitelik taşırlar ve söz konusu haklar, ikinci fıkrada açıklanan sözleşmeden cayma veya malın ayıpsız bir şekilde değiştirilmesi haklarına dönüştürülebilirler. Bu haklar kullanıldıktan sonra geçerliliğini yitirirler ve geri dönülemezler, dolayısıyla bu haklardan vazgeçmek mümkün değildir⁴³⁴. Buradaki seçimlik hakları TBK m. 125'te yer alan seçimlik haklarla karıştırmamak gerekir. TBK m 125'e göre borçlunun

⁴³²Tuncer, **a.g.k.**, 2014, s. 58.

⁴³³A. Tutumlu (2021) *Ayıplı Mal Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, s. 179.

⁴³⁴13. Hukuk Dairesi 2009/15622 E, 2010/5824 K "Bu dava, davacının, ayıplı olduğunu iddia ettiği bir ürünün ücretsiz tamiri için dava açması ve seçimlik hakkını "ücretsiz tamir" olarak kullanması sonucunda daha sonra "bedel iadesi" isteğiyle değiştiremeyeceği anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, dava dilekçesinde belirtilen seçimlik haklar arasından "ücretsiz tamir" talebi seçildiği halde, mahkeme tarafından satış bedelinin iadesine karar verilmesi, usul ve yasaya aykırıdır ve bozmayı gerektirir."

temerrüdü halinde, alacaklının kendisine verdiği süre içerisinde borcunu ifa etmesi ve gecikme nedeniyle alacaklıya bir tazminat ödemesi gerekmektedir. Öte yandan alacaklı, sözleşmenin ifa edilmesinden vazgeçerek sözleşmeden dönme ve müspet zararının giderilmesini de talep edebilir. TBK m 227'ye göre ise alıcının seçimlik hakları;

- i. Satılanı geri vermeye hazır olduğunu bildirerek sözleşmeden dönme,
- ii. Satılanı alıkoyup ayıp oranında satış bedelinde indirim isteme⁴³⁵,
- iii. Aşırı bir masrafı gerektirmediği takdirde, bütün masrafları satıcıya ait olmak üzere satılanın ücretsiz onarılmasını isteme,
- iv. İmkân varsa, satılanın ayıpsız bir benzeri ile değiştirilmesini isteme olarak sayılabilir.

Aynı maddeye göre, alıcının seçimlik hakları belli sınırlamalarla kullanılabileceği ifade edilmiştir. Satıcı, alıcının seçimlik haklarını kullanmasını engelleyebilir ve aynı ürünün ayıpsız bir benzerini vererek veya ayıplı üründen kaynaklanan zararı gidererek bunu yapabilir. Alıcı, seçimlik haklarından biri olan dönme hakkını kullandığında, bu haklı bir sebep oluşturmuyorsa hâkim, ürünün onarılmasına veya satış bedelinin indirilmesine karar verebilir⁴³⁶. Yine, satılan malın değeri ile ilgili sınırlamalar vardır. Eğer satılan malın ayıplı olduğu nedeniyle oluşan eksiklik, satış bedelinden çok az farklıysa, alıcı seçimlik haklarını tamamen kullanamaz. Ancak, sözleşmeden dönme veya ayıpsız bir mal ile değiştirilmesini talep etme haklarından birini kullanabilir. Seçimlik hakların kullanılmasının özelliklerine baktığımızda, seçimlik hakların;

- a. Tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılması; seçimlik hakların kullanımı tek taraflı irade beyanı ile gerçekleşmektedir. Satıcının kusurunun

⁴³⁵ Turgut, C. (2017). The price reduction right under the turkish code of obligations due to defective good. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 75 (1), 453-468, s. 455. Alıcının seçimlik hakkını kullanarak satış bedelinin indirilmesi, borcun yenilenmesi anlamına gelmez. Çünkü bu durumda eski borç yerine yeni bir borç tahsis edilmez. Ayrıca, satış bedelinin indirilmesiyle yeni bir sözleşme de yapılmaz. Burada sadece satış sözleşmesinin önemli bir unsurunda (yani satış bedeli) bir değişiklik yapılır. Bu nedenle öğretide, satış bedelinin indirildiği oranda sözleşmenin kısmen feshedildiği ve dönüldüğü değerlendirilir.

⁴³⁶ 15. Hukuk Dairesi 2012/6652 E., 2013/5819 K. “Bu metinde davacının seçimlik hakkının uyuşmazlığa uygun düşmediği durumlarda, bilirkişi raporuna göre kabul edilen seçimlik hakkın kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Mahkemenin, davacının ücretten indirim yapılması yönündeki seçimlik hakkını kullanması gerektiği yönündeki talebini kabul etmeyip, dönme seçeneğini tercih ettiği için davanın reddedilmesinin doğru olmadığı vurgulanmaktadır. Bu nedenle kararın bozulması gerektiği sonucuna varılmaktadır”.

aranmadığı gibi onayı ya da kabulüne bağlı değildir⁴³⁷.

- b. Terditli olarak kullanılamayacağı; yenilik doğuran hak niteliğinde olan seçimlik hakların terditli olarak kullanılması mümkün değildir⁴³⁸.
- c. Seçimlik haklar ancak bir kez kullanılabilir⁴³⁹. Malın süresi içerisinde tekrar arızalanması, malın onarım süresinin aşılması, malın onarımının mümkün olmaması gibi durumlarda istisnai olarak seçimlik haklar ikinci kez kullanılabilir⁴⁴⁰.
- d. Seçimlik hak değiştirilemez; tüketici seçimlik hakkını yapmış ve satıcı bu seçimi yerine getirmişse bu aşamadan sonra alıcı seçimden dönerek başka bir seçim yapamaz⁴⁴¹.
- e. Seçimlik haklar şarta bağlanamaz; kural olarak yenilik doğuran haklar şarta bağlanabilirler⁴⁴².
- f. Satıcı alıcıyı/tüketiciyi belirli bir seçimlik hakkı seçime zorlayamaz⁴⁴³.

Belirtmeliyiz ki seçimlik hakkın kullanılmasının ön koşulu ayıbın niteliğinin belirlenmesidir⁴⁴⁴. Alıcının satılandaki ayıbı gözden geçirme⁴⁴⁵ ve süresinde satıcıya bu ayıpları bildirme külfetinden bahsetmiştik, alıcı bu külfeti yerine getirmediği için özel hükümlere göre hakkını kaybetmiş olsa da yine de genel hükümlere dayanarak hakkını talep edebilmelidir. Bu durum, adalet dengesi açısından da uygundur bu nedenle, belirli şartların yerine getirilmesine ilişkin külfetin geçersiz olduğu anlamına gelmez⁴⁴⁶.

Seçimlik haklardan birisi olan alıcının sözleşmeden dönmesi; sözleşmeyi sona

⁴³⁷H. Demirbaş (2007) *Yenilik doğuran haklar*, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, s. 75.

⁴³⁸Yargıtay 13. HD T.14.05.2019, E. 2016/30596, K. 2019/6097.

⁴³⁹Yargıtay 13. HD T. 18.06.2019, E. 2018/6151, K. 2019/7352.

⁴⁴⁰Tutumlu, **a.g.k.** 2021, s. 197.

⁴⁴¹Yargıtay HGK T. 20.04.2016, E. 2014/13-1086, K. 2016/542.

⁴⁴²V. Buz (2005) *Medeni Hukukta yenilik doğuran haklar*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 258.

⁴⁴³Yargıtay 13 HD T. 29.04.2010, E. 2009/14227, K. 2010/5933.

⁴⁴⁴Tutumlu, **a.g.k.**, 2021, s. 200.

⁴⁴⁵Yünlü, **a.g.k.**, 2019-a, s. 333; Yargıtay 13. HD., 29.05.2014 T., 2014/12919 E., 2014/16687 K.: Bu maddenin gereği olarak, alıcı satın aldığı malı işlerin normal seyrine göre, imkânı olur olmaz incelemeli ve satıcının sorumluluğunu gerektiren bir ayıp tespit ettiği zaman bunu satıcıya hemen (uygun süre içinde) bildirmelidir. Bu ihmal edilirse, satılan mal kabul edilmiş sayılır. Ancak, satılan malda normal bir inceleme ile tespit edilemeyen bir ayıp varsa ve bu ayıp daha sonra ortaya çıkarsa, alıcı yine bu ayıbı satıcıya hemen bildirmediği takdirde satılan malı bu ayıpla kabul etmiş sayılır. Borçlar Kanunu'nun 198. maddesi (6098 sayılı B.K.'nın 223. maddesi), belirtilen süre içinde bildirilmeyen ayıplar için dava açılmayacağını öngörmektedir."

⁴⁴⁶S. Yünlü (2019) Türk Borçlar Kanunu Hükümlerince Satıcının Ayıp Sorumluluğu Bakımından Alıcının Külfetleri, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, c. 25, sayı. 1, ss. 329-359, s. 358.

erdiren ve tasfiye sürecine sokan bir hukuki işlemdir⁴⁴⁷. TBK m. 229'da göre dönmeye bağlı tasfiye süreci düzenlenmiştir. Buna göre; satış sözleşmesinden dönen alıcı, satılanı, ondan elde ettiği yararları ile satıcıya geri vermekle yükümlüdür. Buna karşılık olarak alıcı ise, satıcıdan belirli taleplerde bulunabilir. Bu talepler;

1. Alıcının ödemiş olduğu satış bedelinin, faiziyle birlikte geri verilmesi.
2. Satılanın tamamen zaptında olduğu gibi, alıcının yapmış olduğu yargılama giderleri ile satılanın saklanması için yapmış olduğu giderlerin ödenmesi.
3. Ayıplı maldan doğan doğrudan zararların giderilmesi şeklinde sayılabilecektir.

TBK m. 229/2'ye göre, satıcı, ayıptan sorumlu olduğu sürece, alıcının diğer zararlarını da gidermekle yükümlüdür, ancak ayıbın meydana gelmesinde herhangi bir kusuru yoksa bunu kanıtlamalıdır. Satılanın aslından veya eklerinden dönme durumunu düzenleyen TBK m. 230'a göre, alıcı, asıl satılanı geri vermeyi seçerse, ayrı bir ücret ödemediği takdirde eklerden de vazgeçmiş olur. Ancak eklentiler için dönme, asıl satılanın kendisi için geçerli olmaz, bu yalnızca ayrı bir sözleşme konusu olduğunda geçerlidir⁴⁴⁸.

TBK'ya göre, ayıplı malın neden olduğu seçimlik hakların kullanımı zaman aşımına tabidir. TBK madde 231'e göre, satıcının ayıptan doğan sorumluluğuyla ilgili herhangi bir dava için zamanaşımı süresi, satıcının daha uzun bir süreyi ayrı bir anlaşma ile taahhüt etmediği sürece iki yıldır. Satılan malın ayıbı daha sonra ortaya çıksa bile, alıcının malı devralmasından itibaren iki yıl geçtikten sonra zamanaşımına uğrar⁴⁴⁹. Ancak satıcı, satılanı ayıplı olarak devretmekte ağır kusurlu ise, iki yıllık zamanaşımı süresinden yararlanamaz⁴⁵⁰.

Alıcının TBK hükümlerine göre sözleşmeden dönme hakkını kullanması durumunda alıcının birtakım yükümlülükleri vardır. Bunlar; TBK m. 229/1 gereğince ayıplı malın iadesidir. Alıcının madde metnine göre tüm faydalarıyla birlikte malı iade etmesi gerekmektedir⁴⁵¹. Koyunun, kuzusu ile iadesi buna en çok verilen örneklerdendir. Alıcının kullanım yaptığı sürenin bedelini satıcıya ödeyip ödemeyeceği

⁴⁴⁷Ergün, **a.g.k.**, 2018-b, s. 83.

⁴⁴⁸Ergün, **a.g.k.**, 2018-b, s. 84.

⁴⁴⁹Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 116.

⁴⁵⁰Ş. Karaahmetoğlu (2016) Türk Borçlar Kanunu'na Göre Satıcının Ayıptan Sorumluluğunda Alıcının Sözleşmeden Dönme Hakkı, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(145), 947-971, s. 949.

⁴⁵¹Tutumlu, **a.g.k.**, 2021, s. 228.

öğretide tartışmaya konu olan bir durumdur. TBK m. 229 gereğince kullanım bedelinin de satıcıya ödenmesi gerekmektedir⁴⁵². Bu kullanım bedelinin tüketici sözleşmelerinde alınmaması gerektiği yönünde görüş bildiren yazarlarda vardır⁴⁵³. Alıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanması halinde bu yükümlülüklerinin doğması, satıcıya da bu yükümlülüklerin yerine getirilmesini talep hakkı verecektir.

Ayıba karşı tekeffül sorumluluğu satıcının, satılanın hasarın geçtiği anda alıcıya bildirdiği veya dürüstlük kuralı gereği ondan beklenen gerekli özellikleri taşımamasından dolayı sorumlu olmasıdır⁴⁵⁴. TBK m. 229/1'ye göre; satıcının ayıptan sorumluluğu, alıcının malın zilyetliğini elde edemediği durumlarda da satıcıya karşı ileri sürülebilecektir. Buna göre alıcının ayıbı bildirmesi için gereken, muayene ve gözden geçirme ve ihbar yükümlülüğü için zamanaşımı, malın zilyetliğinin devrinden sonra başlayacaktır⁴⁵⁵.

TBK m. 217 zapta karşı borçlunun sorumluluğunu düzenlemiştir. İlgili madde hükmüne göre, satılanın tamamı alıcının elinden alınmışsa satış sözleşmesi kendiliğinden sona ermiş sayılacaktır. Yani alıcının elindeki mal tamamen zapt edilmişse satış sözleşmesi geriye etkili olarak ortadan kalkacaktır⁴⁵⁶. Bunun sebebi ifanın imkansızlaşması değil, işlem temelinin çökmesidir⁴⁵⁷. Satıcının satılanı teslim etmiş olması zapttan sorumluluğun doğmasının koşullarından biridir⁴⁵⁸. Zapta karşı satıcının yükümlülüğü bakımından zamanaşımı, satıcının aynı ayıba karşı yükümlülüğünde olduğu gibi malın alıcının zilyetliğine geçtiği tarihten itibaren başlayacaktır⁴⁵⁹.

TTK m. 23/b hükmüne göre, tacirler arasında gerçekleşen ticari satışlarda, malın tesliminde açıkça belliyse ayıplı olduğu durumlarda, alıcı iki gün içinde satıcıya durumu

⁴⁵²Y. Atamer ve M. İnceoğlu (2012) *Satış sözleşmesinde tüketicinin seçimlik hakları ve Avrupa Birliği hukuku ile uyumu sorunu*, İstanbul, s. 17; Yargıtay 13. HD, T. 26.06.2013, E. 2013/6756, K. 2013/17624.

⁴⁵³A. Karakocalı ve A. Kurşun (2015) *Tüketici Hukuku*, İstanbul: Seçkin Yayınevi, s. 68; Yargıtay HGK T. 22.06.2005, E. 4-309, K. 2005/391.

⁴⁵⁴Arıkan ve Akçal, **a.g.k.**, 2013, s. 179.

⁴⁵⁵M. Ünlütepe, (2018) Taşınır Satış Sözleşmesinde Satıcının Ayıptan Sorumluluğu Bakımından Gözden Geçirme ve Bildirim Külfetinin Yerine Getirilmesinin Tabi Olduğu Süreler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24 (1), 296-335, s. 299; M. Arıkan ve M. Akçal, **a.g.k.**, s. 181.

⁴⁵⁶Acar, **a.g.k.**, 2020-b, s. 117.

⁴⁵⁷Acar, **a.g.k.**, 2020-b, s. 118.

⁴⁵⁸B. Demirsatan, (2020) Satıcının zapttan sorumluluğunun maddi koşulları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22, ss. 216-253, s. 235.

⁴⁵⁹M. Arıkan ve M. Akçal, **a.g.k.**, 2013, s. 181.

bildirmekle yükümlüdür⁴⁶⁰. TTK m. 23/b'ye göre, tacirler arasındaki ticari satışlarda malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli değilse, alıcının malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemesi veya incelettirmesi gerekmektedir. Eğer bu inceleme sonucunda malın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa, alıcının haklarını korumak için bu durumu satıcıya ihbar etmesi gerekmektedir⁴⁶¹. TTK m. 23/1-c'ye göre, ticari satışlarda üç ayıp türünden söz edilmiştir.

Açıkça belli ayıplar, satış sırasında muayeneye gerek olmadan açık bir şekilde belirgin olan ayıplardır⁴⁶². Örneğin, satılan bir bilgisayarın ekranı veya klavyesi kırık olabilir. Bu tür bir ayıbın varlığı durumunda, alıcı satıcıya iki gün içinde durumu bildirmek zorundadır.

Açıkça belli olmayan ayıplar ise, satış sırasında açık bir şekilde belirgin olmayan ancak makul bir inceleme ile tespit edilebilecek ayıplardır⁴⁶³. Örneğin, satılan bir dizüstü bilgisayarın USB girişi kırık veya bozuk olabilir. Bu tür bir ayıbın varlığı durumunda, alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemeli veya incelettirmeli ve ayıbın varlığını tespit ettiği durumda satıcıya ihbar etmelidir.

Gizli ayıplar ise, ilk etapta veya olağan bir muayene ile tespit edilemeyen ayıplardır⁴⁶⁴. Örneğin, satılan bir dizüstü bilgisayarın ekran kartı bozuk olabilir ve bu nedenle ekran hiç çalışmayabilir. Bu tür bir ayıbın varlığı durumunda, alıcı hemen ayıbı satıcıya bildirmekle yükümlüdür. Ticari satışlarda, ayıbın bildirilmesi için gerekli olan zamanaşımı süresi, teslim tarihinden başlamaktadır. Gizli ayıplarda, ayıp teslimden çok sonra ortaya çıksa bile zamanaşımı süresi yine teslimle başlar⁴⁶⁵.

Kanun koyucu, satılanın ayıplı olmasından kaynaklanan mağduriyetin giderilmesi için, alıcının sadece seçimlik haklardan değil, TBK m. 227/2'de belirtilen diğer tazminat haklarından da yararlanabileceğini belirtmiştir. Bu tazminat hakkı, alıcının zararını tazmin etmek için ayrı bir şekilde kullanılabileceği gibi, diğer seçimlik

⁴⁶⁰Deren Gündüz, **a.g.k.**, 2016, s. 976.

⁴⁶¹K. Yıldız (2019) *Satış sözleşmelerinde ayıp bildirimi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul., s. 66.

⁴⁶²Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 113.

⁴⁶³Yargıtay 14.Hukuk Dairesinin 25.09.2012 Tarih, 9832/10921 sayılı kararı.

⁴⁶⁴Aydoğdu ve Kahveci, **a.g.k.**, s. 158; Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 113.

⁴⁶⁵Ö., A. Atasoy ve H. Özdi (2017). Ticari Satış Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu Bağlamında Ayıp İhbarında Şekil ve İspat Sorunu. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (1), ss. 1-19, s. 7; A. Türkmen (2014) Tüketici İşlemlerinde Ayıplı Mal ve Hizmetten Doğan Seçimlik Hakların Tabi Olduğu Zamanaşımı ve Bunun Garanti Taahhütleriyle İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16: 3389-3448, s. 3399.

haklarla birlikte de kullanılabilir⁴⁶⁶. TBK m. 227/2 gereğince alıcıya tanınan tazminat hakkının bir benzeri TKHK m. 11/6'da yer almıştır. TKHK m. 11/6 gereğince tüketici, malın ayıplı olması nedeniyle tazminat hakkını, belirtilen seçimlik haklarla birlikte kullanabileceği gibi, müstakil bir şekilde de kullanabilir. TKHK'da, tüketicinin manevi tazminat talepleriyle ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Kanun koyucu, bu konuyu ayrıca düzenlemek yerine, genel hükümlere atıfta bulunmayı tercih etmiştir⁴⁶⁷.

2.1.1.2. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a bakımından

Tüketici satış sözleşmelerinde malın zamanında teslim edilmemesi durumunda, Ayıplı Mal Hükümleri uygulanabilir. Bununla birlikte, tüketicinin, sözleşmeden cayma hakkı dışında, herhangi bir fayda elde etme imkânı yoktur.⁴⁶⁸ Çünkü Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un 8. maddesi ve devamı, ayıplı mal teslimi durumunda uygulanacak hükümleri içerir ve hedefi, ayıplı ifa sebebiyle bozulan menfaat dengesini düzeltmektir. TKHK'nın 8/3 maddesi göz önüne alındığında, malın zamanında teslim edilmemesine ilişkin TKHK'da bir boşluk olduğu düşünülebilir. Tüketicinin ayıplı mallardan yararlanabilmesi için satıcıya bildirimde bulunması gerekmediği, TBK m. 223/1'in aksine, kanaatimizce doğrudur⁴⁶⁹. TKHK m. 10'un gerekçesinde, "Tüketicinin seçimlik haklarından faydalanabilmesi için ayıbı belirli bir süre içinde ihbar etmesi gerektiği" yükümlülüğünün kaldırıldığı ifade edilmiştir⁴⁷⁰. TKHK m. 8/1,2 ve m. 8/3'e göre, malın taşınması gereken nitelikleri taşınamaması veya montajının doğru yapılmaması sonucu TKHK m. 11'de yer alan seçimlik hakların tamamını kullanmak mümkündür. Ancak, malın zamanında teslim edilmemesi durumunda aynı sonuca ulaşamaz. Bu nedenle, tüketicinin malın zamanında teslim edilmemesi nedeniyle ayıp oranında

⁴⁶⁶E. Polat (2022). Borçlar-Ticaret ve Tüketici Hukuku bakımından ayıplı mal kavramının incelenmesi, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 8 (1), 207-231, s. 225.

⁴⁶⁷M. Özer Deniz ve İ. N. Gürbüz Gökberk (2023). Tüketicinin ayıplı hizmet halinde manevi tazminat talebi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (53), 421-444, s. 434; Yargıtay 15 HD, E. 2017/461, K. 2018/1512, 11.4.2018, Yargıtay, düğün sırasında çekilen kamera kayıtlarının bozuk olması sebebiyle ortaya çıkan eserin ayıbının önemli ve kabul edilemez olduğunu ve bu nedenle gelin ve damadın ayrı ayrı manevi tazminat istemini kabul etmiştir.

⁴⁶⁸13.Hukuk Dairesi 2016/22292 E., 2018/10075 K. "...tur başladıktan sonra dahi sözleşmeden dönme hakkı bulunan tüketicinin belirtilen nedenle tur başlamadan önce de sözleşmeden dönme hakkının bulunduğu açık olduğundan, söz konusu hükümde sözleşmeden dönme hakkının kullanılması için ayrıca bir süre öngörülmediğinden, dava derdest iken yürürlüğe giren 6502 sayılı kanunun 51/7. maddesi ve geçici 1. maddede yer alan hüküm uyarınca davacının sözleşmeden dönme hakkını kullanmasının usul ve yasaya uygun olduğundan, davalının bu duruma katlanması gerektiği ve davacının ödediği tur bedelini davalı şirketten talep etmesinin yerinde olduğu anlaşıldığından, davanın kabulüne karar verilmiştir."

⁴⁶⁹A. F. Kibar (2021) Yargıtay HGK' nun Taşınmaz Mal Satışına İlişkin Bir Kararının Ayıplı İfa- Eksik İfa Özelinde Değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 29 (1), 813-842, s. 830.

⁴⁷⁰Erkan, a.g.k., 2017, s. 310.

bedelden indirim, ücretsiz onarım veya ayıpsız mal ile değiştirme seçimlik haklarını kullanamayacağı kanaatindeyiz⁴⁷¹. Bu durumda, sözleşmeye aykırılık hali bedelden indirim, onarım veya değiştirme ile telafi edilebilecek nitelikte değildir. Malın zamanında teslim edilmemesi sadece ayıplı mala ilişkin hükümlerden faydalanma olanağı yaratırken, seçimlik haklar tümüyle ayıplı teslimat durumuna özgüdür. Bu nedenle, tüketici sadece sözleşmeden dönme hakkını kullanabilir ve bu seçeneği tercih ettiği takdirde, ifa zamanına aykırılık sebebiyle kaybettiği menfaatler için tazminat talep edebilir⁴⁷².

2.1.1.2.1. Mesafeli sözleşmeler

Stoksuz satış sözleşmelerinde alıcı tarafı genellikle tüketiciler oluşturmaktadır. Sözleşmenin tipi ise mesafeli satış sözleşmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Mesafeli satış sözleşmelerinde sona erme sebepleri ifa, itfa, yenileme gibi genel olarak borcu sona erdiren nedenler olabileceği gibi TKHK m. 48’de düzenlenen koşulsuz cayma hakkı alıcı için sözleşmeyi sona erdiren sebeplerden bir tanesidir. Cayma hakkının kullanılması bir bedel yahut cezai şartla bağlanamaz. Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği m. 5’te caymaya ilişkin satıcının kanun maddesine paralel bilgilendirme yükümlülüğü tekrar düzenlenmiştir⁴⁷³. Satıcı, cayma hakkının bulunduğu durumlarda, tüketiciye sözleşmenin başında cayma hakkının kullanılma şartları, süresi, usulü ve iade işlemleri için kullanılacak taşıyıcı ile ilgili bilgileri, cayma bildiriminin yapılacağı açık adres, faks numarası veya e-posta bilgilerini bildirmekle yükümlüdür⁴⁷⁴. Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği maddesi 12’ye göre, bir tüketici cayma hakkını kullanırsa, satıcı veya sağlayıcı bu bildirimin kendisine ulaştığı tarihten itibaren on dört gün içinde, varsa malın tüketiciye teslim masrafları da dahil, tahsil edilen tüm ödemeleri tüketiciye iade etmekle yükümlüdür. Ayrıca, tüketici, satıcının belirttiği taşıyıcı aracılığıyla malın geri gönderilmesi halinde iade masraflarından sorumlu tutulamaz. Satıcı, iade için herhangi

⁴⁷¹S. Usta (2019) Ayıplı mal nedir ve tüketicinin seçimlik hakları nelerdir. Gümrük ve Ticaret Dergisi, (16), 43-54, s. 50; E. Şahin (2016) 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında ayıplı hizmetin hukuki niteliği, ayıplı hizmetten doğan sorumluluk ve tüketicilerin seçimlik hakları. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XX: 85-124, s. 94.

⁴⁷²Erkan, **a.g.k.**, 2017, s. 312.

⁴⁷³Baş Süzel, **a.g.k.**, 2018-b, s. 347; A. Tekçe (2021). Mesafeli satış sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde tüketicinin korunması, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 224-276, s. 251.

⁴⁷⁴Baş Süzel, **a.g.k.**, 2018-b, s. 361; Uyaroğlu, O. (2021) *Mesafeli sözleşmelerde tüketicinin bilgilendirme yükümlülüğü ve cayma hakkı kapsamında korunması*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 55

bir taşıyıcı belirtmediyse, tüketiciden iade masrafı talep edemez. Mesafeli Satışlar Yönetmeliği m 12/3'e göre eğer satıcının belirlediği taşıyıcının şubesi tüketiciye yakın değilse, satıcı, ek masraf talep etmeden malın tüketiciden alınmasını sağlamakla yükümlüdür. Cayma hakkı, zorunlu bir düzenlemedir ve tüketici aleyhine farklı bir düzenleme yapılamaz⁴⁷⁵. İade edilecek malın normal posta yoluyla iade edilemeyecek türden bir mal olması durumunda, örneğin; mobilya, beyaz eşya vb. gibi taşınması daha zor ve külfetli bir malın iadesinde tüketici nasıl bir yol izleyecektir. Yönetmelik iade masraflarına tacirin katlanacağını açıkça düzenlediğinden bu tarz normal posta yoluyla gönderilemeyen eşyaların iade masraflarını da alıcı katlanacaktır⁴⁷⁶.

Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği m. 13 uyarınca, tüketicinin malı geri alacağına dair bir teklif sunmaması durumunda, tüketici, cayma hakkını kullandığına dair bildirimde bulunduğu tarihten itibaren on gün içinde malı satıcıya veya sağlayıcıya, ya da yetkilendirdiği kişiye geri göndermekle yükümlüdür. Tüketicinin cayma hakkını kullanmak için Mesafeli Sözleşmeler Yönetmeliği m. 11 uyarınca yazılı veya veri saklayıcısı aracılığıyla bildirimde bulunması gerekmektedir ve bu şekil şartı cayma hakkının geçerliliği için önemlidir. Ancak, Avrupa Birliği hukuku açısından, cayma hakkının kullanımı için telefon yeterli olabilmektedir⁴⁷⁷. Peki tüketici malın iadesi sonrası hiçbir sorumluluk altında değil midir? Bu soruya Yönetmelik aynı maddenin devamında cevap vermiştir. Bu duruma göre, tüketici cayma süresi içinde malı uygun şekilde kullanır ve işleyişine, teknik özelliklerine ve kullanım talimatlarına uyarsa, meydana gelen herhangi bir değişiklik veya bozulmadan sorumlu tutulamaz.

Yine TKHK m. 11'de tüketiciye ayıp halinde tanınan seçimlik haklardan sözleşmeden dönme de bir sona erme çeşidi olarak karşımıza çıkacaktır⁴⁷⁸. Tüketici, sözleşmeden vazgeçme kararı aldığı anda, sözleşme sona erecek ve taraflar aldıkları ürünleri iade etmekle yükümlü olacaklar. Bu iade işlemi, borçların tasfiyesi kapsamında gerçekleşecektir⁴⁷⁹. TKHK'da dönmeye bağlı hüküm ve sonuçlar düzenlenmemiştir.

⁴⁷⁵E. Baş Süzel (2018) Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Sözleşmenin Kurulmasından Sonra Korunması: Cayma Hakkı, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(169), 257-307, s. 258.

⁴⁷⁶Baş Süzel, **a.g.k.**, 2018-a, s. 259.

⁴⁷⁷Baş Süzel, **a.g.k.**, 2018-a, s. 263.

⁴⁷⁸Çürük, A. (2020) *Tüketici satış sözleşmesinde satış konusu malın ayıplı olmasının sonuçları (TKHK m.11)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s. 108.

⁴⁷⁹Çürük, **a.g.k.**, 2020, s. 120. "Dönüşüm teorisine göre; dönme hakkına başvurulduktan sonra sözleşme geçmişe etkili olarak ortadan kalkmaz, tasfiye ilişkisine dönüşerek devam eder. Bu halde sözleşmenin

TKHK m 83 gereğince kanunda boşluk olduğundan TBK hükümlerine başvurmak gerekecektir. Türk Borçlar Kanunu'nun 229. maddesi, ayıplı bir performans durumunda tüketicinin cayma hakkını kullanabileceği durumları kapsar. Bu madde uyarınca, tüketici, satılan malın fiili durumuna ve satıcının sorumluluğuna göre, malın kullanımından elde ettiği yararları ile birlikte satıcıya geri göndererek satış bedelini alıcıya faiziyle iade etmek zorunda kalabilir⁴⁸⁰.

Mesafeli Satışlar Yönetmeliği'nin 16. maddesi, sözleşmenin yerine getirilmesini düzenlemiştir. Bu maddeye göre, satıcı veya sağlayıcı, tüketicinin siparişini aldığı tarihten itibaren belirtilen süre içinde malı teslim etmekle yükümlüdür. Ancak, özel siparişlere ilişkin sözleşmeler hariç, mal satışlarında teslim süresi her durumda otuz günü geçemez. Yönetmeliğin 16/2 maddesi ise teslim yükümlülüğünün tam olarak yerine getirilmemesi halinde tüketicinin sözleşmeyi feshedebileceğini belirtmektedir⁴⁸¹. Sözleşmenin feshedilmesi durumunda, satıcı veya sağlayıcı, teslimat masrafları dahil olmak üzere tüketiciden alınan tüm ödemeleri faizi ile on dört gün içinde iade etmekle yükümlüdür. Satıcı veya sağlayıcı ayrıca, tüketiciyi borçlandıran tüm belgeleri de iade etmelidir. Mesafe Satışlar Yönetmeliğinde yapılan 2022 değişikliği ile, sipariş konusu malın tesliminin imkânsız hale geldiği durumlar ele alınmıştır⁴⁸². Buna göre, satıcı veya sağlayıcı bu durumu tüketiciye bildirmek ve tahsil edilen tüm ödemeleri en geç on dört gün içinde iade etmek zorundadır. Ancak malın stokta bulunmaması durumu, malın tesliminin imkânsız hale gelmesi olarak kabul edilmez.

TKHK'da, TBK m. 227/4 ve m. 228/2 gibi dönme hakkını sınırlayan bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak Yargıtay, TBK m. 227/4'ün TKHK m. 83 atfı ile genel hükümlere atıfta bulunduğu için tüketici uyuşmazlıklarına da uygulanması gerektiği görüşündedir⁴⁸³.

2.1.1.3. Viyana Satım Sözleşmesi bakımından

Eğer alıcı tacir ise, bu durumda ticari bir satıştan bahsedilecektir. Bir işin ticari

içeriğinin değişmesi söz konusu olduğu için dönme hakkının kullanılmasından önce yerine getirilen edimlerin iadesi de sözleşmesel bir iade talebine dayanır”.

⁴⁸⁰Şenocak, **a.g.k.**, 2019, s. 36.

⁴⁸¹Tutar, E., Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'a Göre Mesafeli Sözleşmeler ve Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Cayma Hakkı, *Terazi Hukuk Dergisi*, 13(139), 115-122, s. 119.

⁴⁸²G. Bilgin ve Y. U. Talay (2022) Mesafeli sözleşmeleri yönetmeliğinde önemli değişiklikler, *Ekonomim Dergisi*, <https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/mesafeli-sozlesmeler-yonetmeligindeki-onemli-degisiklikler/672709> (Erişim: 13.04.2023).

⁴⁸³Yargıtay 13. HD. 13.12.2010, 2010/ 8333 E., 2010/16575 K.

olup olmadığı, TTK m. 3 ve 19 hükümleri göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Ticari satış sözleşmesi, konusu bir ticari iş olduğundan, adi ve tüketici sözleşmelerinden farklı olarak ticari hükümlere tabi olacaktır⁴⁸⁴. Ticari satış, genellikle bir kişinin mesleki faaliyetleri kapsamında tekrar satmak veya işletmesinde üretim amaçlı satın aldığı malları içeren bir satış şeklidir. Ticari satış sözleşmeleri, adi veya tüketici satış sözleşmelerinden unsurlar açısından farklı değildir⁴⁸⁵. Ticari satış sözleşmesinin konusu, bir ticari iş olduğundan dolayı, adi ve tüketici satış sözleşmelerinden farklı olarak ticari hükümlere bağlı olacaktır⁴⁸⁶. Ticari bir sözleşmenin varlığı durumunda, alıcının ayıp sorumluluğu TTK m. 23/1-c hükmüne göre TBK hükümlerine göre gerçekleştirilecektir. TBK'ya göre, satıcının ayıptan doğan sorumluluğu, malın alıcıya devredilmesi, hasarın geçtiği anda malın ayıplı olması, ayıbın önemli olması, alıcının ayıptan haberdar olmaması, alıcının ayıbı kabul etmemesi ve ayıba ilişkin sorumluluğun sözleşme ile kaldırılmamış olması gibi koşullara bağlıdır. Ayrıca alıcının inceleme ve ihbar yükümlülüğünü yerine getirmesi gerekmektedir. Ancak TTK m. 23/1-c hükmüne göre, malın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise, alıcı durumu iki gün içinde satıcıya bildirmelidir. Eğer ayıp açıkça belli değilse, alıcı malı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde incelemek veya incelettirmekle yükümlüdür ve ayıp tespit edildiği takdirde, durumu satıcıya ihbar etmelidir. Adi satışlarda ise, olağan bir gözden geçirme ile ortaya çıkan ayıplara ilişkin kesin bir süre belirtilmemiştir. Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshe, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılmalıdır. Ticari satışlarda, ayıpların ihbar ve ihtarı hükümde belirtilen yollarla yapılması gerektiği gibi bir şekil şartı bulunmamaktadır⁴⁸⁷.

Sözleşmenin milletlerarası mal satışına konu bir sözleşme olması durumunda, CISG m. 35 alıcıya malın teslim edilmemesi hali için CISG m. 45 vd. maddelerindeki haklarını kullanması için yetki vermektedir. CISG, satıcının ayıp ve sakatlıklardan kaynaklanan sorumluluğunu ve malların sözleşmeye uygunluğunu, "Malların Sözleşmeye Uygunluğu ve Üçüncü Kişilerin İddiaları" başlıklı ikinci bölümünde 35-44.

⁴⁸⁴Polat, **a.g.k.**, 2022, s. 217.

⁴⁸⁵Aral ve Ayrancı, **a.g.k.**, 2018, s. 72.

⁴⁸⁶Polat, **a.g.k.**, 2022, s. 217.

⁴⁸⁷Polat, **a.g.k.**, 2022, s. 222.

maddeleri arasında düzenlemiştir⁴⁸⁸. CISG, genel olarak Türk hukuku ile benzer bir şekilde, ifaya dayalı sorumluluktan ve kusurdan bağımsız bir sebep sorumluluğu şeklinde satıcının sorumluluğunu düzenlemektedir. Bununla birlikte, Türk hukukundan farklı olarak, CISG ayıp ve zapta karşı tekeffülü aynı kapsamda düzenlemektedir⁴⁸⁹. Bu maddeye göre, alıcının satıcıya malların sözleşmeye aykırılığını bildirmesi için en fazla iki yıllık bir süresi vardır. Eğer alıcı bu süre içinde bildirim yapmazsa, sözleşmeye aykırılıktan kaynaklanan haklarını kaybeder. Ancak, bu süre sözleşmede belirtilen garanti süresinden daha kısa olamaz. Satıcının ayıba karşı tekeffül borcu nedeniyle sorumluluğu bu iki yıllık süre ile sınırlandırılmıştır⁴⁹⁰. Satıcı, CISG m. 39/2'ye göre, malın teslim tarihinden itibaren en geç iki yıllık bir süre içinde alıcıya ayıpları bildirmediği takdirde, ayıplar nedeniyle sorumlu tutulamaz. Bu iki yıllık süre, malın teslim tarihinden itibaren başlar⁴⁹¹. Maddenin son cümlesinde de belirtildiği üzere, satıcının garanti verdiği durumlarda bu iki yıllık sürenin geçerli olmayacağı açıkça ifade edilmiştir. CISG, ayıplı ifayı sözleşmeye aykırılık olarak tanımlamaktadır. Ayrıca, CISG'de belirtilen iki yıllık süre, zorunlu değildir, yani taraflar bu süreden daha uzun veya kısa bir süre belirleyebilirler⁴⁹².

Sözleşmeye aykırılık durumunda hangi hukuki sonuçların uygulanacağı hususunda CISG aykırılığın türü değil aykırılığın ağırlığı ölçüt alınmıştır. Alıcının, malın ayıplı olması durumunda kullanabileceği seçimlik haklar, CISG'nin 46-52. maddeleri arasında (hem ayıba hem de zapta karşı tekeffül sebebiyle doğan haklar bir arada) belirtilmiştir. Ancak alıcının, bu maddelerde bahsedilmeyen bir durumda, yani ayıp nedeniyle doğrudan zarar gördüğü durumlarda, CISG m. 74-77 uyarınca satıcıdan tazminat talep etme hakkı da vardır⁴⁹³. İlgili maddelere göre; sözleşmenin ihlali esaslı bir ihlal ise alıcı malın misliyle değiştirilmesini isteyebileceği gibi sözleşmeden de

⁴⁸⁸ Gümüş, **a.g.k.**, 2008, s. 96 vd.

⁴⁸⁹ H. L. Ayhan (2011) Birleşmiş Milletler Viyana Satış Sözleşmesi'ne Göre Uluslararası Satış Sözleşmelerinde Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 15, sayı. 2, ss. 1-57, s. 3.

⁴⁹⁰ Baysal, P, Şıpka, Ş., Yıldırım A. C. (2012) *Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG'e göre Satış sözleşmeleri*, İstanbul: On İki Levha Yayınevi, s. 260.

⁴⁹¹ AB Tüketici satışlarına ilişkin direktif, TKHK m. 4, TBK m. 236, TTK'da da iki yıllık süre benimsenmiştir; Atamer, **a.g.k.**, 2020, s. 216; Baysal, Şıpka, Yıldırım, **a.g.k.**, 2012, s. 265. İki yıllık sürenin başlangıcı fiilen malın teslim alındığı andır. Fiili teslimden önce alıcının malik olması ya da riskin alıcıya geçmesi iki yıllık sürenin başlangıcını etkilemez.

⁴⁹² Acar, **a.g.k.** 2020-a, s. 41; CISG m. 40'a göre; "satıcının ayıpları bilmesi veya bilmesinin gerektiği durumlarda, bunları alıcıya bildirmemesi hâlinde, satıcı iki yıllık sürenin geçtiğini ileri süremeyecektir"

⁴⁹³ H. Özdemir (2013) *Türk Borçlar Kanunu ve Viyana Satış Sözleşmesine göre ayıptan doğan sorumluluğun şartları*, Ankara: Seçkin Yayınevi, s. 97.

dönebilecektir. TBK m. 106’da ifa yerine tazminat düzenlenmiştir. İlgili madde hükmüne göre alıcının bu hakkını ileri sürebilmesi için sözleşmeden dönmesi şart değildir. CISG’e göre sözleşmeden dönmeden tazminat talep etme hakkı ileri sürülemeyecektir⁴⁹⁴. Bunun içinde sözleşmenin esaslı olarak ihlal edilmiş olması gereklidir. TBK m. 106’ya göre, alıcının bu tazminatı talep edebilmesi için kusur şartı aramaktayken, TBK’den farklı olarak, CISG’ de ise böyle bir düzenleme mevcut değildir⁴⁹⁵.

CISG m. 46’ya göre sözleşmeye aykırılık halinde alıcının şu hakları bulunmaktadır;

- i. Malın misliyle değiştirilmesi /ikame mal teslimi; mallar sözleşmeye uygun değil ise ve bu aykırılık esaslı bir aykırılık teşkil ediyorsa, alıcı ancak CISG m. 39’da yer alan bildirimi yapmak ve makul bir süre vermek koşuluyla, malın misliyle değiştirilmesini talep edebilir⁴⁹⁶.
- ii. Onarım talebi; mallar sözleşmeye uygun değilse, alıcı satıcıdan sözleşmeye aykırılığın onarım yoluyla giderilmesini isteyebilir. Onarım talebi CISG m. 39’ a göre yapılacak bildirim ve bildirim sonrası verilecek makul bir sürede yapılmalıdır.
- iii. Sözleşmeden dönme; satıcının aralarındaki anlaşmadan herhangi bir yükümlülüğü yerine getirmemesi halinde ve aykırılık esaslı bir aykırılık oluşturmaktaysa alıcı CISG m. 49’a göre sözleşmeden dönebilecektir.
- iv. Satış bedelinin indirilmesi; CISG m. 50’ye göre malların sözleşmeye uygun olmaması halinde, bedel ödenmiş olsun yahut olmasın alıcı, fiilen teslim edilen malların teslim tarihindeki değeri ile sözleşmede anlaşılan malların değeri arasındaki farkın satış bedelinden indirilmesini talep edebilir.

Alıcının, CISG’de düzenlenen ayıba karşı tekeffül nedeniyle doğan seçimlik haklarının yanı sıra, kendi ülkesinde uygulanan ve bu haklarla çatışmayan haklardan da

⁴⁹⁴ Akipek Öcal, Ş. ve Başar B. (2020) *Viyana Satış Antlaşması (CISG)*. Ankara: Seçkin Yayınları, s. 359. “CISG sisteminde sözleşmenin ortadan kaldırılması halinde yalnızca menfi zararın tazmin edilmesi kabul edilmemektedir. Aksine kural müspet zararın tazminidir. CISG sözleşmenin ortadan kaldırılması ve ifadan vazgeçme halinde tazminat haklarını ayırmamaktadır”. Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 331. Alacaklının ifaya engel olması durumunda CISG m. 79’ da ki gibi CISG m. 80’e göre tazminat alamaması durumu ortaya çıkacaktır.

⁴⁹⁵ Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 173.

⁴⁹⁶ Yıldız, **a.g.k.**, 2019, s. 122.

yararlanma hakkı vardır⁴⁹⁷. Alıcının birden fazla seçimlik hakkını kullanabilmesi için, kullanacağı hakların nitelikleri arasında çatışma olmaması gerekmektedir.⁴⁹⁸

CISG m. 47'ye göre; “(1) Alıcı satıcıya, yükümlülüklerini ifa etmesi için makul uzunlukta ek bir süre tanıyabilir. (2) Bu süre içinde yükümlülüklerini ifa etmeyeceği konusunda satıcıdan bir bildirim almadıkça, alıcı, bu ek süre içinde, sözleşmeye aykırılık hâlinde sahip olduğu hukuki imkanlardan hiç birisine başvuramaz. Ancak bu yüzden alıcı gecikmiş ifa nedeniyle tazminat talep etme hakkını kaybetmez.”

Alıcının aynen ifa talebinde bulunabilmesi için iki şart gereklidir. CISG madde 28'e göre, aynen ifa talebinde bulunulan devletin iç hukukunda bu talebe hükmedilmesi mümkün olmalıdır⁴⁹⁹. Alıcının aynen ifa talebinde bulunabilmesi için ikinci önemli şart, bu hakkın, diğer kullanmak istediği haklarla çelişmemesi gerektiğidir⁵⁰⁰. Eğer alıcı aynı ifa talebinde bulunursa, satıcı başlangıçta taahhüt ettiği şekilde ifa etmekle yükümlüdür.⁵⁰¹ Türk hukukunda; aynen ifanın talep edilmesi hâlinde satıcıya ek süre vermek zorunlu iken⁵⁰², CISG kapsamındaki satışlarda aynen ifanın talep edilmesi hâlinde satıcıya ek süre verilmesi alıcının isteğine bağlı kılınmıştır⁵⁰³.

CISG 46/2. maddesine göre; “Mallar sözleşmeye uygun değilse, alıcı ancak bu uygunsuzluğun sözleşmeye esaslı bir aykırılık oluşturması ve 39. madde uyarınca yapılacak bildirimle veya bildirimden itibaren makul bir süre içinde talepte bulunması hâlinde ikame mal teslimini isteyebilir.”

Eğer teslim edilen mal, sözleşmeye uygun değilse, malın sözleşmeye uygun olarak değiştirilmesi talep edilirse, bu aynen ifa talebi gibi değerlendirilebilir⁵⁰⁴. Alıcının satıcıya malın değiştirilmesini talep edebilmesi için, sözleşmeye aykırılığın

⁴⁹⁷ Acar, a.g.k., 2020-a, s. 42.

⁴⁹⁸ Ayhan, a.g.k., 2011, s. 40.

⁴⁹⁹ E. Erdem, Milletlerarası Mal Satış Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Satış Sözleşmesi), BATİDER, S: 35-105, C. XVI, Sayı: 3, s. 78.

⁵⁰⁰ Erdem, a.g.k., 1992, s. 78. “Örneğin alıcı, malın ayıplı olarak teslimi sebebiyle semenin indirilmesini veya sözleşmeden dönme talep etmişse, artık aynen ifayı talep edemez. Ancak ayıplı mal sebebiyle uğradığı zararlar duruma göre tazmin edilebilir.”

⁵⁰¹ Erdem, a.g.k., 1992, s. 78.

⁵⁰² D. Ateş (2022). Borçlu temerrüdünde ihtar ve ek süre kavramları. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 0 (52), 383-406, s. 402. Alacaklının, borçluya bildirmiş olduğu ek sürenin ne zaman başladığı söz konusu beyandan anlaşılamıyor ise verilen sürenin, beyanın borçluya ulaştığı andan itibaren başladığı kabul edilmelidir.

⁵⁰³ Ayhan, a.g.k., 2011, s. 43.

⁵⁰⁴ Hatemi, Serozan, Arpacı, a.g.k., s. 103; Erdem, a.g.k., 1992, s. 79.

temelden sarsıcı nitelikte olması gerekmektedir. Aksi takdirde, sözleşmeye aykırılık esaslı nitelik taşımadığından, alıcının diğer seçimlik haklarını kullanması (sözleşmeden dönme dışındaki haklar) mümkün olacaktır⁵⁰⁵. Esaslı aykırılığın ne şekilde tespit edileceği CISG m. 25’te belirtilmiştir.

CISG 25. maddesine göre; “*Taraflardan birinin sözleşme ihlali, diğer tarafı, sözleşme uyarınca beklemekte haklı olduğu şeyden önemli ölçüde yoksun bırakacak bir olumsuzluğa sebep oluyorsa, esaslıdır; meğerki, böyle bir sonucu sözleşmeyi ihlâl eden taraf öngörmemiş ve aynı konum ve koşullar içindeki makul bir kişi de öngöremeyecek olsun.*”.

Türk hukukunda, malın değiştirilmesinin talep edilebilmesi için aykırılığın sözleşmeyi temelden sarsıcı olmasına gerek yoktur, önemli olması yeterlidir⁵⁰⁶.

CISG 46/3. maddesine göre; “*Mallar sözleşmeye uygun değilse, alıcı, satıcıdan sözleşmeye aykırılığın onarım yoluyla giderilmesini isteyebilir; meğerki tüm koşullar göz önüne alındığında bu, makul olmayan bir talep oluştursun. Onarım talebi ya 39. madde uyarınca yapılacak bildirimle veya bildirimden itibaren makul bir süre içinde yöneltilmelidir.*”

Bu maddeye göre, alıcının malın tamirini talep edebilmesi, bahsettiğimiz diğer şartların yanında, bu isteğin somut olayda makul karşılanması gerekmektedir. Burada önemli olan husus, onarım için satıcının yapacağı masraflarla ile onarım yapacağı için yaşayacağı güçlükler her somut olay içerisinde ayrı olarak değerlendirilmeli ve onarım talebinin makul olup olmadığı tespit edilmelidir⁵⁰⁷. Türk Borçlar Kanunu malın onarımına ilişkin talep ile ilgili bir düzenleme içermemektedir. Ancak, TKHK’da nihai tüketiciler bakımından bu hak tanımlanmıştır. Onarama ilişkin bu hakkın yalnızca kişisel kullanım için mal satın alan tüketiciler için geçerli olduğu unutulmamalıdır⁵⁰⁸.

CISG’de alıcının sözleşmeden dönme hakkı iki durumda öngörülmüştür. CISG 49/1. maddesine göre; “*Alıcı aşağıdaki durumlarda sözleşmenin ortadan kalktığını beyan edebilir; (a) Satıcının sözleşmeden veya bu anlaşmadan doğan*

⁵⁰⁵ Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 43; Akipek Öcal, **a.g.k.**, 2020, s. 445. Esaslı olmayan ihlal açısından alıcıya tanınan dönme hakkı sadece teslim etmeme ile sınırlıdır.

⁵⁰⁶ Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 43; Ayhan, **a.g.k.**, 2011, s. 44.

⁵⁰⁷ Ayhan, **a.g.k.**, 2011, s. 45; Aslan, B. (2017). Onarım Borcunun İfa Edilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 289-339, s. 325.

⁵⁰⁸ Zevkliler ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2014, s. 121; Ayhan, **a.g.k.**, 2011, s. 46.

yükümlülüklerinden herhangi birini yerine getirmemesi sözleşmeye esaslı bir aykırılık oluşturuyorsa veya (b) Teslim etmeme durumunda satıcı, alıcı tarafından 47. maddenin 1. fıkrası uyarınca verilmiş ek süre içinde bunları teslim etmeyeceğini açıklarsa.”.

Maddenin ikinci fıkrasında, mal teslim edilmediği durumda aykırılığın esaslı olmamasına rağmen, alıcının ek süre vermesi ve bu süre içinde malın teslim edilmemesi veya teslim edilmeyeceğinin açıklanması sonucunda aykırılığın esaslı hale geldiği belirtilmiştir⁵⁰⁹. Türk hukuku, CISG'den farklı olarak, alıcının sözleşmeden cayması için aykırılığın esaslı olması gerekmediğini, ancak önemli olması yeterli olduğunu belirtmektedir⁵¹⁰. CISG’de alıcının sözleşmeden dönme hakkını hangi hallerde kaybedeceği de belirtilmiştir.

CISG 49/2. maddesinin (b) bendine göre; “*Ancak, satıcının malları teslim ettiği hallerde alıcı, sözleşmenin ortadan kalktığını beyan etme hakkını yitirir; meğerki, (b) Gecikmiş teslimden farklı bir sözleşmeye aykırılık hâlinde,*

- (i) *Bu aykırılığı bildiği veya bilmesi gerektiği andan itibaren makul bir süre içinde,*
- (ii) *(ii) Alıcı tarafından 47. maddenin 1. fıkrası uyarınca verilmiş herhangi bir ek sürenin geçmesinden sonra veya satıcının bu ek süre içinde yükümlülüklerini yerine getirmeyeceğini açıklamasından sonra makul bir süre içinde, veya*
- (iii) *(iii) Satıcı tarafından 48. maddenin 2. fıkrası uyarınca belirlenmiş sürenin tamamlanmasından sonra veya alıcının ifayı kabul etmeyeceğini açıklamasından sonra makul bir süre içinde Sözleşmenin ortadan kalktığını beyan etmiş olsun.” şeklinde ifade edilmiştir.*

Alıcının sözleşmeden dönme seçimlik hakkını kullanması durumunda, satıcıya makul bir süre içinde bildirim yapması gerektiği belirtilmiştir. Bu bildirim, sözleşmeden dönmenin geçerli olması için bir koşul olarak kabul edilmiştir⁵¹¹.

⁵⁰⁹P, Schelechtriem, (2006) Subsequent Performance and Delivery Deadlines – Avoidance of CISG Sales Contracts Due to Non-conformity of the Goods, *Pace International Law Review*, S: 83-98, Issue No: 1, s. 87; Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 47. Alıcıya ek süre verebilmek için borcun muaccel olmuş olması gerekmektedir.

⁵¹⁰Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 43.

⁵¹¹Erdem, **a.g.k.**, s. 88; Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 48.

Sözleşmenin feshedilmesi, borç ilişkisinin sona ermesi anlamına gelir ve taraflar borçlarından kurtulur. Bu sebeple, kısmen veya tamamen ifa edilmiş borçların da CISG m. 81 hükümlerine göre geri verilmesi gerekir⁵¹². Sözleşmeden dönme hakkını kullanmak için genellikle malların iade edilebilir olması gerekmektedir. CISG m. 82'ye göre, alıcı, malları teslim aldığı şekilde iade edemeyecek durumda ise, sözleşmeden dönme hakkı kullanılamaz. Bununla birlikte, CISG 82/2, bu durum için üç istisna öngörmüştür. Malların teslim alındığı andaki hâlinde iade edilmesi mümkün olmamasına rağmen, aşağıdaki hallerde sözleşmeden dönülebilecektir;

- i. Malların teslim alındığı andaki durumda iade edilmesinin imkansızlaşması alıcının bir eyleminden veya eylemsizliğinden kaynaklanmıyorsa,
- ii. Mallar veya malların bir bölümü m. 38 uyarınca yapılan muayene sonucunda zıya veya hasara uğramışsa,
- iii. Mallar veya malların bir bölümü sözleşmeye aykırılığın tespit edildiği veya tespit edilmesinin gerektiği tarihten önce olağan biçimde satılmış, tüketilmiş veya şekil değiştirmişse, alıcı sözleşmeden dönme hakkını kullanabilecektir.

Sözleşmeden dönülmesi hâlinde satıcı almış olduğu semeni iade etmesi gerekir⁵¹³. CISG m. 84/1, satıcının sebepsiz zenginleşmeden kaçınmak için alıcının ödediği bedelin tamamını iade etmesi gerektiğini belirtir. Aynı şekilde, CISG m. 84/2, alıcının malları iade ederken elde ettiği menfaatleri de iade etmesi gerektiğini belirtir⁵¹⁴.

CISG m. 50'ye göre; “Malların sözleşmeye uygun olmaması durumunda semen ödenmiş olsun veya olmasın alıcı semeni, fiilen teslim edilen malların teslim anındaki değeri ile sözleşmeye uygun malların aynı andaki değeri arasındaki farkla orantılı olarak indirebilir. Ancak satıcı 37. veya 48. maddeler uyarınca yükümlülüklerinin ifasındaki bütün eksiklikleri giderirse veya alıcı, satıcının bu maddelere uygun olarak yaptığı ifayı reddederse, alıcı semeni indiremez.”

Maddeye göre alıcının ayıplı mal nedeniyle semenden indirim yapılmasını da talep hakkı vardır ancak alıcının bu hakkı iki konuda sınırlanmıştır. Buna göre;

- i. Satıcının CISG m. 37 ya da m. 48'e uyacak şekilde ayıbı gidermesi durumu

⁵¹²Acar, a.g.k. 2020-b, s. 48.

ile

- ii. Satıcının CISG m. 50'ye göre yaptığı teklifin alıcı nezdinde reddedilmesi durumunda, alıcı artık semenden indirim yapılmasını talep edemeyecektir⁵¹⁵.

CISG 74. maddesine göre; *“Taraflardan birinin sözleşmeyi ihlâli hâlinde ödenecek tazminat, mahrum kalınan kâr dahil olmak üzere, ihlâlden dolayı diğer tarafın uğradığı zararın toplamına eşittir. Söz konusu tazminat, ihlâl eden tarafın sözleşmenin kurulması sırasında sözleşme ihlâlinin muhtemel sonucu olarak öngördüğü veya o tarihte bildiği veya bilmesi gerektiği zararı aşamaz.”* şeklinde tazminat kalemlerinin içeriğine ilişkin bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Bu düzenlemeye baktığımızda tazmin edilecek zararın, sözleşmeyi ihlal eden taraf bakımından sözleşmenin kurulduğu zamanda bildiği yahut bildiğinin kabul edildiği zarar miktarını aşamayacağı söylenecektir.

CISG m. 75, sözleşmeden dönme durumunda tazmin edilecek zararları düzenlemektedir. Bu hükme göre, alıcı, sözleşmeden dönme hakkını kullanarak makul bir süre içinde ikame mal satın alırsa veya satıcı mallarını yeniden satarsa, sözleşmede belirlenen fiyat ile ikame işlem fiyatı arasındaki farkı satıcıdan talep edebilecektir⁵¹⁶.

CISG m. 49, TBK m. 227 ile paralel olarak, eğer mal ayıplı bir şekilde teslim edilirse, alıcının sözleşmeden cayma hakkını vermektedir⁵¹⁷. Sözleşmeden dönme hakkının kullanılması, CISG m. 81 uyarınca yerine getirilmemiş borçlardan kurtulmaya

⁵¹³Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 63. CISG M. 81 f 1. Uyarınca taraflar sözleşmenin ortadan kalkması üzerine üstlendikleri yükümlülüklerinden kurtulur.

⁵¹⁴Hatemi, Serozan, Arpacı, **a.g.k.**, s. 99-101. Zevkliler ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2014, s. 116. Türk hukukunda da buna paralel olarak, sözleşmeden dönülmesi hâlinde alıcı, satılan malı ve ondan elde ettiği menfaatleri iade ederken, satıcı da faiziyle birlikte semeni iade etmekle yükümlüdür; Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 64.

⁵¹⁵Erdem, **a.g.k.**, 1992, s. 80.

⁵¹⁶Ayhan'a göre, bu madde alıcının, taraflar arasında belirlenen bedeli, aldığı mal için ödediğinden daha fazla ödeme yapması durumunu ele almaktadır. Ancak, alıcının fiilen aldığı mal için ödediği bedel, sözleşmede kararlaştırılan bedele eşit veya daha az ise, bu hüküm uygulanamaz.; Ayhan, **a.g.k.**, 2011, s. 50.

⁵¹⁷Dönmenin sözleşme üzerindeki etkisi bakımından farklı görüşler mevcuttur. Ayrıntılar için bkz. İ. Yelkenci (2014) *Milletlerarası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) uyarınca alıcının sözleşmeden dönmesi*, İstanbul: Yetkin Yayınevi, s. 118-152; Oğuzman ve Öz, **a.g.k.**, 2022, s. 398-404; Şen Doğramacı, H. (2003) *Devre Tatil Sözleşmeleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir, s. 136. Öğretide, sürekli borç ilişkilerinin doğası gereği sözleşmeden dönme durumunda, borç ilişkisinin ileriye dönük olarak sona ereceği ve tarafların önceden gerçekleştirmiş oldukları yükümlülüklerinin birbirlerinden geri talep edilemeyeceği kabul edilmektedir.

neden olur. Ancak yerine getirilmiş borçlar için bir tasfiye süreci uygulanır⁵¹⁸.

Eğer alıcı, sözleşmeden cayma hakkını kullanırsa ve ikame mal alımı gerçekleştirmediyse, alıcı, CISG m. 74 ve m. 76'ya dayanarak satıcıdan tazminat talep edebilir⁵¹⁹.

CISG m. 76/1'e göre; *“Sözleşmenin ortadan kaldırıldığı ve mallar için cari bir fiyatın var olduğu hallerde, tazminat talep eden taraf, 75. madde yarınca ikame alış veya satış yapmamış olsa da sözleşmede kararlaştırılan fiyat ile sözleşmenin ortadan kaldırıldığı andaki cari fiyat arasındaki farkı talep edebileceği gibi, 74. madde uyarınca da tazminat talep edebilir. Bununla birlikte, tazminat talep eden taraf, malları devraldıktan sonra sözleşmeyi ortadan kaldırma anındaki cari fiyat yerine devralma anındaki cari fiyat uygulanır.”*

CISG m. 77'nin hesaplamasında tazminat belirlenirken, alıcının zararı azaltmak için gerekli tedbirleri almadığı durumlarda satıcının tazminattan indirim talep etme hakkı vardır⁵²⁰.

Avrupa Birliği'nin ayıplı mallarda alıcının seçimlik haklarını kullanmasına ilişkin, 1999/44 sayılı “Malların Satışı ve Garantileri Hakkında Direktif” m. 3 “Tüketici Hakları” başlığını taşımakta olup, şu şekilde düzenlenmiştir;

- i. Satıcı, tüketiciye teslim edilen mallardaki her türlü ürün noksanlığından sorumludur.
- ii. Uygunluk noksanlığı durumunda, tüketici, Paragraf 3'te belirtilen onarım ve yenileme yoluyla malların ücretsiz olarak uygun hale getirilmesini veya Paragraf 5-6'ya göre fiyatta indirim sağlanmasını veya tüketiciye, söz konusu malların sözleşmesini feshetme yetkisi verilmiştir⁵²¹.

Sözleşmenin uluslararası yapısı da düşünüldüğünde tüketici bu haklarını MÖHUK m. 26'da düzenlendiği üzere öncelikle tarafların sözleşmede kararlaştırdıkları

⁵¹⁸Yelkenci, **a.g.k.**, s. 172; Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 336.

⁵¹⁹Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 76. Zararın para ile tazmin edilmesi gerekmektedir. Aynen tazmin mümkün değildir. Maddi olmayan zararların tazmini sorunu için bkz. Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, s. 82 vd.

⁵²⁰Ayhan, **a.g.k.**, 2011, s. 52; CISG'e göre tazminat talebinde zamanaşımı için bkz. Dayıoğlu, **a.g.k.**, 2011, **a.g.k.**, s. 97; Başar, **a.g.k.**, 2018, s. 323 vd, Zamanaşımı hakkında bkz. Başar, **a.g.k.**, s. 432.

⁵²¹Tutumlu, **a.g.k.**, 2019, s. 183; Zevkliler ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2014, s. 118; Ayhan, **a.g.k.**, 2011, s. 51. Türk hukukunda, malın ayıplı olması durumunda alıcı, TBK m. 202'ye göre semenin indirilmesini talep edebilir. Hatta, alıcının seçimlik haklarından biri olan sözleşmeden dönme hakkını kullanmak istemesine rağmen, hâkim sadece semenin indirilmesine karar verebilir. Bu noktada, hâkim, alıcının sözleşmeden dönmesi durumunda elde edeceği faydanın azlığı ve satıcının uğrayacağı zararın fazlalığı dikkate alarak, hakkaniyet ilkesine uygun olarak semenin indirilmesi yönünde karar verebilir.; Aslan, **a.g.k.**, 2020, s. 333.

yerin hukukuna göre kullanabilecektir⁵²². Burada yasa koyucu yine tüketici lehine olacak şekilde bu maddenin uygulamasının ancak tüketicinin kendi menfaatlerine halel getirmediği ölçüde uygulanabileceğini belirtmiştir. Taraflar buna rağmen bir hukuk seçimi yapmamış ise sözleşmeye tüketicinin mutad meskeni hukuku uygulanır. Alıcının Türkiye’de ikamet ediyor olması durumunda, mutad mesken hukuku olarak TKHK ile TBK hükümleri sözleşmeye bağlı uyuşmazlıklara uygulanacaktır. Buna göre; daha evvel izah ettiğimiz TKHK ve TBK’deki borcu sona erdiren genel kurallar yabancılık unsuru taşıyan tüketici sözleşmelerinde de uygulama alanı bulacaktır.

2.1.2. Satıcının temerrütü

Türk borçlar hukuku bakımından, bir borcun yerine getirilmemesi iki şekilde gerçekleşebilir. Bunlar, borcun hiç yerine getirilmemesi ve yetersiz yerine getirilmesi. Borcun hiç yerine getirilmemesi durumu "imkânsızlık" durumunda söz konusu olabilirken, satıcı tarafından borcun hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesi hallerinde temerrütten söz etmek mümkündür⁵²³. Borcun ifa edilmemesi durumunda alıcı üç farklı talep hakkına sahiptir. Bunlar, borcun aynen ifası, ifa etmemeye bağlı doğan zararlardan dolayı tazminat davası ve alıcının sözleşmeden dönmesidir. Alıcının satıcıdan borcun aynen ifasının talep edilmesi halinde borçlu ifaya zorlanabilir. Ancak, borç ifa edilmemiş ve ifası imkânsız hale gelmişse, aynen ifa talebinin bir anlamı kalmaz. Bu durumda, alacaklı tazminat talep edebilir. İmkânsızlık, objektif imkansızlıktan farklı olarak, borcun geçerli olarak doğduğu ancak ifa aşamasında yerine getirilmesinin mümkün olmadığı bir durumdur. Türk hukukundaki yaygın görüş, borçlu bu imkansızlıktan sorumlu tutulamıyorsa, borcun sona erdiği ve borçlunun borcundan kurtulduğudur⁵²⁴. Eğer borçlu için bir imkânsızlık söz konusuysa, borçlu TBK m. 112 kapsamında borcuna aykırılıktan sorumlu olacaktır ve tazminat yükümlülüğü borcun yerini alacaktır. Zamanında ifa edilmesi gereken borçlar için gecikme, borcun ifa edilemez hale gelmesini ortadan kaldırmaz ve belirli şartları yerine getiriyorsa

⁵²²Pürselim, **a.g.k.**, 2018, s. 76. Bu hüküm mülga Roma Konvansiyonu ve 593/2008 sayılı Akdi Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Roma Tüzüğü m 6. ile uyumludur; Ener, **a.g.k.**, 2018, s. 129. Milletlerarası sözleşmelerde taraflar genellikle farklı ana dillere sahip olduklarından bazen yanlış anlamalar meydana gelebilmektedir. Bu nedenle sözleşmelerde makul bir kişinin anlama kabiliyeti göz önünde tutulmalıdır; Sağlam, **a.g.k.**, 2013, s. 349, 352. MÖHUK m. 24 kapsamında yabancı dil rizikosunun dağıtılması gerekir. Bir beyan muhatabın o beyanın dilini bilmemesine, anlamamasına rağmen rağmen muhataba ulaşmış kabul ediliyorsa muhatabın yanıt beyanı açıkça sakatlandığından, yerel hukuk kuralınca iptal edilebilmelidir.

⁵²³Esen, **a.g.k.**, 2019, s. 30; Ataşlar, **a.g.k.**, 2019, s. 45.

⁵²⁴Kibar, **a.g.k.**, 2021, s. 820; Özsoy, **a.g.k.**, 2019, s. 43.

"temerrüt" olarak adlandırılır⁵²⁵.

Genel hükümler kapsamında, borçlunun temerrüdüne dair düzenlemeler TBK m. 117 ve ilgili maddelerinde yer almaktadır. Borçlu, muaccel hale gelmiş olan ve ifası hala mümkün olan edimi, kendisine yapılan ihtara rağmen sözleşmeye aykırı bir şekilde zamanında yerine getirmemezse temerrüde düşmüş olur⁵²⁶. Örneğin, satış sözleşmelerinde satıcının malı teslim etme ve mülkiyet devrini gerçekleştirme yükümlülüğünü yerine getirmemesi, borçlu tarafın temerrüdüne neden olacaktır. Temerrüt halinin ortaya çıkması durumunda, borçlu edimini yerine getirmeyi reddederse, temerrüt faizi, gecikme tazminatı, sözleşmeden cayma, pozitif veya negatif zararların tazmini gibi hukuki sonuçlarla karşı karşıya kalabilir⁵²⁷. TBK m. 117'ye göre, satıcının temerrüdü için kusur bir zorunluluk değildir. Bu madde kapsamında, satıcı, kusursuz olsa bile belirtilen şartların yerine getirilmesiyle temerrüde düşebilir. Ancak, satıcının kusur durumu, temerrüt nedeniyle ortaya çıkabilecek tazminat talepleri açısından önemlidir⁵²⁸.

2.1.3. İrade sakatlığı halleri

Satış sözleşmesinin irade sakatlığı halleri ile malın ayıplı olması halinin ikisinin de aynı sözleşme ilişkisinde mevcut olması durumunda, alıcı lehine hakların yarışmasından söz edileceği, alıcının istediği hakkı seçerek buna göre hareket edebileceği ileri sürülmüştür⁵²⁹. Bu bakımdan sözleşmeyi sona erdiren bir diğer halin de TBK anlamında, irade sakatlığı halleri olduğunu söyleyebiliriz. TBK m. 30 vd. hata (yanılma), TBK m. 36 hileyi (aldatılma), TBK m. 37 (korkutma) ikrahi, TBK m. 28 (aşırı yararlanma) gabin'i düzenlemiştir. Bu durumların ortak özelliği sözleşme tarafının iradesinin sakatlanması söz konusu olup, bu irade sakatlığı olmasaydı sözleşme bu şartlarla hiç kurulmamış olacak dediğimiz durum meydana gelmektedir. İrade sakatlığı sadece iptal sebebi olabilmektedir. Sözleşmeyle bağlı kalınmak istediğini karşı tarafa

⁵²⁵Z. R. Demir (2019) Milletlerarası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) Uyarınca Alıcının Aynen İfa talebi ve Türk Borçlar Hukuku ile karşılaştırılması, *Public and Private International Law Bulletin*, 39 (2), 553-584, s. 557.

⁵²⁶Serozan, **a.g.k.**, 2022, s. 56; D. Ateş (2022) Borçlu temerrüdünde ihtar ve ek süre kavramları. *TAAD*, Yıl 13. Sayı 52, s. 385.

⁵²⁷Demir, **a.g.k.**, 2019, s. 558; V. U. Erkan (2017). Tüketici satış sözleşmelerinde kararlaştırılan sürede malın teslim edilmemesi durumunda 6502 sayılı tüketicinin korunması hakkında Kanun'un ayıplı mallara ilişkin hükümlerinin uygulanması, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (30), 293-320, s. 296.

⁵²⁸Eren, **a.g.k.**, 2022, s. 1098.

⁵²⁹Tutumlu, **a.g.k.**, 2019, s. 203; H. Ş. Ercoşkun (2013) Türk Borçlar Hukukunda Hilenin Münferit Uygulama Alanları, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XVII, Y. 2013, S. 4, s. 104.

iletilmesi ile iptal kural olarak geçmişe yürür⁵³⁰.

Satış sözleşmesinde en sık karşımıza çıkabilecek irade sakatlığı hali, hiledir. Hile, TBK m. 36' da belirtildiği üzere, sözleşmenin tarafı veya üçüncü bir kişi tarafından yapılabilir. Üçüncü kişinin hilesi genellikle sözleşmeyi etkilemez, ancak sözleşme tarafı, üçüncü kişinin yaptığı hileyi biliyorsa veya bilmeliyse, bu hile sözleşmeyi etkiler⁵³¹. Böyle durumlarda taraf, lehine yapılan hileyi ve karşı tarafın bu hile nedeniyle sözleşme yapmak istediğini bildiği halde sessiz kalarak, adeta bu hileye ortak olmaktadır⁵³². Acaba stoksuz satış ilişkisinde tedarikçinin hileli bir şekilde mal satışını satıcı adına alıcıya teslimle sona erdirdiği bir süreçte, satıcı tedarikçinin hileli davrandığını söyleyerek sorumluluktan kurtulabilir mi? Bu durum alıcıyı bağlamamakta olup, satıcının, tedarikçiye yönelik kendi iç ilişkisinde başvurabileceği diğer hukuki yollar ile sözleşmenin iptaline yönelik bir hakkı doğduğu söylenebilir. Alıcı her koşulda TBK m. 39/1 'e göre hileyi öğrendiği tarihten itibaren bir yıl içerisinde sözleşmeyi iptal edebilecektir.

2.2.Satıcı (dropshipper) Bakımından Sona Erme Sebepleri

Satıcı bakımından aynı alıcı için olduğu gibi, TBK'nın ilgili maddelerinde yer alan genel borcu sona erdiren nedenler uygulama alanı bulmaktadır. Bununla birlikte satış sözleşmesi özelinde borcu sona erdiren hallerden eksiksiz teslim ile de satıcı bakımından sözleşme borcu sona erecektir.

TBK m.217'ye göre, satılanın tamamen teslim edilmesi durumunda, satış sözleşmesi kendiliğinden sona erer⁵³³. Sözleşmenin kanun tarafından sonlandırılması nedeniyle mahkeme kararı gerekli değildir. Bununla birlikte, sona ermenin hukuki doğası tartışmalıdır. İlk görüş, kendiliğinden sona ermenin, sözleşmenin yerine getirilmemesi nedeniyle dönüşün bir türü olarak değerlendirilmesidir⁵³⁴. İkinci görüş ise, alıcının malı teslim alamama anından itibaren kendiliğinden sona erme durumunu kabul etmesi, ancak TBK m. 39 uyarınca sözleşmeyi onama hakkı veya sözleşmeden cayma hakkı veya satıcının temerrüdü hükümleri uyarınca zarar tazminatı talep etme

⁵³⁰M. Tiftik, (2006) Borç sözleşmelerinin irade sakatlığı sebebiyle iptalinde uğranılan zararların tazmini, *EÜHFD*, C X, S. 3-4, s. 398.

⁵³¹Eren, **a.g.k.**, 2019, s. 400.

⁵³²Ercoşkun, **a.g.k.**, 2013, s. 83.

⁵³³Pekmez, **a.g.k.**, 2015, s. 526.

⁵³⁴R. Serozan (2017) *Sözleşmeden Dönme*. İstanbul: Vedat, s.280-281; V. Buz, *Borçlu temerrüdünde sözleşmeden dönme*. Ankara: Yetkin yayınları, s.95.

hakkı bulunması gerektiğini savunmaktadır. Ancak bu ikinci görüş, hükmün amacı ve bütünlüğü açısından uygun olmadığına dair eleştiriler almaktadır⁵³⁵. Bir üçüncü görüşe göre, sözleşmenin yerine getirilmemesi nedeniyle sözleşmeden cayma hakkı, alacaklının kullanabileceği seçimlik haklardan biridir ve TBK m. 125/1'de belirtilmiştir⁵³⁶. Sözleşme tam zapt halinde kendiliğinden sona erdiği için, alıcının yenilik doğuran bir irade beyanıyla seçim hakkını kullanması mümkün değildir. Bu, TBK m. 125 ve TBK m. 227'de yer alan dönme hallerinden farklıdır. Alıcının aynı cins malın teslimini veya olumlu zararının tazminini talep etmesi mümkün değildir ve genel olarak sözleşme sona erdiği için, mahkeme kararına gerek yoktur. Bu nedenle, tam zapt halinde satış sözleşmesinin kendiliğinden sona erdiğinin kabul edilmesi, sözleşmenin devam ettiği anlamına gelmez⁵³⁷. Borçlu zapta karşı tekeffül borcundan ötürü tam zapt halinde alıcının semenini geri ödemekle yükümlüdür. Semeninin geri ödenmesi konusunda Yargıtay verdiği kararlarda çoğunlukla, sebepsiz zenginleşmeye dayandığını belirtmektedir⁵³⁸.

⁵³⁵ Pekmez, **a.g.k.**, 2015, s. 528.

⁵³⁶ A. M. Gümüş (2008) *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C.1, İstanbul, s. 108; C. Yavuz (2014) *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. İstanbul: Beta Yayınevi, s.117, Sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi için herhangi bir ihbar gerekli değildir ve bu durumda kanuni bir tasfiye gerçekleşir. TBK m.217 hükümleri, bu tasfiyenin nasıl gerçekleşeceğini belirtmektedir.; 13 HD. 6/4/1995, 3569/3453 (YKD, 1996/8, s.1258); Ayrıca, tam zaptın sözleşmenin feshedilmesiyle BK.m.108'a göre farklı olduğu unutulmamalı ve burada daha çok yeterince yerine getirilmemesi durumunun kabul edildiği düşünülmelidir ayrıca bkz. HGK. 15/12/2010, 13-618/668 “Zapta karşı tekeffül borcu”, satıcının malın mülkiyetini alıcıya nakletme yükümlülüğünden doğan bir sonuç ve cezalandırmasıdır. Eğer üçüncü bir kişi, satılan malı kendi mülkiyeti olarak iddia ederse veya alıcının mülkiyet hakkını ihlal eden bir hak iddia ederse, satıcı mülkiyeti tamamen veya kısmen nakletmemiş demektir. Satıcının mülkiyet nakil borcunu tamamen veya gerektiği gibi yerine getirmediği durumlarda, BK 96 ve devamı maddelerine başvurulabilir. Ancak, pratikte bazı düşüncelerle, zapta karşı tekeffül hakkı için özel hükümler konulmuş ve alıcının ek koruması sağlanmıştır. Burada, BK 96. maddesindeki ilkeye göre, kurtuluş belgesi olmadan kurtuluş söz konusu değildir ve süreç basitleştirilmiş ve zaptın hukuki sonuçları net bir şekilde belirlenmiştir. Satıcının zapta karşı tekeffül borcu, yasal bir borçtur ve satıcının bu konuda ayrıca taahhüt vermesine gerek yoktur.”. HGK. 7/6/2000, 13-924/946 “...Bu durumda, yasa koyucu Bk. Md. 108'deki hükme karşın, sözleşmenin feshedilmiş sayıldığı bir durumda bile satıcıya kusursuzluk ispatı yapma fırsatı sunmuştur, böylece sorumluluktan kurtulabilmesi mümkün olur.”

⁵³⁷ Pekmez, **a.g.k.**, 2015, s. 530; F. Aral (2007) *Borçlar hukuku özel borç ilişkileri*, Ankara: Yetkin Yayınevi, s.107.

⁵³⁸ 13 HD. 26/1/2011 10519/897(YKD 2011/6, s.1139): “...Hal böyle olunca taşınmazın mülkiyetini kaybeden davacı TBK'nın 217.maddesi delaletiyle zapta karşı tekeffül ve haksız iktisap kurallarına göre davalı satıcıdan zararlarını ve ödediği bedeli talep edebilir...”. Aksi yönde karar için bkz HGK. 15/12/2010 13-618/668 “...Bu durumda sebepsiz zenginleşme hükümlerinin uygulanması mümkün değildir. Çünkü, sebepsiz zenginleşme geçerli olmayan ve tahakkuk etmemiş yahut varlığı sona ermiş bir nedene ya da borçlu olunmayan bir şeyin hata ile verilmesine dayalı olarak gerçekleşebilir. Ayrıca sebepsiz zenginleşme alacaklıya, ikincil (tali nitelikte) bir dava hakkı vermektedir. Malvarlığındaki azalmanın başka asli nitelikteki davalarla önlenmesi mümkün ise, sebepsiz zenginleşme davası gündeme gelemez. Bu ilkenin bir sonucu olarak, sözleşmeden doğan bir ilişkinin bulunduğu hallerde tarafların sebepsiz zenginleşmeye dayanan bir talepte bulunmaları mümkün değildir. Bu sebeplerle somut olaya sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanamaz. Ayrıca, borçlunun tekeffülü durumu BK.nun 189 ve devamı maddelerinde özel olarak düzenlenmiştir...”; aynı yönde bkz. 13 HD. 6/4/1995, 3569/3453.

2.2.1. Alacaklının temerrütü

Borcu özellikle geniş anlamda sona erdiren sebeplerden satıcının dönme hakkı üzerinde önemle durulması gereken bir husustur⁵³⁹. TBK m 110 alacaklının seçme hakkını sebepsiz yere kullanmaktan kaçınması halinde sözleşmeden dönme hakkının satıcıya geçeceğini hüküm altına almaktadır⁵⁴⁰.

TBK m. 232 ile m. 236 arasında alıcının satış sözleşmesinden doğan borçları düzenlenmektedir. Alıcı bu maddelerde belirtilen yükümlülüklerini yerine getirmediği takdirde TBK m. 235, satış sözleşmelerinde satıcının, alıcının temerrüdü durumunda sözleşmeden dönme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Satıcı, satılanın devredilmesi ancak bedelin ödenmesi şartına bağlıysa ve alıcı bu şartı yerine getirmezse, satıştan dönebilir. Satıcı, bu hakkını kullanmak istediğinde, derhal alıcıya bildirimde bulunmak zorundadır. Ancak, satılanın zilyetliği satış bedeli ödenmeden alıcıya devredildiyse, satıcı sadece sözleşmede dönme hakkını açıkça saklı tuttuysa kullanabilir. TBK m. 236 ise, sözleşmeyi ihlal eden alıcının zararını giderme yükümlülüğünü satıcıya yüklemektedir. Satıcı, alıcının temerrüdü nedeniyle satış bedelini alamazsa, satılanın dürüstlük kurallarına uygun bir şekilde satılması durumunda elde edilebilecek bedel ile satış bedeli arasındaki farkı isteyebilir. Eğer satılan mal borsada kayıtlı veya piyasa fiyatı olan bir mal ise, satıcı malı satmadan alıcının ödemesi gereken rayiç değer ile satış bedeli arasındaki farkı talep edebilir⁵⁴¹.

Aynı alacaklının borçlunun temerrüdü karşısında temerrüde bağlı tazminat hakkının olması gibi alacaklının temerrüdü halinde satıcının da TBK m. 485/2 gereğince satıcının zararını tazmin etmesi gereklidir⁵⁴². Alacaklının tazminat sorumluluğu olmadığı yönünde görüşlerde mevcuttur. Burada ayırt edici unsur alacaklının borcun ifasını kabulünü bir borç olarak nitelendirip nitelendiremeyeceğimizdir. Eğer alacaklının bir cun ifasını kabulü bir borç olarak nitelendirebiliyorsak alacaklının borcun ifasını kabul etmemesi halinde satıcının

⁵³⁹15. Hukuk Dairesi 2007/1276 E., 2008/2431 K. “Kural olarak, eser sözleşmelerinin geçerliliği hiçbir şekle bağlı olmadığı için, bu sözleşmelerden dönmek isteyen taraf, dönme iradesini karşı tarafa bildirdiği an, bozucu yenilik doğuran bu hak (sözleşmeden dönme hakkı) kendiliğinden hükmünü icra eder.”

⁵⁴⁰A. Bayram (2021) Alacaklının Temerrüdü Üzerine Sözleşmeden Dönen Borçlunun Tazminat İstemi, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 37(4), 147-186, s. 159.

⁵⁴¹ TBK m. 236 gerekçesine göre, satıcının temerrüdüne ilişkin maddeye paralel şekilde bir düzenlemeye yer verilmiştir. Hesaplamalarda, adi satışlar bakımından da fark teorisinin benimsenmesinin uygun olduğunu, satıcıya, bu yönetime göre hesaplanacak zarar miktarını alıcıdan talep etme hakkı tanınmıştır.

⁵⁴² Eren, **a.g.k.**, s. 1025.

sözleşmeden dönerek alacaklıdan tazminat isteyebileceğini söyleyebiliriz⁵⁴³.

CISG'de de satıcının sözleşmeden dönme hakkı olduğu belirtilmektedir. Bu düzenleme, Türk Borçlar Kanunu'ndaki ile aynıdır. CISG maddesi 64/f.1'de, sadece satıcının sözleşmeden dönme hakkının olduğu ifade edilirken, dönme işleminin nasıl gerçekleştirileceği ve iade riski ile ilgili hususlarda, CISG maddeleri 81 ile 84'e atıfta bulunulmuştur⁵⁴⁴. Sonuç olarak hem TBK hem de CISG hükümlerine baktığımızda, satıcının sözleşmeden dönmesi durumunda iade riski konusunda bir boşluk olduğunu görmekteyiz⁵⁴⁵. CISG m. 82 ve TBK m. 228, satıcının sözleşmeden dönme hakkını kullanması durumunda, alıcının temerrüdüne ilişkin kıyas yapılması halinde, nötr bölgenin risklerine satıcının katlanması gerektiği sonucuna varabiliriz⁵⁴⁶.

TTK 23.1.b hükmü uyarınca, alıcı temerrüde düşerse satıcı malın satışına mahkemedan izin isteyebilir. Mahkeme, satışın açık artırma veya yetkilendirilmiş bir kişi aracılığıyla yapılmasına karar verir. Satış bedelinden giderler düşüldükten sonra kalan miktar, satıcının takas hakkını saklı tutarak alıcı adına bir bankaya yatırılır. Eğer banka yoksa notere bırakılır ve durum hemen alıcıya bildirilir⁵⁴⁷. Bu şekilde, alıcının tüketici olarak hareket etmediği stoksuz satış sisteminde, ayıba bağlı ihbar hakkı kullanılabilir⁵⁴⁸. Tacirler ayıp ihbarını TTK m. 18/3 gereğince geçerlilik için değil ama ispat şartı bakımından yazılı yapmak zorundadır⁵⁴⁹.

⁵⁴³Oğuzman, **a.g.k.**, s. 375, Serozan, **a.g.k.**, s. 151. Yargıtay 13. HD 24.06.1987 T. 2599 E. 3778 K.

⁵⁴⁴Akıpek Öcal, **a.g.k.**, 2002, s. 448; Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 252. CISG m. 63'e göre, alıcının ödeme veya teslim yükümlülüğünü yerine getirmemesi durumunda, satıcının önce ek bir süre vermesi ve ardından sözleşmeden dönmesi gerekmektedir.

⁵⁴⁵Oruç, **a.g.k.**, 2015, s. 356; Akıpek Öcal, **a.g.k.**, 2002, s. 447. Genel olarak, satıcının sözleşmeden çekilmesi, alıcının önemli bir ihlali durumunda öngörülmüştür. Ancak, istisnai olarak, önemli olmayan ihlallerde de satıcının sözleşmeden çekilmesi mümkündür; M. O. Başar (2018) Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında birleşmiş milletler antlaşması uyarınca sözleşmeye uygun mal teslim edilmesi yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün ihlalinden ötürü alıcının hakları, İstanbul: Yetkin Yayınevi, s. 296. Satış sözleşmesinden döndükten sonra sözleşmeye uygun olmayan malların teslim alındığı duruma esaslı surette yakın bir durumda satıcıya iade edilmesi yükümlülüğünün istisnaları hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Başar, **a.g.k.**, 2018, s. 297 vd; Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 201.

⁵⁴⁶Oruç, **a.g.k.**, 2015, s. 357; Buz, **a.g.k.**, 2014, s. 192. Borçlu, eğer kendi borcunu yerine getirerek sözleşmeyi tamamlamış olsaydı, şu anda temerrüde düştüğü için daha avantajlı bir durumda olmamalıdır. Başka bir ifadeyle, kendisi borcunu yerine getirmiş olsaydı, şimdi karşılamak zorunda olduğu zararlardan kaçınmak için borcunu yerine getirmemesi doğru değildir.

⁵⁴⁷H. Tamer (2021) Ticari Satışlar ve Hukuki Sonuçları, *Journal of Business and Trade*, c. 2, sayı. 1, ss. 17-27, s. 21.

⁵⁴⁸Acar, **a.g.k.**, 2020-a, s. 110.

⁵⁴⁹Yargıtay 19. HD, E: 2015/11602 K:2015/17407. Sayılı ve 22.12.2015 tarihli kararında Ayıp ihbarıyla ilgili kanıt yükü, 6762 sayılı TTK'nın 20. maddesinde belirtildiği gibi yapılmalıdır. Bu maddeye göre, ayıp ihbarı noter aracılığıyla, iadeli taahhütlü posta veya telgrafla yapılmalıdır ve bu şekilde yapıldığı kanıtlanmalıdır. Bu nedenle, tacirler arasındaki ayıp ihbarı, TTK m. 18/3'te belirtilen şekil şartına tabidir

2.3.Tedarikçi Bakımından Sona Erme Sebepleri

Stoksuz satış sözleşmeleri bakımından tedarikçi malın üretimi, tedariki ve gönderimi gibi aktif rol oynasa da alıcı bakımından pasif bir roledir. Tedarikçi ancak satıcı (*dropshipper*) lehine işlem yapan bir sözleşme tarafı rolündedir. Bu bakımdan alıcının tedarikçiye doğrudan bir hak talebi söz konusu değildir. Tedarikçinin ise alıcıdan hak talep edebilmesi sözleşmenin doğası gereği mümkün değildir⁵⁵⁰. Bununla birlikte tedarikçi ile satıcı (*dropshipper*) arasında aktif bir ticari satış sözleşmesi vardır. Satıcının (*dropshipper*) bayi yahut acente gibi hareket etmesi halinde ise bu uyuşmazlıklara ilişkin hükümlerin uygulanması gerekecektir. Sözleşmenin tedarikçi bakımından sona ermesi, satıcının (*dropshipper*) semeni ödemesi, tedarikçinin ise satılan malı tam ve zamanında teslim etmesi ile yani ifa ile sona erecektir⁵⁵¹. Bununla birlikte tedarikçinin yahut satıcının sözleşmeyi ihlal edecek davranışlarda bulunması durumunda aralarındaki sözleşme ilişkisi uluslararası ve ticari bir ilişki olduğundan CISG hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁵⁵².

Alıcının sözleşmede belirlenen bedeli ödememesi durumunda satıcı bizim örneğimizde tedarikçi CISG m. 61 ve m. 64 arasında düzenlenen seçimlik haklarını kullanabilecektir⁵⁵³. Buna göre, CISG m. 64/1-a'ya göre alıcının, CISG m. 54'te hüküm altına alınan yükümlülüklerini ihlal etmesi halinde, satıcının sözleşmeden dönme hakkı vardır⁵⁵⁴. Stoksuz satış sözleşmelerinde ise satıcının (*dropshipper*) tedarikçiye semeni ödememesi durumunda yahut diğer yükümlülüklerini ihlal etmesi durumunda tedarikçi sözleşmeden dönebilecektir.

ve kanıt şekli gereklidir. Ancak, Yargıtay bir kararında e-posta yoluyla yapılan ayıp ihbarının ispat şartını yerine getirdiğine karar vermiştir.Yargıtay 19. HD. 16.01.2014 T., 2013/16010 E, 2014/1319 K. 18: “Dava, aracın ayıplı olduğu gerekçesiyle aynen iade talebi üzerine açılmıştır. Davacı, aracın kapısının boyasının orijinal olmadığını 29.09.2011 tarihinde aracı götürdüğü serviste öğrendiğini iddia etmektedir. Davacı, ayrıca bu durumu hemen ertesi gün e-posta yoluyla Volvo AŞ'ye bildirmiştir. Mahkeme, bu e-posta üzerinde durulmadan ve ayıbın niteliği konusunda uzman bilirkişiden rapor alınmadan yazılı şekilde hüküm verdiğinden bozulmuştur.”; Tamer, **a.g.k.**, 2021, s. 24. Bu maddeye yakından bakıldığında, ilgili şekil kurallarının ispat şekli niteliğini taşıdığı açık bir şekilde belirtilmiştir. Bazı yazarlar ise TTK 18/3'te öngörülen şekil şartının geçerlilik şartı olmadığını, sadece ispat şartı olduğunu düşünmektedirler.

⁵⁵⁰Gan ve Zhou, **a.g.k.**, 2010, s. 450; Üçüncü kişi yararına sözleşmeye ilişkin tartışmalar için bkz. s. 27 vd.

⁵⁵¹Borcun ifa ile sona ermesi hakkında bkz. Hatemi ve Gökyayla, **a.g.k.**, 2021, s. 311.

⁵⁵²Altun, **a.g.k.**, 2020, s. 23; Sağlam, **a.g.k.**, 2013, s. 16; Y. Dayıoğlu (2016). *CISG kapsamında alıcının tazminat talep etme hakkı, Milletlerarası Mal Satış Hukuku*. Ankara: Legal Yayınevi, s. 21.

⁵⁵³Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 248. Satıcı, sözleşmenin esaslı ihlali halinde veya ek süreye rağmen semenin ödenmemesi veya malın teslim alınmamasında sözleşmeyi ortadan kaldırabilir.

⁵⁵⁴Kaya, **a.g.k.**, 2021, s. 104; Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 252. Ek süre verilmesi satıcının haklarının genişlemesine neden olur. Semenın ödenmemesi halinde satıcının alıcıya ek süre vermesi ve buna rağmen alıcının ödeme yapmaması halinde satıcı sözleşmeyi ortadan kaldırabilir.

Satıcının tazminat hakkı CISG m. 61/1, b'de düzenlenmiştir. Alıcının tazminat sorumluluğunun kapsamı sözleşmenin ihlal edilmesi nedeniyle yaşana maddi kayıplar ile yoksun kalınan kar kalemlerinden oluşmaktadır. Tazminat sorumluluğunun kapsamı CISG m. 75'te yer alan uygunluk ilkesi ile sınırlıdır. Satıcı tazminat hakkını CISG m. 61/2'ye göre diğer seçimlik hakları ile birlikte ileri sürebilecektir⁵⁵⁵.

Seçim hakkı, tek taraflı, yöneltilmesi gerekli, şekle bağlı olmayan ve şarta bağlanamayan bir irade beyanıdır⁵⁵⁶. Seçim hakkının alacaklıda olduğu hallerde, alacaklı kendisine tanınan seçim hakkını kullanmaması durumunda ise alacaklının temerrüdünden söz edilecektir⁵⁵⁷. Nitekim seçimlik hakların kullanımı için öngörülmüş olan süre, her olayın kendi koşullarına, niteliğine göre belirlenmelidir⁵⁵⁸. TBK m. 107-110 arasında belirtilen hükümler çerçevesinde, borçlunun alacaklı temerrüdüne uğraması durumunda sahip olduğu seçenekler belirlenmiştir. Eğer borç bir malın teslimine ilişkinse, borçlu o malı teslim ederek borcunu yerine getirebilir (TBK m. 107). Malın teslimi mümkün değilse, borçlu malı satarak bedelini alacaklıya ödeyebilir (TBK m. 108). Ancak, borcun ifası malın teslimini gerektirmiyorsa, borçlu, alacaklı temerrüdü durumunda sözleşmeden cayabilir (TBK m. 110)⁵⁵⁹.

Tüketici uyuşmazlıkları bakımından, tedarikçinin üretici konumunda olması halinde üç farklı sorumluluğu vardır. Bunlar; tüketici işlemleri bakımından TKHK m. 11/2'ye göre malın ayıpsız misliyle değiştirilmesi ve ücretsiz onarımı da içeren sınırlı sorumluluğu ile tüketici işlemleri kapsamında TKHK m. 56'ya göre zorunlu garantiye ilişkin sorumluluğudur. Yine tedarikçinin bir diğer sorumluluğu özel bir kanun olan 7223 sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu m. 6'ya göre, hatalı ürünlerden üreticinin zarar gören herkese karşı tazminat sorumluluğudur⁵⁶⁰.

3. SONA ERMEYE BAĞLI SONUÇLAR

⁵⁵⁵ Zeytin, **a.g.k.**, 2019, s. 249.

⁵⁵⁶ Ö. Seliçi (2011) Seçimlik borçların ifası. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 34 (1-4), 375-399, s. 386.

⁵⁵⁷ Seliçi, **a.g.k.**, 2011, s. 393; M. Şengül (2011) Seçimlik borçlara ilişkin temel özellikler ve seçimlik borçların ifası, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XV: 207-248, s. 221; A. Aras (2020). Seçimlik Borcun İfa ve İcrası. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28 (3), 1111-1144, s. 1121.

⁵⁵⁸ Ateş, D. (2022). Temerrüde düşen borçlunun aynen ifadan vazgeçme hakkı ile seçim hakkı. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 58-84, s. 72.

⁵⁵⁹ Şengül, **a.g.k.**, 2011, s. 234. Alacaklı, seçim hakkını kullanmazsa, BGB § 264/II hükmünün kıyasen uygulanmasının daha uygun olduğunu düşünmektedir. Buna göre, borçlu, seçim yapmak için alacaklıya makul bir süre vermelidir. Eğer bu süre sonunda alacaklı seçim yapmazsa, bu hak borçluya geçecektir.

⁵⁶⁰ Kamışlı, **a.g.k.**, 2021, s. 1032.

Borcun tam ve zamanında (eksiksiz) ifası ile borç sona ermektedir. Bununla birlikte irade sakatlığı hallerinde sözleşmenin iptali ve dönme hallerinde sözleşme ilişkisi geriye dönük olarak etki etmekteyken, ikale ve fesih ilişkisinde sözleşme ilişkisi ileriye etkili olarak ortadan kalkmaktadır.

Tasfiyesi bakımından en sık önümüze çıkan borcu sona erdiren hal dönmedir. Dönme hem temerrüt hem de ayıplı ifa hallerinde satıcıya ve alıcıya kanun tarafından tanınmış temel bir haktır.

Borçlunun temerrüdü neticesinde TBK m 108/1'e göre sözleşmeden dönülmesi halinde sözleşmedeki borç ilişkisi geriye dönük olarak sona ermiş sayılmaktadır. Öğretide alacaklının borçlunun temerrüdü nedeniyle sözleşmeyi feshetmesi halinde sözleşmeden dönme ifadesinin daha sık kullanıldığı görülmektedir⁵⁶¹. Satıcının temerrüdü halinde alıcının sözleşmeden dönmesi sürekli bir borç ilişkisinden kaynaklanmakta ise sözleşmenin geçmişe değil ileriye etkili olarak feshin sonuçlarını doğurduğu ifade edilmektedir⁵⁶². Sözleşmenin feshinin geriye dönük yahut ileriye dönük etki doğurmasının uygulamada çok büyük farkları vardır. Sözleşmenin anlık edim borcu içeren bir sözleşme olması durumunda sözleşmenin feshi geriye dönük olarak gerçekleşecektir. Dönme sonucunda hukuki ilişkinin yapıldığı an itibarıyla tasfiyesi gerekir bir duruma getirilmesi gereklidir. TBK m. 260/2 gereğince, alıcının malın iadesini yapması gerektiği durumlarda satıcının malın makul kullanım bedeli yahut yıpranma payını alıcıdan talep edebilmesi mümkün olacaktır.

TBK m 123-125 hükümlerine göre alacaklının temerrüde düşmesi durumunda satıcıda sözleşmeden dönme hakkını kullanabilmektedir. Ancak satıcının da sözleşmeden dönme hakkını kullanabilmesi için alıcıya uygun bir süre vermesi ya da mahkemeden uygun bir süre belirlenmesini talep etmesi gerekmektedir. Süre vermeye gerek olmayan durumlarda TBK m. 124 hükümleri uygulanacaktır⁵⁶³. Satıcının sözleşmeden dönmesi ile sözleşme ortadan kalkacaktır⁵⁶⁴. Sözleşmeden dönmenin hukuki niteliğine baktığımızda henüz ifa edilmemiş bir edim bakımından herhangi bir sorun teşkil etmemekte⁵⁶⁵ ise de ifa edilmiş edimler iadesinin hangi hukuki temele

⁵⁶¹Yargıtay 13. HD 1994/78129 E. 1994/9463 K. 01.11.1994 T.

⁵⁶²Oğuzman, **a.g.k.**, s. 403.

⁵⁶³YHGK 2012/13-592 E. 2013/65 K. 16.01.2013 T.

⁵⁶⁴Tekben, **a.g.k.**, s. 2618.

⁵⁶⁵Üçer, **a.g.k.**, s. 219.

dayandırılacağı hususu doktrinde tartışmalıdır⁵⁶⁶. Sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde alacaklının temerrüdü halinde borçlunun sözleşmeden dönme hakkını kullanması sözleşmeyi ileriye dönük olarak sona erdirecektir.⁵⁶⁷ İadenin sebebi hakkında da doktrinde tartışma mevcuttur. Klasik dönme görüşüne göre dönmeye bağlı iadeler sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanılarak yahut istihkak davası yoluyla ileri sürülebilecekken, kanuni borç ilişkisi görüşüne göre sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanır ancak zamanaşımı iki yıl değil on yıllık zamanaşımı olarak ele alınmalıdır. Yeni dönme görüşüne göre ise dönme ile sözleşme sona ermediğinden iade borcu tasfiyeye bağlı bir borç olarak devam etmektedir dolayısıyla iadeye ilişkin talepler on yıllık zamanaşımına tabidir ve TBK m. 146 kapsamında değerlendirilmelidir⁵⁶⁸.

TBK m 485'e göre sözleşmeden dönerek alacaklıdan tazminat isteyebilmektedir. Yargıtay sözleşmenin feshine bağlı olarak istenebilecek tazminatın, menfi zarardan kaynaklanan tazminat olduğunu ifade etmektedir⁵⁶⁹.

Viyana Satış Sözleşmesi de alıcıya sözleşmeden dönme hakkı tanımaktadır. Genel olarak TBK'da düzenlenen hükümlerle uyumlu olmakla birlikte beş hususta bu kurallardan ayrıldığı görülmektedir. Bunlar;

- i. Sözleşme esaslı olarak ihlal edilmesi,
- ii. Satıcının ihlali telafi etmemesi,
- iii. Satılanın teslim edilmemesi halinde satıcıya teslim için ek mehil verilmesi,
- iv. Dönme hakkının uygun bir sürede kullanılması şartı,
 - v. Dönme hakkının kullanılmasının akabinde, iade edilmesi gerekli malın iadesinin olanaklı olması⁵⁷⁰ şeklinde sayılmaktadır.

CISG bakımından dönme hakkının kullanımına yani sözleşmenin dönme ile sona ermesine bağlı en belirgin sonuç CISG m. 82'de kendini göstermektedir. CISG m. 82'ye göre alıcı malı teslim almış olduğu hali ile iade etmek zorundadır. Eğer bu şekilde teslim alıcının teslim etmesi imkânsız hale gelmişse artık dönme hakkı

⁵⁶⁶Üçer, **a.g.k.**, s. 218, Koç, **a.g.k.**, s. 270.

⁵⁶⁷Oğuzman, **a.g.k.**, s. 375.

⁵⁶⁸B. Özlük (2022) Şematik Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, s. 153.

⁵⁶⁹Yargıtay 13. HD 1994/7280 E. 1994/9664 K. 01.11.1994 T.

⁵⁷⁰Serozan, **a.g.k.**, s. 210.

etkisizleşmektedir. CISG m. 82 bu temel kurala bazı istisnalar getirmiştir. Buna göre;

- i. İade imkansızlığına alıcının kendisi yol açmamış ise,
- ii. İade imkansızlığı ancak alıcı tarafından şeyin muayenesi sonucu belli olmuşsa,
- iii. İadenin imkansızlaşması, alıcının malı dönme nedenini bilmediği bir dönemde, alışveriş yaşamının normal akışına uygun görülecek tarzda devretmesi, tüketmesinin sonucunda oluşmuş olması halinde,

CISG m. 82’de yer alan dönme hakkının etkisizleşmesine tabi olmadığı söylenebilecektir⁵⁷¹.

CISG m. 81 dönmenin sonuçlarını düzenlenmiştir. Madde metnine göre sözleşmeden dönme halinde alıcı, satıcıdan yalnız semenin iadesini talep etmekle yetinmeyecek satıcıdan aynı zamanda sözleşmeye aykırılık nedeniyle tazminatta talep edebilecektir. Bu bakımdan CISG’ e tabi stoksuz satış sözleşmelerinde, TBK ile paralel bir tasfiye süreci ilerleyeceği ifade edilebilecektir.

TKHK göre kurulmuş bir stoksuz satış sözleşmesinde ise dönme hakkının kullanımı bakımından değerlendirecek, ayıplı mal nedeniyle sözleşmeden dönmeye bağlanan hüküm ve sonuçlar TKHK’da açıkça düzenleme altına alınmamıştır. Bununla birlikte TBK m. 229 vd. dönme ve dönmeye bağlı sonuçları açıkça düzenlemiştir. Madde metnine göre sözleşmeden dönen alıcı, aldığı şeyi ondan elde ettiği faydalarıyla birlikte satıcıya iade etmekle yükümlüdür. Ancak Yargıtay geçmiş yıllardaki kararlarının aksine güncel kararlarında TKHK tabi uyumsuzluklar bakımından, alıcının elde ettiği yararı iade borcu altında olmadığı şeklinde hüküm kurmuştur⁵⁷². Bu ayrım dışında TKHK tabi uyumsuzluklarda dönme hakkının kullanılmasının tasfiyesinin TBK ile uyumlu olduğu söylenebilecektir.

⁵⁷¹Serozan, **a.g.k.**, s. 216.

⁵⁷²Yargıtay 13. HD., 18.09.2006 T, 2006/6251 E., 2006/11865 K, Yargıtay 19. HD., 20.06.2011 T.. 2011/5292 E, 2011/8219 K.

SONUÇ

Stoksuz satış sözleşmelerini incelediğimizde alıcı, satıcı ve tedarikçiden oluşan üç ayaklı bir hukuki ilişki olduğunu görmekteyiz. Bazen satıcının tedarikçinin bayisi yahut acentesi gibi hareket ettiği durumlar olabildiği gibi tamamen bağımsız bir yeniden satış modeli benimsediği durumlarda olmaktadır. Satıcının yeniden satış amacıyla hareket ettiği durumlarda tedarikçi ile satıcı arasında doğan hukuki durum bir ticari satış

sözleşmesine vücut vermektedir. Satıcının yeniden satış maksadıyla alıcıya bu ürünü satması durumunda ise alıcı bakımından bir tüketici işlemi doğmuş olacaktır. Sözleşmenin ifasına baktığımızda, satıcının satın alınan malın teslimi için doğrudan alıcının teslimat bilgilerini tedarikçiye göndermesi, tedarikçinin de kanundan kaynaklanan gerekli özeni göstererek, satılanı alıcıya göndermesi, alıcının da malın bedelini satıcıya göndermesi ile sözleşme borçları her üç taraf içinde ifa edilmiş olacaktır.

Her ne kadar stoksuz satış modelinin üçüncü kişi yararına sözleşme özelliği gösterdiği düşünülmüşse de bazı yönlerden buna katılmamız mümkün değildir. Stoksuz satış sözleşmesinde, satıcı ile alıcı arasındaki iç ilişkide buna bağlı haklar ve borçlar ileri sürülebilirken, tedarikçi ile satıcı arasında ise kendi iç ilişkileri gereği haklar ve borçların ileri sürülmesi durumu söz konusudur. Üçüncü kişinin yararına yapılan sözleşmelerde, üçüncü kişinin sadece kendisine yapılacak ifayı kabul etme yetkisi olabilir veya borçluya doğrudan bir alacak hakkı verilmiş olabilir. Fakat bu durumda üçüncü kişi konumundaki alıcının tedarikçiden hangi hakları talep edebileceği sorusu gündeme gelmektedir. Stoksuz satışın uygulamasında alıcı, tedarikçiyi hiç bilmemekte ve sözleşmeden kaynaklanan haklarını yalnızca satıcıya karşı ileri sürmektedir. Oysa, alacaklı satış sözleşmesinin kendisine sağladığı tüm hakları satıcıya karşı ileri sürebilmelidir. Bu unsurun eksikliği sebebiyle stoksuz satış sisteminin üçüncü kişi yararına sözleşmeden bu yönüyle ayrılmaktadır.

Stoksuz satış sözleşmeleri, genellikle elektronik ve mesafeli sözleşmeler olup, tam zamanında tedarik sözleşmesi niteliği taşıyan, iki tarafa borç yükleyen ve karşılıklı yarar sağlayan sözleşmelerdir. Bu nedenle, mesafeli sözleşme olmalarından dolayı, tedarikçi ve satıcı arasında bir gönderim borcu bulunmaktadır. Stoksuz satışta, birbirinden bağımsız ve niteliği gereği genellikle birisi ticari diğeri tüketici olmak üzere iki ayrı sözleşme tek bir hukuki işlemin parçasıdır. İşin mahiyeti gereği ayrı gibi gözüken iki sözleşmenin birisinden birisi olmazsa stoksuz satışa bağlı hukuki işlemten hiç bahsedilemeyecektir. Her iki sözleşme bakımından, sözleşmelerin tarafları, kuruluşu, sözleşmelere uygulanacak hukuk ve sözleşmelerin sona ermeleri birbirinden farklılık arz edecektir. Özellikle satış sözleşmesinin uluslararası özellik arz ettiği durumda tedarikçi ile satıcı arasındaki sözleşmeye uygun düştüğü ölçüde CISG hükümlerinin uygulanacağını, CISG hükümlerinin uygulanmadığı hallerde MÖHUK

m. 24'e göre, taraflarca hangi tarafın hukuku uygulanacağı kararlaştırılmamışsa MÖHUK m. 24/4 gereğince sözleşmeyle en sıkı ilişkili olan ülkenin hukukunun uygulanacağını söylemek mümkündür. Oysa satıcı (dropshipper) ile alıcı arasında tüketici işlemi söz konusu olduğundan CISG hükümlerinin uygulama alanı bulamayacağı, uygun düştüğü ölçüde Brüksel 1 Tüzüğü ve MÖHUK m. 26'ya göre belirlenen ülke hukukunun uygulanacağını söyleyebiliriz. Tüketici işlemine MÖHUK m. 26 gereğince taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa, tüketicinin mutad meskeni hukuku uygulanacaktır. Bu durumda tüketicinin Türkiye'de ikamet ediyor olması halinde sözleşmeye ilişkin uyuşmazlıklara, Türk hukuku uygulanacaktır.

Taraflarca MÖHUK m. 24 ve m. 26 gereğince yapılacak hukuk seçiminin özellikle iki ayrı dile mensup taraflar bakımından geçerli olacak şekilde yapılmasına önem gösterilmeli, uyuşmazlıkların çözümü bakımından tahkim ve benzeri alternatif uyuşmazlık çözümlerinin sözleşmelere eklenerek, her iki tarafında tatmin edileceği bir sonuç elde edilmeye çalışılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, Ö. (2020). Satıcının ayıptan sorumluluğu, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(2), 7-29.(a)
- Acar, Ö. (2020). Satıcının zapttan sorumluluğu, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 103-126.(b)
- Achilles Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn (2020). HGB. Almanya: C.H.Beck
- Akgün, M. A. (2020). Umumi mağaza, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akhmetov, Z. (2015). Milletlerarası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşmasına göre sözleşmenin kurulması. İstanbul: On iki levha Yayınevi.
- Akıncı, Ş. (2022). Borçlar Hukuku bilgisi genel hükümler. İstanbul: Yetkin Yayınevi.
- Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2019). Borçlar Hukuku genel hükümler özel borç ilişkileri. İstanbul: Yetkin Yayınları.
- Akipek Öcal, Ş. ve Başar B. (2020). Viyana Satış Antlaşması (CISG). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Akipek, Ş. (2002). Mesafeli sözleşmelerde tüketicinin korunması hakkında Avrupa Birliği Direktifi ve Türkiye'nin uyumu. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 21, no. 4, ss. 45-68.
- Akkan, Ç. (2014). Akaryakıt bayilik sözleşmelerinde rekabet etmeme yükümlülüğü. *Rekabet Dergisi*, (58), 3-58.
- Akyol, Ş. (2008). Tam üçüncü kişi yararına sözleşme. İstanbul: On iki levha Yayınları.
- Altay, S. (2008). Satış sözleşmesinde hasarın geçişi. Ankara: Turhan kitabevi.
- Altun, A. (2020). CISG uyarınca satıcının sözleşmeyi ihlal etmesi halinde alıcının sahip olduğu hukuki imkanlar, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM Antlaşması (CISG) ilişkin bazı meseleler. Ankara: Yetkin Yayınevi.

- Antalya, G. (2019). Borçlar Hukuku genel hükümler C (5/1,1) İstanbul: Seçkin Yayınevi
- Aral F. (2007). Borçlar Hukuku özel borç ilişkileri. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Aral, F. ve Ayrancı, H. (2018) Borçlar Hukuku özel borç ilişkileri. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Aras, A. (2020). Seçimlik Borcun İfa ve İcrası. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 28 (3), 1111-1144.
- Arıkan, M. & Akçal, M. (2013). Satış sözleşmesine ilişkin hükümler bakımından zilyetliğin devri kavramına ilişkin değerlendirmeler. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21 (2), 163-189.
- Arkan, S. (2017). Ticari işletme hukuku. Ankara: Filiz Kitabevi.
- Arslan, M. (2022). Ticaret kapsamında influencer marketing ve influencer ile işletme-tüketici-devlet arasındaki hukuki ilişki, *Terazi Hukuk Dergisi*, 17(188), 14-24.
- Aslan, B. (2017). Onarım borcunun ifa edilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25 (1), 289-339.
- Aslan, Y. C. (2020). Üçüncü kişi yararına sözleşme. İstanbul: Yetkin Yayınevi.
- Astutik, R. vd. (2022). Dropshipper responsibility in case of damaged goods in e-commerce transactions, *Jurnal Penelitian*, 19(2), 84-95.
- Atamer, Y. (2020). Zararın soyut yöntem ile hesaplanması ve bu hesabın CISG Madde 74 ve 76 Örneğinde mahrum kalınan kâr talebi ile ilişkisi, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12(1), 137-160.
- Atamer, Y. ve İnceoğlu, M. (2012). Satış sözleşmesinde tüketicinin seçimlik hakları ve Avrupa Birliği hukuku ile uyumu sorunu, İstanbul.
- Atamulu, İ. ve Köroğlu, E. (2018). Türk Borçlar Hukukunda alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi sebebiyle borcun sona ermesi, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13 (1), 149-181.

- Atasoy, Ö. A. ve Özdil, H. (2017). Ticari satış sözleşmelerinde satıcının ayıba karşı tekeffül borcu bağlamında ayıp ihbarında şekil ve ispat sorunu. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (1), ss. 1-19.
- Ataşlar, A. H. (2019). Türk hukuku ve Viyana satış sözleşmesi (CISG) uyarınca satış sözleşmesinde aliud, Ankara Yıldırım Beyazıd Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- Ateş, D. (2022). Temerrüde düşen borçlunun aynen ifadan vazgeçme hakkı ile seçim hakkı. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1), 58-84.
- Ateş, D. (2022) Borçlu temerrüdünde ihtar ve ek süre kavramları. *TAAD*, Yıl 13. Sayı 52.
- Aybay A. ve Hatemi H. (2012). Eşya Hukuku. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Aydoğdu, M. ve Kahveci, N. (2017). Türk borçlar hukuku özel ilişkiler. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Aygün, M. (2014). Yabancılaşma unsurunun mahiyeti ve yargılamadaki rolü, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 16.
- Ayhan H. L. (2011). Birleşmiş Milletler Viyana Satış Sözleşmesi'ne göre uluslararası satış sözleşmelerinde satıcının ayıba karşı tekeffül borcu, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 15, sayı. 2, ss. 1-57.
- Bal, Y. (2022). Tacirin tüketici sıfatı sorunu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 13(50), 365-384.
- Baş Süzel, E. (2018). Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Sözleşmenin Kurulmasından Sonra Korunması: Cayma Hakkı, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(169), 257-307.(a)
- Baş Süzel, E. (2018). Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Sözleşmenin Kurulmasından Önce Korunması: Ön Bilgilendirme Yükümlülüğü, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 17(2), 339-369.(b)
- Başar, M. O. (2018). Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında birleşmiş milletler antlaşması uyarınca sözleşmeye uygun mal teslim edilmesi

yükümlülüğü ve bu yükümlülüğün ihlalinin ötürü alıcının hakları. İstanbul: Yetkin Yayınevi.

O. Baytekin (2014) E-ticaret işleminde dropship olayı ve vergilendirilmesi, *Vergi Raporu Dergisi*, S 117.

Bayraktaroğlu Özçelik, G. (2014). Yabancı unsurlu tüketici sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisinin tayini, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 63(4), 833-878.

Bayram, A. (2016). Türk borçlar kanununa ve Viyana satış sözleşmesine (CISG) göre satış sözleşmesinde hasarın geçişi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Bayram, A. (2021). Alacaklının temerrüdü üzerine sözleşmeden dönen borçlunun tazminat istemi, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 37(4), 147-186, s. 159.

Bayram, A. E. (2017). Türk Borçlar Kanunu ve Viyana Satış Sözleşmesine göre satış sözleşmesinde hasarın geçişi. Ankara: Yetkin Yayınevi.

Behram, K. N. ve Rahib, K. E. (2022). Dropshipping-Stoksuz satış modeli, Azerbaycan Sumgayit Devlet Üniversitesi Konferans Notları, 460-462.

Bellican, C. (2017). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında bilgilendirme yükümlülüğünün değerlendirilmesi, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16(2), 305-340.

Bilgili, F. ve Demirkapı, E. (2018). Borçlar Hukuku genel hükümler. İstanbul: Seçkin Yayınevi.

Bloomer, K. J. (2022). Intellectual property in e-commerce retail arbitrage: an analysis of the legality of using intellectual property in drop-shipping. *Brigham Young University Law Review*, 47(5), 1619.

Bloomer, K. J. (2022). Intellectual Property in E-Commerce Retail Arbitrage: An Analysis of the Legality of Using Intellectual Property in Drop-Shipping. *Brigham Young University Law Review*, 47(5), 1619-1651.

Bozbel, S. (2001). İnternet üzerinden yapılan hukuki işlemler ve bu konudaki 97/7 sayılı tüketicinin korunmasına dair AT yönergesi, *Yargıtay Dergisi*, ss. 274-304.

- Budak, T. (2018). Dijital ekonominin vergilendirilmesi. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Buz, V. (2005). Medeni Hukukta yenilik doğuran haklar. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Buz, V. (2014). Borçlu temerrüdünde sözleşmeden dönme. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Bütün Yılmaz, G. D. (2020). Mesafeli sözleşmelerin kapsamı, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 69 (2), s. 325-368.
- Ceylan, E. (2016). 6502 Sayılı Yeni Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ‘a göre garanti belgesi ve satış sonrası hizmetlere ilişkin hükümlerin değerlendirilmesi, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(2), 415-438.
- Chen, M. F. ve Liu, Y. (2020). Online dropshipping and the construction of trust in supply chain relationships. *Journal of Business Research*, Sayı: 112, ss. 138-147.
- Cheng, C. C. ve Wu, C. Y. (2021). Dropshipping and green supply chain management: An empirical study. *Journal of Business Research*, Sayı: 133, ss. 283-292.
- Cindoruk Ayhan, C. (2019). Ticari satış, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çelik, O. (2015). Türkiye’de e-ticaret siteleri ve modellerinin tedarikçiden sevk ile depodan sevk arasında karşılaştırma ve geleceğe yönelik yorumlar, Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çevik, A. (2020). Viyana Satış Anlaşmasının uygulama alanı, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM Antlaşmasına (CISG) ilişkin bazı meseleler. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Çilenti Konuralp, A. (2020). Üçüncü kişi yararına sözleşme. İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Çoban, A. (2004). Brüksel I Tüzüğü (Recast) Işığında Elektronik Tüketici Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklara İlişkin Milletlerarası Yetki Anlaşmaları, *Başkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5(2), 187-209.

- Çürük, A. (2020). Tüketici satış sözleşmesinde satış konusu malın ayıplı olmasının sonuçları (TKHK m.11), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Dayıoğlu, Y. (2011). CISG uygulamasında sözleşmenin ihlali halinde alıcının hakları ve özellikle alıcının tazminat talep hakkı. İstanbul: On İki Levha Yayınları.
- Dayıoğlu, Y. (2016). CISG kapsamında alıcının tazminat talep etme hakkı, Milletlerarası Mal Satış Hukuku. Ankara: Legal Yayınevi.
- Demir, Z. R. (2019). Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında birleşmiş milletler antlaşması (CISG) uyarınca alıcının aynen ifa talebi ve Türk Borçlar Hukuku ile karşılaştırılması. *Public and Private International Law Bulletin*, 39 (2), 553-584.
- Demirbaş, H. (2007). Yenilik doğuran haklar. İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Demirsatan, B. (2020). Satıcının zapttan sorumluluğunun maddi koşulları, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 22, ss. 216-253.
- Deniz, R. B. (2001). İnternetin ve internet yoluyla pazarlamanın işletmelere sağladığı avantajlar, *Öneri Dergisi*, C (4) S 15, ss. 81-87.
- Deren Gündüz, Ş. (2016). Satış Sözleşmesinde Ayıptan Sorumluluk Hükümleri Çerçevesinde Alıcıya Yüklenen Kanuni Külfet ve Borçlar, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(145), 973-1019.
- Doğu, H. Mert (2018). Ardı ardına teslimli satış sözleşmesinde satıcının ayıptan ve zapttan sorumluluğu, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C (26) S.2, s. 503-532.
- Dolle, P. (2008). Drop Shipments: Convenient, Complicated, Confusing, *Journal of State Taxation*, s. 17-61.
- E. Şahin (2016). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında ayıplı hizmetin hukuki niteliği, ayıplı hizmetten doğan sorumluluk ve tüketicilerin seçimlik hakları. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XX: 85-124, s. 94.

- Ebenroth/Boujong/Joost/Strohn (2020). Handelsgesetzbuch 4. Auflage, Rn. 147-149, Beck Yayınları.
- Einigung und Übergabe Oechsler Münchener Kommentar zum (2020) BGB § 929, BGB 8. Auflage, 68-73. Beck Yayınları.
- Ekici, Ş. (2018). Escrow sözleşmesi, Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul.
- Ekici, Ş. (2020). Elektronik ticarete sanal pazar yerinin hukuki durumu, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S 5, ss 207- 227.
- Ener, M. A. (2018). Milletlerarası Mal Satışına İlişkin sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşmasına göre sözleşmenin kurulması. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Er, B. H. (2019). Türk Hukuku'nda üreticinin ve ithalatçının satış sözleşmesinde ayıptan sorumluluğu, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 11(38), 267-294.
- Ercoşkun Şenol, H. (2013). Türk Borçlar Hukukunda hilenin münferit uygulama alanları, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* C. XVII, Y. 2013, S. 4.
- Erdem, E. (1992). Milletlerarası Mal Satış Sözleşmeleri Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Viyana Satış Sözleşmesi), *BATİDER*, S: 35-105, C. XVI, Sayı: 3.
- Erdoğan, H. Berk (2022). Escrow sözleşmeleri, *Terazi Hukuk Dergisi* C (17) S 186, ss 36-52.
- Erek, G. (2019). 6502 Sayılı Kanun uyarınca mesafeli sözleşmelerin unsurları, satıcı / Sağlayıcının ön bilgilendirme yükümü ve tüketicinin cayma hakkı, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(1), 517-536.
- Eren, F. (2019). Borçlar Hukuku özel hükümler. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Eren, F. (2022). Borçlar Hukuku genel hükümler. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Ergün Ö. (2018). Borçlar Hukuku genel hükümler ders notları. Ankara: Yetkin Yayınevi(a)
- Ergün, Ö. (2018). Borçlar Hukuku (özel hükümler) ders notları. Ankara: Yetkin Yayınları (b)

- Erkan, V. U. (2017). Tüketici satış sözleşmelerinde kararlaştırılan sürede malın teslim edilmemesi durumunda 6502 sayılı tüketicinin korunması hakkında Kanun'un ayıplı mallara ilişkin hükümlerinin uygulanması, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (30), 293-320.
- Esen, E. (2019). Satış sözleşmelerinde aliud teslim, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Esener, T ve Gündoğdu, F. (2017). Borçlar Hukuku 1. Sözleşmelerin kuruluşu ve geçerliliği. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Gan, X., Sethi, S. P. ve Zhou, J. (2010). Commitment-penalty contracts in dropshipping supply chains with asymmetric demand information. *European Journal of Operational Research*, 204(3), 449–462.
- Göktaş, B. (2019). Dropshipping faaliyetlerine yönelik tüketici tutumları; Bayburt Üniversitesinde bir uygulama, *Eurasia Journal of Social Scinces & Humanities* V (6) I 4.
- Gülören, T. (2011). Milletlerarası Özel Hukuk bağlama kuralları. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Gümüş, M.A. (2008). Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C.1. İstanbul: Seçkin Yayınevi.
- Hakkı M. A. ve Söylemez A. (2022). Covid-19 Salgın Döneminde Dünyada ve Türkiye’de E-Ticaret, Küreselleşme çağında kalkınma ve yeni ekonomi. Ankara: Seçkin Yayınevi. Editör: Arslan, İ.; Akçacı, T.; Bozgeyik, Y.
- Hatemi H. ve Gökyayla E. (2021). Borçlar Hukuku Genel Bölüm. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Helvacı S. ve Altınar Yolcu F. Z. (2018). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’un ispat yüküne ilişkin getirdiği düzenleme, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C (24) Sayı 2.
- Hsieh, C. Y. ve Tsai, C. C. (2021). Exploring the success factors of dropshipping business: An empirical study in Taiwan. *Journal of Business Research*, Sayı: 124, ss. 257-266.

- İlhan, O. (2020). Viyana Antlaşması'nda (CISG) öncelenmiş sözleşmeye aykırılıklar ve art arda teslimli satışlar, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM Antlaşması (CISG) ilişkin bazı meseleler. Ankara: Adalet Yayınevi.
- İnal, E. (2005). E- Ticaret Hukukundaki gelişmeler ve internette sözleşmelerin kurulması, İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- İslamoğlu, G. (2019). Havale, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14 (2), 525-552
- Jahari, N. A. ve Al-Aidaros A. (2016). Online dropship for business transaction in Malaysia: views from Muslim scholars. *International Journal of Islamic Business (IJIB)*, 1 (1). pp. 13-28. ISSN 0127- 662X.
- Kanışlı, E. (2021). Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun kapsamında üreticinin sınırlı ayıp sorumluluğu ve zorunlu garanti sorumluluğu, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1003-1036.
- Kapancı B. (2012). Satış hukukunda ayıptan doğan sorumluluk ve sözleşmesel garanti taahhütleri. İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Kapancı, B. (2016). Art arda teslimli satış sözleşmelerinde satıcının (borçlu) temerrüdüne bağlı olarak doğabilecek sonuçlar, *Legal Hukuk Dergisi*, S 161, C (14).
- Karaahmetoğlu, Ş. (2016). Türk Borçlar Kanunu'na göre satıcının ayıptan sorumluluğunda alıcının sözleşmeden dönme hakkı, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(145), 947-971.
- Karaduman, C. Fatma (2019). Lisanslı depoculuk ve ürün senedi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karakocalı A. ve Kurşun A. (2015). Tüketici Hukuku. İstanbul: Seçkin Yayınevi.
- Karauz, A. K. (2015) Akaryakıt bayilik sözleşmeleri, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Antalya.
- Karşlıoğlu, H. (2022). Stoksuz satış yapan işletmelerin (Dropshipping) hukuki niteliği ve stoksuz satış işlemlerinde TTK'nın 1530 uncu maddesinin uygulanabilirliği sorunu, İstanbul.

- Kartal, D. B. (2021). Üçüncü kişi yararına sözleşme, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, C. (2012). Milletlerarası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler antlaşması gereğince alıcının satış bedelini ödeme yükümlülüğü, İstanbul.
- Kaya, F. (2021). E-Ticaret Hukuku ve Tüketici Hukukundaki uygulamaları. İstanbul: Seçkin Yayınevi.
- Keleş, A. (2018). Güçlü ve zayıf yönleriyle gelişen e-ticaret modeli dropshipping, *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, 3/22, ss. 271-283.
- Kılıçoğlu Yılmaz, K. (2016). Tam üçüncü kişi yararına sözleşme, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 1759-1771.
- Kılıçoğlu, A. (2018). Borçlar Hukuku genel hükümler. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Kıbar A. F. (2021). Yargıtay HGK'nın taşınmaz mal satışına ilişkin bir kararının ayıplı ifa- eksik ifa özelinde değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 29, sayı. 1, ss. 813-842.
- Kocabaş, G. (2016). Üçüncü kişi yararına sözleşmede yararlananın edimi ret hakkı, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* C (22) S 3, ss. 1797-1822.
- Kocaman, A. (1994). Havalenin Hukuki Niteliği Üzerine, *AÜSBFD*, C (49), S. 1, s. 291-301.
- Kocaman, A. (2020). Türk Borçlar Hukukunda havale. İstanbul: Adalet Yayınevi.
- Kocayusufpaşaoğlu, Hatemi, Serozan, Arpacı (2017). Borçlar hukuku genel bölüm C (1) Borçlar hukukuna giriş- hukuki işlem, sözleşme-. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Koçar, S. (2018). Ticari satış sözleşmesi ve ticari satışta ayıp sorumluluğu, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul.

- Korkmaz, F. (2002). Tüketici sözleşmelerindeki ek şartlar meselesinde haksız şartlar ve genel işlem şartları, *KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 31-49.
- Korkmaz, Y. (2016). Tam zamanında tedarik sözleşmesi ve benzer sözleşmelerle karşılaştırılması, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 1843-1888.
- Köroğlu, İ. A. (2018). Türk Borçlar Hukukunda Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi Sebebiyle Borcun Sona Ermesi (TBK m.135), *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 159-181.
- Kuntalp, E. (1968). Art arta teslimli satış akdi. Ankara.
- Ma, S., Jemai, Z., Sahin, E., ve Dallery, Y. (2017). The news-vendor problem with drop-shipping and resalable returns. *International Journal of Production Research*, 55(22), 6547–6571.
- Nomer, H. N. (2018). Borçlar Hukuku genel hükümler. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Nurcu, E. İlkay (2021). Bayilik sözleşmesi. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Oetker/Koch, 7. Aufl. 2021, HGB § 377 Rn. 68. Almanya: Beck Yayınevi.
- Oğuzman, K. ve Öz, T. (2022). Borçlar Hukuku genel hükümler. Ankara: Turhan Yayınevi.
- Oral, T. (2014). Viyana satış Antlaşması'nda sözleşmenin kurulması. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Oruç, M. (2015). Satış sözleşmesinde riskin geçişi, Yayınlanmamış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ozanemre Yayla, H. T. (2016). Borcun naklinin borca ilişkin benzer etkili diğer hukuki kurumlar karşısında teorik sınırları, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* C (22) S 3, ss. 2927-2948.

- Özakman, C. (2011). Havale ilişkisinin borçlar hukuku açısından incelenmesi ve kıymetli evrak hukukundaki görünüşü, *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 41 (1-2) , 255-297.
- Özcan, D. (2014). Türk Hukukunda borcun üstlenilmesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, İstanbul.
- Özdemir, H. (2013). Türk Borçlar Kanunu ve Viyana Satış Sözleşmesine göre ayıptan doğan sorumluluğun şartları. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özer Deniz, M. (2023). Mesafeli sözleşmelerde tüketicinin kişisel verilerinin korunması, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (1), 311-344.
- Özer Deniz, M. ve Gürbüz Gökberk, İ. N. (2023). Tüketicinin ayıplı hizmet halinde manevi tazminat talebi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, (53), 421-444.
- Özsoy R. (2019). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında ayıplı ifa ve sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Ö. (2021). Üçüncü kişi yararına sözleşme, *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, ss. 165-210.
- Park, J., ve Kim, M. (2019). An empirical study on the relationship between dropshipping and customer loyalty. *Journal of Business Research*, Sayı: 102, ss. 299-308.
- Pekmez, C. (2015). Satış sözleşmesinde zaptın hukuki sonuçları, *TAAD*, Yıl:6, Sayı:20, 523-565.
- Polat, E. (2022). Borçlar-Ticaret ve Tüketici Hukuku bakımından ayıplı mal kavramının incelenmesi, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, 8 (1), 207-231.
- Pürselim, H. Selin (2018). Milletlerarası Özel Hukukta sözleşmesel meseleler. İstanbul: Yeditepe Yayınevi. Editör: Özel, S. ve Erkan, M.
- Reisoğlu, S. (2014). Türk Borçlar Hukuku genel hükümler. İstanbul: On İki Levha Yayınevi.

- Rühmkorf, A. (2018). Global supply chain governance: the search for what works. *Deakin Law Review*, 23(Special Issue), 63-82. *Deakin Law Review*.
- Rühmkorf, A. (2023). The German Supply Chain Law: A First Step Towards More Corporate Sustainability, *European Company Law*, Volume 20, Issue 1 (2023) pp. 6 – 14.
- Sağlam, İ. (2013). Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM Antlaşması uyarınca sözleşmenin kurulması (CISG 14-24). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Sayın, C. (2022). Viyana Satış Sözleşmesinde satıcının ayıptan doğan sorumluluğu. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Schelechtriem, P. (2006). Subsequent performance and delivery deadlines – avoidance of cısg sales contracts due to non-conformity of the goods, *Pace International Law Review*, S: 83-98, Issue No: 1.
- Schlechtriem/Schwenzer/Ferrari (2019). Art. 1, Nr. 18. Yayınevi: C.H. Beck/Hart/Nomos.
- Selanik, A. A. (2018). Viyana Satış Sözleşmesi (CISG) uyarınca teslim borcu. İstanbul: Legal Yayınevi.
- Seliçi, Ö. (2011). Seçimlik borçların ifası. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 34 (1-4), 375-399.
- Selim, A. (2017). Lisanslı depo işleticisinin teslim alınmayan ürüne ilişkin bildirim yükümlülüğü, *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(132), 120-124.
- Serozan, R. (2017). Sözleşmeden dönme. Ankara: Yetkin yayınları.
- Serozan, R. (2022). Borçlar hukuku genel bölüm- İfa, ifa engelleri, haksız zenginleşme, İstanbul: Legal Yayınevi.
- Sert Sütçü, S. (2016). 11 Nisan 1980 tarihli uluslararası taşınır mal satışına ilişkin birleşmiş milletler sözleşmesinde (Viyana Satış Sözleşmesi) İfa engelleri kavramının düzenlenişi, milletlerarası mal satış hukuku (CISG). Ankara: Yetkin Yayınevi.

- Sert Sütçü, S. (2021). Mesafeli sözleşmelerin kurulmasına aracılık edenlerin tüketici hukuku bağlamında sorumluluğunun belirlenmesi, *Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, vol. 4, no. 1, ss. 276-287
- Sert Sütçü, S. (2023). Şematik Tüketici Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Shi, S., Sun, J. ve Cheng, T. C. E. (2020). Wholesale or drop-shipping: contract choices of the online retailer and the manufacturer in a dual-channel supply chain. *International Journal of Production Economics*, 226, 107618.
- Snyder, R. (2013). E-commerce and supply chain management, *Proceedings of ASBBS, ASBBS Annual Conference: Las Vegas*, Volume 20 Number 1.
- Staudinger/Magnus (2012). Art. 1, Nr. 18.
- Stöber, M. Ve Öz, K. (2018). Satış sözleşmesinde ayıptan doğan sorumluluk hükümleri çerçevesinde bedel indirimi hakkının dönme hakkı ve tazminat talepleri ile ilişkisi, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(11), 163-175.
- Şen Doğramacı, H. (2003). Devre tatil sözleşmeleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şen Doğramacı, H. (2010). Çerçeve sözleşmeler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Şen Doğramacı, H. (2022). Çerçeve sözleşme kavramı, çerçeve sözleşmelerin amacı ve ekonomik fonksiyonu. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 30 (3), ss. 1043-1077.
- Şengül, M. (2011). Seçimlik borçlara ilişkin temel özellikler ve seçimlik borçların ifası, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XV, 207-248.
- Şenocak, Z. (2014). 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a göre ayıplı mal teslimi halinde tüketicinin hakları, *Terazi Hukuk Dergisi*, 9.99, ss. 30-37.
- Şenol, A. N. (2011). Bayilik sözleşmesi sona ermesi ve sonuçları. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Şıpka, Ş. ve Yıldırım A. C. (2012). Yeni Türk Borçlar Kanunu ve CISG' e göre Satış Sözleşmeleri. İstanbul: On İki Levha Yayınevi.

- Tamer H. (2021). Ticari Satışlar ve Hukuki Sonuçları, *Journal of Business and Trade*, c. 2, sayı. 1, ss. 17-27.
- Tandoğan H. (2008). Borçlar Hukuku özel borç ilişkileri, C. I/1. İstanbul: On İki Levha Yayınevi.
- Tekçe, A. (2021). Mesafeli satış sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde tüketicinin korunması, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Volume 3, Issue 1, ss. 224- 276.
- Tekçe, A. (2021). Mesafeli satış sözleşmeleri ve bu sözleşmelerde tüketicinin korunması, *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 224-276 .
- Terzi, S. (2020). Mesafeli Sözleşmelerde Ön Bilgilendirme Yükümlülüğü ve Sonuçları, *Terazi Hukuk Dergisi*, 12(129), ss. 132-139.
- Tevetoğlu, M. (2021). Ethereum ve akıllı sözleşmeler, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12 (1), ss. 193- 208.
- Tiftik, M. (2006). Borç sözleşmelerinin irade sakatlığı sebebiyle iptalinde uğranılan zararların tazmini, *EÜHFD*, C X, S. 3-4
- Trinh, M. N. (2022). Experimenting with online advertisements using full factorial design. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Carlifornia Los Angeles, California, US.
- Tuncer A. (2014). Satış sözleşmesinde hasarın geçişi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara.
- Tunçomağ, K. (1976). Türk Borçlar Hukuku genel hükümler, C (1). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Turgut, C. (2017). The price reduction right under the turkish code of obligations due to defective goods. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 75 (1), 453-468.
- Turner, B. (2016). Supply-chain legal pluralism: normativity as constitutive of chain infrastructure in the Moroccan argan oil supply chain, *The Journal of Legal Pluralism and Unofficial Law*, 48:3, 378-414. Taylor & Francis.

- Tutar, E. (2018). Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun’a Göre Mesafeli Sözleşmeler ve Mesafeli Sözleşmelerde Tüketicinin Cayma Hakkı, *Terazi Hukuk Dergisi*, 13(139), 115-122.
- Tutumlu, M. (2021). Ayıplı Mal Hukuku. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Tutumlu, M. A. (2022). Tüketicinin Ayıplı Malı İhbar Külfetinin Bulunmadığına Dair Yeni Bir Karar İncelemesi, *Terazi Hukuk Dergisi*, 17(190), 119-123.
- Türkmen, A. (2014). Tüketici İşlemlerinde Ayıplı Mal ve Hizmetten Doğan Seçimlik Hakların Tabi Olduğu Zamanaşımı ve Bunun Garanti Taahhütleriyle İlişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 16: 3389-3448.
- Ulubay, G. (2021). Yabancılik Unsuru Taşıyan Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi, *Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 473-491.
- Usta, S. (2019). Ayıplı mal nedir ve tüketicinin seçimlik hakları nelerdir. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, (16), 43-54.
- Uyaroglu, O. (2021). Mesafeli sözleşmelerde tüketicinin bilgilendirme yükümlülüğü ve cayma hakkı kapsamında korunması, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uzun, B. (2022). Tedarik Sözleşmeleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Uzun, T. B. (2010). Garanti Belgesi Uygulaması, Bu Uygulama ile Tüketicilere Sağlanan Koruma ve Karşılaşılan Sorunlar, *Terazi Hukuk Dergisi*, 5(46), 95-103.
- Ünal, Elif (2022). Satış sözleşmesinde hasarın geçişi. İstanbul: Seçkin Yayınevi.
- Ünlütepe, M. (2018). Taşınır satış sözleşmesinde satıcının ayıptan sorumluluğu bakımından gözden geçirme ve bildirim külfetinin yerine getirilmesinin tabi olduğu süreler. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24 (1), 296-335.
- Weigel, M. (2023). Amazon’s trickle-down monopoly: third-party sellers and the transformation of small business, *New York: Data & Society Research Institute*.

- Weil, D. (2014). The fissured workplace: why work became so bad for so many and what can be done to improve it, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- West, E. (2022). Buy now: how amazon branded convenience and normalized monopoly, MIT Press, Cambridge.
- Wethekam, Marilyn. A., & Schiller, B. M. (2015). Drop Shipments in the Digital Age. *Journal of State Taxation*, 33(4), 27-38.
- Yao, Y. ve Liu, Y. (2019). Research on dropshipping supply chain coordination based on multi-agent. *Journal of Intelligent Manufacturing*, 30(6), ss. 2099-2109.
- Yavuz C. (2014). Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yelkenci, I. (2014). Milletlerarası Mal Satışına İlişkin Sözleşmeler Hakkında Birleşmiş Milletler Antlaşması (CISG) uyarınca alıcının sözleşmeden dönmesi. İstanbul: Yetkin Yayınevi.
- Yener, M. Z. (2020). Viyana Satış Antlaşması uyarınca sözleşmenin kurulması, Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında BM Antlaşmasına (CISG) ilişkin bazı meseleler. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yenice, A. (2015). Türk Borçlar Kanunu ve Viyana Satış Konvansiyonu hükümleri ışığında gönderme satışı. Ankara: Yetkin Yayınevi.
- Yıldız, K. (2019). Satış sözleşmelerinde ayıp bildirimi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul.
- Yoldaş, Ö. (2020). Satış sözleşmesinde zapttan doğan sorumluluk, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kayseri.
- Yuldashevna, K. G. ve Bakhodir A.U. (2023). E-commerce and its future development, *Euroasian journal of law, finance and applied sciences*, V. 3, s. 89-92.
- Yüksel, İ. (2022). İnternete erişim hakkı, *Ankara Barosu Dergisi* 80, No. 3, 141-174.
- Yünlü, S. (2019). Türk Borçlar Kanunu hükümlerince satıcının ayıp sorumluluğu bakımından alıcının külfetleri. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 25 (1), 329-359.(a)

Yünlü, S. (2019). Zapt sorumluluğu ve diğer hukuki imkanlarla karşılaştırması, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 24, sayı. 40, ss. 139-180.(b)

Zevkliler, A. ve Gökyayla, E. (2014). Borçlar hukuku özel borç ilişkileri. Ankara: Adalet Yayınevi.

Zeytin, Z. (2008). Milletlerarası mal satışına ilişkin sözleşmeler hakkında birleşmiş milletler antlaşmasının (CISG) uygulama alanına ilişkin bir inceleme, *Bankacılık ve Ticaret Hukuku Enstitüsü Dergisi*, C (24) S 3.

Zeytin, Z. (2019). Milletlerarası satış sözleşmesi (CISG) hukuku. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İNTERNET KAYNAKLARI

Bilgin G. Ve Talay Y. U. (2022) Mesafeli sözleşmeleri yönetmeliğinde önemli değişiklikler, Ekonomim Dergisi, <https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/mesafeli-sozlesmeler-yonetmeligindeki-onemli-degisiklikler/672709> (Erişim: 13.04.2023).

<https://blog.dsmttool.com/dropshipping/history-of-dropshipping/> (Erişim 21.03.2023)

<https://www.dotecon.com/assets/images/DotEcon-Ecommerce-Final-Report.pdf>(Erişim 21.02.2023)

<https://www.slideshare.net/indusharma3517/e-commerce-58412228> (Erişim 21.03.2023)

<https://www.worldwidebrands.com/dropshipping/what-is-dropshipping/>(Erişim: 21.02.2023)

Soper, S. (2022) Amazon Has Escaped America's Retail Malaise, <https://www.bloomberg.com/news/newsletters/2022-07-29/amazon-has-escaped-america-s-retail-malaise> (Erişim 25.03.2023)

United States District Court Eastern District of Michigan, 22-10414 - Muma v. Happy Smiles, LLC et al, T. 10/11/2022,https://www.govinfo.gov/content/pkg/USCOURTS-mied-4_22-cv-10414/pdf/USCOURTS-mied-4_22-cv-10414-0.pdf, (Erişim 23.02.2023)